FEST 71

52-K/97
75,00

FILM I REVOLUCI JA DANAS®

1. ŠTA JE PROGRES U UMETNOSTI?
2. KAD PRIČAM U SNU
3. ISTOČNI VETAR
4. ŽAN-LIK GODAR
5. FILM I REVOLUCIJA
6. LENI I VUK
7. UVOD ZA »NULU IZ VLADANJA«
8. NARODE, SPREMI SE...
9. REVOLUCIONARNO PISMO BR. 3
10. PRIRUČNIK ZA GRADSKOG TERORISTU
11. NASILJE JE UBIJANJE MAŠINAMA IZ DALJINE
12. ŠTA ŽELIMO, U ŠTA VERUJEMO
13. PRAVILA PARTIJE CRNIH PANTERA
14. PORUKA AMERICI
15. IZLAZ ZA SLUČAJ OPASNOSTI
16. FEMINISTKINJE: POLITIČKA ORGANIZACIJA ZA PONIŠTAVANJE POLNIH ULOGA
17. SEKSUALNA POLITIKA: MANIFEST ZA REVOLUCIJU
18. MANIFEST CRVENIH ČARAPA
19. MANIFEST KUČKI
20. TELEVIZIJA KAO SKUP GRAĐANA
21. TELEVIZIJA I BOLESNIKOVA SLIKA O SEBI
22. OPŠTA DELATNOST, NAČELA I PRAVILA ZAJEDNICE ZA PROUČAVANJE NARKOTIZOVANJA OMLADINE
23. ŠTA JE LSD?
24. POLITIKA EKSPANZIJE SVESTI
25. PUTOVANJE KROZ VREME I ZAMENA UMA
26. ELEKTRONSKI ZEN
27. GERILSKA TELEVIZIJA
28. ENDI VORHOL
29. PRAZAN PROSTOR KAO KOMUNIKACIJA
30. UMETNOST — NEUMETNOST
31. ZAŠTO PLEME?
32. ŽELIMO NACIJU PESNIKA
33. NAŠA ZEMLJA JE EKSPERIMENTALNA LABORATORIJA
34. ŠTA JE REVOLUCIONARNI FILM?
35. PROIZVOĐAČI REALNOSTI
36. ISCERENI GANGSTERI PONOVO JAŠU
37. SITUACIONISTIČKA INTERNACIONALA
38. LEVI FRONT
39. KULTURNA REVOLUCIJA
40. AKCIJA »TOTAL«
41. PRAVO NA LENJOST
42. SOCIJALISTIČKO DRUŠTVO
43. NOVAC, NEKADA UPOTREBLJIVO SREDSTVO
44.
45. FILM KAO POEMA PROMENE
46. FILM I VEŠTIČLUK
47. POSTALI SU ONO ŠTO SU VIĐALI
48. UMETNOST PRED NAMA
49. MOZAK
50. ČOVEKOV SISTEM TOTALNE KOMUNIKACIJE

IZBOR DUŠAN MAKAVEJEV LAZAR STOJANOVIĆ
DIZAJN FLORIJAN HAJDU
IZDAVAČ MEĐUNARODNI FILMSKI FESTIVAL »HRABRI NOVI SVET« BEOGRAD KNEZ MIHAJLOVA 19
TAMPA: GRAFIČKO PREDUZEĆE »BUDUĆNOST« ZRENJANIN LIJINA BR. 10 »SVJETLOST« SARAJEVO

MATERIJAL ZA SIMPOZIJUM »FILM U DRUŠTVENIM-KOMUNIKACIJAMA« JANUAR 1971.

DANKO GRLIĆ

1. ŠTA JE PROGRES U UMETNOSTI?

Marksov i marksističko-stvaralački koncept kod nekih njegovih autentičnih nastavljača daje doista, kao prolegomena za jednu novu viziju svijeta i čovjeka, poticaje za neka istinski slobodna, nesimulirana ljudska opredeljenja u sferi umjetničkog.

U tom kontekstu treba da promislimo šta je na primjer Marks mislio kad je na jednom od svojih najgenijalnijih i na žalost najmanje poznatih mjesta, u Nacrtu kritike političke ekonomije izrekao tezu da bi trebalo otpočeti umjetnički živjeti. Čovjekov, naime, svijet, nije za čovjeka zato ovdje da bude lijepo dekoriran po nekim vještim, profesionalnim dekoraterima, a da čovjekovo djelo i rad, to jest čovjekov život ostane tom svijetu stran, tuđ, nekreativan, da i dalje prebiva u klimi u kojoj se kao rezultanta stalnog povinjavanja svemu i svakome i sam ljudski proizvod pretvara u puku stvar, u nešto što njime vlada, u politički mehanizam manipulacije ili u poslovni svijet u kojem je čovjek izgubljen u svojoj vlastitoj predanosti i službi drugome, masovnom, standardnom, ne vlastitom i stoga moćnijem. Upravo ona literatura i literarna kritika koja stoji iza Marksovog zahtjeva o slobodi pojedinca (koja tek tako može za tim stvoriti i slobodno društvo), mora ukazati na imperativ povratka toliko uništavanom i nikad uništenom ljudskom individualnom intimitetu.

U vremenu kad standardne ideologije ispunjavaju idejni vakuum, u vremenu u kojem se sve više misli isto i u kojem administrativni programeri prognoziraju i planiraju čak i razvoj umjetnosti i literarnu produkciju, upravo iz tog ljudskog intimiteta izbija iskra nepokorene vlastitosti, iskra autentične literature.

Literatura i literarna kritika rehabilitira tako ljudsku osobnost, navješćuje čovjeku mogućnost da kao samosvojno i samosvjesno bće, u ovom vremenu koje sve manje ima vremena za pravo ljudsko vrijeme, progovori, nasuprot prihvaćenim normativima, samostalno, progovori kao čovjek svjestan elementarnog prava na svoju riječ, svoj doživljaj, svoj intimitet, svoju muku, svoju samotnost, svoju ljubav, pa i svoju zaluđenost.

To zapravo znači otpočeti živjeti umjetnički, to jest živjeti bez životinjske dresure, bez postvarenih normativa, neplanirano, slobodno, kreativno, živjeti naprosto ljudski.

EBI HOFMAN

2. KAD PRIČAM U SNU

VEŽBA IZ SAMOKRITIKE

Intervju s pitanjima koja se postavljaju i odgovorima koji se daju, prava je mitska stvar. Evo jednog sa mnom lično.

Imate li neku ideologiju?

Ne. Ideologija je umna bolest.

Imate li neki pokret?

Da. Zove se ples.

Jen li to foliranje?

Ne.

Možete li to da objasnite?

Šta mislite da opet počnemo s pitanjima?

O kej. Imate li vi neku ideologiju?

Mi smo za mir, jednaka prava, i bratstvo.

Sad razumem.

Ja ne. To je sve foliranje. Ja ne razumem šta sam rekao.

Sasvim ste me zbunili.

E onda, hajdmo opet.

Jeste li vi za bilo šta? Imate li vi viziju tog novog društva o kome govorite?

Da. Mi smo za slobodno društvo.

Može li to da mi pažete slovo po slovo?

S—L—O—B—O—D—N—O.

Kako to mislite slobodno?

Znate vi šta je to. Amerika: zemlja slobodnih. Kad je ulaz slobodan, znači da ne plaćate. Zar ne?

Da. Pretpostavljam. Znači li to da bi po vama sva roba i usluge bili »slobodni«?

Upravo to. A to bi ova tehnološka revolucija i proizvela, samo da je pustimo da teče nesputan, [illegible] se manemo pokušaja da je nadziremo.

Šta to nju nadzire?

Nadraživanja na zaradu, svojinska požuda. Mi imamo jednu zadaću: da odelimo koncept produktivnosti od rada. Rad je novac. Rad je odlaganje zadovoljstva. Rad se uvek vrši za nekog drugog: za šefa, za klince, za tipa iz komšiluka. Rad je takmičenje. Rad su povezali s produktivnošću da bi služio industrijskoj revoluciji. Te dve stvari moramo odeliti. Mi moramo ukinuti rad i sve ono dirinčenje koje on predstavlja.

A ko će raditi ono što sad zovemo »prljavi posao«, kao što je na primer đubretarski?

Pa, ima mnoštvo mogućnosti. Neće uopšte ni biti prljavog posla. Ako si se uključio u revoluciju ti onda imaš drukčiji stav prema radu. On se ne deli od tvoje vizije... Sav rad je danas prljav. Možda će se silna mnoštva baviti đubretom. A možda đubreta neće ni biti. Možda ćemo ga prosto pustiti da se nagomila. Možda će svako imati rupu za đubre. Mogućnosti ima dosta.

Zar ne mislite da takmičenje vodi produktivnosti?

U stvari, mislim da je vodilo za vreme industrijske revolucije, ali u budućnosti neće. Takmičenje vodi i u rat. U slobodnom društvu faktor koji motiviše biće saradnja. Mislim da je sarađivanje daleko svojstvenije ljudskom dahu. Takmičenje na čoveka nakalemljuju institucije, kapitalistička ekonomija, religija, škole. Koje god institucije u ovoj zemlji da se setim, — svaka podstrekava takmičenje.

Jeste li vi komunista?

A vi, jeste li antikomunista?

Zar je to važno?

Bogami, u iskušenju sam da kažem DA, samo ako osetim da ste vi to. Sećam se, kad sam bio mlad odmah bih izvalio da sam Jevrejin, ako samo pomislim da je onaj što pita antisemit.

Šta mislite o Rusiji?

Brr. Isto kao ovde. Dosadna, birokratsko-sterilna-puritanska. Sećate li se kad je Kosigin bio ovde i sreo se sa Džonsonom u Nju Džersiju. Isto su izgledali. Isto misle. Ništa od toga nije put za talas budućnosti. Džonson je komunist.

A šta je talas budućnosti?

Nacionalni front oslobođenja, kubanska revolucija, mladi ovde i širom sveta.

Ne polazu li svi uvek velike nade u mlade?

Mislim da je tako. Ali mladi ljudi današnjice razlikuju se od ranijih generacija. Mislim da je generacijski revolt trajao tokom čitave storije. Ortega i Gaset u »Čovek i kriza« pokazuje to vrlo dramatično. Ali ima nekih vrlo značajnih razlika. Hidrogenska bomba, TV, sateliti, mlaznjaci — sve je daleko neposrednije, više uvlači u igru. Mi smo prvi internacionalisti. Vijetnamski neljušteni pirinač za mene je stvaran kao Empajer Stejt Bilding. A ako ne živite u Njujorku on vam je možda još stvarniji. Mi živimo u globalnom selu.

Volite li MakLuana?

Recimo da mislim da je on primenljiviji od Marksa. Kventin Fjore, njegov pomoćnik, veći je MakLuan od Mak Luana. Jer on je taj koji ideje pretvara u akciju. MakLuan se još uvek bori sa štampanom rečju. Ali on je istraživač. On eksperimentiše. Za jednog matorog tipa on to ne radi loše. Taj razume kako informaciju treba razumljivo preneti. A sam njegov stil života — katolik, univerzitetski život, priznanja, rizici koje preuzima — ipak je samo akademski. Recimo da kažem da ga poštujem, ali ga ne volim. Ono što mi tražimo jesu novi stilovi života. Mi ne želimo da pričamo o njima. Hoćemo da ih živimo.

Smatrate li da je ono što činite politički značajno?

Ne.

Je li to najbolji odgovor koji ste u stanju da smislite?

Ćujte, kad me tako pitate vi odapinjete u mojoj glavi sijaset odgovora. Ja verujem u politiku ekstaze.

Možete li to da objasnite malo podrobnije?

Ne, ali to mogu da opipam, u stanju sam da ga pomirišem, pa čak mogu i da ga odigram. Mogu to čak i da izborim. Za mene je politika način na koji neko živi svoj život. Ne ono za šta glasaju, što podupiru i u šta čak veruju. Mene više zanima umetnost nego politika, ali vidite, tako vam je to, mi smo svi uhvaćeni u klopku reči. Teško mi je da pravim takve podele. Nortrop u »Susretu Istoka i Zapada« kaže »Život je nediferencirani estetski kontinuum«. Recimo da kažem da je napad Vijetkonga na američku ambasadu u Sajgonu umetničko delo. Rekao bih po tome da volim revolucionarnu umetnost.

Ta igra reči, kako je nazivate, — ne izaziva li ona probleme kad hoćete tačno da prenesete ono što biste da kažete?

Da, ali ne u onome što mi je namera da učinim. Da vam kažem... Jeste li ikad čuli Endija Vorhola kad govori?

Da, ili njega, ili nekog za koga mislim da je on.

E, ja bih voleo da kombinujem njegov stil sa Kastrovim Vorhol razume moderne medije. Kastro nosi u sebi strast za društvenom promenom. Nije to lako. Prvi je, šegrtov šegrt, a ovaj drugi simbol muškosti. Kad bi me silom naterali da biram, izabrao bih Kastra, ali baš sada u ovom periodu promena u zemlji, stilovi ove dvojice mogu da se mešaju. Ovo nije gerilski rat, ali, čujte, možda je dobar izraz majmunsko ratovanje. Ako ova zemlja postane represivnija, mi moramo da postanemo Fideli. Ako postane tolerantnija, moramo da postanemo Vorholi.

Mislite li da ova država postaje represivnija?

Čujte, vrlo je teško biti objektivan u vezi s tim. Sigurno je da su ovdašnji pajkani gomila kopiladi. Sada je zima i, po tradiciji, to je vreme paranoje, jer sada ima manje akcija nego leti. Uvek je sve bilo pripremljeno za leto. Škole nema. Ljudi su na ulicama. Više je akcije. Kada ste angažovani ne postajete paranoidni. To vas hvata kad sedite u zapećku i pokušavate da smislite šta li se to zbiva, ili šta bi trebalo da radite. Zima je najgore doba za revolucionara u ovoj zemlji. Verovatno bi trebalo da se hibernizujemo. Sve se gradi za leto Ove godine više nego pre. Svakog dana pričamo o Čikagu i o Festivalu. Svakog dana slušamo prognozu da će biti »dugo toplo leto.« Neki dan video sam storiju iz Detrolta. Ljudi, jedna bela linija, druga crna, čekaju red pred radnjom s oružjem. U međuvremenu gradonačelnik pokušava da ohladi stvari slatkim prijateljskim govorom o bratstvu. Bilo je u tome nekog kontrasta. Svakog dana ima po neka vest o novom sistemu policijskog naoružanja. Otud nesigurnost i težnja da preispitaš svoju taktiku. Baš sad se osećam kao Dvajt Ajzenhauer na nekom ljutom putovanju. »S jedne strane ovo — s druge strane ono«. Čini mi se da je to slučaj zasićenosti informacijama. Vidite, ja sam naštimovan da dobro radim u haosu — stvarnom haosu. Recimo, za vreme nereda. Kad je nered ja sasvim tačno znam šta mi valja činiti. Nisam ja dobar za zimu. Ovo je moja poslednja zima na severu. Moram da živim u večitom letu, ako hoću da preživim.

Hoće li letnja akcija doneti više represije?

O, pretpostavljam da hoće. Ja ovu zemlju vidim kao sredinu koja u isti mah postaje sve represivnija i sve tolerantnija. Ljudi beže u Hanoj da kolaboriraju sa neprijateljem. Svi već puše hašu po ulicama. Svet ide na TV i radio i tamo u šou-emisijama u detalje tolkuju planove sabotaže. A simultano je tu i represija. Kombinacija te dve stvari stvoriće strašno prevrtljive uslove i to i jeste razlog zbog koga treba imati mnogo različitih taktika. Upravo sada revolucija je što god možeš da sprovedeš. To tako mora da bude zbog prirode opozicije.

Šta će da ubrza taj proces?

Pa, Vijetnam, crna revolucija, i što je najvažnije, MI! Sve te tri stvari postavljaju pred sistem mnogo više nerešivih problema nego što je on u stanju da reši. Vidite, nema rešenja za vijetnamski rat. Poraz je i otići i ostati. Šta god vlada u getoima radila, ona gubi. Što je više programa koji daju pomoć, to više rastu apetiti da se da još. Što je više represije, to je više besa i odbrambenog nasilja. Isto tako je i sa mladima. Znam jednu devojku, Pedži Dobins, koja je bila

nastavnica na bruklinskom koledžu. Ona je pustila studente da odrede nastavni program; dok si trenuo studenti su tražili da oni dele ocene. Ona je pristala na to i, naravno, dobila sekirom po glavi od administracije. Što ti se više da, to više tražiš. Što su te više osujetili da ne dobiješ ono što tražiš, to se više boriš da dobiješ. Te težnje su nepovratne, i to zato što vlada ne ume da se uhvati u koštac s tim problemima — u stvari, mislim da se vlada »hvata u koštac« s problemima umesto da ih rešava.

Ta vam je analiza prilično politička. Prave reči Nove levice.

To je onda regresija. Ja nisam izneo nikakve nove ideje. A to i jeste poenta. Sve su ideje tu i već duže vreme vise u vazduhu. Rek'o bih da se zanosim njima prošto iz navike. Bio sam ja u svoje vreme u Novoj levici, ali sam je prerastao. Ili je, možda, ona prerasla mene. Mi se razlikujemo u mnogim, stvarima.

Na primer?

Smisao za šalu. Ja mislim da su veselje i provod velike stvari. Ne volim koncepciju pokreta koji je sazdan na žtrvi, odanosti, besu, frustraciji i krivici. Sve su to bedne stvari. Ja bih rekao — Gle, hteli biste više zabave, više bezbrižnosti, hteli biste da se okrenete prijateljima, treba vam ventil za kreativnost, — onda napustite školu, ostavite posao. Izidite napolje, dođite i pomozite da se izgradi i odbrani društvo kakvo želite. Prestanite da organizujete ceo svet osim sebe samoga. Počnite da živite svoju viziju. Na primer, neku noć bio sam na dobrotvornoj zabavi za grupu mirovnjaka. Luda muzika, sjajan šou, prijatelji na sve strane. Bilo je dobro. Deo ubranog novca ide na organizovanje mitinga, na kojima govornici drže dosadne političke govore. Ljudi misle da je to natezanje, ali isto tako misle da je iskazivanje politički značajnih tvrdnji nužna žrtva. Poenta je u tome, niko ne sluša politički značajne tvrdnje. U Čikagu ćemo imati golemi slobodni muzički festival. Svi već znaju kako mi osećamo bitne političke stvari, jer mi smo tamo. Ostaviće to strašan utisak, samo ako uspemo da stvorimo sliku da se tamo još i do daske zabavljamo. Kad kažem šala i zabava, mislim na jedno iskustvo koje je tako intenzivno da ti ostvaruješ svoj puni potencijal. Ti postaješ ŽIVOT. ŽIVOT JE VESELJE I PROVOD. Politička beznačajnost je daleko efektivnija od politički značajnih stvari.

Primećujem da što dalje zadiremo u ovaj intervju, vaši odgovori postaju sve linearniji i sve duži.

Vi ste posmatrač. Ja sam sve umorniji.

Još malo da pitam: Čujem da pišete knjigu. O čemu je?

E, ta se zove Revolucija bog te mazo. Ponekad mi se čini da je pišem samo zato, da vidim taj naslov na koricama knjige. U stvari, ako bih je izdao po svome, na koricama ne bi ni bilo naslova. Omotač knjige imaće dva rukava, okovratnik, dugmad niz naslovnu stranu, i reč KNJIGA na poleđini.

Što je pišete?

Što nemam predstavu kako da napravim film. Ima u njoj nekih delova koji mi se sviđaju, ali forma knjige je teška i pišem izatrke. Postoji i vremenski jaz. Znate kako je, meseci oklevanja pre nego što se ispili. Po svemu, to je sasvim nova igra loptom. A što se tiče štamparskog medija, rekao bih da najviše volim slobodne ulične letke.

Koji medij najviše volite?

Vođenje ljubavi.

Još nešto?

Pa, volim da doživim zadovoljstvo, da se pošalim. Uživam da zapanjim ljude. Znate, priđem nekome i kažem: »Hoćete li mi, molim vas, pričuvati ovaj dolar dok odem do one radnje da ukradem tamo nešto?« Što šašavije, to bolje. Volim da budem šašav. Da se pustim. Izgubim kontrolu. Da uradim prosto ono što mi dune u glavu. Poverim se svojim impulsima. Nalazim da što manje pokušavam da mislim dok prolazim kroz neku situaciju, to se ona bolje razreši.

Video sam stvari koje ste napisali pod raznim drugim imenima Je li to deo foliranja?

Radim to često. Zabavno je jer stvarno osetim zadovoljstvo kad to uradim ili kad pomognem da se to svrši. Upotrebljavanje lažnih imena ili imena drugih ljudi ima za mene smisla. Sad već nisam tako siguran u to. Postanete poznati. Čim u ovoj zemlji uradite bilo šta, postajete poznati. To nije isto što i biti vođa. Možete samo da podstičete Akcije. Zaustaviti ih ili ih kontrolisati, to je nešto što vođe mogu da učine. Ja nisam vođa. Niko nije pod mojom komandom. Nemam ni najmutniju ideju kako bi trebalo zaustaviti neku demonstraciju, recimo, izuzev da odem kući. U stvari ja i nisam zainteresovan zaustavljanje bilo čega, pa tako i nisam vođa. Ali biti poznat znači imati nekih problema. Ako upotrebljavaš lažna imena, desi ti se da posle izvesnog vremena povećaš mit. Ponekad sada radim tako, a ponekad ne. Ako time mogu da se sklonim, onda ga upotrebim.

Hoćete li na knjizi upotrebiti lažno ime?

Ako njime uspem da se sklonim.

Nije li taj sistem poznatih i zvezda stran vašim vizijama novog društva?

Sasvim sigurno. Nalazim da imate sve manje lične slobode što ste poznatiji. Sve više vremena porovodite u obavljanju poslova drugih ljudi, a ne svojih sopstvenih. Znate ono, ljudi koji telefoniraju usred noći da iznesu svoje teškoće. Zamislite ovu scenu: pokušavate da ukradete neki bakaluk, a neka stara gospa iskrsne pred vas i kaže vam kako ona strašno voli ono što vi radite. Eto zašto upotrebljavam maske, — zahvaljujući tome mogu da ostanem nedeformisan i mogu da se muvam bez mita. Onog dana kad ne budem mogao da ćorišem po dućanima, da se šunjam kud mi je volja ili da sam delim letke, ja ću se povući. Mit je, kao i sve drugo, slobodan. Svako može da tvrdi da je on taj, i može da ga koristi da se promuva.

U čemu je rešenje? Ima li ga uopšte za tu igru slave?

Ne znam. Planiram novi život posle Čikaga. Nemam namere da se bakćem sa simboličkim konfrontacijama. Zanima me samo da živim s nekolicinom prijatelja i to tako što ćemo napraviti komunu. Ako će i biti konfrontiranja, neka ga bude sa lokalnim šerifom, bolje nego sa LBDž. Možda je to samo fantaziranje, ipak. Možda se to neće desiti. Rekao bih da svi sanjaju o mirnom životu u ovoj zemlji. Naročito zimi.

Planirate da otpadnete?

Pa, otpadanje je trajan proces. Ne vidim ništa stvarno definitivno u budućnosti. Ja prosto ne želim da me ubace u fijoku iz koje bih morao da igram predodređenu ulogu. Da vam kažem, mnogo štošta od onoga što mi radimo jeste pozorište — u životu ja naprosto neću da pustim da me uhvate u Brodvejsku predstavu koja traje pet godina, pa makar to bila i uspešna predstava. Torba slave je samo druga vrsta karijerizma. Ali vidite, status poznate osobe je vrlo koristan za rad sa medijima. To je moj problem i ja ću se s njim poneti baš kao sa svakim drugim problemom. Uradiću to što bolje mogu.

Jesu li zato Jipi stvoreni? Da manipulišu medijima?

Tačno. Vidite, mi smo suočeni sa velikim zadatkom da navedemo goleme mase sveta da dođu u Čikago uz stotine izvođača, umetnika, pozorišnih grupa, inženjeraca. U suštini, ljude angažovane u pokušaju da izgrade novo društvo. Kako biste to uradili vi kad biste morali da počnete od ničega, bez organizacije, bez para? Odgovor vam je da stvarate mit. Nešto u čemu ljudi mogu da igraju ulogu, prema čemu mogu da se odnose. To je naročito istinito kad govorimo o ljudima medija. Daću vam primer. Jedan reporter nas je jednom intervjuisao i sviđalo mu se to što radimo. Rekao nam je »Reći ću kakve to stvarno dobre ideje vi momci imate. Izneću pravu istinu o Jipijima.« Mi smo mu rekli: »To nam ni najmanje neće pomoći. Lažite o nama.« Ništa nema veze sve dok on govori o Jipijima povezujući ih na magični način sa Čikagom. To je mit o ŽIVOTU nasuprot SMRTI. I to je razlog zašto nas pravac kojim idemo vodi žestokom sudaru.

Vi ne želite da se kaže istina?

Vidite, ja sad ne bih hteo da filozofiram, ali stvarno takva životinja ne postoji. Naročito kad čovek govori o stvaranju mita. Kako uopšte možete imati istinit mit? Kada novine iskrivljeno prikažu događaj, one postaju saučesnici u stvaranju mita. Mi volimo iskrivljavanja. Oni listovi koji tvrde da su precizni, npr., New York Times, Village Voice, Ramparts, The Nation, Commentary, sva ta akademska pozornica reči, totalan su davež. Na kraju krajeva, oni verovatno iskrive stvari gore nego Daily News. New York Times je američki establišment, a ne Daily News. Daily News stvara stil koji živi. Znate ono: »Drogirani, prijavi, bitnici, crvendaći, ludi od seksa, Vijetnici, takozvani Jipi.« Uporedite to sa New York Timesom. »Članovi novoformirane omladinske integracione partije (YIP).« New York Times je smrt. Daily News je stvar najbliža TV. Pogledajte na njegovu naslovnu stranu, uvek velika slika Izgleda kao TV aparat. Mogao bih o tome još mnogo da govorim. To je vrlo značajna stvar. Iskrivljavanje je bitno za pravljenje mita.

Hoćete li da kažete da vi stvarno volite Daily News?

Ne baš to, ali ga ne smatram neprijateljem, isto kao što ni Džordža Valasa ne smatram neprijateljem. Korporativni liberalizam, Robert Kenedi, kseroks, Dejvid Saskind, New York Times, Harvardski univerzitet — eto gde u Americi leži stvarna moć, i upravo odbacivanje tih ustanova i simbola radikale i izdvaja. To znači da nisam rekao da volim Daily News, već da ga smatram čestitijim od New York Times-a. Poželeo sam bio jednom da pokrenem list sa imenom Njujorški lažov.To bi bio najčestitiji list u državi. Ja bih sedeo u mračnom šifonjeru i pisao bih odande sve vesti. List bi se štampao limunovim sokom, koji je nevidljiv sve dok ga ne zagreješ jednim gvožđem — time bi se čitalac angažovao. Ja bih pisao o zbitijima, uopšte ne napuštajući šifonjer. Poenta je u ovome, svi mi živimo u mračnim šifonjerima. I svi vidimo stvari kroz taj šifonjer vrlo crno.

To je nekakvo fantaziranje?

Naravno. Ali će se ipak obistiniti. Fantazija je jedina istina. Jednom prilikom demonstrirali smo pred zgradom Daily News-a. Oko tri stotine ljudi pušilo je drogu, igralo, prskalo reportere sprejovima za razbaždivanje tela, spaljivalo pare, i uručivalo letke svim službenicima, a letak je počinjao: »Dragi druže članu komunističke zavere...« To smo nazvali »Alternativna fantazija«. Bilo je ludo.

Šta podrazumevate pod tim »bilo je ludo«?

Niko nije razumeo stvar. To jest, niko nije mogao da objasni šta to sve znači, ali su ipak svi bili fascinirani. Bila je to čista informacija, čista slikovitost, koja je na kraju krajeva istina. Vidite, New York Times može da zadre u vrlo teorijske diskusije na kritičkom nivou o onome što mi radimo. Daily News odgovara nivou utrobe. U tome i jeste stvar. New York Times nema muda.

To onda znači da vaš cilj nije da vas razumeju?

Dabome da nije. Jedini način na koji možete da razumete tu stvar jeste da joj se pridružite, da postanete angažovani. Naš cilj je da ostanemo tajna. Čisti teatar. Slobodni, bez ikakvih granica osim svojih sopstvenih. Bacanje para na patos berzanske sale, to je čista informacija. Njoj ne treba objašnjavanje. Ona kazuje više nego hiljade antikapitalističkih traktata i eseja. To je tako očigledno, da s oklevanjem zalazim u komentarisanje, jer ko god ovo čita, već živo vidi sliku onoga što se tamo zbilo. Ja poštujem njihove slike. Što god da kažem, ličilo bi na nekakvo davanje ekspertize. »A sada, da čujete šta se stvarno desilo.« A kad zađemo u suštinu činjenice, ništa se nije desilo. Ne postojimo ni mi, ni berzanska sala. I mi i oni samo smo šumovi. U tome je stvar. Eto šta se tog dana desilo. Sudarila su se dva različita šuma.

Možete li da navedete bilo koga od pozorišnih ljudi koji utiču na vas?

V. S. Fildz, Erni Kovač, Če Gevara, Antonen Arto, Alfred Hičkok, Leni Brus, Braća Marks — možda Bitlsi imaju najviše uticaja. Mislim da oni imaju savršen model nove porodice. Poseduju neograničenu kreativnost. Oni su kontinuirani proces, u stalnoj promeni, uvek iznova sahranjuju stare Bitlse, stalno otpadaju.

Možete li još malo o tome?

Pa evo, Bitlsi su nova porodična grupa. Oni su organizovani na liniji svog stvaralaštva. Oni su umetnost komune. Oni su braća i, zajedno sa svojim ženama i devojkama, formiraju porodičnu jedinicu koja je pre horizontalna nego vertikalna, i to time što se prostire preko grupe jednakih, a ne spušta se vertikalno kao: baba i deda — roditelji — deca. Još više od horizontalnosti, ona je kružna. Četiri Bitlsa su unutrašnji krug, a onda njihove žene i deca i prijateljice. Bitlsi su mali krug prijatelja, pleme. Oni su daleko više nego obična muzička trupa. Recimo, ako hoćete da razumete našu kulturu, možete da počnete time što ćete uporediti Frenka Sinatru sa Bitlsima. To neće biti savršeno, ali je sasvim dobro za početak. Muzika je uvek dobra za početak.

Zašto baš ona?

Zato što revolucija uvek ima ritam. Bile to pesme Linkolnove Brigade, crnačka duhovna muzika, kubanske ljubavne pesme Hozea Martija, ili beli psihodelični rok. Čuo sam jednom pesme alžirskih ustanika. To su uglavnom bili ljudi koji puškama udaraju u drvene sanduke. Bilo je fantastično. Kakva je muzika sistema? Kejt Smit peva nacionalnu himnu. U tome možda ima vojničkog logora, ali Duše nema.

A igranje?

I ono. Artur Merej. Škola igranja. Kakav vic. Ako ti treba škola igranja ti uopšte nisi shvatio poruku. Igranje je za nas da radiš šta hoćeš. Trebalo bi da vidite kad zatutnji ogromni »lajt-rok« šou. Naročito onaj slobodni, jer najslobodniji ljudi idu samo na slobodne priredbe. Videćete ljude kako izvode sve vrste fantastičnih igara. Pomamne i tihe. Leptirove i antilope. Indijance i paukove. Plivanje i skakanje. Mnogi samo sede ili leže na patosu, a i to je fini korak. Niko ne uzima lekcije. U stvari, ako vam se svidi način na koj neko igra, pa ih upitate gde su to naučili, oni će se nasmejati. Tancšuli su demodirani gotovo kao javne škole, a te su stvarno arhaične. U stvari ja se ne bih iznenadio da čujem da je Artur Marej američki ministar školstva, a da su više škole pretvorene u vežbaonicu za milione igrača fokstrota. Možete da vidite u čemu je razlika ako virnete u neki od onih šašavih udžbenika igara sa otiscima đonova. Jen-dva-tri, jen-dva-tri. Znate već. Bilo bi zgodno da se napravi jedna takva knjiga za ove nove igre koje, uzgred rečeno, još uopšte nemaju imena. Mislim da su negde pre dve godine igre prestale da dobijaju imena. (1966.) Tek, jedna od tih knjiga imala bi otiske đonova skroz po zidovima i po plafonu. Mogući naslov za tu knjigu na kojoj radim mogao bi da bude Tri osnovna koraka modernog plesa. JEN-DVA-FRI (FREE = slobodan, prim. prev.) Jen-tri-D... O... net

u... 10—9—8—7—6—5—4—3—2—1 SAD! Eto to vam je. Sad ste shvatili sve. Upalite svoj motor i polećite. Možete igrati doveka.

Doveka?

Zar niste čuli za nuklearnu energiju? Da, možete plesati doveka. To je poruka Bitlsa. Zato sam vam odmah na početku i rekao da se naš pokret zove PLES.

Ne predstavlja li sav taj ples problem za društvo?

Ne za naše, ali za roditeljsku kulturu, onu što propada, sasvim sigurno. Policajci nas mrze.

Kakva su osećanja prema policajcima?

Policajci su naši neprijatelji. Ne svaki od njih kao ličnost, go, da kažemo. Svi smo mi braća kad smo goli. Jeste li vi ikad videli da biju u parnom kupatilu? Ali policajci u uniformi su sasvim druga priča. Stvarno, sve uniforme su naši neprijatelji. To je još jedna ekstenzija mašinskog života više. Način na koji se mi oblačimo — u kostime — u direktnoj je opoziciji prema kulturi uniformi. Kostimi su suprotnost uniforme. Pošto policijske uniforme uključuju i pendreke, lisice, revolvere itd., one su naročito omražene. Dodao bih i to da sam bio uhapšen sedamnaest puta, a da me je policija tukla najmanje pet puta. Policajca ne bih više molio za pomoć, baš kao što ne bih gutao arsenik da porastem.

Koga biste molili za pomoć?

Svoju braću. Nijedan od moje braće nije policajac. Vidite, policajčeva glavna uloga je zaštita privatnog vlasništva. Naš cilj je ukidanje vlasništva. Kako bih onda uopšte mogao da pozovem policajca?

Ne rade li oni nešto više od zaštite svojine?

Itekako, oni izbacuju govna iz ljudi čija su creva prazna. Da čujete samo. Trebalo je da vidite veliku Centralnu stanicu prošle nedelje za vreme JIP-IN-a. Zamislite ovo, hiljade, možda deset hiljada ljudi, igraju, pevaju, bacaju balone uvis. Neki momci se reše da se popnu na vrh table za informacije; dok su bili gore strgli su kazaljke sa časovnika. To je pokrenulo policiju na jurliš. Bilo ih je možda dve stotine. Zamahujući štapovima jurnuli su među ljude. Bez opomene. Bez naređenja da se prostorija isprazni. Oko sto ljudi dospelo je u bolnicu, uključujući moju ženu i mene, a oko šezdesetoro ih je uhapšeno. Oko časovnika su jedni napravili kordon, da ga sačuvaju, a ostali su razbijali lubanje. Jedan dečko, Ron Šia, pokušao je da mi pritekne u pomoć dok su me tukli. Bacili su ga kroz staklena vrata i obe su mu ruke slomljene. Jednom možda nikad neće biti u stanju da se služi. Šta mislite, da li su se policajci više brinuli o kazaljkama na časovniku ili o rukama Rona Šia?

Zašto su klinci odvalili kazaljke sa časovnika?

Ne znam. Možda mrze vreme i satnice. Možda su mislili da je sat ružan. Oni su sat ukrasili crtarijama. Možda su se zabavljali. Kada krenemo na veliku proslavu, cilj nam je da stvorimo oslobođenu zonu. Ljudi mogu da rade šta hoće. Mogu da počnu da žive revoluciju, makar to bilo samo u granicama zatvorene zone. Mi ćemo naučiti kako da upravljamo sami sobom. Uzgred rečeno, to se zbiva u svakoj revoluciji. Uzmite Vijetnam. U oslobođenoj zoni Nacionalni front oslobođenja ima škole i pozorišne trupe i bolnice i program izgradnje. Revolucionarno iskustvo je daleko šire od pukih boračkih jedinica.

Čitate li revolucionarne spise?

Da, Gevaru, Debrea, Maoa, Đapa, MakLuana. Đap i MakLuan su mi najzanimljiviji. Ali naravno, ja sam potpuno obuzet Čeom kao herojem. Njegova smrt me je potresla daleko više nego, recimo, smrt Martina Lutera Kinga. Mada je i Kingova bila šok.

Šta mislite o smrti?

Pa, smem da kažem da se ne bojim smrti. Suočio sam se sa njom pre jedno dve godine, na unutrašnjem nivou. To je teško objasniti. U stvari, suočio sam se sa rizikom smrti nekoliko puta, ali tada sam zaista postao paranoidan. Neka strava i strepnja su me pregazile. Bilo je sasvim nejasno šta se dešava. Savladao sam to stanje na čistom nivou razuma i shvatio sam tada da u sebi imam moć da ne postanem paranoidan. To je paranoja kad živih u stalnom strahu od smrti, to putovanje je odista gadno, ne sama smrt. Iznenadiću se ako dobijem priliku da odživim svoj život. Iznenadiću se s neobuzdanom radošću, ali to neće iznenađenje učiniti manjim.

Nije li to neka vrsta zlogukosti?

Ne! Zaista ne. Ne možete da poreknete da u ovoj zemlji ima zastrašujuće mnogo nasilja. Ljudi koji su svakodnevno angažovani na radikalnoj društvenoj promeni stalno su izloženi tom nasilju. Radije bih umro boreći se za promenu nego da se predam. Smrt u fizičkom smislu nije baš najgora od svih mogućih stvari.

A koja je?

Ne znam. Ići u zatvor. Predati se... Možda ništa nije stvarno gadno, jer ja sam uveren da ćemo mi osvojiti budućnost.

preveo Radivoj Popov

RIČARD POLAK:

3. ISTOČNI VETAR

»Nalazimo se u takozvanoj zapadnoj zemlji, finansira nas italijanski producent i pokušavamo u okviru tog zapada da se borimo pre svega sa producentom, a zatim, na drugoj osnovi, protiv ideologije kojoj on pripada. Zato što nam je potreban novac za život. Isto kao što kupujemo benzin za kola na pumpama Esso-Standard Oil; iako se borimo protiv imperijalizma, taj benzin ipak kupujemo.

Tako se ponekad zaklanjamo za greške koje činimo u revolucionarnim pokretima. Možda je to zato što nam nedostaje teorija, teorija o našoj sopstvenoj konkretnoj situaciji. Onda dolazimo do te konkretne situacije u filmu kada mi koji ga snimamo u određenim uslovima, treba da imamo svoju teoriju. Ali kakvu teoriju? Teoriju o pravljenju filma.

Onda smo rekli — tako je, ali šta da se radi? Šta da se radi? Poznate Lenjinove reči, rečene pre 50 godina — imamo dovoljno hrabrosti da uvidimo gde smo, dovoljno smo hrabri da znamo odakle počinjemo — da li si ti glas koji govori ili je to naš glas koji pokušava da kaže šta je dobro a šta loše u filmu. U izvesnom smislu to smo mi, ali nastojimo da ne budemo samo mi oni koji će određivati koji je od revolucionarnih pokreta Kine, Berklija ili Južne Azije ispravan.

Gde ste vi? Vi ste u Francuskoj, vi ste u Italiji, u Nemačkoj ste. Vi se nalazite u sobi, imperijalističkoj sobi, u kojoj imperijalizam gospodari. Gde ste vi? Vi ste u Pragu, u Varšavi ste. Vi se nalazite u revizionističkom taboru revizionista.

Kada ne snimate za Brežnjev — Moskva film, snimate za Nikson — Paramount. Šta to znači? To znači da u krajnjoj liniji radite uvek isto. Kada ne radite za Brežnjev — Moskva film, vi u stvari zaboravljate da ste sluga pod vlašću gospod A taj gospodar je Nikson — Paramount. Zaboravljate da vam taj gospodar naređuje, jer godinama se snima isti film. Zaboravljate da taj film ima jedno ime »zapadni film«, a to nije slučajno.

Izlazite iz sobe da nešto saznate. Znate da vaše metode, još uvek određuje vladajuća ideologija. Nemojte brkati glav i sporedne zadatke. Čujte, to će biti samo u jednoj sekvenc Trajaće ovde samo desetak minuta, ali u stvari ovde, u ovom filmu, glavni zadatak je teorija. Onda počnimo sa snimkom pokazaću vam onu sekvencu u kojoj to saopštavamo muzikom »zelenih bereta«; vidimo konja na kome jaše oficir Severa u američkom građanskom ratu, za konja je Indijanac samo vezan, a po toj slici pišemo da je to Holivudska industri Holivud. Holivud prikazuje ovo kao film, kao nešto izvanredno, kao san, san za koji treba da platite svoje mesto.

Ovaj san istovremeno predstavlja oružje Holivuda. Holivud čini da verujete da je ovaj san istinit. Istinitiji nego stvarnost, Holivud.

Holivud prvo čini da poverujete da je ova slika konja stvarn konj. Zatim, da je ova slika konja čak mnogo stvarnija nego pravi konj, iako to nije stvarno konj nego samo predstav konja. Holivud čini da verujete da je ovaj Indijanac, filmski Indijanac, mnogo realniji nego pravi Indijanac i Holivud čini da poverujete da je prosečan glumac na konju mnogo stvarniji nego pravi severnjački oficir. Smatrate ovo prosečnog glumca junakom, a doživljaje tog junaka — filmo A pravljenje filma — zove se režijom. U ovom poduhvatu sv sredstva — kostimi, šminka itd. su dobri.

Svake godine Holivud nagrađuje najbolje režisere svog sveta celog sveta. Trik je uspeo. Imperijalistička ideja stvarnosti zauzima mesto prave stvarnosti.

(Pustio je tu scenu. Vidimo Severnjačkog oficira na konju koji vuče jednog Indijanca, a ovaj viče na engleskom jeziku »Nemate nikakvog prava! Ja sam Kubanac! Crnac sam! Palestinac! Ja sam Vijetnamac! Indijanac sam! Peruanac sa Ja sam Čehoslovak! Sve ovo govori na engleskom, dok ofic odvraća, preko ramena, na italijanskom, što nisam mogao da razumem, jer je Godar u isto vreme glasno čitao: »Moskovski festival«, »Festival u Pezaru«, »Festival u Lajpcigu«!)

Progresivni reditelji čine da shvatimo da je film veza između slike i zvuka, ali da li se oni stvarno pitaju kakva je veza. Odakle dolaze te veze? Kako funkcionišu? Za koga i prot koga? Ne, progresivni reditelji, takozvani autori progresivnog filma, ne ulaze u suštinu tih veza, jer ne žele da se izjašnjavaju terminima klasne borbe.

Ovde menjaju zvuk, onde sliku. Ništa drugo. Misle da uspostavljaju novu vezu između slike i zvuka, ali oni mešaju kvalitet i kvantitet. Oni menjaju te veze samo apstraktno. Film Brežnjev — Moskva kaže da oni napadaju Nikson — Paramount film, ali u stvari, oni mu samo pomažu« (Odvija se razgovor na italijanskom i engleskom jeziku između dve ličnosti filma, dok Godar glasno čita: »To je vrsta filma za koji mislite da je oslobođen. Ovde na primer, imate film o drogama, film o seksu, film koji govori da ga je poezija oslobodila. Film za koji ništa nije tabu osim klasne borbe.«)

»Klasni film ugrožava Nikson — Paramount, ugrožava imperijalizam. Sada uporno radimo na tome.«

(Na filmu vidimo glumca, brazilijanskog režisera Glaubera Roču, koji stoji na raskrsnici dvaju puteva. U daljini, iza leđa, približava mu se jedna devojka, prema levoj polovini platna.)

Godar glasno čita: »Na početku si rekao da postoji jedan put kojem nas uči istorija revolucionarne borbe, ali kuda poći: gore, dole, levo, desno i kako? Promenili ste metode. A ti ćeš pitati film »trećeg sveta« gde je taj put.«

Devojka dolazi do Roče i traži da joj on pokaže pravac filma »trećeg sveta«, a on mirno objašnjava i pokazuje na drugi put kojim ona odlazi.

»I eto, videli ste kompleksnost borbe, koncepciju, buržoasku koncepciju predstavljanja stvari.«

Vidimo snimak zelenog lišća.

»Da se borimo protiv koncepcije buržoaskog tumačenja stvari. Da, ali zašto? Da oduzmemo sredstva za proizvodnju iz ruku vladajuće ideologije.«

Mašina se zaustavila, a ja sam ga upitao: »Šta mislite, kakav će utisak ovo izazvati? Na koju vrstu publike računate?«

»Ne znamo«, rekao je i razdražljivo podigao ruke. »Sada se stvarno nalazimo u situaciji da mislimo da možda i neće biti publike, ali u svakom slučaju ovo moramo da radimo. Naravno, ukoliko za šest meseci ili godinu dana ne bude bilo publike, promenićemo se i napustiti film. Jer, čvrsto smo uvereni da je pravljenje filmova sporedni zadatak. Ali to je još uvek naša glavna aktivnost. Još su ostale mnoge stvari koje moramo da naučimo u ovoj aktivnosti zbog nas samih, takozvanih boraca. To će nam pomoći ako odemo u Palestinu ili u Geto Crnih Pantera. Ono što smo postigli neće nam škoditi, pomoći će nam, ali ipak ne možemo nastaviti sa radom na filmu.

Za sada stvarno ne razmišljamo o publici. Pokušavamo da radimo za televiziju, u stalnim sukobima, koristeći buržoasku slobodu, moje još uvek slavno ime, ali ono nije više toliko slavno da na njega dobijam novac i da s tim novcem snimim revolucionarniji film nego što je to bio slučaj pre dve ili tri godine. Ukoliko bi se film prikazao na televiziji, to bi bila pobeda, ali iz iskustva znamo da mnogi filmovi završavaju u bunkerima.«

»Čiji je film ISTOČNI VETAR?«

»Snimijen je za italijanskog producenta, a mi imamo prava samo u našoj zemlji. Ali sa ovim filmom situacija je bila posebna . Imali smo malu sumu novca, recimo nešto više od 100.000, a nešto manje od 200.000, ali to je bio naš novac. Svakog ponedeljka sam išao kod producenta da uzmem novac, a nisam ništa govorio.

Snimili smo film sa desetim delom tog novca. Ostatak smo podelili drugovima, borcima, kupili smo mašinu za štampanje letaka u Italiji, slali smo novac zatvorenicima u Nemačku.

Prihvatili smo da snimimo ovaj film iz dva razloga. Prvo da bismo došli do novca, više novaca nego što nam je trebalo za film, tako da smo mogli da pomognemo mnogim ljudima da prežive, da se uspešnije bore; i drugo, snimajući ovaj film na uobičajeni način, onako kako se to radi u filmskoj industriji, istovremeno smo se borili protiv nje; učili smo, ili smo mislili da učimo, iako ne mnogo, možda samo mrvicu.

Na primer, svi su dobili jednak honorar i to ne zbog toga što smo smatrali da svi zaslužuju isti honorar. To je utopija. Ali u datoj situaciji to je bilo izvodljivo, jer je jedan radnik mogao da se izjednači sa direktorom fotografije, koji je obično deset puta više plaćen.«

»Da li je vaš producent video film?«
»Jeste.«
»A njegova reakcija?«
»Pa, kaže da mu je žao.«
»Čini mi se da želite da odete na Bliski Istok?«
»Želeli bismo da odemo. Cilj nam je da mi, kao francuski borci, nešto naučimo od palestinskih boraca, a isto tako i da im pomognemo i da za njih snimimo jedan anti-izraelski film, koji ću verovatno ja režirati.

Pošto smo u Francuskoj, u Evropi, mi smatramo da je prvi korak u borbi protiv imperijalizma, borba protiv revizionizma. To je moje osećanje, govorim o sebi. U Čehoslovačkoj sam pokušao da snimim jedan film i tamo video taj revizionizam, njegove posledice, jer duga istorija revizionizma dovela je do ove situacije. Revizionizam nije saveznik imperijalizma, on je avangarda.«

»Da li govorite o sovjetskom ili češkom revizionizmu?«

»Postoji dobar, miran revizionizam, recimo pseći češki revizionizam, kao psi koje volimo (i on me potapša po ramenu) »lepa kuco«, »lepa kuco«, a postoje i rđavi revizionisti, koji su kao vukovi, ali na kraju krajeva, kakva je razlika između vuka i psa? Vuk je oplemenjen. Nazvali su ga socijalizam sa ljudskim licem. Mi mislimo da postoji razlika između onoga što se dogodilo u Čehoslovačkoj i onoga što se dogodilo prvih dana prve sedmice u Budimpešti.«

Telefon ga je prekinuo, pa nije imao vremena da završi misao. Pre nego što je pošao, rekao je:

»Tačno pre godinu dana, intervjuisao sam Eldridža Klivera, a on je pristao na intervju samo zato što mu je bio potreban novac, a producent za koga sam tada radio, mogao je da plati 2.000 dolara. Kliver je bio tužan, ogorčen i tome sl. Ironično je rekao: »... vi momci nosite kamere, a nama su potrebne puške, a Džeri Rubin sa igračkom-pištoljem itd...« Toga se dobro sećam. Sa njegovog stanovišta, bio je u pravu.

U ovom trenutku nema revolucionarnosti u Evropi. Postoje ljudi manje ili više radikalni. Ono što se događa u Sudanu i Južnom Jemenu, doneće revoluciju, ali ono što se događa u Italiji neće doneti revoluciju. Štrajkovi svakog dana, svakog jutra, štrajkovi đubretara itd.

Mi ne tvrdimo da svi treba to da rade. Samo govorimo o sebi i pokušavamo da sagledamo našu sopstvenu konkretnu situaciju, pa kažemo da ono što nismo učinili dosad, moramo sada da učinimo.«

»A šta će biti posle?« pitao sam.

»Možda će neki ljudi iz toga nešto naučiti, a kasnije ćemo videti.«

prevela Nada Dugonjić

4. ŽAN-LIK GODAR

U filmu »Jedan plus jedan« prikazali ste nekoliko intervjua. Jedan je sa Evom Demokratijom. Frenkija Dajmona, predstavnika Crnaca na filmu, primoravaju da daje neke izjave...

Ne bih rekao da ga prisiljavaju. Oni su održavali probu, pokušavajući da nauče nešto od svojih drugova u SAD, koji vode mnogo opasniju borbu od borbe koju oni vode u Engleskoj. Imam utisak da je revolucionarni pokret nemoćan, jer svi nekoga ili nešto citiraju. Tu se nalaze silni mikrofoni i kamere. Eva Demokratija može samo da kaže »da« ili »ne«.

Zato što je demokratija. Šta drugo može da kaže demokratija? I Frenki Dajmon?

Da, ali tako stoje stvari. To mora da se prikaže i saopšti iskreno, da možemo bolje da ga raščlanimo i napravimo. U filmu nema značenja. Značenje postoji pre i posle. Ekran nije ništa.

Šta sada mislite o svojim nesuglasicama sa Janom Kvorierom na filmskom festivalu, o vašoj tuči i o tome kako su vas izrešetali pitanjima?

Sledeći put ću se bolje zaštiti, to je sve. Bio sam vrlo razočaran Rolingstounsima. Nisu priznali čak ni da je zamisao o dodavanju njihove verzije pesme na kraju filma pogrešna. Pisao sam im, ali nisu ništa odgovorili. Bilo je vrlo nekorektno s njihove strane što su prihvatili da se njihova pesma istakne više od ostalih u filmu. Sve grupe ljudi su jednake i niko ne sme da ističe Stounse stalnim ponavljanjem njihovih pesama. Ako se film bude prodao, imaće nov naslov, po njihovoj pesmi »Naklonost prema đavolu«. To nije neispravno s ličnog stanovišta, već je nepravično prema crnim ljudima. Pretpostavimo da neko ode da vidi »Jedan plus jedan« i posle toga izjavi da je čitav revolucionarni pokret nepotreban.

To je zato što ne ume da gleda filmove i zato što smatra da ima nešto da izjavi posle filma. Ako nikad niste učili matematiku i otvorite udžbenik matematike, nećete moći ništa da kažete o tome. Zato što gledate senke koje podsećaju na stvarnost, vi smatrate da ste autoritet za to i to. Očigledno, tu nema šta da se kaže. Možete da kažete nešto sutra ili za dva dana. Možete da razgovarate s drugim ljudima. Međutim, morate da kažete: Video sam to i to. Video sam devojku u šumi. Ona se zvala Demokratija. Video sam crne ljude kako čitaju to i to. I tek onda postavljate pitanje o tome. Zašto je to bilo tako? A onda ćete pokušati da vidite šta to znači.

Film vas možda neće uveriti da je revolucionarni pokret ispravan.

Film ništa ne potvrđuje. Ne bi trebalo da govorite tako. Film uverava da su jedni ljudi bolji od drugih. To vam je kao da želite pravu istinu o čitavom društvu, o svemu. To je potpuno pogrešno. To je nemoguće. Mao-u je trebalo pedeset godina borbe. I onda je bilo prirodno. On je o tome mnogo učio.

Preradio sam nekoliko engleskih komentara o britanskom filmu »Britanski zvuci«. Na početku citiram Marksa: »U neku ruku buržoazija stvara sopstvenu sliku sveta.« U tom slučaju drugovi, (dodajem) uništimo tu sliku. Buržoazija ne stvara svet koji odgovara toj slici, ali stvara sliku koja odgovara njenom svetu. Stvara sliku svog sveta i naziva je odrazom stvarnosti.

Fotografija nije slika onoga što je stvarno, nego onoga što je stvarno u toj slici.

To ne znači mnogo, ali ukazuje na nešto što nije bilo sasvim jasno, da otkriće fotografije nije bilo slučajno. Otkrivena je, što su već rekli Plejne i Tibodo. Međutim, nisu to dobro rekli. »Onog dana kad su bankari reakcije izumeli železnicu i telegraf«, drugim rečima masovne komunikacije. Kad je buržoazija shvatila da joj treba više od pripovedaka i slikarstva da bi sakrila činjenice od masa, obratila se za pomoć fotografiji. Važan je odnos između Nipsa i Rotšilda, a ne između Nipsa i Hegela (Hegel je bio zaposlen kod Rotšilda). Ne možete ništa da učinite u pogledu Hegela. Međutim, kada je reč o železnici, tu možete.

Ovo su komentari nekih studenata o filmu »Britanski zvuci«: Postoji vreme kad klasnu borbu vodi slika proti» slike, zvuk protiv zvuka. I zvuk protiv slike. Ovaj film je zvuk koji se suprotstavlja drugom zvuku, to je revolucionarni zvuk, koji se se suprotstavlja reakcionarnom zvuku. Međutim, u samom filmu, to se izražava dijalektikom borbe između slika i zvuka (Ejzenštejn).

Ima li svrhe »predstavljati«, kad višak vrednosti ulazi u igru. Ima li viška vrednosti kad »predstavljate« stvarnost? Da li je marksistički pojam viška vrednosti dobro oružje za borbu protiv buržoaskog pojma »predstavljanja«? Jeste... Dalje, pitam se nije li to postavljanje pitanja stručnom terminologijom?

Odgovorio sam Altiseru: POLITIČKI FILM IMA OBAVEZU DA OTKRIJE ŠTA JE IZMISLIO. Na isti način kao što je Lavoazje otkrio kiseonik, inače Pristlijev izum. Na isti način kao što je Marks otkrio višak vrednosti, inače Rikardov izum. Rikardo je izmislio teoriju vrednosti, ali je nije primenio.

Televizija i film ne beleže stvarne trenutke, već samo trenutke u dijalektičkom procesu, prostoru — eri suprotnosti, koji treba da se ispitaju u svetlu klasne borbe.

Partija kontroliše oružje. Producenti kontrolišu proizvodnju i distribuciju. Ako ima milion kopija marksističko- lenjinističkog filma, taj je film Prohujalo sa viborom.

Drugovi, postoji nauka o slici. Stvarajmo je. Evo nekoliko uputstava: materijalizam — dijalektika, dokumentarnost — izmišljanje, oslobodilački rat — narodni rat, stvarne životne emocije — politički rad. Svi buržoaski filmovi su za stvarna životna osećanja.

Za vreme prikazivanja imperijalističkog filma, sa ekrana se čuje glas šefa koji govori publici: glas koji umiruje ili grdi, ili vas udara kao pendrek pandura. Za vreme prikazivanja imperijalističkog filma ekran je zvučnik za glas koji »predstavlja« narod, ali to nije stvarno glas naroda, jer on mora da sedi mirno i da gleda »sebe«. Ako se prikazuje ratoboran film, ekran je tabla ili zid učionice koji prikazuje konkretnu analizu i konkretnu situaciju.

Posvetio sam se revoluciji zato što mi je film otkrio život. U početku sam to skrivao. Imao sam suviše tereta na svojim plećima, boreći se protiv sistema sa nekoliko mojih drugova i pokušavajući da stvorim svoju malu revoluciju. Još uvek se sećam kako sam bio miran 13. maja 1958. g. u Kanu. Posle izvesnog vremena krenulo je u suprotnom pravcu: otkrio sam rat u Alžiru praveći film Mali vojnik, a danas mi život otkriva filmove. Uveren sam da me je afera Ben Barka nadahnula da napravim film Made in USA. Svestan sam da film nikada neće rešiti problem. Da sam pekar pisao bih na veknama MIR U VIJETNAMU, međutim znam da to ne bi zaustavilo borbu. Na prvom mestu vi sami morate da budete svesni problema ako ste zainteresovani da to i publika postane. Ako nijedan od poslednjih ruskih filmova nije naškodio američkom imperijalizmu, to je zbog toga što je ambicija Rusa koji prave filmove, da oponašaju Amerikance. Kad se Ludi Pjero prikazivao u Holivudu (1966. g.) zbog mogućnosti dobijanja Oskara, morao je da se izbaci deo u kome Belmondo i Karina razgovaraju o Vijetnamu. Nisu to hteli da uzmu u obzir. Uzeli su to zdravo za gotovo. Međutim, u Francuskoj su mi rekli da sam se poslužio tuđim pravim ratom, da bih napravio ružnu šalu. Isto se dogodilo sa Karabinjerima: u Francuskoj je prošao neopaženo, međutim kada je bio prikazan u Alžiru, u kino-klubu u Tlemkenu ljudi su ga prepoznali kao sopstveni rat. Ništa mi nije pružilo veće zadovoljstvo. Ako želite, možete da me nazovete levim anarhistom.

Postao sam politički svestan u tridesetpetoj godini (umesto u petnaestoj). Možda je to zato što je filmska industrija širom sveta potpuno odvojena od stvarnog života. Hteo sam da napravim film i morao sam da uđem u ovaj neobičan svet. A kada sam ušao u njega, morao sam da se borim da bih napravio film, jer nisu hteli da nas prihvate. Posle nekoliko uspešno snimljenih filmova, otkrio sam da je sve što sam radio dolazilo od nečeg nestvarnog. Osećao sam da moram da pravim nove filmove na drukčiji način. U pokušajima da napravim novu vrstu filmova, otkrio sam imperijalizam sa estetičke tačke gledišta.

Šta je imperijalističko u formi filmova i u njima samim?

Imperijalističko je to što grupa ljudi primorava druge ljude da prave filmove po njihovom ukusu. Pogledajte Afriku, na primer. Nisu u stanju da naprave jedan crni film. Imaju samo bele filmove. Čak i u Gvineji, koja je veoma revolucionarna. U Alžiru pokušavaju da stvore svoj film, ali ide veoma teško, zato što gledaju filmove na televiziji. Širom sveta, TV je »šou« s reklamama. Čak je i na Kubi TV potpuno amerikanizovana.

Ima li nečega u proizvodnji filmova što biste vi nazvali reakcionarnim ili imperijalističkim?

To je način na koji govorite ljudima: ovo je jedini ispravan način za pravljenje filmova i ako ne uradite tako, nećete moći da ga prikazujete. Ako postoji imperijalizam u proizvodnji, onda je to estetički imperijalizam.

Možete li to da nam objasnite? Na primer, svidelo mi se u vašem filmu Dve-tri stvari koje znam o njoj vaše shvatanje »gestapoa strukturа«. Možete li da nam objasnite gestapovsku prirodu proizvodnje filmova?

Upotrebljavam ovaj naziv zato što je jedna struktura bila nametnuta, a sve ostale uklonjene. Trenutno ne znam šta je struktura i to pokušavam da otkrijem. Otkrio sam američki

filmski imperijalizam kada sam potpisao ugovor s Kolumbijom. Fizički sam iskusio u tridesetpetoj godini ono što crni čovek oseća mnogo ranije u Africi.

Da li je i na koji način moguće da neka oblast umetnosti podstiče na neposrednu akciju? Može li da se spreči ono što će da se dogodi ovoj zemlji? Može li to da se predvidi?

Ne može da se predvidi, ali može da se radi na tome. Možete da napravite film ili sliku koji će da govori o onome što govori Stokli Karmajkl. Međutim, to ne mora da bude slika nasilja. Uzmimo, na primer, slikara Matisa, koji je bio član francuske Komunističke partije. Nikad nije bio u ratu, tako da je čitav život slikao cveće. Uprkos tome, njegovo slikarstvo bilo je pravilno usmereno.

Želeo bih da nastavim razgovor o umetnosti. Možda ipak ne bi trebalo, jer sada samo reakcionari govore o umetnosti. Umetnost je prirodna svakodnevna delatnost. Nije ništa izuzetno. Umetnost mora da se prikaže kao deo svakodnevne delatnosti, kao sport. Reakcionari pokušavaju da prikažu umetnost kao nešto neobično, kao nešto naročito. Zbog toga oni dobro plaćaju i pružaju umetnicima raskošan život.

Kako objašnjavate kameru kao oružje?

Ideje mogu da budu oružje. Mnogi ljudi umiru od ideje i za ideje. Oružje je praktična ideja. Ideja je teorijsko oružje.

Hoćete li da pođete s nama u Čikago, da snimate demonstracije? Hoćete li nam dozvoliti da se služimo vašom kamerom kao oružjem i kao idejom?

Ne. To je za Newsweek. Može da se napravi pravi film o strukturi svega toga. To ne mogu da učinim, jer nisam Amerikanac. Na sve to bih gledao sa stanovišta stranca. Mogao bih da napravim dokumentarni film. Međutim, ja sam više pripovedač ili pesnik i kad kažem »pesnik«, ne mislim na neku superiornost. Pesnik ne radi isto kao čovek koji se bavi vestima. Više sam hemičar ili matematičar. Da li biste pozvali matematičara da dođe u Čikago?

Odakle dolaze ispravne ideje?

To je vrlo teško reći. Govorite o spektaklu, a spektakl je buržujskiji nego sve ostalo. Ljudi koji rade u spektaklu su pravi robovi. Vrši se »integracija«, kao sa Crncima u Americi. Radnik na bini u T. N. P. (Theatre National Populaire) ili u Comedie Française je čika Toma u odnosu na spektakl u kome radi. On, u stvari, nema veze s radničkom klasom; radi i za to je plaćen kao radnik u »Renou«, ali tu nema nikakve veze... on nema nikakvog praktičnog iskustva u borbi radničke klase. Ono što zove klasnom borbom, odigrava se veoma daleko i to je neka vrsta tolerancije ili privilegije negde vrlo duboko u buržoaskoj igri. Nema klasne borbe u odnosima Roberta Hirsa, (direktor Comedie Française) i radnika na bini. Za ljude koji rade u spektaklima, jedini je način da postanu radikalni, ako prekinu sve veze, sve... Ne želim da kažem da zaborave ono što ima teorijsku vrednost, ali bi trebalo da drže to po strani, da drže to u rezervi i da stalno proveravaju, jer je to jedini način, ako žele da počnu ispočetka. Trebalo bi da okrenu leđa onome što stalno rade. Trenutno nema mogućnosti da izađu kao pobednici. Buržoaska ideologija spektakla je dostigla mrtvu tačku... Trenutno ima veliku snagu, čak i u zemljama »trećeg sveta«. Teže je da napravi film čovek kao što je Pole, nego... Lakše je za Usmana (Sembene, Senegalac i tvorac Crne devojke i Uputnice) da sazna šta treba da radi nego za Polea. Usman ne mora da kaže: »Želeo bih, ali ne mogu da ga skalupim«. Ne; on kaže: »Ja bih stvarno želeo, ali me oni sprečavaju«.

Na šta mislite kad kažete da sve treba ostaviti iza sebe?

Postoje dve različite stvari koje možete da uradite. Imate nekoliko pozorišnih trupa koje izvode predstave na ulici, a to je različito... Idu u siromašna predgrađa da bi se približili narodu, oni rade stvari da bi se približili narodu. Isto je s filmom. Zaista je veoma jednostavno. Kažete da ste politizovani. U redu. Postoje takve grupe. Lako je pridružiti im se. Možete da učestvujete u diskusiji, možete da gledate i slušate; možete da slušate i gledate vrlo ozbiljno. Filmovi koje onda budete napravili moraće da budu drukčiji. Ne kažem da je to lako i jednostavno. Kažem da mi se čini da je to jedino što može da se uradi.

Nema svrhe da budete klovn ako smatrate da filmovi nemaju svrhe u društvenoj praksi.

Uveren sam da imaju svrhe. Međutim, ja sve nazivam »filmom«, sliku i zvuk u bilo kom mediju: u novinama, knjigama, prikazivanju na televiziji ili na ekranima, u pozorištima ili salama za predavanja. Mora biti korisno... to je... to je književnost, to je govor, to je nauka...

Da, ali ako ne obratite pažnju na političko značenje, ako ne vodite računa o posledicama, dejstvo svega toga je...

U redu. Obratimo pažnju. Ako pravite film vi kažete da obraćate pažnju na... U svakom slučaju evoluira i menja se, ne ostaje isto do večnosti.

Međutim, jedna od stvari koje moraju da se urade (to je hitno), jeste da se omogući publici da vidi šta se radi. To znači, da ćete morati da se obratite distributerskim krugovima.

Ne znači. Zašto su vam potrebni distributeri? Kako stvari stoje, krugovi distributera vas stavljaju... To »Prisunik« i »Ford« govore o krugovima distributera. Jednostavno, recimo da ljudi moraju da vide filmove.

Još više od toga, oni moraju da ih prave. Treba da se počne pravljenjem jednostavnijeg proizvoda. Treba da se pravi jeftinije. Treba da se pravi nešto što može da se dovede iza neprijateljskih linija. Finansiraće se skupljanjem, prilozima organizacija koje su odlučile da se angažuju. »Super osam« je veoma skup, a morate da imate i dobar projektor. Morate da imate jednog ili dvojicu »ortaka«, od kojih će jedan da snima filmove, a drugi da ih prikazuje po Francuskoj. Imate podzemnu mrežu, mnoštvo makija koji će biti u kontaktu.

Može da se kaže da je njihov cilj proizvodnja... hoću da kažem otpor. Sabotaža znači da pravite filmove, na »Super osam« ili na magnetoskopu, u zavisnosti od toga šta svaki maki ima na raspolaganju. Koliko košta kotur od 16 mm, koji traje dva i po minuta, bez zvuka i u crno beloj tehnici? Pet hiljada starih franaka. Ista stvar na osam milimetara? Dve hiljade. Film od trideset minuta košta deset puta dve hiljade franaka. Ako deset različitih ljudi dâ dve hiljade franaka, možete da pravite film od trideset minuta svakog meseca. Ima puno ljudi koji bi mogli da daju dve hiljade franaka. Onda da vidimo zašto treba praviti taj film? Nema toliko problema. Ako slučajno naletite na više novca, možete da pravite i veće filmove od tih, ali ćete se pitati da li su vam oni zaista potrebni.

To liči na ono što se događalo prošlog maja.

Moram da kritikujem što se mnogo snimalo o događajima u maju. U prošlosti su bili onemogućavani, a sada su preterali, tako da je nemoguće da se bilo šta uradi sa ovim što su snimili. Ono malo što su uradili nije loše, ali u svakom slučaju nije bila potrebna tolika metraža da bi se to postiglo. Sada više nema novca da se bilo šta drugo uradi. Ništa ne sprečava čoveka kao što je Pole, ili neke druge da učine nešto preko generala, ali on to ne želi, već sedi i kaže: »Ja sam buržuj i nikada neću izaći«. Treba reći da su ljudi koji prave eksperimentalni film »potlačeni«, jer nikad ne uspevaju da naprave ono što žele, oni su potlačeni sami u sebi, ali su ipak manje potlačeni od radnika ili bilo kog drugog u potlačenoj klasi u čitavom sistemu. On može da nađe skrovište u muzici, umetnosti ili u eksperimentima, što je drugima nemoguće, jer nisu nikad bili u školi. Razumete šta hoću da kažem, drugi su potlačeni svakog minuta svoga života, dok ljudi kao Marsel Hanon (francuski proizvođač filmova), Pole ili ja govorimo: »U redu, uradićemo to sami«... Činjenica je da ne kontaktiramo dovoljno. Mislim da moramo da poboljšamo naše kontakte. Znam da to nije lako. Onog dana kad bude jednak broj fizičkih radnika i intelektualaca zainteresovanih za umetnost, kontakt će se ostvariti. Mislim da bi Pole, Hanon i drugi morali da prave filmove unutar svega toga, a ne izvan. Ne mislim da bi trebalo da su u toku stvari čitanjem časopisa i ne želim da kažu »Čitam redovno i obavešten sam o stvarima koje se događaju« ili »Ja sam pesnik i sve osećam u sebi«.

Pretpostavimo da posle uspešne revolucije želimo da snimimo film. Koju vrstu..

Revolucija se ne diže tek tako. Za to su potrebne desetine i stotine godina. Jedino su u Kini prestali da snimaju filmove onog trenutka kad su zatvorili univerzitete. To me je impresioniralo, jer nigde... Prošle godine u Francuskoj su svi štrajkovali za 1. maj. Svi. Čak i Mogador. Čak i fudbalski klub Rems. Sve. Sve. Jedno mesto nisu zatvorili; filmovi su se i dalje prikazivali u bioskopima, bez obzira da li su ljudi koji su radili na projektorima bili članovi C. G. T.-a ili ne. Dobili su povišicu i nastavili su s projekcijama. Vidite li? Drugim rečima, projekcija slika je morala da se nastavi. Čak su prestali sa štampanjem novina. Međutim, prikazivanje filmova? Nikad nije prestalo. Čak... U Avinjonu i Veneciji demonstranti se jedino nisu bunili protiv prikazivanja filmova. U Kini su prestali. Zašto?

Zato što su shvatili... Usred nesporazuma s Rusima oni su shvatili da su pravili filmove po uzoru na ruske. Ruski filmovi su se radili po uzoru na američke filmove. Zato su jednostavno rekli: »Neće biti tako. Napravićemo poneki film, s vremena na vreme. Snimaćemo 1. maj, atomsku bombu, predsednika Maoa, jer ono što je važno mora da se prikaže. Snimaćemo ga na starinski način, drugim rečima kao Limier, drugim rečima nije loše, a posle ćemo razmišljati o tome, jer niko u ovom trenutku nije u mogućnosti da to reši... Imamo mnogo važnijih stvari, kulturnu revoluciju i mnogo drugih problema, koje moramo da rešimo. Problem slike je veoma složen, jer je slika čovečanstva ista poslednjih dve hiljade godina... još uvek imamo istu ideologiju slike: slika je veoma važna, ali je to samo ideologija i zato prestanimo.«

Najviše sam zauzet rukovođenjem naučnih eksperimenata... ili ako vam se više sviđa, umetničkih eksperimenata. Iako se pravdam razmišljanjem o tome kako sam došao do nekoliko dobrih ideja, još uvek mi nedostaje borba za proizvodnju i klasnu borbu. Citiram: »Odakle dolaze ispravne ideje?... Dolaze od tri vrste društvene prakse, klasne borbe, borbe za proizvodnju i naučnog eksperimenta. (Odakle dolaze ispravne ideje (maj 1963.) Citati Mao Ce Tunga, Peking 1966. str. 206). U svakom slučaju, smatram da je pogrešno da se vrše samo naučni eksperimenti ne prolazeći kroz klasnu borbu. Možda smo već nešto učinili u borbi protiv sistema proizvodnje koji sada postoji, samim tim što smo svesni da nas tlači: ne možemo da pravimo filmove koje želimo, jer naši filmovi pripadaju šefovima. Svi koji danas prave filmove, ja, Bartoluči, Pazolini i drugi rade na borbi za proizvodnju i naučnoj borbi, a zaboravljaju na klasnu borbu.

Objasniću to. Kada student, radnik, ili birokrata koji je angažovan u borbi protiv birokratije, ili neki mali ćata, želi da... recimo želi da napravi film ili da govori na televiziji, mi koji imamo naučni eksperiment, moramo da im ga ustupimo. Tako učimo o klasnoj borbi, koju zasad tako malo poznajemo.

Što se tiče nas samih, pokušaćemo da napravimo neke komercijalne filmove, imajući na umu nešto, kao državni udar, ali sve u granicama mogućnosti. Prvo, svi bi trebalo da budu jednako plaćeni, radnici i glumci. Pitajte scenskog radnika šta snima? Verovatno će vam reći da ga se ne tiče. Ako ga zanima, onda je izdajica radničke klase. Onda sa ovakvim kolektivnim učestvovanjem počnite sa snimanjem i sa pokušajima da napravite film. Ako vam se čini da je isuviše rizično, pokušajte sa jednim filmom, malo po malo. To je mnogo teže. Bolje je da se ne radi ništa. Mnogi se reditelji prodaju da bi zaradili novac. Onda troše novac u borbi protiv onih koji su im dali novac. U filmu i u umetnosti to se ne isplati, lakše je izmeniti glumce, lakše je ako reditelj protestuje... tokom čitavog filma, izražavajući tako svoje ideje (štrajkom), nego za fabričkog radnika da štrajkuje jedan sat. Radnika je smrvilo nasilje. Rizikuje da ga otpuste, a imaće posledica materijalne prirode, koje su mnogo teže ako ima ženu i decu kojima treba hleba i mleka. U svetu radnika principi solidarnosti znače mnogo. Radnik ne može da reaguje sam i ne može da se opire sam. To može da učini u dogovoru s drugovima radnicima. Čovek koji pravi filmove može to uraditi vrlo jednostavno. Međutim on to ne radi. Trebalo bi da to uradi. Ako su vam potrebni primeri... pogledajte Veneciju, Avinjon i Gatijevu predstavu. Da je reditelj želeo da štrajkuje, zaustavio bi predstavu. Hoću da kažem da bi glumci igrali tri minuta i onda bi se zavesa spustila. Publika bi bila primorana da se upusti u političku diskusiju ili da napusti salu; napuštanje sale bi značilo provokaciju. Glumci treba da prestanu da glume u pozorištima. Trebalo bi da dejstvuju pred pozorištima. To je sve što vam je potrebno da biste promenili stvari. To ne znači da više neće biti glume ili, još manje, da neće više biti glume u dobrim pozorištima. Stvari moraju da se menjaju. Mora da pukne. Ne znamo gde smo danas. Treba da znamo šta da radimo, moramo da rizikujemo kao što to čine radnici kad štrajkuju.

Čini mi se da ćemo morati da radimo bez reditelja izvesno vreme, jer oni prenose stvari kao televizijski ili radio odašiljači. Posle izvesnog vremena postaće ponovo odgovoran saradnik. Kad se nešto napiše, jedan čovek drži pero. Ne treba ih četrdeset. Da je potrebno toliko, stvari se nikad ne bi završile. Jedan čovek može da gleda u kameru — ne četrdeset. Međutim, bilo bi lepo da tih četrdeset ljudi porazgovara o filmu pre početka snimanja. Onda bi trebalo izabrati trojicu ili četvoricu koji bi radili na licu mesta. Trebalo bi da se dogovore, jer će samo jedan od njih da rukuje kamerom. Moguće je da se pri tom menjaju (to može da uspe).

preveo Ilija Todorić

5. FILM I REVOLUCIJA

(INTERVJU SA ŽAN-LIK GODAROM, KOJI JE OBAVIO KENT KEROL)

Čuveni radikalni francuski reditelj naziva svoje nekadašnje filmove »buržoaskim«, a o novom putu koji je izabrao govori ovako: »Ja više nisam filmski stvaralac, samo sam radnik koji stvara revolucionarne filmove da bi podstakao revolucionarnu promenu.«

»Drugove« iz Grupe Dziga Vertov, prema rečima Žan Pjer Gorena, »sačinjavamo zasad samo mi koje pred sobom vidite, — nas dvojica — ali ponekad nas bude samo jedan«. Drugi, ponekad usamljeni član, jeste Žan-Lik Godar, koji je sa svojih dvadeset i osam filmova za poslednjih trinaest godina stekao neosporno pravo da bude smatran »najvažnijim« filmskim stvaraocem protekle decenije.

Prema mišljenju autora ovog zapisa, Godar je, zajedno sa D. W. Grifitom, Sergejom Ejzenštejnom i Orsonom Velsom, jedan od četvorice vodećih stvaralaca filma kao umetnosti. On je sasvim doslovce promenio ne samo način na koji se filmovi prave, već i sam način na koji gledamo na svet.

Ovaj intervju obavljen je u nedelju uveče, 26. aprila, pred Kent Stejt-om, a posle povratka iz Ostina u Teksasu, što je bila poslednja stanica na osmodnevnoj turneji po šest najvažnijih američkih univerziteta. Godar se poduhvatio ove turneje da bi zaradio novac za dovršavanje filma o El Fatahu »Do pobede«. Taj film je otada dovršen, a Godar sada montira prvi u novoj seriji od četiri filma, pod naslovom »Vladimir i Roza«, o čijoj tačnoj sadržini čak ni njegov francuski producent nije u stanju da govori detaljno i precizno.

Za poslednje dve i po godine, radeći s promenljivim sastavom »drugova«, Godar je dovršio šest filmova različite dužine. Uz srešćemo se kod Maoa(**1969.**) i Pravdu (**1969.**) dovršio je Film kao i svi drugi (**1968.**), Istočni vetar (**1969.**), Bitku u Italiji (**1969.**) i Do pobede (**1970.**).

Uz tešku političku sadržinu ovog intervjua, izgleda mi da je važno zabeležiti i to da je devedesetsedmogodišnji Goren bio u stanju da izvede i ovako nedoslednu stvar — platio je avion od Bostona do San Franciska jednoj devojci koju smo sreli u Kembridžu, a Godar je kad su ga neki čudnovati glasovi u susednoj hotelskoj sobi sprečili da odspava posle ručka (»Slušaj, to zvuči kao neki Hičkokov film«), reagovao tako što je ispod ometačkih vrata proturio list hartije sa rečima »Revolucija do Pobede«.

Pitanje: Zašto ste odlučili da sebe nazovete Grupa Dziga Vertov?

Godar: **Ima dva razloga. Jedan je ime samog Dzige Vertova, a drugi je Grupa Dziga Vertov. Grupno ime je tu da označi jedan program, da podigne zastavu, a ne da naglašava samo jednu osobu. Zašto Dziga Vertov? Zato što je na početku ovog veka on bio jedini istinski marksistički stvaralac filma. On je bio revolucionar koji filmom radi za Rusku revoluciju. On nije bio samo umetnik. Bio je napredni umetnik koji je pristupio revoluciji i postao kroz borbu revolucionarni umetnik. On je rekao da Kinoki nema kao zadatak filmsko stvaralaštvo — Kinoki ne znači proizvodnju filmova, već označava filmske radnike — njegovo je da proizvodi filmove u ime Svetske proleterske revolucije. Na taj način, postoji ogromna razlika između njega i one bratije Ejzenštejna i Pudovkina, koji nisu bili revolucionari.**

Goren: **On je bio sasvim svestan da film iskorišćava vladajuća klasa, koja ga je i izumela za nas ostale; i da je film bio ideološki izraz buržuja.**
P: Je li on nešto više od istorijskog primera? Mogu li se ta ista načela primeniti danas? A ako je tako, kako možete da ih primenjujete na sasvim različite okolnosti oko nas?

Godar: **Mi prvo treba da shvatimo da smo francuski borci koji se bave filmom, rade u Francuskoj, a uključeni su u klasnu borbu. Mi smo u 1970-toj, a film, alatka kojom radimo, još uvek je u 1917-oj.**

Grupa Dziga Vertov znači da mi, iako nas je svega dvoje-troje, pokušavamo da delamo kao grupa. Ne samo da radimo zajedno kao drugari, već kao politička grupa. Što podrazumeva borbu, bitku u Francuskoj. Biti angažovan u takvoj borbi znači da se moramo boriti putem filma. Trenutno je vrlo teško napraviti film kao politička grupa, jer mi smo politički više u poziciji pojedinaca koji tek pokušavaju da idu istim putem. A grupa podrazumeva ne samo pojedince koji hodaju jedan uz drugoga istim putem, već i ljude koji idu zajedno politički.

P: Zar je neophodno da se radi kao grupa? Da li bi i jedan individualni, nezavisni filmski stvaralac mogao da stvara političke filmove?

Godar: **Zavisi. Vi najpre treba da pokušate da budete, i da budete nezavisno od ekonomije vladajuće klase. Vi morate shvatiti šta to znači biti nezavisan. To ne znači samo biti hipi na faksu. Oni misle da su mesta kao Berkli takozvana oslobođena zona, ali kada odu do granice te oslobođene zone oni vide da rešetke na tamnici ostaju, samo što su nevidljivije. Vi prvo treba da budete nezavisni od buržoaske ideologije i tek onda možete krenuti prema revolucionarnoj ideologiji. To znači da morate pokušati da radite kao grupa, kao organizacija, da se morate organizovati s ciljem da se ujedinjujete. Film je naprosto sredstvo koje pomaže da se jedinstvo gradi. Pravljenje filmova je tek jedan šrafčić u građenju nove koncepcije politike.**

Goren: **Ono što mi pokušavamo da stvorimo jeste revolucionarni film koji će podstaći revolucionarnu promenu. Morate zato da raskidate sve stare okove. Prvi pojam koji ima da iščezne sigurno je pojam autora.**

Godar: **Pojam autora, sa nezavisnom imaginacijom, puka je varka. Ali ta buržoaska ideja još nije odmenjena. Prvi bi korak mogao biti prosto okupljanje ljudi. Tada u najmanju ruku možete imati slobodnu diskusiju. Ali ako ne nastavite, i ako se ne organizujete na političkoj osnovi, nećete imati ništa više od slobodne diskusije. U tom slučaju kolektivna kreacija stvarno nije ništa više od kolektivnog obeda u nekom restoranu.**

P: Zahteva li to izvesnu obdarenost ili neku vrstu znanja?

Godar: **Da, ali ne možete govoriti o vrstama znanja ili obdarenosti, već samo o društvenoj primeni znanja i društvenoj primeni talenata. Dabome, da rukuješ puškom treba ti izvesna umešnost, izvesna sposobnost. Da bi brzo trčao treba da imaš jake noge i dobar trening. I da ne bi promašio žižu kad nešto fotografišeš tebi je izvesna umešnost nužna. Ta tehnika ili ta umešnost ne vise u vazduhu kao oblaci.**

P: Iz toga što govorite proizlazi da je vaš cilj da raskinete ne samo sa estetikom, već i sa čitavom istorijom filma. Nije li onda daleko bolje da se prvo bude radikalan pre nego što se i postane filmski stvaralac koji pokušava da stvara revolucionarne filmove? Ili važi i ovaj drugi put?

Godar: **Mi smo primer za to. Obojica. Ja sam bio buržoaski filmski stvaralac, pa progresivni filmski stvaralac i na kraju više nisam uopšte filmski stvaralac, već samo radnik na filmu. Žan-Pjer je bio student, pa borac i onda je pomislio da za trenutak mora otići na film, i to samo zato što je to značajan deo ideološke borbe koja je primarni vid klasne borbe danas u Francuskoj. Tako smo se udružili. On je morao da uči tehniku, nešto više od mene, a ja sam morao da učim politički rad, kao dužnost, ne kao hobi.**

P: Da li je moguće da se koristite stručnošću? Da li biste, radeći među sobom i znajući kakvu vrstu filma želite da napravite, koristili nekoga kao što je na primer Raul Kutar?

Godar: **Što da ne? Na primer, baš sada nam treba montažerka ili montažer, ne zato što mi to ne bismo mogli da radimo, ili što možda ne znamo kako se to radi, već zato što želimo nekog bolje obučenog. Tako to ide brže, a mi treba da uradimo stvar što je brže moguće. Hoću da kažem, kad Lenjin hoće da uzme taksi jer mora brzo da ode s jednog mesta na drugo, on zato ne mora neizbežno da se jede ako je taksi-šofer bio neki fašist. Isto to važi i za montažu. Mi se za film koji smo napravili za El Fatah, kolebamo između dve devojke koje su na različite načine politički angažovane. One su u različitim stadijumima revolucionarnog procesa i mi moramo da izaberemo koja je od njih dve za film najbolja, sa političkog stanovišta. Jedna od tih devojaka pripada grupi koja ima vrlo precizan politički program i to takav da se trenutno mi s njim slažemo. Druga je manje borbena, ali bi se moglo desiti da rad na ovom filmu za nju bude korak napred i baš zbog tog napretka mi bismo možda sa njom uzajamno mogli da ostvarimo daleko produktivniji politički odnos.**

Goren: **Kao što je Žan-Lik rekao, baš zato što ne postoji stvar kao što je tehnika, već jedino društvena primena tehnike, vrlo je teško naći kamermana ili montažerku koji nisu preškolovani, pretrenirani. Oni prvo moraju da koraknu natrag, da bi mogli da kritikuju stvar.**

Godar: **Mi smo učinili korak napred kada smo pokušali da svedemo sve te takozvane tehničke probleme na njihovu krajnju jednostavnost. Kada uzmete da čtiate knjigu o fotografiji, bilo od holivudskih snimatelja, bilo od Kodaka, sve izgleda kao pravljenje atomske bombe, a bombe nigde. Sve je stvarno mnogo prostije. Tako mi pokušavamo da snimimo samo malo kadrova, i ne radimo na više od dva zvučna kanala, tako da je »miksovanje« prosto.**

Goren: **U stvari, naš je pokret vrlo dijalektičan. Na neki način mi idemo natraške, ali ići natrag znači da idemo protiv tradicionalnog načina na koji se filmovi prave. To znači boriti se protiv holivudskih filmova. Idući unazad mi stvarno napredujemo, jer pokušavamo da budemo u stanju da izgradimo nešto novo.**

Godar: **A kad govorimo o Holivudu, mi pod Holivudom podrazumevamo svakoga, pa bio to filmski žurnal, bili Kubanci, bili Jugosloveni, bio Njujorški filmski festival, bio Kanski filmski festival, bila Francuska kinoteka, bio** Cahiers d'Cinema. **Holivud znači sve ono što je s filmom u vezi. Zato, kad god kažemo Holivud, to označava imperijalizam tog ideološkog produkta zvanog filma.**

P: Da li je **Srešćemo se kod Maoa** prvi film koji ste pokušali da napravite tom vrstom revolucionarnog političkog procesa koji ste opisali?
Godar: **Prvi se zvao** Film kao i svi drugi. **Napravljen je odmah posle majsko-junskih zbivanja 1968. u Francuskoj. Ali bio je kompletni fijasko. Tako da je prvi stvarni pokušaj, ako se malo promisli,** Srešćemo se kod Maoa, **koji je još uvek od buržoaske sorte, ali je progresivan mnogim vidovima svog nastanka. Na primer, svojom tehničkom jednostavnošću.**

Na primer, u Maou, **snimak gole žene može da urodi stvarno progresivnom diskusijom. Baš sinoć u Ostinu, jedan mi student kaže da nema razlike između** Zabriskie Pointa **i** Maoa. **Ja sam rekao: »Okej, ali šta radite posle gledanja** Zabriskie Pointa?« **»A to« kaže on. »Više mislim.« A ja opet: »Okej, a o čemu više mislite?« On kaže: »Pa, ne znam.« Ali sasvim obratno je bilo sa Maom, jer me je upitao zašto umesto ženskog tela nismo upotrebili muško telo? A ja sam rekao: »Zato što smo baš diskutovali kako da pokušamo da izgradimo sliku ženinog oslobođenja.« I tada smo poveli stvarno političku i progresivnu diskusiju koju uopšte ne biste bili u stanju da povedete sa** Zabriskie Pointom. **Eto šta mislimo kad kažemo da jednostavne** tehnike **rađaju progresivne** političke **ideje.**

P: Da li vi tako određujete treba li preduzeti sledeći korak? Da li uspeh svakog sledećeg filma počiva na reakciji ljudi koji film vide, na vašim sopstvenim stavovima prema filmu, ili na kombinaciji obe stvari?

Godar: **Većinom naši sopstveni stavovi determinišu progres, jer, sve do sada, u našim filmovima su davani uglavnom negativni aspekti. Ali činjenica da se ti negativni aspekti mogu preobraziti u pozitivne aspekte, u filmovima koji slede, počiva na tome što su oni ipak ostvareni na način progresivan.**

Goren: **Naša sopstvena mogućnost samokritike rezultat je rada na stvaranju filmova. Ja ne bih mogao ništa da kažem, ili bi to bile samo sasvim apstraktne stvari, o filmovima kao što je** Jedan plus jedan. Kineskinja **je Žan-Liku bila beskorisna, meni još beskorisnija. Ali sa** Srešćemo se kod Maoa, **bili smo u stanju da sebe stvarno podvrgnemo kritici i da daleko preciznije kažemo kuda moramo ići.**

P: Da li je **Pravda** korak iza **Maoa?**

Godar: **Da, ali samo zato što se** Pravda **negativnim aspektom razlikuje; učinili smo napor da ga dovršimo, da ga ne bismo batalili i rekli da je to obično đubre. Ali kad smo već učinili taj psihološki napor, morali smo ga definisati. To je đubretarski marksističko-lenjinistički film, što je sasvim dobro nađen naslov. Sada bar znamo šta više ne treba da pravimo. Posetili smo kuću u koju više nikad nećemo ići. Mislili smo da je to korak napred, ali smo ostvarili kako biste vi rekli, skok u prazno. Bio je to proces učenja. I prva stvar koju smo naučili bila je da to nije urađeno grupnim radom, već radom dve individue.**

P: Vi nastavljate da upotrebljavate metaforu »korak napred.« Da li to podrazumeva da negde u nekoj tački postoji nekakav konačni korak, sasvim rascvetani revolucionarni film bez ikakvih negativnih aspekata?

Godar. **Ne. Samo opet revolucija. Ljudi misle da mi ciljamo na neki model, i da taj model možete odštampati pa ga onda prodavati kao neki revolucionarni model. To je sranje. To je uradio Pikaso i to je još uvek buržoaska stvar.**

Goren: **Tačno. U čemu je razlika između te dve koncepcije? Jedna kaže, na kraju krajeva, umetnost je umetnost, što znači da su stvari stvari, — a nadaju se da će one ostati onakve kakve jesu. Mi kažemo da je umetnost revolucionarna umetnost, umetnost je osećanje pokreta, a pokret ne postoji uz grčke urne. Samo specifični pokreti mogu postojati uz specifične situacije. To znači da je revolucionarna umetnost vrlo prostrana otvorena zemlja, i da ne postoji samo jedna forma, već stotine i hiljade, koje, kao i sama politička revolucija nikad neće stati.**

P: Na samom početku sasvim je verovatno da će vam biti lako da odmerite korake koji vode napred, ali kako ćete posle polaznog koraka meriti napredak?

Godar: **U izvesnoj tački vi od kvantiteta pređete na kvalitet. Sve do filma** Film kao i svi drugi **ja sam bio stvaralac filmova i autor. Napredovao sam samo sa stanovišta kvantiteta. Tad sam video da je s mojim poslom gotovo i da ga mogu obavljati samo uz pomoć masa. Za mene je to bio glavni napredak. To ne možete učiniti kao individua. Ne možete to učiniti sami, čak ni ako ste napredni element i od dobrih boraca. Jer biti dobar borac znači biti povezan, na ovaj ili onaj način, sa masama.**

P: Da li to onda znači da drugi revolucionarni filmski stvaraoci, ili budući revolucionarni filmski stvaraoci, mogu vrlo malo da nauče na osnovu vašeg vlastitog iskustva, i da, drugo, u izvesnoj tački, svaki zasebni film može biti procenjivan samo u svom sopstvenom specifičnom kontekstu? Da on čak ne može biti ni postavljan u odnos prema filmu koji je nastao ranije, ili prema filmovima koji su došli posle njega?

Goren: **Ne, ja mislim da će se svi revolucionarni filmski stvaraoci sresti u jednoj tački. Oni se moraju suočiti sa istim problemom s kojim smo se suočili mi. Prvo će biti uvučeni, na svoj način, u rat koji je sasvim sličan našoj borbi. Ali morate da radite na opštim principima jer svaki korak revolucije pokušava da proizvede nekakav paralelni pristup. Biće različitih tipova revolucionarnih filmskih stvaralaca, i ponekad moramo sa njima da se sukobljavamo ideološki. jer to je jedan od načina na koji analiziramo svoje principe.**

Godar: **Na primer, ljudi iz njusrila bore se protiv andergraund stvaralaca, ali i andergraund i njusril bore se protiv Holivuda. To je jedna od protivrečnosti u okvirima imperijalističkog sistema. A onda, tu je i Dziga Vertov. Mi se borimo protiv Holivuda, protiv njusrila i protiv andergraunda. Ali ponekad radimo na ujedinjenom frontu sa ljudima iz njusrila, jer je u izvesnoj tački važno da se s njima radi, kako bi se vodila borba i protiv andergraunda i protiv Holivuda. Na primer, mi smo uzeli film napravljen u Laosu (mislimo da je to revizionistički film, mada ga nazivaju marksističkim filmom), i dali ga palestinskim borcima, baš smo ga njima namenili, da bi videli druge u drugom delu sveta kako se bore protiv imperijalizma. Tako smo u tom trenutku radili na ujedinjenom frontu. To vam je kao kada pravite ulične demonstracije. Ponekad morate koordinirati i sa grupom sa kojom se ideološki borite. To radite da biste se koncentrisali na neprijatelja koji je tog časa glavni.**

P: Da li je jedna od protivrečnosti distribucija filma?

Godar: **Da, jedna od protivrečnosti je odnos između distribucije i proizvodnje. Tu su protivrečnost ustanovili imperijalisti koji su distribuciju stavili pod svoju komandu, i koji kažu »budući da filmove moramo distribuirati, mi ih moramo proizvoditi na način koji omogućava da budu distribuirani.« Tako mi, Dziga Vertov, moramo da radimo sasvim suprotnu stvar. Mi prvo moramo da znamo kako proizvesti, kako izgraditi film, a posle toga ćemo već ispitati kako ga treba distribuirati. To znači da sa ono malo filmova što ih imamo, sa ono malo para, mi ne smemo pokušavati da distribuiramo na uvek isti način. Stari je način bio da ih praviš da bi ih prodao. Da napraviš još jedan da bi i njega prodao. Sada, s tim je svršeno. To može da znači da ćemo biti obavezni da prestanemo s pravljenjem filmova iz ekonomskih razloga ili možda na osnovu političkih odluka. U izvesnoj istorijskoj tački mi ćemo znati da je daleko važnije da se film uopšte i ne napravi.**

P: Znate li vi uopšte za neki primer da su ljudi političkim sredstvima napravili prave revolucionarne filmove, političke filmove?

Godar: **Možda ih ima, ali ako ih i ima, oni mora da su nepoznati, i moraju i biti. Možda postoje jedan-dvojica u Aziji, i jedan-dvojica u Africi, ne znam. U Kini možda rade tako, ali vezani za kinesku situaciju. Za Kineze je to lakše, jer tamo je dvadeset godina postojala diktatura masa, a mase sada ovladavaju i ideološkom nadgradnjom. To znači da imaju mogućnosti da stvarno počnu sa radom na umetnosti i na književnosti na istinski revolucionarni kineski način.**

P: Kako ocenjujete filmove kao što su **Bitka za Alžir** i **Z?**

Godar: **Revolucionarni film mora proizaći iz klasne borbe ili iz oslobodilačkih pokreta. A ovo su filmovi koji samo registruju, oni nisu deo borbe. To su prosto filmovi o politici, s političarima su i snimani. Oni su potpuno van aktivnosti koju registruju; ni na koji način nisu proizvod te aktivnosti. U najboljem slučaju, to su liberalni filmovi.**

Tvrde da napadaju, a u stvari su samo ono što Kinezi nazivaju ušećerenim metkom. Ti ušećereni meci su najopasniji.

Oni nude rešenje pre nego što izanaliziraju problem. Tako oni rešenje stavljaju ispred problema. Oni zbrkaju u isti mah stvarnost i refleksije. Film nije stvarnost, on je samo refleksija. Buržoaski filmski stvaraoci postavljaju u žižu refleksiju stvarnosti. Nas interesuje stvarnost te refleksije. Ali, trenutno, moramo da obrađujemo i da radimo sa vrlo malo izvora. To je stvarna situacija. To je situacija geta. Naše angažovane filmove odbacile su britanska, italijanska i francuska televizija, jer ih žestoko napadamo. A osećaju nas na sasvim isti način kao i FBI. I nemamo mogućnosti ni da dobijemo Oskara, ni da filmove prodamo CBS-u. Apsolutno ih nemamo.

Goren: **Film je pronađen otprilike u isto vreme kad su stare buržoaske umetnosti propadale. Film se upotrebljavao da obnovi i utvrdi sve ono što se u drugim umetnostima raspadalo U stvari, holivudski filmovi teku iz one iste stare psiho-političke forme iz koje je izašao roman.**

Godar: **Imate vrlo dobar primer sa Emilom Zolom. On je počeo kao progresivni pisac, koji se bavi rudarima i situacijom radničke klase. A onda je počeo da prodaje sve više i više primeraka svojih knjiga. Postao je stvarni buržuj, a tad je, baš pronađena i fotografija. On je kao umetnik, počeo da fotografiše. I kakve je fotografije pravio do kraja svoga života? Samo slike svoje žene i dece u bašti. U početku, njegove su knjige govorile o štrajku rudara. Vidite li u čemu je razlika? Trebalo je, u najmanju ruku, da opet fotografiše štrajkače. Ali on to nije činio. Snimao je svoju gospođu u bašti. Baš kao što su činili impresionistički slikari. Mane je radio slike železničke stanice. Ali apsolutno nije bio svestan činjenice da je tu na stanici veliki štrajk. Tako se jedna stvar odista može dokazati — da razvoj filma i pronalazak kamere nisu značili progres, već su samo usavršili razne vrste trikova za priopštavanje one iste koještarije iz romana. Eto zašto je odnos između romana i filmskog stvaranja, način na koji se scenario piše, i na koji režiser ostvaruje film — eto zašto su sve te stvari samo obnova one iste ideologije vladajuće klase. Narativna linija je roman dovela do smrti. Romanopisci su postali nemoćni da transformišu progres u revolucionarni pokret, jer nikad nisu analizirali odakle se to ispreda narativna linija. Ko ju je to izumeo? Koga radi i protiv koga? U filmu nema čiste tehnike, ne postoje stvari kao što su neutralna kamera ili zum. Postoji samo društvena primena zuma. Društvena primena kamere. Mora da postoji i društvena primena 16 mm kamere. Ali kada je pronađena, nije bilo analize društvene primene te lake, portabl kamere. Društvenu primenu kontrolisao je Holivud.**

P: Imaju li sve umetničke forme tolike mogućnosti, kakve film ima, da budu ideološki elementi u revolucionarnoj borbi?

Godar: **Mislim da je mnogo teže slikarima i skulptorima, i još teže umetnostima kao što su pozorište i muzika, jer ne postoji muzička nauka, a društveno je tek ne primenjuje niko, osim imperijalista. Pogledajte na Roling Stounze. Pre godinu dana njih su smatrali vodećim hipijima od vremena Bitlsa. I gle šta se desilo. Ti Roling Stounzi su priredili šou u Altamontu i dozvolili situaciju u kojoj su ljudi ubijani.**

Tu više nema šta da se kaže.

Mi mislimo da je muzika u Kini, trenutno, manje revolucionarna od pozorišta i to samo zato što je kineska pozorišna tradicija kineskija od muzičke. Na primer, crni ovde imaju problema sa svojom muzikom, jer su je beli bili ukrali. Tako da je prvo moraju ponovo naći, pa je tek onda mogu transformisati, jer beli sada u svojoj muzici imaju crne zvuke. A taj je proces stvarno vrlo težak.

P: Da li je moguće u zemlji kao što su Sjedinjene Države raditi na stvaranju revolucionarne umetničke forme, a da je ne usisa naša sunđer-kultura?

Godar: **Ne znači da crni borci nemaju prava da sviraju rok-end-rol. ali kada će je i kako svirati, to postaje stvar političke odluke koju oni moraju doneti, i to zbog činjenice da beli koriste rok-end-rol.**

Goren: **Činjenica da postoji glavna umetnička forma još uvek ne znači da druge umetničke forme moraju iščeznuti. U stvari, one se jedna s drugom mogu boriti u dijalektičkom procesu.**

P: U ovoj su zemlji izvesne vrste muzike, droga, novih stilova života i vrednosti. formirali nešto što neki ljudi žele da nazovu alternativnom kulturom. Čak ako se i ne slažete sa tim šta ta alternativna kultura jeste, čak ako odlučite da u njoj ima vrlo malo onoga što je revolucionarno, može li ona imati izvesnog političkog značaja?

Godar: **Može, ali morate da odredite kako i kada. Ta alternativa ne predstavlja ništa više od one sa kojom sam se ja suočio kada sam napuštao svoju buržoasku porodicu. To je bila alternativa — ostati sa porodicom, ili je ostaviti — i ja sam je ostavio. Ali to nije samo alternativa, to je još jedna konkretna situacija. Postao sam član jedne druge buržoaske porodice zvane »šou-biznis«.**

Goren: **Ti ljudi, čak i ako u izvesnoj fazi o sebi ne misle politički, moraju politički da deluju makar im u striktno političkom smislu i ne bilo jasno koliko se razlikuju od vladajuće klase koja im se suprotstavlja. Ti su ljudi u jednom procesu koji ih može radikalizovati, oni mogu biti politizovani. Vremenom će se ti takozvani oslobođeni ljudi koji se sakupljaju po univerzitetskim zonama, suočiti sa represivnom strukturom društva što će ih politizovati. Upravo sada oni sanjaju, hodaju po ivici, ali taj hod je, trenutno. progresivan hod. Zašto? Zato što će se oni sudariti sa vladajućom strukturom. I moraće sa tim da se suoče. Pa će morati da se promene.**

P: Ali nije li to tačno samo za neke, kao što su studenti iz srednje klase koji su potekli iz predgrađa, došli na univerzitet, pa ih tu prvi put udario policajac?

Godar: **Da, ali kad vas udare, mogu se desiti dve stvari — ili posle toga bolje mislite, ili postajete mutaviji nego što ste bili. Važna je vrsta reakcije. Većina želi da izađe na ulični protest. i to baš onda kada je daleko bitnije da se analizira i organizuje.**

Goren: **A onda tu je uvek i rizik da te ubiju — to je važan problem. Eto zašto postoji tako velika razlika između nas i američkih univerziteta. Mi smo videli šta sve može da se desi. Uskoro će se ista stvar desiti i ovde.**

P: Koliko mislite da ste u stanju da saznate o studentskoj situaciji u ovoj zemlji, turnejom po nekim od vodećih univerziteta, razgovorima sa studentima i to specijalno onim posle projekcije vašeg filma Srešćemo se kod Maoa?

Godar: **Sakupili smo nešto informacija, ali ne dovoljno da bismo na osnovu toga mogli steći pravu sliku. Videli smo razliku između Jela, gde postoji jedan konkretan problem, proces Bobi Silu, i Ostina, gde toga nema. I razliku između Minesote i Medisona, i slična poređenja. Neki su univerziteti za trenutak dalje odmakli, jer se sukob češće odigrava. Berkli je bio mesto gde smo primljeni najgore i to je apsolutno tačno. Bacanje paradajza je na Berkliju bilo apsolutno normalno jer su oni daleko više angažovani u masovnoj borbi, od Harvarda. Tako se i zbilo da smo u najprogresivnijim zonama imali žestoku reakciju.**

Goren: **Na primer, na Berkliju gde je situacija odmakla dalje, baš zato dva dana nije bilo dovoljno. U Ostinu su stvari bile jasne već za jedan dan.**

Godar: **Da bi se došlo do stvarne diskusije sa publikom, na Berkliju bi trebalo tri ili četiri dana.**

Goren: **Evo šta o Ostinu mislim, — osamdeset ili devedeset odsto ljudi nas je slušalo, ali su bili zainteresovani na sasvim pogrešan način. Interesovao ih je Žan-Lik. Zainteresovali su se iz respekta prema eks-velikanu filma. (smeh)**

Godar: **Videli smo različite situacije. Ljudi u Ostinu ili u Minesoti nisu nam rekli »Imamo ljude u zatvoru pa nam zato dajte pare koje pravite«, kao što su to govorili na Berkliju. A onda imate i Pantere koji kažu »Imamo ljude u zatvoru«, ali ne traže pare.**

P: Mogu li studenti imati zasebnu političku identifikaciju? Verujete li da su oni politička klasa sa revolucionarnim potencijalom?

Godar: **Dajte da ne govorimo o studentima. Mi prvo moramo govoriti o univerzitetu, i šta je univerzitet u ovom društvu, i o mogućnosti da univerzitet možda bude slaba tačka. Da li je univerzitet nepodnošljiviji od fabrike ili od nekog drugog mesta? To je pitanje koje se mora pokrenuti. I ako je univerzitet primarna meta. to onda mora biti zadatak i cilj studenata, jer oni su na univerzitetu. Ali vi morate znati da li, u nekom času, da biste oslabili vladajuću strukturu, treba da napadnete na tu tačku — da napadnete univerzitet kao slabu tačku — umesto na neku drugu.**

P: Neki radikali smatraju marksističku analizu američke radničke klase teško primenljivom, jer je veliki deo onoga što se tradicionalno smatra radničkom klasom u ovoj zemlji kooptirano u srednju klasu. Fabrički radnik ovde vrlo često može da zaradi novca dovoljno da živi u predgrađu, da ima auto i da ima televiziju u boji. I vrlo često su ti radnici politički reakcionarni. Mnogi su anti-crnački raspoloženi, a većina su šovinisti kad je reč o američkom angažovanju u Jugoistočnoj Aziji. Kao grupa, oni pokazuju vrlo malo progresivnih tendencija. U jednom trenutku, SDS je želeo da se poveže na neki način sa radnicima, ali izgleda da se to pokazalo praktično nemogućim.

Godar: **Da, ali oni su počinili iste greške koje su počinjene i u Francuskoj. Oni su govorili o radničkoj klasi pre nego što su progovorili o sebi.**

U svakom članku, u borbenim listovima ovde, ima dve stvari koje me zbunjuju. Prvo, oni govore: podržimo Severni Vijetnam, ali vrlo malo govore o onome što se zbiva drugde. Članci se bave uglavnom Amerikom iznutra. Ako list ima deset strana, devet i po strana je o Americi, a čak ni pola strane o onome spolja — o Laosu, ili Južnoj Americi i Palestini, o Francuskoj, Italiji ili Nemačkoj. Drugo, oni samo pričaju o sebi. A kada pričaju o sebi, nema pokušaja da se sagledaju ekonomske osnove koje im dopuštaju da budu ono što su. Tako da, kad pokušaju da naprave analizu svoje sopstvene situacije, to im je vrlo teško da učine, jer to podrazumeva sasvim novu vrstu borbe.

P: Može li doći do situacije u kojoj biste odlučili da više nema smisla praviti filmove? Da li biste se mogli odlučiti da svoju energiju posvetile isključivo nekoj drukčijoj vrsti revolucionarne aktivnosti koja vam ne bi dozvoljavala da pravite filmove?

Godar: **Neki upiru pogled ka Ce Gevari jer je on umro boreći se, pa misle da moraju učiniti isto, ali to je vrlo romantična predstava.**

P: A šta velite o problemu finansiranja filmova? Što svesniji budu distribucioni kanali, kao što su na primer, televizijske stanice, o vrsti filmova kakve želite da pravite i što im jasniji budu razlozi zbog kojih želite da ih napravite, neće li vam time većina regularnih izvora finansiranja postajati nedostupna?

Godar: **Eto zašto ćemo možda morati da radimo samo u predgrađu, ili u nekoj fabrici i to na magnetoskopu. Jedina mogućnost bi mogla biti da zadržimo od dve stotine ljudi po deset centi svake nedelje, s tim da im isporučimo njihove informacije. Informacije od njih,** njima **samima. I to će biti politički rad. Ali još uvek imamo ona četiri filma koja treba da uradimo za** Grouv pres. Grouv pres **je dva filma već kupio, unapred. Šta to znači za nas? To znači da te filmove možemo kontrolisati mi, svuda osim u Americi. To znači, budući da je to više para od onih koje smo za poslednje dve godine imali, da smo u stanju da razmišljamo i radimo na svakom od tih filmova po šest-sedam meseci. To znači da problem hleba i putera nećemo imati šest meseci i da ćemo stoga imati više stvaralačkih mogućnosti. To znači da ćemo ljude plaćati na istoj osnovi na kojoj smo i mi sami plaćeni. Ali još uvek mi manje-više znamo šta je** Grouv pres, **a šta smo mi. Tako će se prvi film** Vladimir i Roza **baviti seksom. Mi znamo da je** Grouv pres **zainteresovan za erotske stvari koliko i za politiku i avangardnu umetnost. I budući da je** Barni Roset **zainteresovan za to, pokušali smo da delamo u tim okvirima, i da isporučimo što bolji film u granicama svojih moći. A u isto vreme i oni koji se bore, moći će da nauče štogod iz filma. Iako su besni što njime manipuliše** Grouv pres, **što je nedoslednost, u najmanju je ruku progresivno napraviti film koji će ljude da uznemiri. A ako su stvarno ogorčeni, to onda može dovesti i do neke političke akcije. Da nedoslednosti tu ima, sasvim je očigledno, ali odgovor je sasvim jasan: mi smo svojim pristupom daleko realističniji od onih koji dejstvuju kao da se revolucija već zbila.**

P: Ta dva filma **Vladimir i Roza** i **Osamnaesti brimer,** — hoće li to biti dela s izmišljenim sadržajem? Je li vaš specifičan cilj da radite na revolucionarnom filmu s izmišljenim sadržajem?

Godar: **Sa** Vladimirom i Rozom **pokušaćemo opet da počnemo sa izmišljenom sadržinom, ali će to biti vrlo teško. Put koji vodi fiktivnoj sadržini još nije sasvim čist — još je pokriven žbunjem i drvećem. Mi mislimo da je film fikcija, a da je stvarnost — stvarnost. Mi ne mislimo da su dokumentarci stvarnost. Fikcija je fikcija, stvarnost je stvarnost, a film je fikcija. Jedini je problem da se pokuša sa pravljenjem revolucionarne fikcije. Ako si pravio buržoasku fikciju, pa sad hoćeš da stvaraš revolucionarnu fikciju, to znači da moraš proći dugi marš kroz mnoge tamne vilajete.**

P: Tako film može da bude samo funkcija vašeg sopstvenog angažmana i to onakvog kako se vi odnosite prema nekoj specifičnoj političkoj situaciji?

Godar: **To vam je kao između čoveka i žene. Možete dejstvovati samo kad ste jedno s drugim srasli i spolja i iznutra. Ako nije tako, to je onda buržoaski brak. Naš ugovor sa** Grouv presom **je buržoaski brak. Ali to je u redu, jer tako se ljudi danas venčavaju.**

P: Pomenuli ste zanimljiv detalj o predlogu da se uradi film za grčku vladu.

Godar: **Da, rekli smo to samo zato da ljude učinimo svesnim da je Z proizvela, manje ili više, CIA. Sada, kada je dobio Oskara, niko više u to ne treba da sumnja.**

Goren: **Kada je grčka fašistička vlada došla na vlast, svi francuski filmski stvaraoci odbili su da idu u Grčku da snimaju filmove iako je grčka vlada navaljivala s pozivima.**
Godar: **Neko mi je u Londonu rekao da je moguće dobiti novac u Grčkoj. Tako sam ja napisao sinopsis, skript, ali verovatno su ga zadržali u glavnom štabu CIE. Bila je to fantastična priča o kineskom Džemsu Bondu koji ukrade olimpijski plamen s namerom da ga prebaci u Kinu i da tako Kini pomogne da lansira atomski satelit. (smeh)**

P: Kakvu biste vrstu filma napravili da ste mogli da odete u Grčku i da su vam dali novac?

Godar: **Tražili bismo milion dolara, napravili bismo dva ili tri kadra maslinovih nasada, pa bismo im rekli: »Iza ovog drveća ima špijun; ako uporno budete motrili, kroz jedan sat ćete ga spaziti.« Ali oni su se bojali.**

P: Kako sad ocenjujete svoje starije filmove, naročito one kao što je **Kineskinja,** koji su zajedljivo politični?

Godar: **To su, prosto naprosto, holivudski filmovi jer ja sam bio buržoaski umetnik. To su moji sopstveni leševi.**

P: U kom ste to trenutku, ali precizno, raskinuli sa buržoaskim i prešli na revolucionarno filmsko stvaralaštvo?

Godar: **U toku majsko-junskih zbivanja u Francuskoj 1968.**

P: Da li bilo koji od tih ranijih filmova, po vašem sadašnjem mišljenju, ima u sebi nečeg pozitivnog?

Godar: **Možda** Vikend **ili** Ludi Pjero. **Ima i nečega u** Dve ili tri stvari. **Ima nečeg pozitivnog u njima.** Jedan plus jedan **je moj poslednji buržoaski film. Bio sam vrlo naduven kada sam ga pravio i sada sam mislio da o revoluciji mogu govoriti tek tako — prostim pravljenjem slika, a pri tom sam još i verovao da znam šta one predstavljaju i znače.**

P: A šta je sa **A. F.: Američkim filmom,** koji ste snimili pre dve godine kad ste poslednji put bili u ovoj zemlji? Hoćete li ga ikad završiti?

Godar: **Ne, on je sada mrtav. Dve godine je star i sasvim je iz drugog perioda. Kada smo ga snimali, mislio sam, kao jedan buržoaski umetnik, da prosto mogu ići i intervjuisati ljude kao što su Eldridž Kliver i Tom Hejden. Ali grešio sam. I Tom Hejden je pogrešio što mi je dopustio da to činim, jer to je bilo obično pravljenje filma, a ne politička akcija. Kada smo bili na Berkliju, razgovarao sam sa Tomom i izvinio mu se i rekao sam mu da mislim da je grešio. Ali Kliver je bio korektan. Mi smo mu platili hiljadu dolara, A korektno je bilo i od njega što je te pare uzeo. Njegova odluka je bila politička — novac mu je bio potreban da bi pobegao iz Amerike.**

P: Održavate li još uvek bilo kakve odnose sa ljudima iz buržoaskih dana, sa ljudima kao što su Trifo i Kutar?

Godar: **Ne, stvarno ne. Mi više nemamo o čemu da razgovaramo. Ne borimo se jedan protiv drugoga kao ličnosti, ali oni prave buržoasko đubre, a ja pravim revolucionarno đubre.**

preveo Radivoj Popov

6. LENI I VUK

razgovor koji je Mišel Delae vodio sa Leni Rifenštal

»Draga moja Leni: vuk je u blizini svaki put kada se radi« (Žan Kokto).

Od 1926. do 1931. Leni Rifenštal snima kao glumica u filmovima Arnolda Fanka: Sveta planina, Veliki skok, Beli pakao Pic Palua **(u ko-režiji sa G. V. Pabstom),** Oluja nad Mon-Blanom, Belo pijanstvo. **Snimala je i u filmu jednog drugog reditelja,** Tragedija Majerlinga, **1928. Iste godine poslednji put je snimala kao balerina — njen prvi zanat.**

1931. piše (u saradnji sa Belom Balašom), finansira, režira i glumi u Plavoj svetlosti. **1934. glumi u** S.O.S ledeni breg, **napravljenom za Univerzal uz superviziju istraživača Knuda Rasmusena.**

Dolazak nacista na vlast 1934. iznenada je ovu mladu ženu načinio autorom jednog od najvećih filmova političkog filmskog žurnala: Trijumfa volje **(kojem je prethodila** Pobeda vere). **U Berlinu 1936. snima** Olimpiju. **U međuvremenu su Leni Rifenštal hteli da naprave specijalistom za politički film. Ona je odbila tu »čast« da bi počela da snima film o Horstu Veselu. Leni Rifenštal nije ništa snimala od** Nizije (1940—45), **filma o vucima. (M. D.)**

Cahiers: **Počnimo od početka: kako ste došli na film?**

Leni Rifenštal: **Prvo treba da vam kažem da sam, pre nego što sam došla na film, počela kao balerina. Bila sam još sasvim mlada devojka kada sam studirala ruski balet, zatim moderan, između ostalih sa Meri Vigman. U isto vreme stekla sam izvesno obrazovanje na Likovnoj akademiji u Berlinu i počela sam da slikam. To pominjem zato što su ta dva elementa: balet i slikarstvo, nesumnjivo odigrali ulogu u oblikovanju mog budućeg stila kompozicije i montaže slika.**

Međutim jednog dana, igrajući, povredila sam koleno, i to je bio kraj moje karijere kao balerine.

U to vreme, sasvim slučajno, videla sam u Berlinu jedan film o planini: Planinu sudbine. **Taj film je ostavio toliko snažan utisak na mene, da sam odmah želela da upoznam planinu kao što je upoznao reditlj filma. To je bio Arnold Fank, koji će postati moj profesor i od koga sam naučila osnove svoje tehnike režiranja. Doktor Fank se sam probio i verovatno njemu dugujem što ću se kasnije možda i ja sama probiti. Doktor Fank je imao sopstvenu ekipu, nezavisnu od redovne filmske industrije. Bio je naučnik, geolog, pored toga fotograf, koji je, sa još nekim zanesenjacima, osnovao malo preduzeće. U toj ekipi sam bila jedina devojka. Za početak sam morala da naučim da skijam, da budem kaskader, i silom prilika počela sam pomalo da se mešam u rad sa kamerom i, ponekad, da sarađujem sa autorima. U svakom slučaju nisam prestajala da gledam, da posmatram i ubrzo sam primetila da sam ja često videla stvari na drugi način nego Fank, mada je i on došao na film preko prirode i voleo je lepe slike kao i ja. Kada se to što je radio nije slagalo sa onim što sam ja osećala, moje lično osećanje umetnosti bivalo je povređeno i tako sam počela da se pitam kako bih mogla da uobličim to osećanje. Počela sam, dakle, da tražim pravac, temu i stil na području legende i fantastike, nečem što je moglo da otvori široko polje mom mladalačkom osećanju za lepu sliku i za romantično. Tako sam, još vrlo mlada, odlučila da napravim svoji prvi film. I naravno, u tom prvom filmu bila sam producent, scenarista, glumica i reditelj, jer sam imala nešto novca. Napravila sam ga polazeći od ideje koja je konkretizovala sve ono što sam već dugo istraživala. Ta ideja je bila** Plava svetlost.

Cahiers: **Odakle je potekla ta ideja? Možda iz** Plavog cveta **Hajnriha fon Ofterdingena?**

Leni Rifenštal: **Ne. Nisam na to mislila. Ipak, ako bi trebalo da se vratim poreklu te ideje, nalazim balet. Balet u kojem sam igrala i koji mi je doneo prvi uspeh. Zvao se** Plavi cvet. **Ta početna ideja dobila je svoj puni smisao tek povezana sa planinom. Rekla sam vam: preko nje sam došla na film, mada mi dugo nije padalo na pamet da bih mogla da ostanem na filmu.**

Dakle, trebalo je da napravim film. To je za mene bila prilika da uobličim neke stvari kao i sebe samu, a naročito time što ću sebi napisati ulogu. To je bila uloga čudne italijanske devojke, mesečarke, koja se noću penje ka plavoj svetlosti, koja se javlja na vrhu neke planine i vidi se samo u noćima kada je pun mesec. To je svetlucanje koje zrače kristalne stene jedne pećine, kada su osvetljene pod izvesnim uglom. Ali ta svetlost ima svoju tajnu, a o toj tajni govori legenda, čiji je osnovni smisao u tome da sva mlada stvorenja teže nekoj svetlosti, nekom idealu.

Jedino devojka Junta može da dosegne tu svetlost. Ostali ljudi iz sela propadaju kada se u tome okušaju i nesreća na njih se svaljuje. Sve dok jednog dana mladi slikar, zaljubljen u Juntu, nije otkrio pećinu sa kristalima. Smatrajući da postupa u interesu svoje voljene, za koju veruje da je opčinjena, on otkriva ljudima iz sela tajni put koji vodi u pećinu. On je realista koji uništava san. Koji time ubija svoju voljenu. Jer, nešto je prepuklo u njenom srcu kada je otkrila da je njenu tajnu okaljala svetina i ona pada u provaliju. Ali njena smrt donosi drugima sreću, svima koji je nisu razumeli, i mladom slikaru i seljacima, onima koji su je optuživali da je bacila čari na selo, koji su je jurili i bacali na nju kamenje i koji su je olako spalili kao vešticu.

Na to se nakalemilo nešto što me je očaralo, a to je kompozicija slike. Nisam imala dovoljno novca da bih radila u studiju, te sam morala da snimam u prirodi, a da bih napravila atmosferu koju sam želela, bila sam prinuđena da stilizujem sliku, u nedostatku mogućnosti da stilizujem dekor. Morala sam da računam na senku, svetlost i kadar da bih postigla nešto osobito, što može da dočara daleku legendu. Da je trebalo da radim sa realističnim materijalom, morala bih da ga snimam realistički, kao što ću to činiti kasnije, u ostalim svojim filmovima, ali u svakom slučaju, tada sam bila isuviše mlada za to, još uvek sam bila u godinama kada se romantizuje. Možda je taj stil slike odigrao svoju ulogu u šarmantnosti filma, ali veliki uspeh koji je postigao, isto toliko dugujem tome što sam, spontano izražavajući ono što sam osećala, morala nesvesno da prikažem nešto što je duboko dirnulo osećanje publike. Ispod naravoučenija osećalo se nešto autentično.

Ali, praveći ovaj vrlo romantični film, instinktivno, ne znajući tačno kuda želim da stignem, izrazila sam i životni put kojim ću proći. Jer, predosetila sam na neki način sopstvenu sudbinu i nju sam uobličila.

RADOST RADA

Cahiers: **Zar ne mislite da taj mladalački san o idealu i čistoti nastavlja da živi u vašim narednim filmovima?**
Leni Rifenštal: **Svakako, ali ja to nisam znala, a saznala sam tek mnogo kasnije. Saznala sam da je u svim mojim filmovima, ma koji to bio, i kada je reč o** Trijumfu volje, o Olimpiji **ili** o Niziji, **bilo... da, nazovimo je čistotom. Junta je bila čista i nevina devojka koja se od straha ukočila pri samom dodiru sa stvarnošću, materijom, seksom, a kasnije, u** Niziji, **Martinina ličnost je bila gotovo ista. Ali ja to nisam znala. Tragala sam. Kada sam do nečeg dolazila, to je bilo nesvesno.**

Znam samo da gajim veliku ljubav prema lepoti. Prema obliku koji lepota uzima, ne samo spoljašnja nego i unutarnja. Znam samo koliko me čini srećnom susret sa dobrim, jednostavnim ljudima. Ali, toliko me plaši da se ne nađem pred izveštačenim ljudima, da je to nešto čemu nikada nisam mogla da dam umetnički oblik.

Cahiers: **Šta je došlo posle** Plave svetlosti?

Leni Rifenštal: **Došao je** S.O.S. ledeni breg, **ali tu sam bila samo glumica. Kada je doktor Fank prihvatio da radi taj film, za Univerzal, ovo preduzeće nije moglo da nađe osobu koja bi mogla da izdrži ulogu, jer je uloga zahtevala veliki fizički napor. U to vreme sam se polako navikavala na sneg i led. Mogla sam da izdržim tu ulogu. Nekoliko meseci sam živela na Grenlandu, u uslovima koje je zahtevao film. To je poslednji film u kojem sam samo glumila.**

Kada sam se vratila u Nemačku, po završetku ovog vrlo dugog snimanja, opet sam se bacila na realizaciju jednog filma. To je bilo 1934. Taj film je bio moj prvi dokumentarac. Bio je to Trijumf volje.

Cahiers: Da li ste u to vreme gledali mnogo filmova?

Leni Rifenštal: Ne mnogo. Nikada nisam mnogo odlazila u bioskop, a dok sam pravila filmove, nikada nisam znala da li će biti dobri ili ne, ni da li će imati uspeha, budući da sam stalno menjala oblast. Nisam ništa mislila ni predosećala i mogla sam da se oslonim na vrlo malo stvari. Osećala sam samo radost rada i uvek sam obavljala svoj posao što sam bolje umela. Kada su moji filmovi postizali uspeh, mene je to prvo iznenađivalo. Verovatno zato što su bili novi u svojim žanrovima.

Cahiers: Znate li, na primer, Langa, Munaua, Šternberga?...

Leni Rifenštal: Prvi Šternbergov film koji sam videla kada se pojavio, bio je Dokovi Njujorka i mnogo mi se dopao. Nešto kasnije posetila sam Šternberga u Berlinu. Pričinilo mi je veliko zadovoljstvo što sam ga videla; oduševio me je. Vrlo smo se dobro razumeli. On i Pabst su bili prvi koji su smatrali da imam talenta filmskog stvaraoca.

Šternberg me je jednog dana radoznalo upitao: »Šta vam se to toliko dopada u mojim filmovima?« Ja sam odgovorila: »Dopada mi se što ne pokazujete ništa od onog što je zanimljivo!« »A,« reče on, »pa to uopšte nije slučajno! To su elipse!... U tome je moj način...« Ali moj odgovor mu se mnogo dopao

U to vreme sam snimala kao glumica svoj prvi film Sveta planina. Nešto kasnije pojavio se Faust. Bio je to divan film. Langovi filmovi su me zapanjili svojom konstrukcijom i kompozicijom.

Cahiers: Da li ste videli Krstaricu Potemkin?

Leni Rifenštal: Da, naravno. Vrlo sam malo odlazila u bioskop, ali sam ipak videla taj film. A znam i zašto me to pitate: zato što su neki poredili naša dva filma. Znate, ja se ne slažem. Režirani film teško može da se poredi sa dokumentarnim. Trijumf volje, kao dokument, sasvim je različit i po duhu i po obliku od Ejzenštejnovog filma; on je napravio (nadahnuto, bez sumnje) režiran, opredeljen film.

KO SE BRANI SEBE OPTUŽUJE

Cahiers: Zar im nije zajedničko bar to što su politički?

Leni Rifenštal: Ali moj film je samo dokumenat. Ja sam pokazala ono čega je bio svedok ili je o tome čuo čitav svet. A to je ostavilo utisak na sve. Ja sam jedina zabeležila taj utisak, snimila ga na filmsku traku. Verovatno me zbog toga mrze: što sam ga uhvatila, stavila u kutiju.

Cahiers: Kako ste ga, pre svega tehnički, stavili u kutiju?

Leni Rifenštal: Vrlo primitivnim sredstvima. Bio je to vrlo jeftin film. Koštao je svega 280.000 maraka. Raspolagala sam samo sa dve kamere. Kako još ništa nisam napravila u toj oblasti, bilo je vrlo teško. Trebalo je još mnogo da naučim o tome šta je kamera i šta su snimatelji. Morala sam da napravim mnogo proba, da improvizujem mnoge stvari. Tako sam jednog dana, duž jednog velikog jarbola koji je nosio zastavice, postavila malu dizalicu koja se pela do gore, a zahvaljujući kojoj je moja kamera mogla, u željenom trenutku, da izvede pokret koji smatram vrlo uspešnim. Nevolja je bila u tome što su moju instalaciju procenili kao sasvim neotpornu, jer je to uznemiravalo ljude i narušavalo sklad celine. Moja ekipa se, dakle, preorijentisala, a moju dizalicu su demontirali. Bila sam besna zbog toga, jer je bilo teško postaviti sve te sprave, i konačno, to je bila prilika koja mi je omogućavala da otkrijem šta se može učiniti kamerom. Ali velika teškoća je bila u tome što su se događaji kao takvi stalno ponavljali u istom obliku: nije bilo ničeg osim govora, marševa i zborova. Bilo je, dakle, beskrajno teže da se zbivanje uhvati na privlačan način, nego za vreme Olimpijade, iako je ponekad sama priroda događaja nametala ugao pod kojim će se snimati. U svakom slučaju, tokom tog filma sam stekla iskustvo koje će da mi posluži u Olimpiji.

Zatim sam imala velike teškoće pri montaži, naročito sa sinhronizacijom. Jer, tada je dobra tonska oprema bila retka. Ona koju sam imala pri snimanju filma i koju sam tada imala za montiranje, nije bila među najboljima, daleko od toga; ono što je bilo dobro, već je bilo u rukama filmskih stvaralaca mnogo poznatijih od mene. Pored toga, morala sam da montiram taj film potpuno sama. Već sam imala neke pojmove o montaži, s obzirom na to da sam montirala francusku verziju Belog pakla Pic Palua, ali je posao koji sam imala da obavim bio ogroman: veoma je obavezivao i iscrpljivao, pogotovo jednu devojku, a morao je da se obavlja gotovo isključivo noću. Pokušavala sam da nađem pomoćnika, ali to je bio uzaludan trud.

Jer, ja sam želela da mi neko pomogne. Ne da montira film umesto mene, čak ni delimično. Tehničku ekipu sam uvežbala, obrazovala, ali što se tiče montiranja materijala nikoga nisam mogla da obrazujem. Montiranje nezavisno od pravila, od postojećih recepata, ne uči se.

Cahiers: Sada treba da vam postavim delikatno, ali nužno pitanje: šta imate da kažete o neprijatnostima koje vam je doneo film i još opštije o optužbama koje se upućuju protiv vas?

Leni Rifenštal: To nije nešto o čemu volim da govorim. To nije ni nešto o čemu se bojim da govorim. Ali, verovatno treba da mi postavite to pitanje... i verovatno treba da vam odgovorim. Vrlo dobro.

Između ostalih optužbi upućenih u početku bila je ova: da sam bila Hitlerova ljubavnica. Čista budalaština. Bilo ih je još mnogo. Sve sam odbijala i to bezuslovno. Sve što je uopšte moglo da se utvrdi — a sam Bog zna posle koliko istraživanja — je da je Hitler izjavio da sam talentovana. Desilo se da su i drugi to rekli...
Šta sam učinila što bi predstavljalo poiltiku? Nisam bila u Partiji. Bila sam poznata mnogo pre nego što je Hitler došao na vlast. Napravila sam nebrojeno više filmova pre njegovog preuzimanja vlasti nego posle. Imala sam novca. Bila sam dovoljna sama sebi. Bila sam sopstveni producent već 1931.: Leni Rifenstthal Studio Films osnovano je pre snimanja S.O.S. ledeni breg

Trijumf volje mi je posle rata doneo mnoge i vrlo neprijatne teškoće. Hitler je zaista naručio taj film. Ali to se događalo, treba o tome ipak razmisliti, 1934. Tada je devojci kao što sam bila ja svakako bilo nemoguće da predvidi šta će se dogoditi. U to vreme Hitler je stekao izvesno poverenje u svetu i očarao izvestan broj ljudi — među kojima i Vinstona Čerčila. A trebalo je da ja, samo ja, predvidim da će se stvari izmeniti?

U to vreme verovalo se u nešto lepo. U konstruktivnost. U mir. Najgore je tek trebalo da dođe, ali ko je to znao? Ko je to govorio? Gde su bili proroci? I zašto je trebalo da ja budem jedan od njih? Kako sam ja mogla da budem razboritija od Vinstona Čerčila, koji je još 35—36. izjavljivao da zavidi Nemačkoj na njenom Fireru. Može li to da se traži od mene?

Od koga se to još tražilo? Toliki filmski stvaraoci su tada snimali filmove i toliko su primali porudžbine. Ali ni jednog nisu optuživali kao mene. Ni jednog jedinog. Zašto? Zato što sam žena? Zato što je film veoma uspeo? Ne znam.

Ovde bih ipak mogla da počnem svoju odbranu. Ali nikada se nisam javno branila i neću to ni sada početi. Postoji poslovica: ko se brani sebe optužuje. Ovo stoji: ponudili su mi porudžbinu. U redu. Prihvatila sam. U redu. Prihvatila sam da radim film, kao što su prihvatili mnogi drugi, kao što su mnogi drugi, sa ili bez talenta, mogli to da učine. Dakle, zbog ovog filma, pošto su me Francuzi uhapsili, provela sam nekoliko

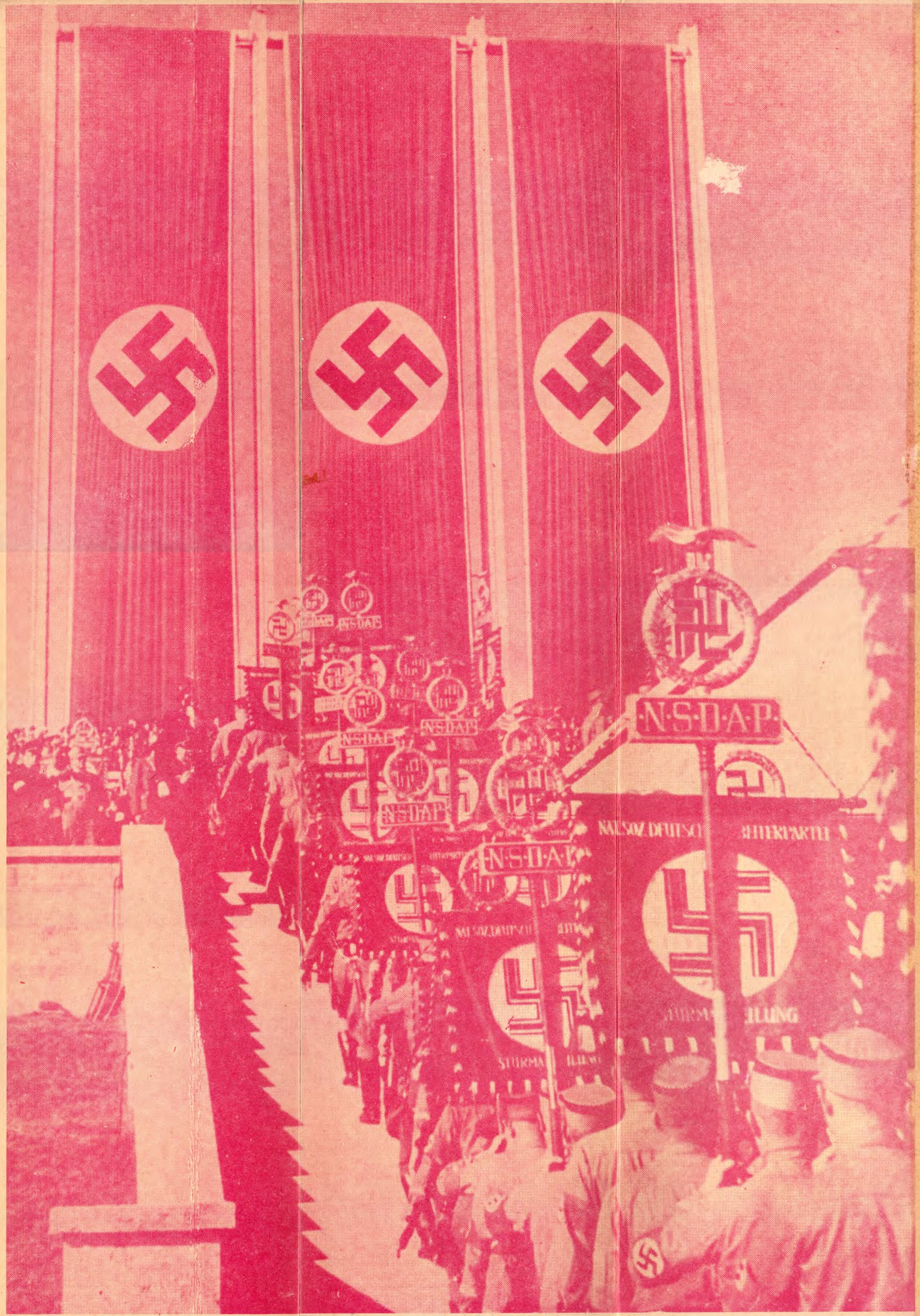

godina u raznim logorima i zatvorima. Međutim, primetićete da taj film, ako ga danas ponovo pogledate, ne sadrži nijednu konstruisanu scenu. Sve je istinito. A ne sadrži nijedan tendenciozan komentar, prosto zato što uopšte nema komentara. To je istorija. To je istorijski film.

Cahiers: Ali zar ne mislite da strastvena realnost koju odaje film (što je sigurno deo njegove lepote) implicira da on ništa manje pouzdano ne zrači izvesnim značenjem?

Leni Rifenštal: Taj film je čisto istorijski. Preciznije: to je film-istina. Odražava istinu onoga što je onda, 1934., bila istorija. To je, dakle, dokumenat. Ne propagandni film. O, znam ja dobro šta je propaganda. Ona počiva na konstruisanju izvesnih događaja da bi se ilustrovala neka teza, ili, kada se nađemo pred nekim događajem, zanemarivanje jedne stvari da bi se naglasila neka druga. Našla sam se u srcu zbivanja koje je bilo stvarnost određenog vremena i određenog mesta. Moj film se sastoji iz onoga što se tu zbivalo.

Teško mogu da zamislim drukčije kako je 1937., dve godine pred rat, Francuska mogla da dodeli Grand prix propagandnom filmu... Hoću da kažem da treba uvideti da su jevrejski, američki i francuski sudovi najzad prihvatili da se posle rata zaboravila jedna važna činjenica, naime, da je bilo sasvim razumljivo da su se stvari pre rata gledale drugim očima nego posle rata.

Bilo kako bilo, mi smo sada dovoljno daleko od tog vremena da možemo taj film da posmatramo čistije i da u njemu vidimo, kao što sam rekla, film-istinu. S te tačke gledišta, film je u to vreme bio toliko značajan da je izazvao izvesnu revoluciju u stilu filmskih žurnala, koji su se tada snimali potpuno statično. Trudila sam se da napravim film koji zbunjuje i uzbuđuje. Poetičan i dinamičan film. Ali, počela sam da osećam da to mogu da napravim tek za vreme rada na filmu. Pre toga ništa o tome nisam znala. Sve je proizišlo iz ritma.

Ako biste me danas pitali šta je najvažnije u jednom filmu — dokumentu, mislim da mogu da kažem da postoje dve stvari. Prva je skelet, konstrukcija, ukratko: arhitektura. Arhitektura mora da ima vrlo precizan oblik, jer montaža dobija svoj puni smisao i proizvodi svoj puni efekat tek kada uspeva da izrazi na neki način načelo te arhitekture. Ali, to ne može da bude opšte načelo, jer izvesne stvari mogu da se pokažu tek u neskladu arhitekture i montaže. Može li sve da se objasni? Možda te stvari u osnovi proističu iz dara koji se ima ili nema. Rekla sam vam malopre da tu postoje dve stvari. Druga je druga.

[illegible]OBJEKTIVA

Cahiers: Možete li bliže da odredite prirodu veze koja treba da postoji između ritma i arhitekture? Hoću da kažem: da li ste svesni načina na koji se celina drži i prima taj pokret, u izvesnom smislu dramatičan, koji postoji u vašim filmovima?

Leni Rifenštal: U Trijumfu volje, na primer, želela sam da stavim neke elemente u prvi plan, a neke druge da ostavim u zadnjem planu. Ako se stvari nalaze na istom nivou (zato što neko nije umeo da uspostavi hijerarhiju i harmoniju oblika) film je propao. Potrebno je da ima kretanja. Kretanja, koje nadziru naizmenična isticanja i povlačenja u arhitekturi samih snimljenih stvari i u arhitekturi filma istovremeno.

Potrebno je takođe da celina bude vrlo precizno upravljena ka mestu gde će da se pojave jake tačke (treba uočiti da je u mnogim dokumentnim filmovima jaka tačka na početku, a ne na kraju); a pošto me pitate otkuda to da film, bez ikakve prethodne dramaturgije, ipak stekne izvesnu dramaturšku delotvornost, odgovoriću vam upućujući vas na ono što sam malopre rekla: da dramatičnost potiče od arhitekture. Isto je sa Olimpijom.

Cahiers: Ovde smo došli do nečega što je zajedničko u ova dva filma: prenošenje izvesne stvarnosti u oblik, koje se i samo zasniva na izvesnoj ideji o obliku. Vidite li vi u ovom staranju o obliku nešto osobeno nemačko?

Leni Rifenštal: Mogu prosto da kažem da mene spontano privlači sve što je lepo. Da, lepota, sklad... A možda je to staranje o kompoziciji, ta težnja ka obliku, u stvari nešto vrlo nemačko. Sve to ni sama tačno ne znam. To potiče iz nesvesnog i ne dotiče se moga znanja. Posedujem u sebi izvesnu predstavu o stvarima i zbivanjima i pokušavam da je izrazim slikom. Šta još želite da kažem? Čist realizam, isečak iz života, prosečno, svakodnevno, to me ne zanima. Samo me neuobičajeno, osobeno, uzbuđuje. Očarana sam onim što je lepo, snažno, zdravo, onim što je živo. Tražim sklad. Srećna sam kada se sklad ostvari. Mislim da sam vam time odgovorila.

Cahiers: Jedno malo pitanje pre nego što dođemo do Olimpije: da li je tačno da ste dobili ponude iz Moskve?

Leni Rifenštal: Da, tačno je. Tražili su da dođem da radim u SSSR-u. Mnogo im se dopadalo ono što sam radila. Ali eto: ja se zaista osećam sposobnom da se izrazim samo u svojoj zemlji. Nisam mogla da zamislim da radim negde na drugom mestu. Morala sam da živim u svojoj zemlji. To je sve.

Cahiers: Kod Olimpije smo. Šta je bila vaša početna ideja?

Leni Rifenštal: Pre svega, prošlo je dosta vremena dok sam saznala da li ću da radim taj film ili ne. Sport me je tu zanimao pre svega. Mnogo sam se bavila sportom i uvek me je zanimao. Osim toga, zahvaljujući Trijumfu volje upoznala sam film. Želela sam da povežem sport i film.

Kada su prihvatili tu ideju, počela sam da sumnjam, uverena da će to biti vrlo teško. Dugo sam u svemu bila neodlučna, kolebala se, sve dok najzad nisam odlučila. Zatim je sve išlo brzo. Bacila sam se na metod rada, istovremeno držeći da bi bilo gotovo nemoguće da se celokupno zbivanje prikaže u jednom filmu. Tako sam automatski našla rešenje u dva filma, jednom posvećenom atletici, a drugom ostalim sportovima.

Kada sam se odlučila, moje interesovanje su prvenstveno privlačile dve stvari. Naslov moje knjige: Lepota olimpijske igre sadrži obe. Or, pre svega sa ličnog stanovišta, pretpostavlja potpunu nadmoć tela i volje, zatim veliku tolerantnost do koje dovodi osećanje drugarstva i odanosti, koje je u samoj srži borbe. U jednom takvom susretu, svi ljudi i sve rase moraju, zbog sebe samih i zbog drugih, da daju najbolje što imaju. Iz toga proizlazi izvanredna atmosfera koja se uzdiže mnogo iznad svakodnevnog života. To sam pokušavala da prikažem. U filmu su se ljudsko i estetsko stanovište povezali utoliko, što su se povezali već u događaju, samom prirodom olimpijske borbe. Problemi koji su se javili u početku ipak se nisu rešili. Postalo mi je, između ostalog, očigledno da će film moći da bude zanimljiv samo pod jednim uslovom. Verovatno bi kamera mogla da uhvati sve što bi moglo da zanima gledaoca, ali pri tom bi morala da se stara, ne toliko o događaju kao takvom, kao u filmskom žurnalu, koliko o obliku događaja. Od tog trenutka počela sam da gledam svaki sport očima objektiva.

Bilo je potrebno da svaki put razmislim o stvarima, da nađem razlog koji bi mogao da zahteva da kamera bude u takvom i takvom položaju u odnosu na događaj. Nije postojalo nijedno načelo, nijedan razlog zbog koga bi ona uvek bila na metar-dva od zemlje, uvek bila daleko od objekta, ili na samom objektu. Postepeno sam otkrila da ograničenja, koja je događaj ponekad nametao, često mogu da mi posluže kao polazna tačka. Sve je bilo u tome da se nauči kada i kako treba poštovati ili narušavati ta ograničenja. Tako je bilo perspektiva koje je trebalo poštovati. Neke druge je trebalo naći. Za trku smo, na primer, postavili sto metara tračnica i kamera je lepo prolazila po njima, ali meni se činilo da slika trke mora da bude dopunjena snimcima sasvim izbliza. Između kretanja koje se prati na istoj ugaljenosti i snimanja iz velike blizine, nema srednjeg rešenja. Pošto približavanje trkaču nije dolazilo u obzir, nametala se upotreba teleobjektiva. Udaljila sam se da nađem mesto. Od tog trenutka počeli smo da upotrebljavamo gigantske teleobjektive, koji će nam kasnije koristiti. Stapanje statičnih snimaka, ritmičkih snimaka i snimaka animiranih pokretanjem tehnike trebalo je da dá filmu život i ritam. Tako je kod svakog problema trebalo pomalo pipati po mraku, praviti probe, a svaka proba je upućivala na nove ideje, velike ili male. Za konje, na primer, pokušali smo da pričvrstimo kameru za sedlo, ali, da se ne bi suviše ljuljala, trebalo je staviti je u kasetu od kaučuka, napunjenu perjem. Za vreme treninga za maraton trebalo je da pričvrstimo za sebe kotaricu, u kojoj je smeštena minijaturna kamera koju je pokret automatski stavljao u pogon, sve zbog toga da trkač ništa ne primeti. I tako redom, od ideje do ideje, jer je uvek trebalo naći nešto novo. To nam je, isto tako, pružilo svakojake zabave.

Treba da se kaže da smo obrazovali izuzetnu ekipu. I dok smo se zabavljali i dok smo radili stalno smo ostajali zajedno, čak i subotom i nedeljom. Kada smo ostajali pod šatorima, razgovarali smo, puštajući da ideje dođu i uvek su dolazile. To je svršavalo posao. I noću smo razgovarali.

Cahiers: Priča se da ste imali ogromna sredstva?

Leni Rifenštal: Imali smo ih manje nego što se govorilo. Pogledajte fotografije i dokumenta iz tog vremena. Više odaju utisak improvizacije... Jer je većina efekata koje je naša ekipa postizala, bila improvizacija. Hvala Bogu, tada smo zanemarivali ili nismo usavršavali mnoge stvari koje smo otkrivali. Bešumnu kameru, koja je napravljena da ne bi uznemiravala atletičare, usavršio je jedan moj snimatelj, kao i kameru za podvodno snimanje, što je učinio jedan drugi. Za to vreme smo tražili druge štosove i poslužili su čak i najskromniji. Tako smo zamislili da iskopamo rupe (bilo je vrlo teško da se za to dobije dozvola) odakle bismo mogli da snimamo skakače, da bismo bolje prikazali njihov napor.

Naročito nas je bazen mnogo nadahnjivao. Imali smo mali čamac od kaučuka, kamera je postavljena na malo postolje, pričvršćena na ivicu čamca, a gurali smo ga motkom — vesla nisu dolazila u obzir zbog ljuljanja. Tako smo za vreme treninga mogli da pođemo od lica snimljenog iz bliza, pa da se udaljujemo. Bilo je i podvodnih snimaka, ponekad praćenih izronjavanjem, snimaka po površini vode, kao i snimaka napravljenih sa upola potopljenim objektivom. To je, prirodno, od tehničara zahtevalo veliki rad, obzirom na uslove rada i nagle promene osvetljenja. Kod skoka sa 10 metara, pošto je podesio oštrinu tako da je mogao da prati skakača, snimatelj je skakao zajedno sa njim, snimao ga za vreme skoka, snimao ga pod vodom i izlazio zajedno sa njim. Naravno bilo je teško da se održi oštrina, a grube promene svetla svakako nisu bile korisne. Ali sve se brižljivo ponavljalo, tako da može da se obavlja što brže i što više mehanički. Svakako, takvim metodama, od 100 metara koje smo snimili, 95 je bilo upropašćeno.

NEKOLIKO BALONA

Cahiers: Vraćam se na ogromna sredstva.

Leni Rifenštal: Nismo imali ogromna sredstva iz prostog razloga što nismo imali ogromne svote novca. Sasvim jednostavno. A nismo imali ogromne svote novca iz prostog razloga što niko nije verovao da reportaža o Olimpijskim igrama može da ima uspeha. Raspolagala sam tačno sa 750.000 maraka za svaki deo. Ukupno milion ipo. A to je prilično malo, kada se pogleda količina utrošene trake: 400.000 metara — od čega će 70% da se pokaže neupotrebljivim. Osim toga, probe, tapkanja po mraku i improvizacije o kojima sam vam govorila, oduzeli su mnogo novca. Pored toga: neiskustvo nekih snimatelja. Angažovali smo najbolje koje smo mogli, ali je većina velikih snimatelja bila isključena iz našeg izbora, jer su velike kompanije gotovo sve prigrabile. Kasnije je ogroman uspeh filma omogućio Tobis-u da vrati sredstva koja nam je (reklo bi se neoprezno) pozajmio. Nekoliko nedelja posle pojavljivanja, film je bio otplaćen; šest meseci kasnije Tobis je pokupio 4,210.290 maraka, a prihodi su i dalje pristizali. Ali u datom trenutku niko u to nije verovao i trebalo je da pazimo da ne pređemo budžet koji nam je odobren. Zatim kranovi... Pre svega, imali smo lestvice od običnih do vatrogasnih. Ali ubrzo smo ove prve eliminisali, jer su bile nepogodne zato što su se klatile. Šajl, snimatelj koji se usavršio u toj vrsti posla, često je imao samo 30 cm dubinske oštrine. Očigledno da je pri najmanjoj oscilaciji sve propadalo.

Nasuprot tome, imali smo tornjeve. Gvozdene tornjeve, posađene u sredinu stadiona, sa čijeg je vrha snimatelj mogao da izvede i prati kružni švenk. Ta vrsta tornjeva, upotrebljena tada prvi put, posle toga će da se upotrebljava za vreme drugih olimpijada. Što se tiče balona, da, imali smo ih s vremena na vreme. U to vreme balon je bio uobičajena stvar, kao danas helikopter. Samo što se reditelji nisu setili da na njih pričvrste kamere. Nama je to palo na pamet.

Baloni o kojima je reč bili su snabdeveni automatskim kamerama, tako da je bilo neophodno, pošto su se spuštali na Berlin, da se svakog dana daju oglasi u novinama, kojima se upozoravaju građani da se u njima nalaze kamere. Tim sistemom, na hiljadu metara snimljene trake, bilo je 10 metara dobre. Ali, ta je bila odlična. Kada govorimo o balonima, mi smo hteli da postavimo jedan tačno iznad linije cilja trke veslača (koja je bila obezbeđena i vožnjom kamere od 120 m).

Nažalost, Komitet igara je u poslednjem trenutku stavio svoj veto na tu operaciju. Tužan kraj jednog pokušaja... Ja sam plakala.
Što se tiče kamera, gotovo uvek je za jedno snimanje služila jedna jedina kamera. Ali sećam se jednog slučaja kada smo radili sa dve velike kamere istovremeno; bilo je to prvog dana Igara, kada je Hitler otvorio Igre. U slučaju tehničkih neprilika, nema ni govora o tome da se ponovi takvo snimanje. Imali smo, dakle, jednu pomoćnu kameru.

Evo sastava naše ekipe. Šest snimatelja je obrazovalo glavnu ekipu, oni su jedini imali pravo da uđu na stadion. Još šesnaest (osam snimatelja i osam asistenata) obezbeđivalo je snimanje proba koje su se odigravale na drugim mestima. Na to treba da se doda još deset neprofesionalnih snimatelja, koje sam molila da se sa svojim malim aparatima ubace u gomilu, da bi snimili njene reakcije. Dakle, ukupno tridesetčetiri čoveka, koja su morala da budu dovoljna da obezbede snimanje svih proba, na svim mestima gde su se odigravale. Uključujući i sekvencu u Grčkoj. Kunem vam se da bi moji snimatelji voleli da ih je bilo više!...

Cahiers: Neki su govorili da vam je u vaša dva dokumentarna filma pomagao Valter Rutman.

Leni Rifenštal: Nikada nisam imala ni umetničkog saradnika, ni saradnika pri režiji. Govorilo se u stvari, i vi ste to čuli, da je g. Vaher Rutman, koji je napravio Berlin, sarađivao u Trijumfu volje, kao i u Olimpiji. Na to odgovaram da ja dobro poznajem — ili pre, da sam poznavala — g. Rutmana, ali da on nije snimio ni metar mojih filmova Trijumfa volje i Olimpije. Osim na snimanju, on jednostavno nije bio tu.

Cahiers: Povodom ta dva filma: šta se zapravo dogodilo između projekta i realizacije? Hoću da kažem: šta vas je vodilo u konkretizaciji vaše početne ideje? Da li ste napisali neki tekst? Neku skicu? Nekakav plan?...

Leni Rifenštal: Ni za Trijumf volje ni za Olimpiju nisam napisala ni jednu stranicu teksta. Od trenutka kada sam u glavi imala predstavu o mom filmu, film je u tom trenutku bio rođen. Konstrukcija celine se nametala. To je bilo čisto intuitivno.

Pošavši od te ideje, organizovala sam, a zatim podelila tehničku ekipu u zavisnosti od različitih zadataka, ali pravo uobličavanje počelo je pri montaži. Sama sam montirala

Olimpiju, kao što sam sama montirala i Trijumf volje. To je bilo neophodno, jer svaki montažer daje filmu sopstveni pečat. Iskustvo pokazuje da, ako se montiranje filma prepusti dvojici ili trojici različitih ljudi, nemoguće je da iz toga proizađe bilo kakav sklad. Priroda mojih filmova je zahtevala da ih montira jedan čovek. A taj čovek je morao da bude onaj koji je imao ideju o filmu, upravo koji je tragao za takvim skladom. Iz neke druge montaže sklad se ne bi rodio.

Za Olimpiju sam provela, proživela godinu ipo dana u sobi za montažu, nikada se ne vraćajući kući pre pet sati izjutra. Moj život je bio vezan za materijal i za traku. Dala sam da se u mojim sobama za montažu naprave pregraci od stakla, niz čije sam obe strane ostavila da vise trake, koje su se spuštale do poda. Obesila sam ih jedne pored drugih, vrlo pravilno i išla sam od jedne do druge, od jednog pregratka do drugog, da ih pogledam, da ih uporedim, da proverim njihovo slaganje na lestvici kadrova i tonova. Tako sam vremenom, kao što kompozitor komponuje, sve ritmički uskladila.

Ali, morala sam da napravim mnogo pokušaja. Sastavljala sam i rastavljala. Ponekad sam menjala neki detalj u funkciji celine, ponekad celinu u funkciji nekog detalja, jer bih uvek pošla od jednog da bih stigla do drugog. Tako sam shvatila da bi, pošavši od istog materijala, kada bi se drugačije montirao, film izgubio svaku delotvornost. Da se najmanja stvar promenila, obrnula, dejstvo bi se izgubilo. To je, dakle, bila neprekidna borba koju sam morala da vodim da bih došla do onoga što sam želela: da film, koji je nemi, uspe da stekne dramatično dejstvo. Što se ostalog tiče, upućujem vas na ono što sam govorila o odnosima između montaže i arhitekture filma.

Međutim, pokušaću da preciziram izvesne stvari, mada je sve to vrlo teško da se objasni. Nešto slično kao sa temeljima kuće. Postoji pre svega plan (koji je u izvesnom smislu pregled, izvod konstrukcije); ostalo je pesma. Postoje doline i postoje visine. Nešto mora čvrsto da se veže, nešto da lebdi. A sada ću da preciziram nešto drugo: to jest, čim montiram sliku, mislim na zvuk. Uvek o tome imam neku predstavu i uvek preduzmem sve mere predostrožnosti da slika i zvuk uvek, više od sto posto izražava pravilo: ako je slika jaka, zvuk mora da ostane u drugom planu; kada je zvuk jak, onda slika treba da se povuče pred njim. To su osnovna pravila na koje sam uvek obraćala pažnju.

Cahiers: Malopre ste rekli da je Plava svetlost predodredila vašu sudbinu. Hoćete li da precizirate šta ste pod tim podrazumevali?

Leni Rifenštal: Mislila sam na ovo: u Plavoj svetlosti igrala sam ulogu deteta prirode, koje se u noćima kada je pun mesec, diže do te plave svetlosti, slike jednog ideala, težnje o kojoj se sniva, do nečega do čega bi svako bićе, pogotovo kada je mlado, žarko želelo da dospe. Međutim, kada sruše njen san, Junta umire... Time sam ispričala svoju sudbinu. Jer to se, mnogo kasnije, dogodilo sa mnom, posle rata, kada sam bila lišena svake mogućnosti da stvaram. Jer umetnost, stvaranje, to je moj život, a njega su mi oduzeli. Moj život je postao niz povika i optužbi, kroz koje je trebalo da prokrčim sebi put; sve su se pokazale lažnim, ali su me tokom dvadeset godina lišile mog stvaranja. Pokušavala sam da pišem, ali sam želela da pravim filmove. Pokušavala sam da pravim filmove, a to nisam mogla. Sve se uvek svodilo na ništa. Jedino je moja sklonost preživljavala. Da, u tom trenutku bila sam mrtva. A to što sam mogla ponovo da se rodim, treba da zahvalim sudbini koja me je 1956. dovela u Afriku. Tu sam ponovo našla svoj žar i svoju nekadašnju životnu snagu.

Cahiers: Početkom rata započeli ste jedan film: Niziju.

Leni Rifenštal: Pred sam rat spremala sam Pantezileju. Početkom rata počela sam Niziju. Sada mogu da vam kažem zašto sam pravila Niziju, zašto se snimanje odužilo i konačno prekinulo.

Kada je buknuo rat, ponudili su mi da pravim vrlo važne političke filmove. Dr Gebels je želeo da napravim film o štampi koji bi imao naslov: Pobeda moći, a isto tako mi je bilo nagoveštено da ću raditi filmove na zapadnom frontu. Odbila sam. Imala sam dosta razloga. Posle toga sam se borila da pobegnem u nekadašnje romantične godine. Uzela sam jedan stari španski komad i jednu operu Ežena d'Albreša kao osnovu za Niziju. Ali za tu romantičnu i bezazlenu gorštačku operu potpuno su mi ukinuli pomoć, koju su mi dragovoljno davali za druge filmove. U svakom slučaju, sve je odlazilo u rat. Morala sam često i da prekidam rad, a jednom i na dve godine. Zatim sam morala da puštam ljude koji su bili sa mnom, da odu. Jedan po jedan. Uskoro više nisam imala nikoga. Tako se rat bližio kraju pre nego što se moj film približio svom.

Cahiers: Da li ste videli mnogo filmova posle rata?

Leni Rifenštal: I dalje sam vrlo malo išla u bioskop. Neposredno posle rata videla sam Zabranjene igre Rene Klemana, koje su mi se mnogo dopale. Volela sam Kajatove filmove. Ali, pre svega, volim Kluzoa. Postoji još jedan film koji sam mnogo volela: Dnevnik seoskog sveštenika Robera Bresona. Od filmova Novog talasa nisam gotovo ništa videla, izuzev Do poslednjeg daha, koji mi se mnogo dopao.

AFRIKA, FANTOM

Cahiers: Šta ste radili posle rata?

Leni Rifenštal: To je vrlo jednostavno: 45—48. razni logori i zatvori. Od 49. do 53., vodim borbu za svoju rehabilitaciju i sakupljam po Parizu i Rimu svoje rasute filmove (u Rimu mi se dogodila nezgoda: negativ Trijumfa volje kao čudom je nestao iz voza). Tokom 51—52., napravila sam italijansku verziju Plave svetlosti sa novom montažom i novom muzikom. Tokom 54., putovanje po Nemačkoj i Austriji, da bih pokazala Niziju. Tokom 1955., uspela sam da pripremim snimanje jednog filma u boji o planini, ali je posao propao. Tokom 1956., bila je Afrika: tokom 1957. Španija (gde sam napisala tri scenarija: Tri zvezde u Madoninom plaštu, Sunce i senka i Igra sa smrću), tokom 1958—59., putovala sam po Nemačkoj sa Olimpijom. Tokom 1960. sam u Londonu, gde sa dvojicom engleskih scenarista pišem novu verziju Plave svetlosti, prerađene u balet. Tokom 1961., ponovo Afrika; tokom 1962—63., još uvek Afrika, a tokom 1964., susrećem vas koji mi postavljate pitanja, u Berlinu, zatim u Minhenu, ali nikada o Africi. Zašto?

Cahiers: Doćićemo ubrzo na to. Za sada, voleo bih da mi govorite o dva velika projekta koji su propali: o Pantezileji i o Volteru i Frederiku.

Leni Rifenštal: Dobro. Postoji jedan razlog zbog koga je istorija Pantezileje osobena. U vreme kada još, uvek sasvim mlada, nisam znala da ću jednoga dana postati filmski stvaralac i kada sam smatrala da ću čitavog života ostati balerina, upoznala sam Maksa Rajnharta. Čim me je ugledao, povikao je: »Konačno sam našao moju Pantezileju!« U to vreme uopšte nisam znala o čemu bi mogla da bude reč, ali sam počela da se raspitujem i onda sam saznala ko je bila kraljica amazonki i ko je bio Hajnrih fon Klajst. Od tada sam počela ozbiljno da čitam sve što se ticalo te kraljice, kod Klajsta (od kog sam ostalo bila pročitala još tada) kao i kod starih pisaca. Čitala sam, dakle, mnogo, a to što sam čitala bilo je vrlo zanimljivo i neobično. Utoliko pre, što sam odmah doživela posebno osećanje: Pantezileja i ja sačinjavale smo nedeljivu celinu. Izgledalo mi je da sam svaku njenu reč, svaki njen izraz, svaki vid života već sama doživela.

Tada sam upoznala drugog pozorišnog reditelja: Tairova (koji je upravo postavljao na scenu Girofle-Girofla); Tairov je isto čim me je ugledao, povikao: »Pantezileja!«... Doista... Dakle, u tom trenutku već je bilo reči o realizaciji Pantezileje koju ću ja da tumačim, ali trebalo je da to bude nemi film. Film je, po mom mišljenju, time izgubio razlog postojanja, jer ono što je najlepše u Pantezileji potiče iz jezika Hajnriha fon Klajsta. Međutim, moja ideja je ostala i posle Plave svetlosti, razmišljala sam o tome da je konkretizujem. Moja najveća želja je postala da snimim Pantezileju.

Godine su prošle dok stvari nisu počele da se preokreću. Ali konačno, toliko sam proživela sa tom pričom, da sam se osećala zrelom da joj dam sopstveni stil. Uverena sam da Klajstova Pantezileja može u celosti da se prenese na film. U jednom trenutku imala sam ideju da snimim komad u skraćenoj verziji, ali ne: treba sve da se sačuva. Kao komad, pravljena je za uvo. Kao film, mogla bi da se konkretizuje u stilizovanu arhitekturu koja čitavu svoju rezonancu prenosi na reč. Predstava koju sam sebi stvorila o Pantezileji zahteva delovanje slike, dekora, kadra, koje bi bilo ravno stihu: ritmičko jedinstvo.

Znate li film Emila Janingsa po Klajstu, zapravo Razbijeni krčag. To je izvanredan primer onoga što ne treba činiti. Film realistički počinje u sobi. Ali kada pokažete običnu sobu, u kojoj je jedan krevet i kada je na krevetu čovek koji odjednom počinje da govori u stihovima, imate rascep koji sve obara na zemlju. Nasuprot tome, mora biti moguće da se u Pantezileji, sa povlačenjem u prošlost koje komad podrazumeva, dovede u vezu stih i duh vremena, bar onakav kakvim ga zamišljamo oživljenog kroz mit.
Ovo oživljavanje dopušta nad-dimenzionalno, stilizovano predstavljanje, u istom duhu u kojem stilizuje i stih.
Tada može da se postigne jedinstvo, sklad, što upravo pokušavam.

Ipak, taj film ne mogu da zamislim u dekoru studija. Zamišljam prirodu. Ali prirodu koja se veliča. Postojalo bi sunce, na primer, pravo sunce, ali deset puta veće. Drvo, pravo drvo, ali dva puta uvećano. I usred toga, lice i ljudi, ali svaki na drugoj ravni. I nikako ne zaboravljajući da jezik takođe treba da se uskladi sa slikom u skladnu celinu.

A sada: Volter i Frederik. Tu je reč o jednom drugom vrlo dragom projektu, koji sam napravila u saradnji sa vrlo dragim prijateljem: Žanom Koktoom. Upoznala sam ga neposredno posle rata, u Kicbihelu, gde je došao da se odmori; bila sam veoma srećna kada mi je rekao da voli moje filmove. Među nama se razvilo prijateljstvo, čak i početak saradnje, jer je on napravio francusku adaptaciju dijaloga za Niziju. Pošto smo se još nekoliko puta sreli, u Minhenu i u Parizu, upoznao me je sa jednom divnom idejom: »Leni, hteo bih da u vašoj režiji ostvarim želju koju odavno imam. Mnogo bih voleo da igram dvostruku ulogu: Voltera i Frederika l'Grana, a film bi, recimo, mogao da ima naslov Volter i Frederik«.

Bila sam oduševljena. Odmah smo počeli da gradimo stvar i na tu temu se razvila prepiska između nas. Njegova su pisma bila potpisana sa Volter i Frederik, a ponekad Volter, Frederik i Žan, što mi je stvaralo utisak da igra tri, umesto dve uloge. Uskoro smo počeli da pišemo scenario. Tim povodom sam ga našla na Rivijeri i bacili smo se na pisanje. Naša ideja je bila u tome da napravimo film koji bi u pozadini imao germansko-francuske odnose (onu tako zvanu francusko-germansku netrpeljivost) izražene u pomalo ironičnom obliku. Na žalost, smrt nije pružila zadovoljstvo ovom izuzetnom majstoru da naš projekat dovede do kraja.

Cahiers: Sada vam postavljam pitanje o Africi. Šta ste tamo radili, šta ste računali da ćete tamo raditi?

Leni Rifenštal: Kada mi je praktično bilo zabranjeno da radim na filmu, počela sam da pravim fotografije. A kada sam jednom otkrila Afriku, kasnije me je vuklo samo moje interesovanje. Počela sam Kenijom i Tanganjikom. Bila sam opčinjena. Od tog trenutka počela sam sa jednim prijateljem da pišem dokumentarnu fantastiku: Crni tovar, čija je tema bila savremena trgovina robljem. Podnela sam taj projekat Društvu protiv ropstva iz Londona.

Inače, imala sam malu nesreću. Putovali smo sa šumarima ka severnoj Keniji da tamo razgledamo ambijente, kada je naš Lendrover pao u isušeno korito jedne reke. Imala sam dvostruku frakturu lobanje i slomljena rebra. Morala sam da ostanem neko vreme u bolnici u Najrobiju.
Tada sam, tokom oporavka, nastavila da pišem scenario. Sve je išlo brzo i, u jesen 56., bili smo spremni da počnemo. Počeli smo da snimamo probe kada se dogodila druga nesreća: Suecki rat. Cela naša oprema se našla na jednom brodu, kome je trebalo dva meseca da prođe kanalom. Kada smo je konačno pokupili, počela je sezona kiša. Trebalo je da se premestimo. Morali smo da pređemo 2000 km našim kolima od Pacifika do Konga, međutim, put nas je koštao toliko vremena i novca da nam, kada smo stigli na cilj, nije više ostalo novca da napravimo film. Sela sam u avion za Nemačku, da pregovaram sa jednom distributerskom kućom, uz pomoć mog ortaka. Ali sam po dolasku saznala da je moj ortak pao sa svojim automobilom na dno jedne provalije u Austriji. Morao je da ostane u bolnici više meseci, između života i smrti. Moj plan je propao.

Ali, sačuvala sam nostalgiju prema toj zemlji, napravila sam druge planove i 1961. ponovo sam otišla. Našla sam nove prijatelje sa kojima je trebalo da napravim dokumentarac o Nilu. To sam iskoristila da upoznam Ugandu, Sudan i Istočnu Afriku. Kada sam se vratila u Nemačku da konačno pripremim ekspediciju, sve je bilo na dobrom putu. Na žalost, sutradan po mom dolasku u Berlin, počeo je da se gradi zid. Moj ortak je imao poslove u Berlinu. Oni su pretrpeli posledice toga. Izvor novca je ponovo presušio.

Danas, novembra 64., dovršavam ovde, u Minhenu, pripreme za drugu ekspediciju. Cilj: Sudan. Trajanje snimanja: od novembra 64. do juna 65. Ali, morala sam da se zadovoljim 16 mm opremom.

Sve je to ogroman, iscrpljujući, đavolji posao, ali tako ponovo počinjem da živim.

Polazimo prekosutra.

prevela Svetlana Stojanović

ŽAN VIGO

7. UVOD ZA »NULU IZ VLADANJA«

Pomalo me čudi što sam sâm na ovom podijumu.

S obzirom na duh u kome smo pravili Nulu iz vladanja, više bih voleo da vas umesto kratkog uvoda u prikazivanje filma, ja i svi moji saradnici, kao bezimene igračice, pozdravimo igrom. Kolo bi, čini mi se, časno zamenilo sva blebetanja.

Mislio sam i da vam dovedem nekoliko članova francuske Cenzure, koji na kraju, pomoću makaza, najčešće postaju pravi autori filma. Ali bojim se da oni ne zamaraju sebe putovanjima.

Zadovoljiću se da, navodeći ove cenzore, odam poštovanje najvećim obožavaocima Nule iz vladanja.

»Ovaj film — priznali su sa izrazom sladokusaca — ne treba da oskrnave bilo čije osim naših lepih očiju.«

Dražesne li ekskluzivnosti!

Priznajte kao i ja da sam grešio što sam se žalio i da najviše mogu da zamerim ovoj gospodi na njihovom ljubaznom egoizmu i dobrom ukusu.

Jer vi ste možda do sada smatrali da je taj film bio zabranjen u celini iz manje časnih razloga; na primer, pod izgovorom da izražava anti-francuski duh; što ne znači ništa. Što je, uostalom, u Francuskoj već izazvalo čuđenje svih onih koji su prisustvovali prikazivanju filma i što nikada nije zvanično izjavljeno, obzirom da odluke cenzure ne moraju da se pravdaju. A ako sve treba da vam kažem, znajte da je predsednik te nezavisne Cenzure odgovorio jednom prijatelju, koji ga je krišom posetio povodom tog veta: »Primili smo službenu poruku kojom nam se saopštava naređenje da zabranimo Nulu iz vladanja, pre nego što smo moje kolege i ja mogli da ga vidimo i nepristrasno ocenimo.«

Ne, ne treba da se pomisli, ono što ne treba da se pomisli. I, ovde sam da otklonim svaki nesporazum koji može da se rodi u vašoj duši.

Ne sumnjam dakle da taj film neće dobiti odobrenje.

Razmislite malo: film je u celini zabranjen. Nastojim na onom »u celini«.

Da li bi ovo mogao da bude dokaz pomanjkanja razboritosti kod naših cenzora, koje ipak ne bismo mogli da otpužimo da nisu mogli izabrati među slikama jednog filma bar nekoliko metara beznačajnih scena koje mogu da se prikažu publici, a da ne deluju kao bomba?

Da li treba dopustiti toj komisiji za moral umetnika da za svoj jedini cilj ima da poslednjim kapitalistima, koji se i dalje posle toliko razočaranja zanimaju za nju, ogadi filmsku industriju u opasnosti?

Nećemo li isuviše brzo preći put do sumnje da taj sud ne služi ne znam kakvim trgovačkim interesima ili niskoj oportunističkoj politici; a zar ne bi to stanovište potvrdio primer dela velikih ruskih filmskih stvaralaca, koja su pre dve godine zabranjena bez objašnjenja, a koja su danas u istoj, potpunoj, originalnoj verziji odobrena? Da li smo zaboravili da jedva pre nekoliko meseci nije dobio odobrenje jedan sovjetski dokumentarac, jer su ruski mladići i devojke izgledali suviše nasmejani, zdravi telom, i vrlo različito od one čudne slike koju imamo o napuštenoj deci u SSSR-u, sa čovekom sa nožem u zubima, koja jedu odrasle ljude, usred dana u crvenim kvartovima? Dok danas u svim dvoranama Pate-Natan-a možemo svake nedelje da čujemo Internacionalu u njenom potpunom izvođenju.

Ne, ponavljam, ne treba da pomislimo ono što ne treba da pomislimo.

Zaista bi značilo očajavati nad inteligencijom obrazovanih visokih funkcionera, policajaca, knjiških moljaca, propalih pisaca u bedi, koji obrazuju areopag jedne trošne i jezuitske ustanove, kada bi se za trenutak pretpostavilo da ti miroljubivi građani žive na oprezu, nesposobni da vide dalje od vrha svojih bajoneta, da ne umeju da skinu oči sa svojih trobojnih jastučnica i da se neprestano plaše aluzije na njihovu domovinu, samo na nju. To se zove biti gord.

Ako su, uprkos mojim namerama, samim tim što u ovom filmu nisam sebi dopustio nikakvu literaturu, nikakvo izmišljanje, imajući samo da se malo potrudim da osvežim uspomene, izvesne epizode iz Nule iz vladanja ipak postale satira, ipak ne vidim zašto bi se, u odnosu na te prostorno neodređene slike, francuska vlada osećala do te mere slinavom da se spontano briše i to toliko bučno. Čemu karikirati neku vladu, ili neki narod? Sa izuzetkom jedne jedine, sve su one iste.

Nemam nameru da vas šetam kroz svet koji treba da se menja, kao što vodiči agencije Kuk vode turiste u ulice pune tuberkuloze u siromašnim i živopisnim četvrtima.

Za mene je, na žalost, problem mnogo teži. Moja zabrinutost je mnogo šira i mnogo čistija.

Detinjstvo. Deca koju jedne oktobarske večeri na početku školske godine ostavljaju na glavnoj kapiji negde u provinciji, iz bilo kog ubeđenja, ali uvek daleko od kuće, u kojoj očekujemo majčinu ljubav i drugarstvo oca, ako već nije umro.

E, tada osećam stravu. Videćete Nulu iz vladanja, ja ću je sa vama ponovo gledati. Gledao sam kako raste. Kako mi je izgledala slabašna! Čak ne ni rekonvalescent kao moje sopstveno dete, ona više nije moje detinjstvo. Uzalud buljim oči. Teško u njemu oživljavam svoje uspomene. Da li je to onda već tako daleko? Kako sam se, kada sam postao čovek, usudio da, bez drugova iz igre i učenja, pođem stazama Velikog Mona? Svakako da u kupeu koji ostavlja raspust za sobom ponovo nalazim dva druga sa početka školske godine. Naravno, tu je spavaonica mojih osam internatskih godina sa svojih 30 istovetnih kreveta, vidim Igea koga smo toliko voleli i njegovog kolegu, nadzornika Škobu, i onog obično mutavog nadzornika sa tankim fantomskim đonovima. Da li će i ove noći pri treperavoj svetlosti plinskih svetiljki mali mesečar uznemiriti moj san? I da li ću ga, možda, ponovo videti kraj svog kreveta, kao što se tu obreo onog dana kada ga je 1919. odneo španski grip. Mali mesečar, čiji su sanduk sneli u dvorište za rekreaciju da bi ga blagosiljao sveštenik, koji je svojom škropionicom terao đavola koga smo se veoma bojali.

Da, znam, drugovi Kosa, Briel, Kolen, kuvaričin sin i Tabar, koga smo zvali devojčica, i koga su službenici špijunirali, mučili dok je njemu bio potreban veliki brat, jer ga mama nije volela.

Prisutna je i devojčica retkih nedeljnih izlazaka. Sećaš li se kako sam voleo da gledam kako se penješ na klavir i kako o žicu koju smo zajedno zategli dodirujući se rukama, kačiš akvarijum sa crvenim ribicama?

Pokrivala si mi oči svojom maramicom koja je lepo mirisala na lavandu tvoje majke, jer sam gledao tvoja bedra velike debele bebe. Zatim, polako kao što se radi bolesnicima, skidala si mi taj zavoj prazničnih dana i oboje smo u tišini gledali akvarijum sa crvenim ribicama.

Iste večeri vraćao sam se u koledž, i to na koliko meseci!

Koliko smo morali da budemo dobri, da bismo nedeljom izašli nekoliko sati.

Sve je prikazano, blagovaonica sa pasuljem, učionica u kojoj je jedan od nas jednog dana glasno i to dva puta rekao ono što smo svi mislili.

Opet ću, dakle, učestvovati u pripremanju zavere, koja nam je donela toliko nevolje, u noći na tavanu, u onoj gužvi, u onom raspinjanju Škobe, na crkveni praznik koji smo omeli tog dana, koji se pravilno naziva Svetom — Bradom.

Hoću li opet poći sa tavana, jedine naše oblasti, preko krovova u bolje nebo?

Eh! Nije to to. To je promašeno. I na kraju, želim da vam kažem da se kao krivac branim pred vama.

Moja odgovornost je potpuna. Svakako, boli me što vam nisam dao bolji film na temu koja mi znači sve.

Ali neću tražiti nikakvo izvinjenje.

Nijedan reditelj nema pravo, ako svoj film smatra neuspelim, da izađe pred publiku da bi poricao svoj očigledan delimičan ili potpun neuspeh, potvrdio nemoć u odnosu na bilo koga ili bilo šta.

Sloboda! »Niste bili slobodni da ostvarite svoju ideju kao što je osećate.«

Zašto ste onda izabrali taj poziv?

U sadašnjem stanju građanskog društva, reditelj je, po definiciji, strano telo ubačeno u mašinu finansijskih i drugih ujdurmi, u koju ulazi trgovina filmom. Neka filmska kuća, ma kako paradoksalno to moglo da izgleda, poželela bi, da bi dobila novac, da nikada ne napravi ni jedan film. Velika producentska društva angažuju reditelje na godinu dana i mole ih da čitavu godinu idu na selo da pecaju.

Kada, nekim slučajem dođe do eksploatacije nekog filma, prepuštaju ga trgovini, kao prehrambenu robu sumnjivog kvaliteta. Mućka je obavezna. Limene kutije u kojima su filmovi, su kutije iznenađenja, možete da nađete u njima 100% rečite krake, kao i ozvučen pasulj.

Pitanje sreće. Publici je dobro poznat udeo slučaja u filmu. Ona više ne bira predstave: određenog dana ide u bioskop, i ne uvek da bi gledala film.

Znamo to još na početku. Ako nam se ne dopada, ostaje nam jedino da prodajemo makarone.

Nema lažnih izvinjenja uz povike: »Cenzura je osakatila moj film: pa pogledajte: kakva sramota!« 4. oktobra 1933. mogao je u uglu, na poslednjim stranicama francuskih listova da se pročita sramni člančić koji je nekolikim zvaničnim štamparskim greškama, nametnutim tipografima, učinjen nečitljivim:

»Posle sporazuma koji su g. d'Monzi i g. Kamij Šotam načinili, služba filmske cenzure premešta se iz Ministarstva za nacionalno obrazovanje u Ministarstvo unutrašnjih poslova.«

Bravo! To će nam možda jednog dana omogućiti da se oslobodimo cinične, ali lojalne državne cenzure. Da ubuduće svaki filmski umetnik mora da prođe kroz Kriminalističku policiju gde će mu za svaki filmski zločin biti uzeti otisci prstiju i gde će ga fotografisati iz uglova rezervisanih za prestupnike i gde će mu prema potrebi dozvoliti da se odmori u sobi za spontana priznanja.

Time nismo ništa novo naučili.

I nemojte suviše glasno da vičete: »Direktor filma je idiot.«

Svakako ne gubimo iz vida da takav direktor daje da se obese zastave na studijima, svaki put kada ih udostoji da se tamo nađe.

Pa šta!!! Hoćete li da dođete na kasu? Hoćete li da počnete novi film? Da? Hoćete li da ga upropastite kao i prethodni? Da.

Onda ćutite i smatrajte se jedinim odgovornim.

To bih želeo da zapamtite danas od ovog dugog ćaskanja. Krivac je tu, njegovi saučesnici su solidarni sa njim. Niko i ništa nije ometalo naš posao. Međutim, film na svojih 1200 metara ima teške mane koje ćete vi oceniti. To me pomalo boli. Izvinjavam se mnogo, kao da sam prijateljima napravio ružnu šalu.

prevela Svetlana Stojanović

8. NARODE, SPREMI SE . . .

ULIČNI RAT

Ako se tučete po ulici najvažnije je da sačuvate glavu. To ćete najbolje postići ako nosite šlem. Trebalo bi da to svi razumeju i prihvate, međutim Levica ignoriše takve praktične trivijalnosti. Dok vi tražite nove reči, čovek traži novu slabu tačku na vašoj glavi.

Za vreme mnogih akcija, na ulicama su me zaustavljali ljudi koji su bili preplašeni mojom »spremnošću«. Dva gimnazijalca su mi saopštila da noseći šlem izazivam svinje[1]. Sranje! Glavno pri izboru zaštite je da ste obezbeđeni, a da pri tom možete dobro da vidite, čujete i da možete lako da se krećete.

Kada izlazimo na ulice nespremni, našim dupetima izloženim vihoru stvaramo neprilike. Samoodbranom postajemo nepovredivi, ali pri tom ne smemo da smanjimo pokretljivost i efikasnost. Daću vam nekoliko uputstava za rukovanje čovekovom tehnikom, koja će nam pomoći da preživimo, dok rušimo komad po komad američke imperije. Smatrajte to svojim uličnim osiguranjem.

ŠLEMOVI

Šlem je potreban uličnim akcijama, naročito ako ste niski. Visok sam pet stopa i dva inča i ne trčim brzo i dva puta su svinje prešle preko mene vitlajući svojim pendrecima. Ne zaboravite svinje hoće krvi i seče, žele da udaraju po nezaštićenim glavama. Nemojte im pružati tu priliku.

Šlemovi za tenkiste sa štitnikom za uši su najjeftiniji i korisni su ako ste visoki, pa možete dobiti udarac sa strane. Prednosti: cena je 1.50 dolar, već ima remen za bradu i štiti vas od metaka i šrapnela. Mane: veoma je težak i, mada može da se podesi, često je prevelik za žensku glavu.

Sledeći po ceni je beli čelični šlem OCZ (oficira civilne zaštite). Prednosti: cena je 7.95 dolara, lak je i štiti od šrapnela. Mane: nema štitnik za uši i bela boja je suviše upadljiva za noćne akcije. Ofarbajte ga.

Slede šlemovi »nokširi« američke armije, a najbolji su M-1 koje upotrebljavaju »naši momci«. Prednosti: štite od metaka, šrapnela, tamne su boje (sivo-maslinaste) i delimično štite uši. Mane: cene su 9.95 dolara »kao nove, 6.95 dolara »odličan, polovan«, 4.95 dolara »u dobrom stanju«. Za njih je potrebna plastična postava za šlemove (4.45 dolara nova, 3.50 odlična i 2.00 dolara dobra). Te postave moraju da se nose ispod šlemova, jer imaju federe koji sprečavaju neposredan dodir glave sa »nošom«. Nekim polovnim šlemovima nedostaju remeni za bradu. Nemojte pokušavati da trčite sa šlemom na glavi bez ovog detalja od 75 centi.

»Tvrde kape« (šlemovi za građevinare) obično se prave od aluminijuma ili plastike i vrlo su laki. Tvrde kape su šlemovi iz jednog dela sa ugrađenim federima, tako da nije potrebna postava. Prednosti: cena je od 5 do 8 dolara, izuzetno su laki i mogu da se prilagode svačijoj glavi. Mane: nema štitnike za uši, ne štiti od metaka i šrapnela, puca pod jakim udarcima (štitiće vas i ako naprsne), a moraćete zasebno da kupite remen za bradu (0.75 centi).

Na demonstracijama se najčešće viđaju šlemovi za motocikliste. Uglavnom su od plastike ili fiberglasa i veoma su laki. Ovi šlemovi su tapacirani sunđerom i imaju providan plastični štit za lice. Prednosti: relativno mala težina, imaju remen ili štitnik za bradu, čvrsto stoje. Mane: cena je od 11.95 do 34.95 dolara. Nijedna vrsta šlemova za motocikliste nema izolaciju koja će da vas štiti od udaraca. Ovi šlemovi se prave od plastike ili fiberglasa i zato lako prskaju. Da biste mogli da navučete gas masku, morate da skinete plastični štitnik za lice.

Jedan savet: NA DEMONSTRACIJAMA NIKADA NEMOJTE NOSITI ŠLEMOVE ZA RAGBI! Ako vas svinja uhvati za štitnik za bradu, slomiće vam vrat.

GAS MASKE

Ako ne možete da kupite gas masku ili ne želite da vam sužava vidik, možete sami da napravite relativno efektnu gas masku od gaze natopljene vodom ili sirćetom. Ova gaza se na licu učvršćuje hirurškom maskom. Ova maska je laka, lako se skriva i baca, a jeftina je. Sa ovim maskama možete da nosite naočari koje se kupuju u skijaškim radnjama ili prodavnicama mornaričkih viškova.

Najjeftinija i najefikasnija je OCD gas maska koja se pravi za zaštitu civila od gasa. Iste takve nosi Nacionalna garda i lokalne svinje. Prednosti: cena je 8 dolara, iz jednog je komada, laka je i ima ugrađen filter. One su garantovano nove (tako se jedino i prodaju) i verujte mi šljakaju! Maska može da se podešava i sa njom se lako trči. Ima sopstvenu torbu. Mane: nema rezervnih filtera. Njih montiraju u samoj fabrici, a sadrže dovoljno hemikalija koje vas satima štite od gustog gasa. Sreća je što se ta maska baca posle upotrebe i ne postoji mogućnost da vam u radnji prodaju polovnu masku. I ako vam maska nije dobro nameštena zbog uske brade, ipak će 99% suzavca da se profiltrira.

Gas maske američke armije u potpunosti štite, a mogu da se prilagode svakom licu. Prednosti: dobija se u torbicama sa rezervnim filtrom. Mane: cena je 14 dolara; filter je povezan sa maskom dugim gumenim crevom, što otežava trčanje. Izgleda da nema rezervnih filtera.

Mornaričke su slične vojnim maskama. Prednosti: stoji kao salivena, ima svoju torbicu i rezervni filter. Rezervni filteri se mogu nabaviti po ceni od 1.50 dolara. Mane: cena je 15 dolara. Ova vrsta maske ima dva creva povezana sa filtrom. Ako vam svinja preseče jedno od njih, udesićete čist gas. Još gore, može da vam ušprica hemikaliju u crevo. Nemojte im se suviše približavati.

Zaštitna maska SAD M9A1. Prednosti: potpuna zaštita lica, lako se nosi i filter može da se pričvrsti neposredno za masku. Kupuje se u sopstvenoj torbici, sa krpicom za čišćenje magle. Mane: cena je 16 dolara; koliko znam, nema rezervnih filtera. Sve gas maske imaju plastične naočari, koje se zamagle kad dišete. Možete kupiti krpice za čišćenje magle.

VOKI-TOKI

Voki-toki je vaš telefon kad ste na ulici. Svinje imaju svoj voki-toki marke »Motorola« sa naročitim svinjskim kanalom. Svinje mogu da kontaktiraju među sobom, tako da znaju gde se radi radnja. Kada nas svinje rasteraju prilikom akcije, teško nam je da se ponovo grupišemo. A to je zbog toga što ne znamo gde se tada nalaze ortaci. Taj problem može da se reši ako nekolicina naših ljudi nosi voki-toki.

Da bi našli pogodne voki-tokije za gradsku upotrebu, treba obići mnoge radnje. Nemojte da vas prevari veliki izbor. Imajte na umu ovih nekoliko osnovnih činjenica. Par voki-tokija čija je cena ispod 25 dolara verovatno je igračka. Vama nisu potrebna dva komada, ukoliko ne želite da i vaš prijatelj ima jedan. Voki-toki treba da ima najmanje devet tranzistora i 100 milivata. Najjači su oni od 5 vati. Jačina preko jednog vata zahteva dozvolu FCC (federalna komisija za komunikacije). Nikakva ispitivanja nisu potrebna, samo ćete kupiti dozvolu za 8 dolara. Molbu za dozvolu dobićete pri kupovini. Niko vas neće uznemiravati ako ne popunite molbu. Zavisi od vas da li želite dozvolu.

Pazite da vas ne nasankaju strašnim dizajnom. Korisno je da imate alarm za svog partnera, mada neće čuti ako je aparat isključen; ako je na samom aparatu i ako je cena umerena, kupite ga. Kupujte u finim radnjama, gde možete da postavljate pitanja i gde će odgovori biti pošteni. U elektronici nikada nema pravih rasprodaja. Možete naići na rasprodaju ali ćete dobiti onoliko koliko platite.

Skala voki-tokija za civile ima 23 kanala. Jeftiniji aparati imaju jedan par kristala, koji su uključeni na jedan kanal, obično na deveti ili jedanaesti. Ako želite da se koristite i drugim kanalima, moraćete da izvadite ove kristale (jedan je za prenos a drugi za prijem) i stavite odgovarajuće. Neki aparati su opremljeni za više kanala, dok drugi imaju samo jedan. Možete da kupite dodatne kristale. Predlažem svima u Levici da upotrebljavaju kanal broj devet (kanal za uzbunu). Kristali koštaju 2.95 dolara. Svaki kristal mora da odgovara vašem aparatu.

HELIKOPTERI

Helikopter za jednu ženu, koji sklapate sami, igračka za majstora, sada je dostupan svakome koji ima love. Helikopter može da ponese 200 funti, ženu od 110 funti i 80—90 funti hrane i pošte. Njegova upotreba zavisi isključivo od vaše mašte, na primer, za vreme policijskog časa kao ovaj u Santa Barbari. Težina helikoptera je 250 funti i zbog male veličine može da se spusti na bilo koji krov u gradu, a ako treba, može i da se sakrije. Verovatno postoje razni gradski, državni i propisi avijacije o upotrebi helikoptera za jednu ženu u gradu, ali šta se to vas tiče. Planove za njihovo sklapanje možete da dobijete legalnim putem. Za 3 dolara možete da kupite fotografije, planove i instrukcije za letenje od sledećih kompanija: Bensen Aircraft Corp. Dept. PS-20. Raleigh-Durham Airport, Raleigh, N. C. 27602; Rotor Way Inc. PO Box 1096, Messa, Arizona 85201 i za dva dolara od Helicopter Development, P. O. Box PS-147 Washington, New Jersev 07882 i za jedan dolar od Comcop, Box 1267, Redwood City California 94064.

ODEĆA

Treba da promislite koje će vam odelo služiti za demonstracije. Ako vaše telo nije dovoljno zaštićeno, neće vam pomoći sva ostala oprema na svetu. Svinje upotrebljavaju takozvani biber-gas, a ne suzavac koji utiče na vaš disajni aparat. Biber-gas nadražuje svaki nepokriveni deo tela. Prema tome, vaše standardno odelo za demonstracije treba da ima uske rukave, nogavice i kragne, takođe čizme ili duboke patike i rukavice koje su potrebne za bacanje vrelih limenki gasa. Pri oblačenju treba da vodite računa o vremenskim prilikama. Planirajte dug boravak na ulici: oblačite se veoma toplo zimi, a leti ne preterano lagano. Avgustovske noći su veoma hladne, a vi ćete se sigurno oznojiti. Pantalone su vam neophodne. One treba da budu od jakog materijala, vune ili grubog platna.

Vaše odelo treba da je neupadljivo; da vas ne bi prepoznali menjajte odelo svakog dana. Nosite oko vrata maramu kojom možete da pokrijete lice ili kosu, i naočari, a i druge stvari kojima ćete da se maskirate tako da ne mogu da vas prepoznaju sa filmova ili slika. Preporučljivo je da nosite praznu kesu za kupovine, u koju ćete da stavite inkriminisani materijal (gas masku, šlem itd.) kad se pomešate sa gužvom u aveniji Satuk. Kad borbe postanu ozbiljnije, isplati se da se uloži u prsluk za zaštitu od metaka. Za 14.95 dolara možete da kupite aluminijski prsluk, koji može da se podešava, a težina mu je 12 funti. Ako smatrate da je ovaj prsluk suvišan, setite se naše sestre u Porto Riku, koja je umrla izrešetana u uličnim borbama.

PRVA POMOĆ

Bolničari znaju iz iskustva da beli kaput, crveni krst, lekarska tašna itd., povećavaju šanse njihovog prepoznavanja, a samim tim i dobijanja batina. Svi na ulicama treba da nose dovoljno materijala i da poznaju osnove prve pomoći.

Idete li u situaciju koja može da postane opasna treba da nosite (po džepovima radije nego u torbi) sledeće:
Jedan ili dva parčeta sterilne gaze,
Više (10 ili 20) parčadi gaze veličine 4x4 inča,
Jedan ili dva zavoja, za vezivanje gaze,
Bočicu kapljica za oči (kao što je Murine ili bilo koju drugu vrstu),
Razblaženu bornu kiselinu ili vode
Flaster,
Hanzaplast,
Malu plastičnu bočicu sa sredstvom za dezinfekciju (hidrogen 3%),
Malu plastičnu bočicu mineralnog ulja za skidanje gasa sa vaše kože,
Vatu.

NEMOJTE nositi staklene boce ili oštre prdemete (ni makaze), jer staklo može da se polomi i da vas povredi, a oštar ili šiljat predmet da bude inkriminisan kao oružje. Gazu i zavoj treba da nosite u najlonskim kesicama i oni će da vam posluže za pokrivanje rana na grudima. U kesicama možete da nosite vatu natopljenu vodom, rastvorom borne kiseline umesto bočice kapljica za oči.

preveo Ilija Todorić

1) Pogrdni naziv za policajce. (prim. prev.)

DAJANA DI PRIMA

9. REVOLUCIONARNO PISMO BR. 3

Snabdevajte se vodom. Čim čujete da se nešto sprema, napunite kadu vodom. Za vreme nereda u Njuarku zatvorili su vodu u četvrtom reonu. Neka vam pređe u naviku da držite kadu čisto kada se njome ne služite i da menjate vodu jednom dnevno. Ta voda će vam služiti u nevolji za WC i kuvanje, ali nije loše držati nešto vode i u flašama. Nabavite nekoliko balona od 5 galona i napunite ih vodom za kuvanje.

Snabdejte se hranom. Suve stvari, kao pirinač i pasulj, najbolje se održavaju i najduže traju. SO JE VEOMA VAŽNA. Zdrava je, izvor je energije i služi za lečenje. Uvek čuvajte nekoliko funti soli. Zato što smo razmaženi, nije loše imati nekoliko limenki tunjevine, a ne zaboravite ni na »dijetalnu ishranu« i »unošenje proteina«. Ne zaboravite da će radnje biti zatvorene duže vreme, a da kamioni možda neće ulaziti u vaš deo grada nedeljama i zato se potpuno obezbedite sa

20 funti mrkog pirinča
20 funti pšeničnog brašna
10 funti kukuruznog brašna
10 funti dobrog pasulja ici soje
5 funti soli
2 kvarta dobrog ulja

Suvog voća i oraha. Ovome dodajte malo hranljivih sastojaka i luksuza. Sok od kokosovog oraha na hladnom mestu može da traje šest meseci.

Ne zaboravite da smo navikli da jedemo manje nego »prosečni amerikanac« i zato se ne uzbuđujte. Kada primetimo da smo gladni, ostali će već umirati od gladi, jer su navikli da svakodnevno jedu mleko i meso. Onda će doći pomoć, ali dok ona ne dođe prepušteni ste sami sebi.

Nagomilavajte šibice, jer više ne umemo da trljamo drvo o drvo. Stara peć vam može biti od koristi, jer ne možete računati na peć na gas, grejalicu na gas i struju. Imajte kod sebe drveni ugalj, UPALJAČ ZA UGALJ, petrolejku i sveće, naučite da se grejete disanjem, a ne zaboravite ni blagovremenu američku naviku — ututkavanje.

preveo Ilija Todorić

10. PRIRUČNIK ZA GRADSKOG TERORISTU

Za svakog gerilca je nužno da uvek ima na umu da će se održati samo ako je spreman da ubija policajce i ljude posvećene nasilju; i ako je spreman da oduzme bogatstvo velikih kapitalista, latifundista i imperijalista. (Karols Marigela: Mini priručnik za gradskog gerilca).

Če Gevara je otišao u Boliviju i, nadahnut Kastrovom uspešnom revolucijom, pokušao je tamo da organizuje pokret u slabo naseljenim krajevima. Če je otkrio suviše kasno da su seljaci te zemlje bili spremniji da izdaju gerilce, nego da se sa njima sprijatelje. Čea su uhvatili i pogubili 1967. godine, posle neuspelog pokušaja da dobije pomoć od naroda za koji se borio.

Za snažnog brazilijanskog meleza zelenih očiju, Karlosa Marigelu, pouka nije izostala. Marigela, stari komunista i bivši član brazilskog kongresa, nije se slagao sa Gevarinom taktikom, ali je prihvatio njegov cilj rušenje uređenja. Marigela je verovao da se to može najbolje postići terorom u pretrpanim i osetljivim gradovima Južne Amerike. Lakše je izgubiti se u gradskoj gužvi, nego skrivati se od patrole u kamenitim predelima, gde su seljaci ionako nepoverljivi prema strancima. Marigela je izložio svoje revolucionarne ideje u revolucionarnom delu od 55 stranica, »Mini priručniku za gradskog gerilca«.

Mada su Marigelu uhvatili i ubili, kao i Gevaru, njegova knjiga kruži i dalje među gradskim teroristima širom sveta. Zbog opasnosti koju ova knjiga predstavlja, južnoameričke vlasti su je zabranile. Jula meseca je bila štampana u Francuskoj, ali je ubrzo zabranjena. U SAD »Mini priručnik« kruži među radikalnim grupama umnožen na šapirografima ili objavljen u nastavcima u »podzemnoj« štampi.

U ovom priručniku Marigela preporučuje gerilcima da vrše likvidacije »hladnokrvno, mirno i odlučno«. Naročito preporučuje »ubijanje severnoamerčkih špijuna, agenata diktature, mučitelja u policiji, fašista i policijskih agenata ili provokatora«! On dalje predlaže da se pljačkom banki finansiraju revolucionarni napori, ne propuštajući pri tom ni najmanje detalje.
Po Marigeli, arsenal gradskog gerilca sastojao bi se od: »Molotov — koktela, benzina, raznih majstorija domaće proizvodnje, kao što su katapulti i bacači za eksplozive, bombe napravljene od konzervi i cevi, dimne bombe, mine, od konvencionalnih eksploziva, plastičnih eksploziva i kapsula od želatina.«

»Model akcije« je najvažniji deo »Mini priručnika«. Kidnapovanja služe za »razmenu zatvorenih drugova revolucionara«, a žrtve treba da budu »notorni i opasni neprijatelji revolucionarnog pokreta« ili umetnici i sportisti, čije izjašnjavanje za pokret može biti »koristan oblik propagande«.

U odeljku »Zaseda« kaže da je glavni cilj »Oduzimanje oružja od neprijatelja i njegovo kažnjavanje smrću«. U »Sabotaži« primećuje da »malo peska, malo zapaljivog materijala, nedovoljno podmazivanje, uklonjen šraf ili kratak spoj« mogu biti od velike pomoći. U »Uličnoj taktici« Marigela predlaže sve od »bacanja flaša, cigli, držača za hartiju i drugih projektila sa krovova stambenih zgrada i kancelarija« i dodaje da su snajperi veoma korisni za masovne demonstracije.

Marigela, u rušilačkom duhu anarhizma, naglašava potrebu terora kao oružja za razaranje društva. Trenutni porast terorističkih aktivnosti podseća na poslednje decenije XIX. veka, kada je vladavina terora zastrašivala ljude širom Evrope i SAD-a.

Lenjin (i Marks) se protivio anarhistima, kao nedisciplinovanim romantičarima koji ne poštuju autoritet. On je, ipak, usvojio neke njihove ideje. Rečima kojim bi se služio sam Marigela, Lenjin je podsticao revolucionare »da se naoružavaju svim što im dođe pod ruku (puškom, revolverom, bombom, nožem, štapom, krpom natopljenom petrolejom, konopcem ili lestvicama od konopca, lopatom za pravljenje barikada, bodljikavom žicom, ekserima za borbu protiv konjice itd.), da odmah počnu praktično da se pripremaju za rat: ubijanjem špijuna, dizanjem u vazduh policijskih stanica, obijanjem banaka za snabdevanje ustanika itd« Lenjin obijanjem: »neka svaki ogranak vežba za akciju, makar prebijanjem policajca«.

Kada su stare političke strukture počele da se ruše, Lenjinovu taktiku su primenjivali gerilski pokreti u Kini, Kubi i Vijetnamu. Međutim, teoretičari ovih pokreta uključujući tu Čea, njegovog sledbenika Režisa Debrea i Franca Fanona (Bednici na svetu) predvideni su gradski gerilu i više pažnje su obratili na seljake.

Prema »Mini priručniku«, gradski gerilac treba da je sposoban da „hoda, izdrži umor, glad i toplotu, da nije plahovit, da ima neograničeno strpljenje, da sačuva hladnokrvnost i smirenost i da se ne da obeshrabriti. Marigela preporučuje da se ovaj izdržljiv duh kali »šetnjom, planinarenjem, kampovanjem, veslanjem, pecanjem i lovom". Važno je »znati voziti kola, upravljati avionom, motornim

čamcem i imati osnovna znanja o elektronici.

Postoje i izvesne zabrane za gerilce. U »Sedam grehova gradskog gerilca" Marigela navodi „neiskustvo, hvalisanje, sujetu, precinjivanje snage, nestrpljenje, ljutinu, i nedovoljno planiranje«.

Da bi se smanjila mogućnost izdaje, on je predložio osnivanje „vatrenih grupa" od četvoro—petoro ljudi. »Nijedna od tih grupa ne sme da čeka direktive odozgo«, piše Marigela, »njena je dužnost da dejstvuje«. Ko može da postane član Marigelinih „vatrenih grupa"? Gotovo svi, uključujući tu i studente jer su „politički nezreli i grubi, i pokazuju naročit talenat za revolucionarni rad« i žene „zbog nedostižne borbenosti i tvrdoglavosti".

Marigela nije živeo dovoljno dugo da vidi ostvarenje svojih ideja. Prošle godine, pošto su njegovi sledbenici kidnapovali američkog ambasadora Berka Elbrika, policija je postavila zasedu za Marigelu. Ukapsili su dva dominikanska sveštenika, koji su često štitili Marigelu i primorali su ih da ugovore sa njim sastanak. Kada je Marigelin odani telohranitelj, Gaučo, došao na mesto sastanka, video je dva ljubavna para u Ševroletu, radnike koji su tromo istovarivali cigle i zidare koji su završavali zgradu preko puta. Gaučo mu je dao znak da je put slobodan i Marigela se pojavio sa braon perikom na glavi i tašnom u ruci. Video je poznata lica Dominikanaca u plavom Folksvagenu prekoputa i ušao je u kola.

Zidari su odmah izvadili oružje iz radnih odela, radnici su se sjurili sa građevine, a nežni ljubavni parovi su se razdvojili i mašili se oružja. Svi su bili policajci. Puškaranje je trajalo punih pet minuta. Jedan zubar, koji je slučajno vozio tom ulicom, ubijen je sa dva metka. Smrtno je ranjena žena-policajac koja se »ljubila« u Ševroletu. Ubili su ih policijski meci, a Marigela je bio izrešetan pre nego što je mogao da izvadi revolver iz tašne. Dva dana kasnije, u grobu za prosjake br. 1106 na groblju Vila Formoza u Sao Paolu, sahranjen je Karlos Marigela.

preveo Ilija Todorić

TIMOTI LIRI

11. NASILJE JE UBIJANJE MAŠINAMA IZ DALJINE

Potraga za alternativama nasilju, zahteva na početku nekoliko definicija. Žabe jedu leptire, zmije jedu žabe. Licemerni konzervativni roditelji tuku svoju decu. Muževi tuku žene. Bomba je u Hirošimi kremirala 80000 civila. Čoveka su izboli nožem u baru. Bokser udara levim krošeom.

Proces života, koji evoluira preko dve milijarde godina, u suštini je grub, nemilosrdan i smrtonosan dodir. Svaki oblik života je u isto vreme i opasan dodir s neprijateljskim organizmom. Živa bića se međusobno ubijaju.

Ova igra smrti kojom rukovode amino-kiseline nije glavna tema ovog razgovora.

Kako ćemo definisati i specifikovati napast ubistva, koje je pretvorilo ovu planetu u strašan i grešan san?

Danas oko sebe vidimo ubijanja potpuno nova i strana procesu evolucije. To je neočekivano, čak šokantno za plan amino-kiselina Tema ovog eseja je potpuno novi oblik agresije smrti, koji ruši svaku moralnost genetičkog plana i remeti naš duševni mir.

Šta je nasilje?

Nasilje je ubijanje mašinama iz daljine. Sakaćenje, ubijanje, proždiranje drugih oblika života s kojima ste u neposrednom fizičkom kontaktu, koje dodirujete, protiv kojih se borite, čije krike, previjanja i paniku vidite i čujete i mirišete, to su neminovnosti života. Instinkt borbe prsa u prsa je usađen u naše gene. Evolucija od dve milijarde godina omogućila je svakoj vrsti mišiće za napad i odbranu.

Neposredno ubijanje i sakaćenje nije nasilje.

Nasilje je ubistvo na duge staze, mašinama. Pre nego što su čovekove manijačke ruke konstruisale mašinu, nije bilo nasilja.

Nasilje je druga strana tehnološkog novčića, perverzija prometejske moći koju je čoveku dodelilo božanstvo ekserimentalno.

Jesam li nasilnik?

Nedavno smo se Rozmeri i ja preselili u skrovitu dolinu na jugoistoku da bismo živeli u jednoj od više stotina hipi komuna koje su nikle u udaljenim mestima u Sjedinjenim Državama. Četrdeset mladih ljudi i njihove žene i deca beže od mehanićkog društva živeći u prirodi. Sutradan posle našeg dolaska Džesi Kišna vozio nas je džipom do druge strane doline, gde su kanjoni usecali strme padine. Dok smo se truckali po lošem putu Džesi je naglo prikočio. Zvečarka!

Tu na prašnjavoj uzbrdici, sunčala se zvečarka duga oko pet stopa. Džesi je zalupio vratima i upalio motor. Zmija se digla, pogledala nas i polako otpuzala u žbunje.

Dobro smo se osećali jer nismo ubili zmiju; odlučili smo da poštujemo njen život i pravo na zemlju.

Ko je nasilnik?

Čovek, samo je čovek nasilnik. Svaka druga vrsta koju je Bog stvorio koristi svoju priliku u igri života.

Čovek je jedina vrsta koja zlostavlja daljinskim oružjem.

Sedeći sa Rozmeri na brdu iznad hipi naselja, srećan i dobro raspoložen od pušenja droge, izjavljujem da sam namerno upotrebljavao mašinu za ubijanje. Ribe? Da, pecao sam. U zalivu Zihuateneho upecao sam srebrnog lososa koji se sijao na svetlosti dana i pustio sam da njegov život otkucava u mojim rukama i tada sam izrekao molitvu Jedinstva života iz tibetske Knjige smrti, a onda sam ga stavio u kutiju za ulovljenu ribu. Jesam li nasilnik?

Koja su ljudska bića nasilnici?

Uglavnom ljudska bića nisu nasilnici. Podli? Da. Ljuti? Da. Mali deo ljudskih bića narušava plan prirode, a oni se lako pronalaze. Ljudi koji konstruišu, raspodeljuju, poseduju i upotrebljavaju mašine nasilja, daljinsko oružje i vatreno oružje, ljudi su nasilja.

Napominjemo da je samo čovek nasilnik, a ne žena. One mogu okrutno da nas dovedu do očajanja. Ali zapamtite da je žena suviše bliska ritmu života i njegovom začetku da bi se služila mašinama nasilja. Zar vam pomisao na damu-pilota bombardera ne daje smešnu i izvitoperenu sliku lezbijske seksualnosti. To nisu ni ljudi koji napadaju u sukobima licem u lice. Oni koji me udare, koji idu na mene, ljudi koji me obore snagom mišića. Oni su agresivni, ali nisu nasilnici. Ne krše stara pravila ćelijskog života. Mogu da budu ubitačni, opasni, ali su me moja pravila amino-kiselina pripremila da očekujem napad i kako da se ophodim. Ja sam genetički zaštićen od takve mogućnosti. Ubijanje iz daljine remeti bezbednost koju imam kao životinja. Martin Luter King nikad nije video svog ubicu. Niti ga vide vijetnamski seljaci, koje napadaju napalmom. Koji su ljudi nasilnici? Koji se ljudi pripremaju za ubijanje iz daljine? Sami znate koji.

Plaćeni državni agenti su odgovorni za 99% nasilja koje razara ovu planetu.

Uzmite u obzir nasilje u Sjedinjenim Državama.

1. Američka avijacija je najjača ustanova nasilja poznata čoveku. Po skromnim proračunima, američka avijacija kontroliše, u njoj se vežba i primenjuje 50% nasilničke energije koju imaju Amerikanci.

2. Američka mornarica, sa svojim elegantnim projektilima »Polaris«, je druga po količini nasilja. Možemo li da procenimo da mornarica kontroliše 20% našeg kapaciteta nasilja? Profesionalni ubice u marinskom plavom zauzimaju ponosno drugo mesto u ubijanju.

3. Američka armija i mornarička pešadija zauzimaju jako treće mesto u trci za nasiljem. Armija raspodeljuje milionima nedobrovoljnih, regrutovanih, teleskopski nadgledanih gladijatora zastrašujući spisak daljinskog oružja.

4. Sledeći na listi proizvođača nasilja su policijske snage ove zemlje. Federalni agent, FBI, CIA, FDA, agenti za suzbijanje narkotika, carinici, šerifi i gradski cajkani. Svaki nosi pripasanu mašinu smrti. Upotpunivši ove četiri kategorije licemernog uništavanja, procenjujemo da su vladini agenti odgovorni za 90% ubistava mašinom i da poseduju više od 90% tehnike za ubijanje. Zanimljivo je pomenuti da je u svakoj zemlji, uključujući tu i našu, prvorazredna funkcija vojnih i policijskih snaga da protiv svojih građana primenjuju nasilje i pretnju mašinama. Sve to da bi zaštitili uređenje od mučnog i nemirnog suparnika.

Za poslednjih dvadeset godina fantastično se povećala proizvodnja i porastao je broj vlasnika mašina za ubijanje, dok se samo mali broj tog daljinskog oružja upotrebljavao za odbranu od jednako naoružanih stranih upadača. Mlaznjaci diktatora grme sa aerodroma u Južnoj Americi da bi poplašili seljake. Amerika snabdeva sve hunte opremom za nasilje sveta. Grčki, gvatemalski i južnoafrički agenti kleče po ulicama iza mitraljeza. Afrički političari se bore za prevlast. Nasilje u odbrani od upada je retka stvar. Mnogo je zanimljivije ubijati i zastrašivati nenaoružane civile.

5. Peti izvor nasilja u ovoj zemlji su građani koji nose oružje, gospodin Džo Džons i njegov kućni arsenal. Civili koji imaju vatreno oružje nisu slučajna, neobjašnjiva statistička pojava. Socijalne karakteristike građana koji nose oružje su očigledne. »Ubice radi sporta«, naoružani kućevlasnici žele da budu super-patrioti, jastrebovi, južnjaci, teksašani, članovi Američke legije ili anglosaksonski protestanti. Potomci onih koji su ubijali Indijance i koji su vodili građanski rat za prevlast. Građani koji poseduju oružje su najbliži državi i vojnom uređenju. Nezadovoljnici se ne naoružavaju.

Patrioti obožavaju alkohol, koji se destiliše u mašinama. Avijacija, mornarica, armija i marinci pomažu se šljokom da bi vršili nasilje. Više o tome kasnije.

Značajno je da se pomene stravična ali istinita činjnica da se nasilje isplati, da proizvodnja mašina za nasilje apsorbuje naš budžet, da profesionalne vojničke i materijalističke, neintelektualne grupe dobro zarađuju nasiljem i da je industrija nasilja u ovoj zemlji razvila najjači politički lobi u prestonici.

6. Šesti izbor nasilja su obijači, kriminalci i gangsteri. Suprotno utisku koji se stiče preko masovnih medija establišmenta (TV ekrani blješte od oružja grešnih Boni i Klajdova), kriminalci zauzimaju beznačajno mesto po oružanim zločinima u ovoj zemlji i u svetu. Gangsteri su poslovni ljudi koji ulažu u berzu naoružanja. Lopovi i naoružani provalnici sačinjavaju manje od 1% nasilja.

7. Po mišljenju prosečnog sredovečnong Amerikanca, Crnac predstavlja najveću opasnost za bezbeznost zemlje. To nije ništa drugo nego paranoična zabluda.

Zapravo, Crni čovek iz Amerike je jedan od najmanje nasilnih ljudi na svetu. Četiri stotine godina je beli čovek bezobzirno eliminisao agresivnog i samopouzdanog crnog čoveka i ekonomski ga je sprečio da dođe do daljinskog oružja, koje je veoma skupo.

Crnački pokret i njihov trenutni teror nije ništa drugo nego otkriće otresitih Crnaca i ljudi smeđe puti da nisu bili dovoljno nasilni u zemlji čija je opsesija nasilje. Čak je i danas redak slučaj da Crni pljačkaju ili da se bune protiv belaca mašinama nasilja.

8. Jesu li mladi i psihedelična omladina nasilnici? Rečeno nam je preko medija da su sadašnji glavni problemi rat u Vijetnamu i kriminal kod kuće. Nezadovoljna omladina, crna i bela, je laka meta programa budimo — oštri — slomimo — zaustavimo — tolerantnost.

Činjenice će, međutim, pokazati da su hipici, demonstranti u koledžima, pušači droga, dugokosi, kisele glave, oni koji su napustili škole (žrtve diskriminacije i šikane) najmanje nasilne grupe na svetu.

Setite se da je preko 50 000 mladih Amerikanaca odvedeno u zatvor pred uperenim revolverom policajaca zbog kršenja zakona o vojsci i marihuani. Miroljubiv svet. Beznačajni zločini savesti i ličnog ponašanja.

Jesam li nasilnik?

Vika u ambaru.

Tamo se okupila grupica iz dugokosog, bradatog i psihedeličnog bratstva. Kod ambara je bila zmija, sklupčana, uspravne glave i rep je upozoravao zvečanjem. Trevis trči do kolibe za alat i vraća se sa štapom na koji je zakačio kajiš. Gurnuo je petlju pored zvečarke. Svi hipici, žene i deca pevaju OM (staru indusku molitvu za kosmičko jedinstvo). Pljosnata glava klinastog oblika našla se u petlji. Trevis je povukao konopac i bacio je zmiju u ranac. Vozi nekoliko milja niz put i oslobađa zmiju.

Kako smo svi pobožni.

Jeste li vi nasilnik?

U politici postoji neumoljivi Grešamov zakon: nasilnici isteruju slabije. Obesni isteruju dobre. Svakog novog lidera koji mirno pobedi većinom, rutinski ubija patriota u ime države.

Gandija ubija ultra-patriotski Bramin, zato što smatra da je Mahatma suviše tolerantan prema Arapima.

Međutim, u rukama industrijalizacije, energetske i takmičarske kulture, koja je opsednuta i obuzeta mašinama nasilja, alkohol je tragično pogrešno izabrana droga.

Jesam li nasilnik?

Džesi Krišna, večiti šofer, treba da vozi Rozmeri i mene do pustinje, da bismo videli naselje Navahoa. Dok se vozimo od naselja hipija, Džesi viče »Zvečarka« i usmerava kola pravo na nju. »Pregazio sam je«, viknuo je. »Još je živa«, reče Rozmeri. »Moramo da je uhvatimo«, rekoh ja. Iskočio sam iz kola, zgrabio sam kamen i potrčao prema zmiji. Bio sam bos, ali me nije bilo strah. »Udario sam je«, viknuh. Bio sam nestrpljiv očekujuci Džesijevu pomoć. Džesi je mrzovoljno podigao kamen i bacio ga. Bio sam uzbuđen ubistvom. Zgrabio sam gvozdenu šipku koja je ležala na poljani i potrčao prema njoj. Zmija je puzala punom brzinom. Prišao sam blizu nje, podigao šipku i udario sam s treskom. Ruke su mi se zažarile. Promašio sam. Osetio sam da mi je nešto u meni ili izvan mene odgurnulo ruku, tako da sam promašio. Bez dvoumljenja udario sam ponovo i ponovo ciljajući u glavu. Bio sam opsednut nekom čudnom snagom i neobičnim besom. Džesi Krišna me je radoznalo posmatrao. Ponavljao je »Dosta, dosta, mrtva je.«

Disao sam teško vraćajući se prema kolima. Nastavili smo put. »Fiksali« smo se i kad smo došli do pustinje bili smo »nacvrcani«. Toliko smo bili nafiksani, da smo se izgubili i nije nam bilo važno da li smo u vožnji orali zemlju ili vazduh ili divan zalazak sunca. Džesi Krišna je bio miran. Posle izvesnog vremena mi je rekao da razmišlja o zmiji. Zaboravio sam na ubistvo, ali čim ga je Krišna pomenuo, našao sam se u novoj stvarnosti. Otkrovenje mog ubilačkog postupka došlo je iznenada. Idemo u rajsko naselje s bratstvom iz raja. U roku od nedelju dana postao sam od zakletog pacifiste manijak koji iskače iz automobila i pred zgranutom ženom i mladim guruom ubija zmije. Zmija u Raju i iznenadno saznanje dobra i zla koji dele jedinstvo života. Utonuo sam u psihedeličnu mračnu noć duše. Zmija je božji stanovnik Raja. A ja sam je ubio. Zauvek. Pored mnogih godina induske meditacije, nisam se razlikovao od ostalih. U meni je instinktivno buknuo slepi grč ubistva. Neumoljivi ostatak moje genetičke prošlosti. Da li svi nosimo duboko u sebi nekontrolisani instinkt ubijanja?

Droga je najbolja nada za svet nenasilja

Mala grupa psihologa je 1960. godine u Kembridžu u Masačusetsu došla do zaključka da je biohemija osnova psihološke promene (svih oblika i vrsta) i da su jedini efikasni metodi za promenu ustaljenih šablona — farmakološki.

Ova pretpostavka nam je toliko očigledna, da se čudimo kako bilo koji psiho-farmakolog, neurolog ili razuman student psihologije može da negira ove bio-hemijske pretpostavke.

Praktična primena ove teorije bi značila najneposrednije labavljenje — upotrebom droge — neurološke rigidnosti, koja prouzrokuje nasilje i patnju u svetu, i to razumnom, sistematičnom, razboritom upotrebom droga koje šire svest.

Zanimljivo je da se pomene da je skeptični i iskusni intelektualac Artur Kestler, dao sličnu izjavu. Čnimi nam se da g. Kestler hoće da sukob između dva dela moždane mase (a oba su dela neophodna za život) mogu da se usklade upotrebom odgovarajućih droga.

Naša grupa psihologa iz Kembridža je 1960. iznela nov plan za podsticanje primene droga za koje se smatra da mogu da prošire i sjedine ljudski razum.

Svesni smo činjenice da bi organizovan pokušaj da se pomogne ljudima da budu srećniji, naišao na neprilike s nasilničkim status quo-om. Istorija nas uči da su patrioti hapsili one koji su aktivno podsticali ljude na dobrotu. Nedavni događaji s dr Spokom, Dik Gregorijem, Džoan Baez i sveštenikom Kofinom pokazuju da ova tradicija još uvek traje.

Naš plan da psihedelizujemo svet primorao nas je na svesnu taktiku građanske neposlušnosti?

Nikada nismo vodili kampanju za legalizovanje naših blagih trava i droga. Kako može bezbožna država da odobri odnosno legalizuje svetu tajnu?

Činjenica da je Cezar proskribovao naše svetinje — L. S. D., marihuanu, pejotl, gljive — izgleda nam da je izuzetna slučajnost.

Činjenica upotrebe umirujuće droge predstavlja dvostruki izraz izdvajanja — simbolični i neurološki.

Svaki od nekoliko miliona Amerikanaca koji su se ilegalno »fiksali« poslednjih nekoliko godina, morao je da zauzme neki stav protiv vlade, ili da pasivno i tiho prkosi ili zauzme stav nepoverenja prema državi. »Ne prihvatamo niti verujemo u vaše zakonodavno mešanje u naše privatne živote.«

Upotreba zabranjene psihedelične droge je efikasniji od ostalih načina aktivne i pasivne neposlušnosti. Toro odbija da plati porez. Gandi skuplja so uprkos zabrani. Međutim, porez i so ne dovode do neuroloških promena. Spaljivanje vojnih knjižica, mirne demonstracije, zabranjene demonstracije su deo igre država. Igrate na njihovoj šahovskoj tabli. Spaljivanje njihovih knjižica, vršenje prestupa u njihovim ulicama i njihovim zgradama. Nesrećna posledica vaših političkih istupa je mogućnost uplitanja u mrežu kontrole, a to vi želite da izbegnete.

Vrednost posta i uzimanje zabranjenih droga je u tome, što pored simboličkog značenja dolazi i do menjanja psihe u tom pravcu. Osoba koja posti ili puši marihuanu manje je agresivna i mirnija. Mladi kažu da je ona »našikana« ili »nacvrcana«.

Još jedna prednost nezakonitih droga kao sredstva revolucije je da njihovom upotrebom stvarate zaveru koja zahteva uzajamno poverenje; takvo drugarstvo kod mladih ima smisla. Kad se »nacvrcate« vaš nervni sistem (biće) zraci toplinom i nežnošću otkrića, a isto to osećaju vaše kolege zaverenici, koji takođe rizikuju društveni ugled.

Verujem da je veoma mali broj sredovečnih Amerikanaca svestan značaja pojave psihedelične droge kao snage društvenih promena i kao oruđa za nenasilnu političku promenu.

Cilj marksističke i kejnezijanske revolucije je bila kontrola ekonomske moći.

Kontrola vašeg nervnog sistema, sloboda od mašine i nasilja mašine su ciljevi psihedelične revolucije. Ključ je hemikalija.

Za miroljubiv i harmoničan svet danas, vaša jedina nada je droga.

Za čitaoce koji nalaze da nisu u stanju da se odvoje od naše nasilničke države i za one koji nisu u stanju da kažu »da bih bio slobodan ne mogu više da budem Amerikanac«, mogu biti od koristi sledeća uputstva.

Sledećih nekoliko meseci pokušajte sa opitom ličnog razoružanja.
Organizujte sedam psihedeličnih seansi, svaku dobro pripremite za otkrivanje izvora vaše unutrašnje harmonije. Pokušajte da vaši prijatelji i istomišljenici podele sa vama to iskustvo. Ako niste u stanju da pronađete čistu psihedeličnu drogu, jednostavno idite kod jedinog pravog vesnika budućnosti, nekog tinejdžera, ako takvog poznajete. Drogu možete da dobijete iz njegove gimnazije ili koledža.

Možda će ova psihedelična alternativa nasilja da vam pruži miroljubive poglede na viziju ujedinjene budućnosti. Međutim, ako niste spremni za ovaj opit neurološkog razoružanja, nemojte da se uzbuđujete. Vaša deca to rade za vas i preko njih i njima samim, promeniće se struja nasilja.

Neka grupa, koju čudnovato štiti država, ubija Malkolma X u trenutku obraćanja bratstvu. Hrista su ubili patriotski Jevreji i Rimljani. Mladog Dž. F. K., lidera omladine razbarušene kose, ubija čovek obučen streljaštvu u marincima, a veran nekoj tajnoj službi. (Nije važno za koju državu, jer su sve nasilne.) Martina Lutera Kinga ubio je južnjački patriota, koji je mrzeo komuniste i Crnce. Mladog R. F. K., lidera omladine razbarušene kose, ubija čovek koji je u svom patriotizmu fantastično posvećen arapskoj stvari.

Nasilnici traže vlast. Nasilnici dobijaju vlast.

Ko je nasilnik? Države su nasilnici. Patriota koji podržava, pripada, ili se poistovećuje s nasilničkom državom i sam je nasilnik.

Jeste li vi nasilnik?

Jednostavno rešenje

Problem nasilja je jednostavan. Ako želite da se oslobodite nasilja na ovoj planeti, samo se razoružajte. Samo uništite mašine koje seju smrt. Svaki pojedinac mora sam da se razoruža. Nasilnik je svaki autor ili čitalac ove knjige koji poseduje oružje namenjeno kidanju mesa. Svaka država mora da se razoruža. Potpuno. Nema opravdanja, izvinjenja Bogu ili pravilima amino-kiselina koja mogu da opravdaju postojanje mašina za ubijanje na daljinu.

Kako se odnositi prema nasilničkoj državi?

Postoji jedan neposredan, jednostavan, trenutan način razoružavanja države.

Izdvojte se iz države nasilnika, od nasilnika, za nasilnike.

Uradite ono što su radili vaši preci za vreme nacionalne ludosti. Izdvojte se! Osnujte sopstvenu zemlju.

Svaka osoba na ovoj planeti koja voli Boga, mir i nenasilje može u roku od deset minuta da se odvoji od nesvetih vladara. Sedite s porodicom i miroljubivim prijateljima i sastavite sopstvenu »Deklaraciju o nezavisnosti«. Potpišite je. Pošaljite je u biro za popis stanovništva. Predajte vojnu knjižicu i knjižicu socijalnog osiguranja. Obavestite poreske organe o svom odvajanju. Vratite pasoš Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Bilo kakva politička delatnost u nasilničkoj državi može u najboljem slučaju da bude beznadežna, a u najgorem samoubilačka. Zar događaji iz 1968. i 1969. ne govore to jasno? Zar to ne objašnjava istorija nacizma?

Vi ste danas, kao i 1936., dobar čovek ili dobar Nemac. Svakako, možete da imate neprilika ukoliko istupite iz nasilničke države. To je sigurno. Danas, kao u ostalim istorijskim epohama, stoji žalosna istina da, ukoliko nemate neprilika s državom u neprilici ste. Primetite kako formula odgovara bez obzira na političke boje vaše zemlje. Ako Amerikanac, Rus, Grk ili Arapin nema političkih neprilika sa svojom državom, imaće neprilika u svojoj duši.

Moto hipi pokreta je: uključi se, uskladi se, isključi se.

Uključujete se drogama i one stvaraju miroljubivo, sveto, harmonično i euforično unutrašnje stanje.

Uskladićete se činom duboke meditacije i estetičke molitve.

Isključićete se raskidanjem s nasilničkim društvom i njegovom nasilničkom, neljudskom i bezličnom tehnologijom.

Hipici širom sveta ostavljaju gradsku mašineriju i povlače se na skrovita i udaljena mesta. To se dogodilo i kad je propao Rim.

Život u prirodi omogućava dramatično sukobljavanje s prirodnim silama, što olakšava sagledavanje prirode nasilja. Naše psihedelično društvo je kupilo osam konja za ranč u dolini. Cena im je bila niska, kao što je i zemlji, jer su u ovom ludom tehnološkom društvu skupe (tj. vredne) mašine, a život je jeftin.

Imamo dva pastuva i šest kobila.

Kobile su odvojene u jednoj štali, a pastuvi su odvojeni od kobila i jedan od drugog. Neko omane i dva se pastuva pobiju. Prodorni krici besa. Džilitaju se jedan na drugoga snagom od koje se trese zemlja. Veliki zlatni konj stoji na zadnjim nogama i survava se na rivala smeđe boje. Njegovi zubi cepaju smeđu kožu. Njegove su noge velike kao cepanice. Vitla se ustranu i izbacuje kopita snažnim udarcima. Žurimo da uhvatimo uzde smeđeg pastuva i da ga vodimo u štalu sveg iskrvavljenog i ćopavog. Kakva užasna, sirova, žestoka energija životinjskog carstva.

Kelvin radi iza velike kuće na farmi. Iznenada poleti prema nama kao strela da bi nas obavestio. Zamalo što nije stao na sklupčanu zvečarku. Trči da uzme petlju, ali dok se vratio zmija je pobegla. Četvoro dece mlađe od šest godina igra se petnaest stopa od opasne zveri.

Probudio se snažan roditeljski instikt kod članova bratstva. »Ja ću da pokušam s petljom, imam čizme, a ako me ujede imaću otok i neočekivano ću da budem »grogi«. Ali deca. Bosonoga su. Jedan ujed i gotovi su.«

Te noći hipi očevi sede pored vatre onako bradati i goli do pojasa i meditiraju. Onda je odlučeno da se zvečarke oko kuće pobiju. Da bi se zaštitili mladi naše vrste.

Sutradan, Kelvin vidno uzbuđen, kaže mi da je ubio zvečarku kod vetrenjače. Idemo do pašnjaka i Kelvin štapom pažljivo podiže zmiju, nalik na uže, sa dijamantskim šarama.

Odlučili smo da uzmemo zvečke i da ih postavimo pored Budinog oltara.

Nasilje i droge

Možda ćete se iznenaditi što ću ovaj esej o hipijevskoj filosofiji nenasilja da završim diskusijom o drogama.

Gotovo svaka osoba u svim kulturama sveta upotrebljava neku vrstu hemikalija za promenu svesti. Složeni i duboko religiozni tabui uvek prate upotrebu ovih droga. Ta sveta droga određuje duhovnu aktivnost kulture. Ritam dana i nedelja pulsira nepogrešivo u ritmu droga. Šta radi admiral, poslovni čovek u Boingu ili vojnik ili pandur kad zvono označi pet sati i on baci mašinu za daljinsko ubijanje i uputi se kući? A šta tek radi na zabavi subotom uveče.

Vrsta hemikalije za promenu svesti, njeno pripremanje, raspodela i način upotrebe najbolji su pokazatelji duha, suštine, etike glavnog rituala u društvu.

Jevrejsko-hrišćanska civilizacija upotrebljava alkohol pri svetovnim ritualima. U staro vreme prevrela vina i piva su pružala misteriju, magiju, ekstazu oslobođenja i promenu svesti, koju ljudi nazivaju svetim iskustvom. Međutim, kad se zapadna kultura mehanizovala. način proizvodnje i raspodele alkohola se izmenio. Proizvodnja vina i piva, koja je nekad bila lična, sveštena, mesna pojava, prerasla je u proizvodnju čitavih okeana destilisanog alkohola. Milioni galona su poplavili, opili i zaglupeli svet.

Upotreba alkohola nije više ritualna ceremonija, već je osnovni deo masovne proizvodnje robotske civilizacije pod zaštitom mašina nasilja.

Sijoka i oružje su postali oprema novog zapadnjačkog krstaškog rata. Alkohol je droga koja budi osećanja. Vodi u krajnost međuljudske odnose. To je bilo veoma korisno kad su selo i grad bili dosadni, flegmatični i neinventivni. Bučno napijanje bilo je nužan način emocionalnog rasterećivanja o crkvenim praznicima.
koja sada potresa svet.

Jesam li nasilnik?

Sutradan pošto sam ubio zmiju, Kalivan mi je prišao i priznao da se strašno oseća zbog ubistva zmije. »Burazeru, ne mogu da živim u ovom rajskom vrtu sa mržnjom prema živim bićima«. Rekao sam mu o svom preobražaju i odlučili smo da je lov na zmije okončan.

Prošetao sam niz put i pronašao nepokretno zmijsko telo, sada već smrdljivo i prepuno muva. Preneo sam ga nazad i zatim odsekao zvečke za naš oltar.
Rekao sam Rozmeri: »Zakopaću zmiju ispod malog javorovog drveta pored vrata, koja ćemo zvati zmijskim vratima i biće nam sveti oltar«.
Rozmari je rekla: »Stavi jabuku u njena usta kada je zakopaš i to će biti kraj tvog ružnog zmijskog putovanja«.

Neka nas očevi i sinovi budućnosti spasu nasilja.

preveo Ilija Todorić

12. ŠTA ŽELIMO, U ŠTA VERUJEMO

Oktobar 1966.

Partija Crnih pantera

Platforma i program

1. Želimo slobodu. Želimo moć da bismo mogli da određujemo sudbinu naše Crne zajednice.

Verujemo da Crnci neće biti slobodni dok ne budemo u mogućnosti da sami odredimo svoju sudbinu.

2. Želimo punu zaposlenost naših ljudi.

Verujemo da je savezna vlada odgovorna i obavezna da zaposli svakog čoveka ili da mu obezbedi izdržavanje. Ako beli američki biznismeni neće da zapošljavaju, onda bi sredstva za proizvodnju trebalo da im se oduzmu i predaju zajednici, tako da ljudi te zajednice mogu da organizuju i zaposle sve svoje ljude i omoguće im visoki životni standard.

3. Zahtevamo da prestane kapitalističko pljačkanje naše Crne zajednice.

Smatramo da nas je ova rasistička vlada opljačkala i sada tražimo zaostali dug od 40 akara zemlje i dve mazge po čoveku. Četrdeset akara zemlje i dve mazge su nam bili obećani pre 100 godina kao nadoknada za ropski rad i masovna ubijanja crnih ljudi. Prihvatićemo tu otplatu u gotovom novcu koji će se rasporediti po našim zajednicama. Nemci sada pomažu Jevreje u Izraelu zbog genocida Jevrejskog naroda. Ubili su 6 miliona Jevreja. Američki rasisti su učestvovali u ubijanju preko 50 miliona Crnaca; zbog toga smatramo da je ovaj naš zahtev skroman.

4. Zahtevamo pristojan smeštaj koji odgovara stanovima ljudskih bića.

Smatramo da ako beli posednici neće da daju pristojne stanove našoj Crnoj zajednici, kuće i zemljište treba da se pretvore u zadruge, tako da naša zajednica, uz pomoć vlade, može da izgradi odgovarajući smeštaj za naše ljude.

5. Zahtevamo školstvo koje bi našim ljudima otkrilo pravu prirodu ovog dekadentnog američkog društva. Želimo školstvo koje će nas učiti našoj pravoj istoriji i našoj ulozi u sadašnjem društvu.

Verujemo u obrazovni sistem koji će našim ljudima pružiti znanje o sebi samima. Ako čovek ne zna o sebi i svom položaju u društvu i svetu, onda za njega ima malo nade da će saznati nešto više.

6. Tražimo da svi Crnci budu oslobođeni vojne obaveze.

Smatramo da Crnce ne treba prisiljavati da se bore u vojnoj službi i da tako brane rasističku vladu koja nas ne štiti. Mi nećemo da se borimo i ubijamo druge obojene ljude sveta, koji su, kao Crnci, žrtve bele rasističke američke vlade. Braniće mo se od sile i nasilja rasističke policije i vojske, bez obzira na sredstva.

7. Zahtevamo da policijska zverstva i ubistva crnih ljudi odmah prestanu.

Smatramo da možemo suzbiti policijsku brutalnost u našoj Crnoj zajednici organizovanjem grupa crnačke samo-odbrane čiji će glavni zadatak biti odbrana naše Crne zajednice od pritiska i brutalnosti rasističke policije. Druga dopuna Ustava Sjedinjenih američkih država dozvoljava nošenje oružja. Stoga smatramo da Crnci treba da se naoružaju zbog samoodbrane.

8. Zahtevamo da svi crni ljudi, koji se nalaze u saveznim, državnim pokrajinskim i gradskim zatvorima budu pušteni na slobodu.

Smatramo da svi Crnici treba da budu pušteni iz mnogih zatvora i tamnica, jer nisu bili podvrgnuti pravedno mi nepristrasnom sudskom postupku.

9. Zahtevamo da svim Crncima, kada dođu pred sud, sudi porota sastavljena od ljudi iz njihovih crnačkih zajednica, kao što je to predviđeno Ustavom Sjedinjenih država.

Smatramo da sudovi treba da poštuju Ustav Sjedinjenih država tako da Crnci budu podvrgnuti pravednom suđenju. Četrnaesta dopuna Ustava Sjedinjenih država pruža pravo čoveku da mu sude pripadnici njegove grupe. Pripadnik .e grupe je osoba koja pripada sličnoj ekonomskoj, socijalnoj, religioznoj, geografskoj, istoriskoj i rasnoj pozadini. Da bi ovoga mogao da se pridržava, sud će biti primoran da porotu sastavi od ljudi koji pripadaju crnačkoj zajednici iz koje potiče optuženi Crnac. Sudili su nam i još nam uvek sude porote koje nemaju razumevanja za »shvatanje prosečnog čoveka«, pripadnika Crnačke zajednice.

10. Tražimo zemlju, hleb, stanove, školstvo, odeću, pravdu i mir. Naš glavni politički cilj je plebiscit Ujedinjenih nacija u kojem ćemo i mi imati udela i koji će se sprovesti u crnačkoj koloniji i u kojem će samo Crnci moći da učestvuju, radi sprovođenja volje Crnaca u pogledu rešavanja njihove nacionalne sudbine.

Kada tokom zbivanja među ljudima postane neophodno za jedan narod da raskine političke veze koje su ga spajale sa drugim narodom i da preuzme, među snagama sveta, samostalan i jednak položaj na koji ih priroda i Bog ovlašćuju, duboko poštovanje prema shvatanjima ljudskog roda od njega zahteva da izloži razloge koji su ga podstakli na odvajanje.

Smatramo da su ove istine po sebi razumljive i da svi ljudi po rođenju imaju ista prava: da im je stvoritelj podario izvesna neotuđiva prava; među njima su život, sloboda i pravo na sreću. Da bi ta prava mogla da se obezbede među ljudima se biraju vlade i crpu svoje moći iz saglasnosti onih kojima vladaju; ako i jedan oblik vladavine postane destruktivan, pravo je naroda da promene ili unište tu vladu i da uspostave novu, koja će počivati na takvim principima, i koja će organizovati svoje moći u takve forme, kojim će moći da obezbedi sigurnost i sreću narodu. I zaista, razboritost treba da oceni da li vlade koje su dugo na vlasti treba da se menjaju zbog malih i prolaznih razloga; dosledno tome, iskustvo je pokazalo da je ljudski rod podložniji patnji, pod uslovom da je zlo izdržljivo, nego zbacivanju onih formi na koje je navikнut. Ali kada dugi niz zloupotreba i uzurpacija neprestano pogađa jedan te isti narod, pravo je tog naroda, njegova dužnost, da zbaci tu vladu i odredi novog zaštitnika koji će se brinuti o njegovoj budućoj bezbednosti.

prevela Nada Dugonjić

13. PRAVILA PARTIJE CRNIH PANTERA

Narodni štab

1048 Peralta st.

Oakland, California

Svaki član partije Crnih pantera širom ove zemlje, rasističke Amerike, mora da se pridržava pomenutih pravila kao aktivni član ove partije. Članovi Centralnog komiteta, Centralnog štaba i lokalnih štabova uključujući komandante potčinjene nacionalnom, državnom ili lokalnom rukovodstvu partije Crnih pantera, sprovodiće u život ova pravila. Dužina isključenja iz partije i ostale disciplinske mere koje su neophodne radi kršenja ovih pravila, zavisiće od odluke nacionalnih, državnih i lokalnih komiteta i štabova gde je pomenuto pravilo ili pravila partije Crnih pantera prekršeno.

PRAVILA SU:

1. Nijedan član partije ne sme da poseduje narkotike ili trave dok je na partijskom poslu.

2. Svaki član partije koji uživa droge biće isključen iz partije.

3. Nijedan član partije ne sme da bude pijan dok obavlja svoj dnevni partijski rad.

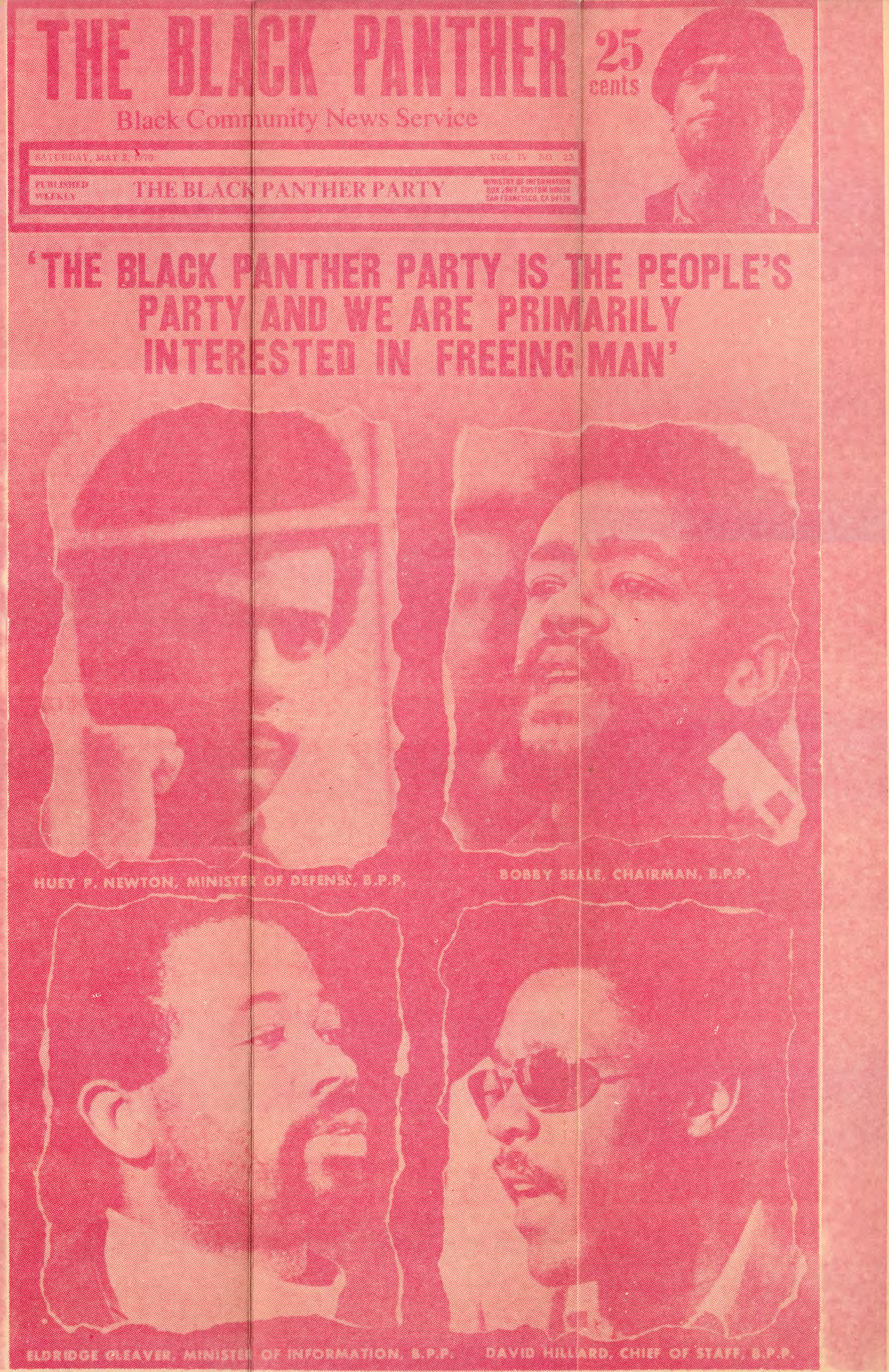

4. Nijedan član ne sme da krši pravila koja se odnose na rad u kancelarijama, generalne skupštine partije Crnih pantera i sastanke partije Crnih pantera bez obzira gde se oni održavaju.

5. Nijedan član partije ne sme da UPOTREBI, UPERI ili PUCA iz oružja bilo koje vrste bez potrebe ili slučajno na bilo koga.

6. Nijedan član partije ne sme da se pridruži ni jednoj drugoj armiji osim OSLOBODILAČKOJ ARMIJI CRNACA.

7. Nijedan član partije ne sme da poseduje oružje dok je PIJAN ili drogiran.

8. Nijeda član partije ne sme da izvrši zločin protiv drugih članova ili crnih ljudi uopšte, ne sme da krade i da otima od drugih, čak ni iglu ili komad konca.

9. Kada ih uhapse, članovi Crnih pantera će dati samo adresu ime i ništa neće potpisivati. Svi članovi moraju biti upoznati sa osnovnom zakonskom zaštitom.

10. Svaki član partije mora da shvati i da zna svih deset tačaka platforme i programa partije crnih pantera.

11. Partijske veze moraju biti nacionalne i lokalne.

12. Program 10-10-10 moraju da poznaju a isto tako i da shvate svi članovi.

13. Svi finansijski funkcioneri će obavljati svoj rad pod jurisdikcijom Ministarstva finansija.

14. Svaki član mora da podnese izveštaj o dnevnom radu.

15. Svaki rukovodilac pod-sekcije, rukovodilac sekcije, poručnik i kapetan moraju da podnesu dnevni izveštaj o radu.

16. Svi Panteri moraju da nauče da rukuju i da se pravilno služe oružjem.

17. Sve rukovodeće osoblje koje isključi nekog člana partije mora da podnese to saopštenje uredniku novina, tako da to bude objavljeno u novinama i da o tom isključenju saznaju sva rukovodstva i ogranci.

18. Kursevi političkog obrazovanja su obavezni za sve članove.

19. Samo kancelarijsko osoblje kojem su dodeljene važne funkcije mora svakog dana da bude prisutno u kancelariji. Svi ostali moraju da rasturaju novine i da se bave političkim radom u zajednici, uključujući kapetana, rukovodioce sekcija itd.

20. KONTAKTI — sve sekcije moraju da podnose nedeljne pismene izveštaje Nacionalnom štabu.

21. Svi ogranci moraju da raspolažu prvom pomoći i (ili) medicinskim kadrovima.

22. Sve ove sekcije i ogranci koje su u sastavu Partije Crnih pantera moraju da podnesu mesečne finansijske izveštaje Ministarstv ufinansija i Centralnm komitetu.

23. Svi oni koji se nalaze na rukovodećim položajima moraju da čitaju najmanje dva sata dnevno da bi bili u toku promene političke situacije.

24. Nijedna sekcija ili ogranak ne sme da prima darove, priloge za siromašne, novac ili bilo koju drugu pomoć od bilo koje vladine agencije, pre nego što stupi u vezi sa Nacionalnim štabom.

25. Sve sekcije moraju da prihvate politiku i ideologiju postavljenu od strane Centralnog komiteta partije Crnih pantera.

20. Svi ogranci moraju da podnose nedeljne pismene izveštaje svojim nadležnim sekcijama.

prevela Nada Dugonjić

14. PORUKA AMERICI

KOJU PARTIJU CRNIH PARTNERA 19. JUNA 1970. GODINE UPUCUJE POVODOM 107-GODIŠNJICE POVELJE JEDNAKOSTI U VAŠINGTONU, KAPITALU BABILONA, SVETSKOG RASIZMA I IMPERIJALIZMA

Kao potlačen narod, zarobljen na tlu fašističko-imperijalističkih Sjedinjenih američkih država, mi, crni Amerikanci, imamo nejasan pogled na situaciju u kojoj smo se kao narod našli početkom sedme decenije dvadesetog veka.

Nalazimo se u veoma opasnoj svetskoj situaciji. U svojoj politici prema obojenim ljudima, beli ljudi Amerike uvek su bili saglasni u svom izrazito rasističkom stavu. To je bio slučaj u prošlosti, to je slučaj i danas. Potpuno smo svesni, budući da je bela Amerika eskalirala politiku gušenja i pritiska crnih ljudi u samim Sjedinjenim državama, da i u svetskim razmerama Sjedinjene države igraju vodeću ulogu u organizovanju bele rase protiv obojenih ljudi. Ako pogledamo neslaganje koje vlada između belih protestanata i belih katolika, belih hrišćana i belih Jevreja, belih kapitalista i belih komunista, belih Istočno-Evropljana i belih Zapadno-Evropljana, između belih arhi-kolonijalista i belih neo-kolonijalista — kuda god se osvrnemo — slika je uvek ista. Bela rasistička Amerika, koja je kod kuće prihvatila politiku otvorenog fašizma da bi umirila potlačene Crnce koji su se pobunili protiv sive realnosti babilonske scene, ta ista bela rasistika Amerika je prebacila svoju domaću rasističku perspektivu na međunarodnu scenu i organizovala imperijalistički svet po rasističkim principima. Jasno nam je dakle, da je unutar granica Sjedinjenih američkih država, jedna dobro isplanirana, proračunata fašistička zavera genocida usmerena protiv našeg naroda.

Crnci unutar granica SAD dospeli su do još jedne raskrsnice. Ovo je vreme najvažnijih odluka, koje smo mi, kao narod, ikada bili pozvani da donesemo. Odluke koje donesemo kad za njih dođe vreme, akcije koje preduzmemo ili koje ne preduzmemo — odrediće da li ćemo mi kao narod preživeti ili ćemo postati žrtve genocidnog istrebljenja od strane fašističke većine, koju Niksonova klika brzo organizuje u zversko i podmuklo oružje, koje se usmerava protiv nas.

ČUDOVIŠTE SAD

Sjedinjene američke države su varvarska organizacija, kojom upravljaju i u kojoj deluju pohlepni, sadistički, krvožedni lopovi. Sjedinjene američke države su najveći eksploatator i ugnjetač svih naroda sveta. Nečovečni kapitalizam, koji je suštinska stvarnost SAD, je koren zla, koji je ugrozio i samu mogućnost opstanka u SAD. Eksploatacija čoveka nad čovekom, vladavina čoveka nad čovekom umesto vladavine zakona ljudskih prava i pravde, divljački ratovi agresije, masovna ubistva, genocid i bestidno ubijanje naroda sveta; besramni, nadmoćni rasizam belih; i providan, drski pokušaj da se ovekoveči nadmoć belih na svetskoj pozornici — to je nekoliko smrdljivih karakteristika SAD, čudovišta sa kojim treba da imamo posla.

Mi ovu situaciju nismo tražili. Nismo je stvorili. Ne sviđa nam se, ali mi moramo da se pozabavimo njome.

POVELJA JEDNAKOSTI

Danas, 19. juna, je godišnjica objavljivanja Povelje jednakosti predsednika Abrahama Linkolna, koja je nastala u toku građanskog rata i službeno datira 1. januara 1803. godine. Krajnji rezultat Povelje jednakosti trebalo je da bude sloboda i oslobođenje crnih ljudi iz surovih okova ropstva. Ipak, 107 godina kasnije, danas, Crnci još nisu slobodni. Gde je ta tobožnja sloboda obećana Poveljom jednakosti i zagarantovana Ustavom Sjedinjenih država?

Da li su sa mnogim »Poveljama prava građana« koje su bile usvojene pokušavali da zataje nevažnost Ustava za crne ljude?

Zar da kroz krvoprolića i umiranje mnogih Crnaca Amerika donosi »zakon i red« getu, na isti način i istim snagama kojima izvoze »slobodu i demokratiju« u Koreju, Vijetnam, Afriku, Aziju i Latinsku Ameriku?

Da li je to »pravo na političku aktivnost« kada SAD pokušavaju legalnim putem da ubiju Bobi Sila, vođu partije Crnih apntera, zbog njegovih političkih uverenja.

Gde je bilo to pravo kada je brat Malkom ubijen, kada je ubijen Martin Luter King?

Gde je ta sloboda kada se pravo naroda na »slobodu govora« osporava ubistvom? Kada pokušaji korišćenja »slobode štampe« povlače za sobom bombe i linčovanje?

Gde je ta sloboda kada pravo na »mirne zborove« donosi masakr? Gde je naše pravo da »posedujemo i nosimo oružje« kada obojene ljude napada Gestapo rasističke Amerike? Gde je pravo na »slobodu religije« kada bogomolje postaju pozornica pucnjave i bombardovanja? Gde je pravo glasa »bez obzira na rasu i boju« kada nas ubijaju na biralištima? Da li smo slobodni iako nismo sigurni da nas na spavanju neće divljački pobiti policajci, koji se razmeću pred svetom ali ostaju nekažnjeni? Da li je to »...jednaka zakonska zaštita«? Prazna obećanja Ustava da će »uspostaviti pravdu« otkrivena su svetu samom stvarnošću postojanja crnačkog naroda. Već 400 godina crnački narod trpi neprekidni niz zloupotreba od ruke bele Amerike. 400 godina nas tretiraju kao Američki otirač. Ova činjenica je toliko jasna da joj dalji argumenti nisu potrebni.

USTAV

Ustav SAD ne štiti i nije nikada štitio naš narod ili nam garantovao one uzvišene ideale koji su u njemu sadržani. Mi smo bili robovi kada je Ustav bio prvi put usvojen. Po Ustavu su nas držali u ropstvu. Po Ustavu smo trpeli sve oblike uvreda i nametanja, od ekonomske eksploatacije, političkog podjarmljivanja, do fizičkog istrebljivanja.

Ne trebaju nam dalje potvrde da nešto ne valja u Ustavu Sjedinjenih američkih država. Stotinama godina su neprekidno naša prava bila osporavana i kršena po tom Ustavu. Kao narod, nismo dobili ni podjednaku zaštitu zakona, ni pravilan zakonski sudski postupak. Gde se svakodnevno krše ljudska prava, tamo se osporava pravilan sudski proces i nema jednake zaštite zakona. Ustav Sjedinjenih američkih država ne garantuje i ne štiti naša ekonomska prava, naša politička, niti naša socijalna prava. On čak ne garantuje i ne štiti naše najosnovnije ljudsko pravo, pravo na ŽIVOT.

DOPUNA TAČKE 10. PLATFORME I PROGRAMA PARTIJE CRNIH PANTERA

Tačka 10. platforme i programa partije Crnih pantera govori o pitanju nacionalne sudbine crnih ljudi. Mislimo da je praktično nastupilo vreme da crni ljudi posvete svu svoju pažnju pitanju svoje nacionalne sudbine. Obojeni ljudi ne mogu više da poštuju Ustav SAD, da od njega nešto očekuju, niti da žive pod njim. Ustav je društveni ugovor koji povezuje Amerikance u jednu suverenu naciju, određuje vlast i podelu moći, prava i privilegije. Ne poštujući Ustav, čineći ga bezvrednim i nevažećim da bi sproveli fašističko nasilje i pritisak na obojene ljude, fašisti su, samom tom činjenicom, uništili čak i one lažne temelje vlasti u ovom društvu. Mi živimo u društvu bezakonja, u kome su rasističke svinje uzurpirale zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast i usmerile je u pravcu svoga prosperiteta i privatnih interesa. Naglašavamo da se odričemo svih dokumenata, zakona, povelja i postupaka koji dozvoljavaju ovoj žalosnoj državi da egzistira, uključujući i Ustav Sjedinjenih država.

Za nas je ovaj slučaj potpuno jasan: Crnci nemaju nikakvu budućnost u okvirima sadašnje organizacije moći i vlasti u Sjedinjenim državama i okviru postojećeg Ustava. Nama su i alternative potpuno jasne: sadašnja organizacija vlasti u Sjedinjenim državama mora radikalno da se izmeni ili ćemo mi, kao narod, biti prisiljeni da se isključimo iz sastava Sjedinjenih država.

Ako treba da ostanemo u okviru Sjedinjenih država, onda moramo imati novi Ustav, koji će nam strogo garantovati naše ljudsko pravo na život, slobodu i prosperitet, što je obećano ali nije izvršeno sadašnjim Ustavom. Nećemo pristati ni na šta manje od ovoga našeg najčistijeg ljudskog prava. Ako se ovo ne može sprovesti, ako ne možemo da napravimo novi sporazum sa Sjedinjenim državama ništa nam drugo ne preostaje osim da se proglasimo slobodnim i nezavisnim od Sjedinjenih država. Ako naša nacionalna sudbina zahteva da krenemo ovim drugim putem, onda moramo sami sebe da proglasimo samostalnim organizmom i zatražimo priznanje drugih slobodoljubivih naroda u svetu.

Partija Crnih pantera potpuno je svesna da pred nama stoje dva puta, koja zahtevaju vreoma krupne akcije. Ali priključeni smo u takvoj situaciji, koja zahteva odlučno rešavanje. I nijedan zadatak, koji treba poduzeti, ma koliko bio težak, nije pretežak kada je sreća, opstanak i nacionalna sudbina našeg naroda ugrožena. Pošto smo se već izvukli iz turobnih dubina ropstva, nikakva prepreka ne može biti tako visoka da je ne bismo mogli savladati radi oslobođenja našeg naroda i vraćanja slobode i sigurnosti koje su nam oduzeli i tako dugo osporavali.

POZIV ZA DONOŠENJE USTAVNE POVELJE REVOLUCIONARNIH LJUDI

Zadnji je čas jer situacija je vrlo ozbiljna. Amerika je kao nacija sada u središtu najveće krize u svojoj istoriji. Partija Crnih pantera veruje da je američki narod sposoban da se uzdigne do zadatka koji je pred njega istorija postavila. Verujemo da je američki narod sposoban da odbaci fašističko rešavanje nacionalne krize koje pred narod postavljaju fašistička Niksonova klika, razni Džordž Valasi, Lester Medoksi, Ronald Rigeni, Spiro Agnjui itd.

ZBOG TOGA POZIVAMO DA SE DONESE USTAVNA POVELJA REVOLUCIONARNIH LJUDI, KOJOJ BI SE PRIDRUŽIO AMERIČKI NAROD, DA SE DONESE NOVI USTAV KOJI ĆE GARANTOVATI I PRUŽITI SVAKOM AMERIČKOM GRAĐANINU NEOTUĐIVO LJUDSKO PRAVO NA ŽIVOT, SLOBODU I UDEO U SREĆI!

Pozivamo Amerikance da se pobune, odreknu i spreče snage fašizma koje su sada u zemlji neobuzdane i koje su stvarna zapreka između nas i jednog razumnog rešenja nacionalne krize.

Verujemo da Crnci nisu jedini u Americi kojima treba novi ustav. Druge potlačene entničke grupe, američka omladima, žene, mladići koji ginu kao topovska hrana u pohlepnim ratovima agresije, naši nezbrinuti starci, — svi su oni zainteresovani za novi ustav, koji bi nam garantovao društvo u kojem bi se poštovala ljudska prava i bila obezbeđena pravda za svakog čoveka, ženu i dete. Jer jedino na takav način američki narod može da živi u miru sa našom braćom i sestrama širom sveta. I samo tako može da se promeni sadašnji lik Amerike, uzroka eksploatacije, bede, smrti i nemilosrdnog uništenja čitave planete zemlje.

OPOMENA AMERICI

Predstavljamo snagu od 25 do 30 miilona ljudi i naoružani smo. I svesni smo svoje situacije. I odlučni smo u tome da je promenimo. Ne bojimo se. Jer mi smo organizovani. Ako se američki narod kao celina ne pobuni i ne promeni pravac kojim sada ide ova nacija, koji, ako se ne kontroliše, pruža samo fašističku represiju i genocid za Crnce, onda ćemo mi — obojeni ljudi — biti prisiljeni da odgovorimo jednom vrstom odbrambenog rata, koji će u haosu svog izvođenja i pokušaja da se uguši potpuno opustošiti zemlju i uništiti je. Pre nego što prihvatimo Genocid, izvršićemo potpuno uništenje Babilona.

Najbolje bi bilo da se, sada, shvati da je snaga na koju se oslanjamo, kao na našu jedinu garanciju protiv genocida od strane fašističke većine, naša strateška mogućnost da razrušimo ovu zemlju od vrha do dna. Ukoliko budemo prisiljeni da pribegnemo ovoj krajnosti, nećemo oklevati.

RADI SPASENJA, OSLOBOĐENJA I SLOBODE NAŠEG NARODA NEĆEMO OKLEVATI DA UBIJEMO ILI DA UMREMO!

SVA VLAST NARODU!

prevela Nada Dugonjić

IGNACIO SILONE

15. IZLAZ ZA SLUČAJ OPASNOSTI

Jedan od mojih najboljih prijatelja, Lazar Šacki, rukovodilac ruskog Komsomola, poverio mi je jedne večeri koliko ga žalosti što se rodio suviše kasno da učestvuje ili u revoluciji 1905. ili 1917.

»Ali biće drugih revolucija«, odgovorih mu. »Uvek će postojati potreba za revolucijama, čak i u Rusiji.« Nalazili smo se na Crvenom trgu, nedaleko od Lenjinovog mauzoleja.

»Kakvih revolucija«, hteo je da zna, »i kad ih možemo očekivati?«

Ja na to pokazah mauzolej, koji je tada još bio od drveta. Svakog dana smo gledali kako prolaze dugi, beskrajni redovi siromašnih seljaka u ritama.

»Pretpostavljam da poštuješ Lenjina«, rekoh. »I ja sam ga poznavao i ostao mi je u sećanju. Ali moraš priznati da je ovaj praznoverni kult njegovog balsamovanog tela uvreda njegovoj uspomeni i sramota za revolucionaran grad kakav je Moskva.«

Ukratko, predložio sam da nabavimo kantu benzina i proslavimo za svoj račun »malu revoluciju« spaljujući totem-grobnicu. Da budem iskren, nisam očekivao da će prihvatiti moj predlog, ali sam mislio da će se bar nasmejati i da će razumeti šta sam hteo da kažem onim »uvek će postojati potreba za revolucijama«. Međutim, moj jadni prijatelj se krajnje prestrašio i počeo da drhti. Onda me zamoli da ne ponavljam takvu strašnu stvar, ni njemu, a naročito ne nekom drugom. (Kad su ga deset godina kasnije tražili kao Zinovljevljevog saučesnika, izvršio je samoubistvo, skočivši sa petog sprata...).

16. FEMINIST KINJE: POLITIČKA ORGANIZA CIJA ZA PO NIŠTAVANJE POLNIH ULOGA

ISTORIJA

17. oktobra 1968. u Njujorku, jedna grupa feministkinja odlučila je da otpočne novi oblik feminističkog pokreta: radikalni feminizam. Tokom prošle godine su se ukrštale naše organizacione ideje u vezi sa formulisanjem pravog rešenja za ženske muke. Ali, konačno je postalo evidentno da ono što smo napipavale nije bila suma tekućih ideja o ženi, već sasvim novi prilaz ne samo feminizmu, nego i političkoj teoriji.

Od tada kad smo započele, odlučile smo da dejstvujemo pod promenljivim imenom. Do 17. oktobra pripremile smo nacrt analize klasnih uslova žene i onog što oni podrazumevaju, i izložili naš program za njihovo uklanjanje. Sada smo spremne da objavimo svoju analizu i plan, te stoga oglašavamo formiranje naše organizacije: FEMINISTKINJE.

13. juni 1969.

I. KONCEPTUALNA ANALIZA

Klasna podvojenost na ljude i žene je politička podela. To je u interesu onih pojedinaca koji preuzimaju

ulogu moći, a protiv interesa onih kojima se ostavlja uloga van nje. Sistem uloge (ili klase) mora biti uništen.

Sistem uloge je nepotreban i nije u interesu društva. On podvlači lažnu čovečnost Tlačitelja a poriče čovečnost Potlačenih. Članovi moćne klase oduzimaju pravo drugima da prošire smisao svog postojanja, kao alternativu samo-kreativnosti. Sistem uloga je pokušaj opravdanja onih koji veruju da nema drugih načina za život.

Žene, ili »ženska bića« bile su klasa oduvek izdvojena od humanosti, te joj je zato i odricana humanost. Pošto su ljudi ti koji su krivi za ovo isključenje, muška uloga ili uloga Tlačitelja mora biti uništena — a ne samo pojedinci koji to čine danas. Ljudi, jedino moguće otelovljenje Tlačitelja, neprijatelji su i Tlačitelji žena. Uloga žene je proizvod uloge muškarca: samoodbrana od prinuda nametnuta im je muškom ulogom. Baš zato što je ženska uloga iznutra podešena prema muškoj, i ona simbolizuje sistem uloga. I muška i ženska uloga moraju se poništiti.

Jasno je da uz to, sve one institucije koje učestvuju u ovom ograničavanju humanosti, moraju biti uklonjene. No, još uvek nismo sigurne koliko je oblika u ljudskoj kulturi skrojeno prema ovome. Sigurno sve one institucije koje su podešene bezobzirnosti i pojačanju sistema muške i ženske uloge, kao što su porodica (i njena pod- institucija brak), seks i ljubav, moraju biti uništene.

Da bi uklonili ove institucije, moramo dobro upoznati sve snage unutar njih. Dok sasvim ne upoznamo ove snage, nećemo doći do onog što mora da se ukloni niti do željenog oblika alternative.

Sve društvene klase niču iz muško-ženskog sistema uloga, prema njemu su modelirane i racionalizovane prema njegovim premisama. Kad bi se na istim osnovama ustanovio novi klasni sistem, i on bi služio muško-ženskom sistemu. Članovi svih klasa bi trebalo da pronađu i iz našeg sistema vrednosti izvuku one principe i načine, koji služe za svrstavanje bilo kog pojedinca van humanosti.

Patologija opresije može da se shvati jedino u svom primarnom obliku: muško-ženskoj podeli. I zato što je ovaj sistem primaran, sloboda svakog potlačenog pojedinca zavisi od toga koliko se sam oslobodio svakog aspekta muško-ženskog sistema. Same polne uloge moraju se srušiti. Ako išta preostane, zaraza opresije će se ponovo potvrditi u istoj staroj ili novoj društvenoj varijanti.

Uz to, moramo predložiti moralnu alternativu za samo opravdanje života u sadašnjem sistemu otimanja i odricanja čovečnosti drugom. Potrebna nam je nova društvena premisa: najosnovnije pravo svakog pojedinca da stvori uslove za sopstvenu definiciju.

15. juli 1969.

II. ORGANIZACIONI PRINCIPI I STRUKTURA

FEMINISTKINJE su grupa radikalnih feministkinja, koje su prihvatile obavezu da polačaju istraživanje ženske potlačenosti i direktnu akciju kako bi se ona iskorenila.

Grupa je otvorena samo za žene koje prihvataju naše principe, zabeležene u ovim dokumentima. Pripadnost grupi podrazumeva primarnu obaveznost i odgovornost: nikakva druga delatnost ne može da zameni rad grupe.

FEMINISTKINJE su grupa od akcije. Naš teorijski rad ima za cilj neposredno proučavanje načina na koji su žene potlačene, što omogućava uspešnije planiranje stavova i akcija u borbi protiv opresije. Van ovoga, jednako je važno i obavezno učešće u diskusijama dopunjavanje pojedinih stavova i pomoć u akciji.

U nameri da ostvari oslobođenje žena, grupa mora da očuva disciplinu. Svaka članica koja uporno razbija ili zapliće naše diskusije ili aktivnosti, može biti isključena. Osnov za isključenje je pojedinačna akcija koja ide protiv želje grupe, eksploatiše je ili ozbiljno dovodi u pitanje njen opstanak. Za isključenje je potrebna odluka dvotrećinske većine prisutnih na sastanku, na koji će svaki član biti pozvan bar deset dana unapred.

Pošto je verovatna infiltracija u grupu, ako član sumnja da je drugi doušnik, mora da se s njim suoči pre početka sastanka. Ako se u punoj meri utvrdi čin infiltracije, agent(i) će biti odmah isključen(i).

FEMINISTKINJE su organizacija bez službenika; ona raspodeljuje zadatke žrebom. Naš cilj je upravo društvo u kome su svi jednaki. Zato težimo da razvijemo znanja i sposobnosti kod svake članice i sprečimo gomilanje funkcija kod pojedinih članova ili malih grupa.

Ubičajene institucije, kao što su predsedavajući i sekretar, određuju se žrebom na svakom sastanku. Blagajnik se bira žrebom na jedan mesec.

Zadaci mogu biti prosti ili iznad iskustva članice. Ako se članici dodeli posao kome nije vična, može još na početku da se uzrokuje gubitak efekta, ali se tako neguje jednakost i svima se dopušta da steknu sposobnost potrebnu za revolucionarni rad. Ako članica dobije zadatak koji je iznad njenog iskustva, ona može da traži pomoć drugih članica ,ali je najvažnije njeno učešće i razvoj. Grupa je odgovorna za pomoć naporima svake članice, dogod se veruje da ona dobro obavlja posao. Članica je dužna da svoj rad — kao što su članci i govori — podnese grupi na ispravku i odobrenje.

U cilju da što uspešnije iskoriste prilike za članke i govore, sa namerom da razvijaju članice bez iskustva na tim poljima, naše članice koje imaju iskustva na njima moraju da što pre povuku svoja imena iz žreba koji dodeljuje zadatak. Isto tako i one iskusne ili neiskusne članice koje su jednom izvukle žreb, moraju povlačiti svoja imena dok se sve druge ne izređaju.

Sistem žreba proširuje podelu zadataka, ali odgovornost za njihovo izvršenje ostaje sasvim na pojedincu. Razvijanje pojedine članice teče u proporciji sa njenim doprinosima.

22. avgust 1969.

III. PRAVA I DUŽNOSTI ČLANICA

Jedna od odlika koja razlikuje FEMINISTKINJE od drugih feminističkih grupa je briga za razvoj čovečnosti kod svake pojedinke u grupi. Tri su razloga za ovu brigu FEMINISTKINJA: (1) to što su žene lišene individualnosti ljudskog bića, te zato od FEMINISTKINJA mogu očekivati svaku pomoć u ostvarivanju ovog ljudskog prava, (2) to što hijerarhija nužno guši inicijativu bar većine članstva i (3) grupe bez vođa zavise od snage svakog člana, nužna je jednaka raspodela odgovornosti i kreativnosti. S ovim na umu grupa je konstruisala sledeći mehanizam uvođenja i integrisanja novih članica u poverljivo, stvaralačko i odgovornos učešće u radu grupe.

Evo tri uslova za članstvo u FEMINISTKINJAMA:

1. Osnovna saglasnost sa političkim stavovima FEMISTKINJA

2. Minimalno poznavanje načela feminizma. Svaka članica bi trebalo da razvije aktivno poznavanje koncepta, statistika i istorije feminizma, da bi lakše doprinosila grupi.*)

3. Dva posebna orijentaciona sastanka u vezi sa FEMINISTKINJAMA.**) Sve nove članice postavljaju pitanja o istoriji i ideologiji grupe na koja se mora odgovoriti, ali ne bi bilo korisno da to čini cela grupa. Iz tog razloga imamo dva sastanka: (a) razgovor o ličnim iskustvima i problemima feminizma i (b) objašnjavanje naših političkih stavova.

Pošto FEMINISTKINJE vrše izvesnu pripremu članstva, zanimljivo je šta feministička grupa može da im ponudi, i kao članovima i kao pridošlicama.***) Što se tiče grupe, razvoj svakog pojedinca posmatra se u dva aspekta: samo-opažanju i poverljivosti. Bar tri koncepta unutar grupe su motivisana ovom brigom za pojedinačni samo-razvoj:

1. Svaka članica može da kroz sastanke razvije svest i delotvorno razumevanje glavnih značenja po kojima su feminističke analize relevantne za ličnost svake članice i njenu situaciju.

2. Svaka članica može da očekuje ohrabrenje i pruži ga drugim članicama kad se radi o korišćenju medija od posebnog značaja za feminizam — napr. pisanja, glume, dizajna, radija.

3. U zamenu za odgovornost, svakoj je članici garantovan razvoj na svim nivoima sistema žreba. Od nje se očekuje da zajedno sa drugima učestvuje u zadacima. Sistem žreba dodaje još jednu dimenziju: tipovima iskustva unutar svih mogućnosti pojedinke, a pojedinka tako stiče osećaj samo-dovoljnosti i kolektivnosti.

---

*) Jedan od načina da se brzo savlada ova materija može biti čitanje knjiga kao što su „Drugi pol" Simon de Bovoar; „Vek borbe" Ellener Fleksner, poslednje publikacije Predsednikovog građanskog savetodavnog veća o položaju žena 1968.

***) Ovi sastanci mogu se održati i zajedno.

***) Svake nedelje, dve izabrane članice odgovarace na pitanja novih članica pre ili posle sastanka.

1. a) Zato što FEMINISTKINJE smatraju da svaka članica treba da ima jednaku odgovornost prema grupi, u skladu sa svojim najboljim sposobnostima u svakom datom času i

b) Zato što stalno prisustvo na sastancima podrazumeva minimalnu sposobnost i odgovornost članica i

c) Zato što je redovno prisustvo na sastancima od bitne važnosti za poznavanje stvari, tj. odgovornost, glasanje

SVAKA ČLANICA KOJA DATOG MESECA NE DOĐE NA VIŠE OD ČETVRTINU SASTANAKA GUBI PRAVO GLASA DOK SE NJENO PRISUSTVO NE OBNOVI NA TRI UZASTOPNA SASTANKA.

AKO SE OVO PONOVI TRI PUTA U PERIODU OD TRI MESECA BEZ VALJANOG OPRAVDANJA (TJ. ZAUZETOSTI ILI BOLESTI) TA OSOBA VIŠE NIJE ČLANICA FEMINISTKINJA. MOŽE SE PONOVO UČLANITI KAD ŽAŽELI.

2. a) Zato što FEMINISTKINJE smatraju instituciju braka suštinski nepravednom i u formalnom (zakonskom) i u neformalnom (društvenom) smislu i

b) Zato što smatramo tu instituciju prvotnim uobličenjem mučenja žene i

c) Zato što smatramo da je osnovno obeležje feministkinje odbacivanje ove institucije i u teoriji i u praksi

IMAMO KVOTU ČLANSTVA: UČESNICI FORMALNOG (ZAKONSKI UGOVOR) I NEFORMALNOG (ŽIVOT SA MUŠKARCEM) OBLIKA INSTITUCIJE BRAKA, NE SMEJU ČINITI VIŠE OD JEDNE TREĆINE NAŠEG ČLANSTVA.

8. avgust 1969.

IV. PROGRAMSKA ANALIZA

Društvena klasa žena sastoji se od svih onih pojedinki kojima se dodeljuje ženska uloga — svih žena. Muško-ženski sistem je politički, jer uloge određuje jedna grupa (muškarci); muškarci su moćna klasa, a žene klasa bez moći; muškarci nadziru institucije — oruđa muške uloge — koje zajedno formiraju sistem učvršćenja ženske uloge: sve muško-ženske institucije proističu iz muško-ženskog sistema uloga i sve deluju opresivno jer (1) nisu samo izraz jednog sistema uloga već ga i ovekovečuju, (2) jer su krute i razaraju ličnost i (3) jer dele i izoluju potlačene (uzrok međusobnog takmičenja).

U ženskoj ulozi, žene se definišu prema kapacitetu rađanja, što se tumači njihovom funkcijom. Ženama se pripisuje materinski instinkt — želja da se nosi i rodi dete. Izraz »materinski instinkt« — što znači pasivnost, bezuslovno davanje, žrtvovanje, patnju — koristi se da bi odredio takozvanu žensku »prirodu«, što čini osnov za njenu eksploataciju od čoveka.

Mi radimo na samo-razvoju svake pojedine žene. U tom cilju moramo ukloniti institucije sagrađene na mitu materinskog instinkta, tj. one institucije koje iznuđuju žensku ulogu i sprečavaju samo-razvoj svake žene.

Moramo uništiti ljubav (instituciju po definiciji) koja se obično razumeva kao pristajanje i primanje. U interesu drugih, ljubav pomaže ranjivost, zavisnost, pripadnost, osetljivost na bol svake žene, a sprečava puni razvoj njenih ljudskih potencijala. Opstanak porodice zavisi od spremnosti žene da poistoveti svoje želje i potrebe sa željama i potrebama drugih. Materinstvo podmićuje slepim priznanjem, u zamenu za šta majka očekuje da će prema detetu imati starateljski odnos. Ljubav između muškarca i žene, u kojoj je žena i davalac i primalac je je obmana, tj. žena se žrtvuje da bi joj muškarac odao priznanje. Ljubav je samoodbrana koju su razvile žene da bi se odbranile od očevidnosti svoje nemoćne situacije; ona nastaje iz straha, kad kontakt sa stvarnošću ne ostavlja bolju alternativu. Ona je štiti od nasilja drugih muškaraca. Heteroseksualna ljubav je obmana i u drugom smislu: to je oblik bežanja od sistema uloga, traženja muškog priznanja i poistovećenja sa muškarcem, koji je sebe definisao kao čovečnost (iznad uloge) — ona prosto želi da bude on. Poistovećenje bilo kog svog interesa sa interesom muškarca sprečava je da se ujedini sa drugim ženama i oseti kao član ženske klase.

Doprinosi društvu koji ne dodaju ništa razvoju pojedine individualnosti, dele se jednako — na »supružanske« i »majčinske« dužnosti. Svi su odgovorni za podizanje dece do potrebnog stupnja; deca su deo društva, ali niko ne sme da ih poseduje. Van-materično razviće postoji da bi reprodukcija mogla da se razvije uklanjanjem bola, što je human cilj. Brak i porodica moraju se ukloniti.
Obmana je da, u prijateljstvu između muškaraca i žena, pod sadašnjim okolnostima, može da postoji jednakost i obostrano poštovanje. Dogod postoji muška uloga, muškarci su slobodni da se njom služe; zato je takav odnos pogibeljan za ženu. U stvarnosti, prijateljstvo postoji da bi ojačalo žensku ulogu priznavanja i pomaganja. Pravo prijateljstvo između čoveka i žene pretpostavlja odricanje od muških privilegija i aktivno suprotstavljanje muškoj supremaciji. Samo tako se može proširiti međusobno razumevanje i uvažavanje pojedinih ljudskih bića. Ovaj način mora da važi za slobodan izbor, nezavisnost i ne-podešavanje prema drugom.

Moramo uništiti instituciju heteroseksualnog seksa, koji manifestuje muško-žensku ulogu. Seks, kao društveni čin, psihološki je po prirodi — jer se fizičko uživanje kod oba pola može postići auto-erotskim činovima; danas se ta psihologija ogleda u odnosu dominacija-pasivnost. Jedan od načina da se žena prinudi na seksualni odnos sa muškarcem je

ispunjenje njene tobožnje potrebe za decom. Pošto reprodukcija mora biti kontrolisana, mit vaginalnog orgazma je izmišljen da bi žena ostala seksualno zavisna od muškarca. Mit vaginalnog orgazma ističe polno opštenje kao primarni oblik seksualnog zadovoljavanja, a insistiranje na genitalnoj površini i vagini uglavnom potpomaže definiciju žene kao rodilje, čak i kad se upotrebljavaju kontraceptivna sredstva.

U interesu je muškarca da u seksualnom činu istakne ženski organ reprodukcije, jer je on institucija materinstva u kojoj majka služi detetu, što čini uzorak njenog odnosa prema muškarcu (podređenost njene volje drugoj).

Da seksualni odnosi nisu bili programirani prema političkim ciljevima — muškom tlačenju žena — onda bi pojedinci imali čist put da stupe u fizički odnos koji nije određen ulogama, niti uključuje eksploataciju. Fizički odnosi (heteroseksualni i homoseksualni) značili bi onda proširenje odnošaja između pojedinaca i ne bi morali da nužno podrazumevaju genitalnu osobenost.

Najprostija i najdrastičnija forma pohotnog izvršavanja muške želje nad ženom je silovanje. Do silovanja dolazi kad god se žena nevoljno podaje seksualnim željama muškarca. U zabavljanju i u braku, silovanje je legalizovano, jer su polni odnosi deo bračnog ugovora.

Muškarci su stvorili prostituciju kao stravičnu alternativu instituciji braka. Druge takozvane »alternative« koje su izdali muškarci modelirane su prema principima prostitucije — principima mučenja i poniženja. Tako se biće žene (po definiciji muškarca) često određuje kao polni objekt, jedini mogući način postojanja. Nijednoj ženi se ne dozvoljava da postoji van njenog određenja kao polnog objekta-majke. Svi poslovi koje žena može da obavlja u javnosti moraju biti u vezi sa njenom kućnom funkcijom, što podrazumeva odgovarajuće sposobnosti i primenjive veštine.

Političke institucije, kao što je religija, moraju se razbiti, jer su osnovane na filosofijama hijerarhije i potpomažu eksploataciju žena. Za uklanjanje ovih institucija potreban je program koji se može razumeti u sadašnjim uslovima. Svaki nivo pogodan je za uklanjanje ovih institucija i simultane napade na njih. Strategija nalaže da zatvorimo sve ispuste kroz koje bi se moglo umaći od našeg razaranja. Tkivo institucija čini brak (i porodica — rađanje i othranjivanje dece) čije rasturanje simultano zahteva ukidanje prostitucije (i »slobodne ljubavi«) i isključivo heteroseksualni seks; stvaranje realne alternative za žene (tj. garantovan jednak godišnji prihod); program reparacija (tj. što bolje obrazovanje i zapošljavanje).

15. avgust 1969.

V. SAVEZI ZA OSTALIM GRUPAMA

FEMINISTKINJE neće ulaziti u savez sa drugim grupama osim na bazi čistih feminističkih načela. Žiža svih načela mora biti u skladu sa programom. Stepen našeg angažovanja (u okviru vremenskih mogućnosti) zavisiće od onog što je bitno za naš program.

1. Pomoć. — Možemo pružiti pomoć grupi koja planira akciju direktno prema feminističkom načelu.

2. Saradnja. — Udružićemo se sa drugim grupama u planiranju i izvršenju pojedine kratkoročne ili dugoročne akcije.

3. Koalicija. — U krajnjem slučaju, mogli bismo da se udružimo sa drugim grupama u dugoročnu i svestranu asocijaciju.

26. avgust 1969.

THE FEMINISTS
120 Liberty St.
New York, N. Y. 10006
212-334-7750

preveo Božidar Zečević

KEJT MILET

17. SEKSUALNA POLITIKA: MANIFEST ZA REVOLUCIJU

Kad jedna grupa vlada drugom, odnos među njima je politički. Kad se takvo uređenje sprovodi tokom dugog perioda vremena, ono razvija ideologiju (feudalizam, rasizam itd.). Sve istorijske civilizacije su patrijarhati: njihova ideologija je muška supremacija.

Potlačenim grupama se uskraćuje obrazovanje, ekonomska nezavisnost, uredska vlast, predstavništvo, predstava dostojanstva i samopoštovanja i spoznavanje sebe kao ljudskog bića. Ženama je sve ovo tokom istorije istrajno uskraćivano, što se, iako umanjeno i delimično, čini i danas.

Obrazovanje koje im se dopušta skrojeno je inferiorno, a one su planski isključene iz znanja u kome danas leži moć — tj. iz nauke i tehnologije. Saterane su u uslove ekonomske zavisnosti koja se osniva na prodaji njihove polnosti u braku ili raznolikim prostitucijama. Rad na osnovu ekonomske nezavisnosti dozvoljava im tek goli opstanak — često čak ni to. One ne šefuju, nisu zastupljene ni u jednom mestu moći, vlast im nije dostupna. Predstava žene pothranjivana od kulturnih medija ranije i sada, na ovom ili onom nivou, jest marginalno i ponižavajuće bivstvo, ono van ljudskih uslova — koje inače smatraju povlasticom čoveka, muškarca.

Vlast je podržavana od moći, koju opet pomaže saglasnost (društveno mnjenje) ili je nasilno nametnuta. Ovo proističe iz prilagođavanja ideologiji. A u trenutku kad bi povukle pristanak — silovanje, napad, zaplena, batine, ubistvo. Seksualna politika postiže saglasnost »socijalizacijom« oba pola prema patrijarhalnim politikama. One se sastoje od sledećeg:

1) Formiranje ljudske ličnosti prema stereotipnim redovima seksualne kategorije, osnovano na potrebama i računima gospodareće klase i diktirano onim što ona traži za sebe, a nađe za shodno i u pod- klasi: agresiju, intelektualnost, snagu i uspešnost za muškarce; pasivnost, neznanje, poslušnost, »vrlinu« i neuspešnost za žene.
2) Koncept polne uloge, koji određuje kućne poslove i gajenje dece svim ženama, a ostatak ljudskog interesa, uspešnost i ambiciju, muškarcima; dužnost vođe u svakom vremenu i mestu muškarcima, obavezu sledbenika, sa jednakom uniformnošću, ženama.

3) Nametanje muške vlasti preko institucija: patrijarhalne religije, vlasničke porodice, braka, »Doma«, muški usmerene kulture, a što sve prožima doktrina o muškoj nadmoćnosti.
Seksualna revolucija izborila bi sledeće uslove, poželjne po razumskim, moralnim i humanističkim osnovama:

1) Kraj seksualne represije — slobodu izraza i seksualnih viškova (seksualna sloboda delimično je dostignuta, ali se sada izvrće u licencu za eksploataciju u patrijarhalne i rekreacione svrhe).

2) Uniseks, ili kraj strukture separatnog karaktera, temperamenta i držanja, tako da svaki pojedinac može da razvije ne delimičnu, ograničenu, konformistiku — već potpunu ličnost.

3) Preispitivanje odlika kategorisanih u »muške« i »ženske«, sa temeljnom revizijom njihove ljudske svrsishodnosti u oba pola. Pa, ako je »muževna« nasilnost nepoželjna, onda to važi za oba pola, što se može reći i za »žensku« plašljivu pasivnost. A ako je valjana »muževna« inteligencija i probojnost, tako je za oba pola, — isto ima da bude sa »ženstvenom« nežnošću i uviđavnošću.

4) Kraj polne uloge i polnog statusa, patrijarhata i etike muške supremacije, stava i ideologije — u svim oblastima delatnosti, iskustva, i ponašanja.

5) Kraj drevne potlačenosti pod patrijarhalnom, vlasničkom porodicom, njihovog položaja kao imovine, nepravde koja im se i danas nanosi uskraćivanjem ljudskih prava, pobolšanje brige o njima i profesionalizacija, garancija da su kad uđu u svet već očekivani, uplanirani i zaštićeni jednakim šansama.

6) Biseks, ili kraj iznuđene perverzne heteroseksualnosti, tako da polni akt prestane da bude arbitrarno polarizovan na muški i ženski, a seksualno izražavanje među pripadnicima istog pola isključeno.

7) Kraj seksualnosti u istorijskim oblicima — brutalnosti, nasilja, kapitalizma, izrabljivanja i ratovanja — da prestane mržnja i nastane ljubav.

8) Ženski pol da postigne slobodu i puni ljudski status, posle milenijuma mučenja i potlačenosti, a oba pola životnu humanost.

preveo Božidar Zečević

18. MANIFEST CRVENIH ČARAPA

I.

Posle vekova uvodne i individualne političke borbe, žene se udružuju da bi ostvarile konačno oslobođenje od muške supremacije. »Crvene čarape« se posvećuju izgradnji ovog saveza i osvajanju naše slobode.

II.

Žene su potlačena klasa. Naša potlačenost je potpuna i zadire u svaku poru naših života. Izrabljene smo kao polni objekti, porodilje, kućne sluge i jeftina snaga. Smatraju nas inferiornim bićima, čiji je jedini smisao da produže život muškaraca. Odriče nam se ljudskost. Pretnja fizičkim nasiljem iznudila je naše propisno ponašanje.
Zato što smo živele u izolaciji jedna od druge, intimno vezane za naše tlačitelje, dobro su nas čuvali da ne sagledamo svoje lične patnje kao političku uslovnost. Ovo je stvorilo iluziju da je odnos žene i njenog muškarca stvar igre između dve pojedinačne ličnosti i da se sprovodi individualno.
U stvarnosti, svaki takav odnos je klasni odnos, a konflikti između pojedinca i pojedinke su politički konflikti i mogu se razrešiti samo kolektivno.

III.

Mi označavamo muškarce kao činitelje naše potlačenosti. Muška supremacija je najstariji, najosnovniji oblik dominacije. Svi drugi oblici izrabljivanja i tlačenja (rasizam, kapitalizam, imperijalizam itd.) su ekstenzije muške supremacije: muškarci dominiraju nad ženama, nekoliko ljudi dominira nad ostalima. Kroz istoriju, sve strukture moći bile su muški-dominirajuće i muški-opredeljene. Muškarci su nadzirali sve političke, ekonomske i kulturne institucije, oslanjajući se na fizičku snagu. Ovu snagu su upotrebljavali da drže žene u inferiornom položaju. Svi muškarci su muškom supremacijom obezbeđivali ekonomske, seksualne i psihološke olakšice.
Svi muškarci su tlačili žene.

IV.

Bilo je pokušaja da se odgovornost sa muškaraca prebaci na institucije ili čak na žene same. Ove argumente osuđujemo kao izgovore. Same institucije ne tlače; one su uglavnom oruđa tlačitelja. Kriviti institucije, znači smatrati žrtvama i muškarce i žene, što prikriva činjenicu da su muškarci povlašćeni ženinim potčinjavanjem i pruža im dobar izgovor da su prinuđeni da budu tlačitelji. Naprotiv, svaki je čovek slobodan da se odrekne svoje nadmoćne pozicije, ukoliko želi da bude tretiran kao žena od drugog čoveka.

Takođe odbacujemo ideju da žene priznaju ili same sebe krive za svoju potlačenost. Podređenost žena nije rezultat njihovog ispranog mozga, stupidnosti ili mentalne poremećenosti, već trajnog, svakodnevnog pritiska ljudi. Mi ne treba da se menjamo već da menjamo muške.

Najveća od svih kleveta je da žene mogu da tlače ljude. Osnov za ovu iluziju je izdvajanje individualnog odnosa iz njegovog političkog konteksta i tendencija da muškarci u svakom legitimnom osporavanju njihovih privilegija vide proganjanje.

V.

Mi gledamo na svoje lično iskustvo i osećanja o njemu, kao na osnov za analizu naše zajedničke situacije. Na postojeće ideologije se ne možemo osloniti jer su one proizvodi kulture pod muškom dominacijom. Dovodimo u pitanje svako uopštavanje i ne prihvatamo ni jedno koje nije potvrđeno našim iskustvom.

Sada nam je glavna namera da razvijemo žensku klasnu svest, preko razmene iskustava i javnog iznošenja seksualnih temelja svake institucije. Uzdizanje svesti nije stvar »terapije«, — što bi podrazumevalo postojanje pojedinačnih rešenja i pogrešnog shvatanja da je muško-ženski odnos sasvim lična stvar, — već samo metod koji može da dokaže da je program za oslobođenje osnovan na konkretnim realnostima naših života.

Prvi zahtev za uzdizanje klasne svesti je poštenje, privatno i javno, prema nama i ostalim ženama.

VI.

Poistovećujemo se sa svim ženama. Određujemo svoj najbolji interes onim koji ima najjadnija, najbrutalnije izrabljena žena.

Ne priznajemo nikakve ekonomske, rasne, obrazovne ili položajne privilegije koje bi nas mogle deliti od ostalih žena. Imamo nameru da pronađemo i uklonimo sve predrasude, koje bi se u nama mogle pojaviti prema drugim ženama.

Obavezne smo da omogućimo unutrašnju demokratiju. Učinićemo sve što je potrebno da bismo svakoj ženi u našem pokretu obezbedili jednake mogućnosti da učestvuje, primi odgovornost i razvije svoj politički potencijal.

VII.

Pozivamo sve naše sestre da se sa nama ujedine u borbi.

Pozivamo muškarce da se odreknu svojih privilegija i pomognu oslobođenje žena, u interesu naše i njihove ljudskosti.

U borbi za oslobođenje uvek ćemo držati stranu ženama, protiv njihovih tlačitelja. Nećemo pitati šta je »revolucionarno« ili »reformistički«, već samo šta je dobro za žene.

Vreme individualnih čarki je prošlo. Ovog puta ići ćemo do kraja.

7. juli 1969.
REDSTOCKINGS
P. O. Box 748.
Stuyvesant Station
New York, N. Y. 10009.

preveo Božidar Zečević

DŽO FRIMEN — DŽORIN

19. MANIFEST KUČKI

»... čovek se definiše kao ljudsko biće, a žena kao žensko. Kad god ona pokuša da se ponaša kao ljudsko biće, optužuju je da se trsi pred muškarcima...«

KUČKA je organizacija koja još ne postoji. Ime nije akronim.

KUČKU čine kučke. Mnogo je definicija kučke. Najuljudnija definicija je »ženski pas«. Definicije kučki, koje su takođe homo sapiens, retko su objektivne. One se pojedinačno razlikuju i zavise koliko od kučke nosi u sebi onaj koji definiše. Međutim, svi se slažu da je kučka uvek žensko, pas ili šta drugo.

Opšte je mišljenje da je kučka agresivna i zato neženstvena (ha!). Ona može da bude seksi, u kom slučaju postaje Kučka-Boginja, posebna stvar koja nas ovde ne zanima. Ali, ona nikad nije »prava žena«.

Kučke imaju manje ili više od sledećih karakteristika:

1.) Ličnost. Kučke su agresivne, uobražene, drske, istrajne, svađalice, neposredne, grube, smele, omražene, debelokošci, otporne, opake, dogmatične, takmičarske, probitačne, glasnomislene, nezavisne, tvrdoglave, zahtevala, krivotvoritelji, egoistične, huškači, ambiciozne, neodoljive, opasne, oštrokonđe, žilave, bezobrazne, muškarače, naprasite i buntovne. Između ostalog. Pojam Kučke zauzima dosta psihološkog prostora. Znamo da je uvek tu negde. Kučka ne cvikuje ni od koga. Možeš je ne voleti, ali je ne možeš ignorisati.

2.) Fizički izgled. Kučke su velike, visoke, jake, široke, bučne, sirove, nezgrapne zdepaste, raskrečene, škripave, ružne. Kučke se ne kreću odmereno već slobodno, ne uspijaju na pravi ženski način. One grabe uz stepenice, šipče u hodu i ne brinu o nogama kad sede. Bučne su i to često koriste. Kučke nisu zgodne.

3.) Orijentacija. Kučke nalaze svoj identitet samo u sebi i onom što čine. One su subjekti, ne objekti. Mogu da budu u odnosima sa ličnošću ili nekom organizacijom, ali se nikada ne udaju ni za koga i ni za šta, pa bio to čovek, kuća ili pokret. Ove Kučke više vole da planiraju svoj život nego da žive od danas do surtra, od čina do čina, od osobe do osobe. One su nezavisne i smatraju da mogu da rade što im se prohte. U stvari, postaju kučke tek onda kad im se nešto nađe na putu. Ako su profesionalno opredeljene, one teraju karijeru i ne boje se takmičenja ni sa kim. Ako nisu profesionalno opredeljene, opet tragaju za samo-izražavanjem i samo-potvrđivanjem. Šta god da rade, one žele aktivnu ulogu, i često ih smatraju oholim. One često dominiraju nad drugim ljudima, čak i kad im uloge nisu dostupne, što još više podvalači njihovu energiju i sposobnost. Još više ih optužuju za dominiranje kada čine ono što bi se smatralo prirodnim za muškarce.

Prava Kučka je samo-definisana, ali se termin »kučka« upotrebljava sa diskriminacijom. To je proširena kovanica koja služi potčinjavanju žena, koju su izmislili muškarci, a prihvatile žene. Kao i izraz »crnčuga«, »kučka« služi za društvenu izolaciju i diskreditovanje klase onih koji se ne uklapaju u prihvaćene kalupe društvenog ponašanja.

KUČKE ne upotrebljavaju ovu reč u negativnom smislu. Žena bi trebalo da bude ponosna kad se proglasi kučkom, jer je Kučka Lepa. To bi trebalo da bude afirmacija po sebi, a ne negacija drugih. Ne može svako da se smatra Kučkom. Da bi se smatrala kučkom, žena ne mora da ima sve tri navedene oznake, ali bi morala da ima bar dve. Ako poseduje bar delimično sve tri, ona je Kučkina Kučka. Samo Superkučke, kojih je inače malo, imaju ove tri odlike u potpunosti. Većina ne ostaje dugo u ovom društvu.

Najvažnija odlika svih Kučki je da one prostački krše koncepcije ponašanja prema seksualnim ulogama. One ih krše na razne načine, ali ih krše. Njihov stav prema sebi i drugima, njihovi ciljevi, njihov lični stil, njihova pojava i način držanja draže muškarce i čine da se ovi osećaju nelagodno. Nekad je to svesno, nekad nije, ali se muškarci obično neprijatno osećaju pored kučki. Smatraju ih zabludelim. Misle da je njihov stil uznemiravajući. Tako su stvorili osnovu za izopaštenje svih koje sažaljevaju kao kučkaste, nazivajući ih frustriranim ženama. One su možda frustrirane, ali ne seksualno, već društveno.

Ono što uznemirava kod Kučke je njena dvopolnost. Ona u sebi objedinjuje osobine koje se tradicionalno definišu i kao »muževne« i kao »ženstvene«. Kučka je gruba, neposredna, arogantna, ponekad egoistična. Ona nema smisla za posredne, suptilne, misteriozne načine »večne ženstvenosti«. Zato što hoce da žive svojim životom, one preziru starateljski život koji im se dodeljuje.

Naše društvo definisalo je čovečnost kao mušku, a žensko je nešto različito od muškog. Iz toga sledi da žene mogu biti čovečne samo ako se brinu za muškarce. Da bi živela, žena mora da služi, uvažava i sluša čoveka, a ono što dobija u zamenu je u najboljem slučaju senka života. Kučke odbijaju da služe ikoga. One zahtevaju da budu punomoćna ljudska bića, a ne senke. One hoće da budu i žene i čovečne. Ovo ih čini društvenom protivrečnošću. Postojanje kučki uglavnom negira ideju da žena može da se ostvari samo kroz odnos sa muškarcem i prkosi verovanju da su žene večita deca, koja moraju da budu pod nadzorom drugih.

Zbog toga je, uzevši stvar ozbiljno, Kučka pretnja društvenim strukturama koje podjarmljuju žene i drže ih na mestu na kojem su. Ona je živi dokaz da potlačenost žena ne mora da postoji i tako stvara sumnju u vrednost čitavog društvenog sistema. No zato što je pretnja, ne uzima se ozbiljno. Umesto toga, smatra se izvitoperenom. Muškarci izmišljaju posebno određenje za nju, po kome je ona samo delimično čovečna, ali sigurno ne žena. Odnoseći se prema njoj kao prema ljudskom biću, oni odbijaju da se prema njoj odnose kao prema polnom biću. Žene se čak više muče zbog toga što ne mogu da zaborave da su žene. Boje se da će se preblisko poistovetiti sa sobom. Kučka ima slobodu i nezavisnost kojoj one zavide; ona ih poziva da napuste sigurnost svojih okova. Ni čovek ni žena se ne mogu suočiti sa realnošću Kučke, jer da to učine, suočili bi se sa svojom potkupljenošću. Kučka je opasna. Zato je ignorišu kao osobenjaka.

To je koren njene sopstvene potlačenosti. Kučke nisu potlačene kao žene, one su potlačene zato što nisu slične ženama. Kučku izopaštavaju zato što insistira na svojoj čovečnosti pre nego na ženstvenosti, poštenju prema sebi pre nego prema instrumentima društvenog pritiska. Čak i kao devojke. Kučke provaljuju granice ponašanja prihvaćenog prema polnoj ulozi. Ne poistovećuju se sa drugim ženama, a ponekad im zrela kučka služi kao uzor. One moraju naći svoj put, iskopati ovu nezacrtanu liniju, koja bi trebalo da proistekne iz njihove neizvesnosti i nezavisnosti.

Kučke su dobar primer žena dovoljno jakih da opstanu čak i u strogoj, kaznenoj socijalizaciji našeg društva. Kao mladim devojkama, nikada im nije dopiralo do svesti da žene moraju da budu inferiorne prema muškarcima u svemu osim u ulozi majke-pomoćnice. One su se branile kao deca i nikada nisu sebi usadile robovski način ulagivanja i laskanja, koji se naziva ženskim. Neke Kučke su bile nesvesne društvenih okolnosti, a neke su im se tvrdoglavo opirale. U mislima i duhu, sve su Kučke odbijale da se povinuju ideji granica onog što mogu da budu i čine. One ne priznaju granice svojih aspiracija i preduzimanja.

Zbog ovog otpora bile su otvoreno osuđivane. Njih su nipodaštavali, korili, izrugivali im se, ogovarali ih, ismjevali i izgonili. Naše društvo učinilo je od žena robove, a zatim im nametnulo robovsko ponašanje. One koje su odbile da se tako ponašaju, naružene su da nisu prave žene.

To je učinjeno vrlo suptilno. Malo ih je bilo koji su otvoreno rekli da Kučke ne vole zato što ne igraju igru polne uloge. U stvari, malo ih je bilo sigurno zbog čega ne vole Kučke. Oni nisu shvatili da Kučkine povrede strukture stvarnosti, dovode u opasnost stvarnost samu. Od samog detinjstva pa nadalje, neke devojke nisu mogle da se uklope i bivale su predmet ismejavanja. No, nekoliko ljudi je bilo svesno otkuda to dolazi. Problem se nikada nije postavljao. Ako je uopšte i bilo reči o tome, onda se to činilo šapatom, iza leđa devojke. Kučke su dovodili do osećanja da nešto sa njima nije u redu; nekakva lična greška.

Šiparice besne posebno u igri »Jarca greha«. U tom dobu života im govore da moraju da se bore za plen (tj. muškarca), koliko dopusti društvo. One moraju da potvrde svoju ženstvenost ili da uvide suprotno. Veoma su nesigurne u sebe i zato nemilosrdne prema drugima. Neljubazne su prema svojim rivalkama, još grublje prema onima koje izgube u borbi. Njihove vršnjakinje, koje ne učestvuju u tome i ne praktikuju veštinu zavođenja muškarca, isključene su iz većine društvenih grupa. Ako to nije znala do sada, Kučka saznaje da je različita

Kako postaje starija, sve više razume zbog čega je različita. Kad počne da se zapošljava ili učestvuje u radu organizacija, retko uspeva da mirno sedi i radi ono što joj se kaže. Kučka je svojeglava i toga ne želi da se odrekne. Ona želi da se popne visoko, da bude kreativna i prihvati odgovornost. Zna da je za to sposobna i želi da ostvari svoje mogućnosti. To je, pre svega, njen cilj, i to smeta muškarcima za koje radi.

Kada se sretne sa hladnim zidom polnih predrasuda, ona se ne povlači. Onesvetiće se udarajući glavom o zid, jer neće prihvatiti svoju pomoćnu ulogu. Ponekad ona probije svoj put. Ili se koristi svojom dovitljivošću da pronađe ili načini rupu. Ili je deset puta bolja nego oni koji se sa njom takmiče. Ona prima manje nego što daje. Kao i u ostalih žena, ambicije su joj često neodređene, zato što još uvek nije pobegla od inferiornog znaka »slabijeg pola«. One se često, sa zadovoljtsvom, bore za moć iza prestola — što znači ne pravu moć — jer ne shvataju da pravo spoznavanja dolazi tek kad se zadobije presto. Zato što je u čitavom životu podređena, što je žena, a i nije prava žena, Kučka neće uvek shvatiti da ono što je postigla nije tipično za žene. Visoko kompetentna Kučka često sebe sažaljeva, odbijajući da prepozna sopstvenu superiornost. Ona obično kaže da je osrednja ili još manje; ono što može ona, mogu svi.

Kao odrasle, Kučke možda shvataju žensku ulogu, bar spolja, ali se retko dobro snalaze u njoj. Ovo posebno važi za one žene koje su po prirodi krupne. One žele da oslobode svoja tela isto kao i svoj duh i žele svaki pokret koji utroše na sužavanje svojih fizičkih kretnji ili navlačenje maski — umesto da okreću ljude protiv toga. A pošto krše fizički izgled polnih uloga, one nisu tako slobodne da ih krše psihološki i intelektualno. Nekoliko izuzetaka može se tolerisati, ali mnogo njih stvara opasnost. Ružno je ne misliti kao žena, ne zvučati kao žena i ne činiti stvari koje žene obično čine. Ne izgledati kao žena, znači prevršiti meru, ne kretati se i ne ponašati tako. Naše društvo je nemilosrdno, jer uskim merilima ograničava širinu ljudskih različnosti. Žene su uglavnom definisane prema svojim fizičkim karakteristikama. Kučke koje ne narušavaju ove granice, mogu da narušavaju druge. Kučke koje ili krše u načinu i broju, mogu ponekad da zavide onima koji strože paze na svoju ekspanzivnost u ličnosti i ponašanju. Ove Kučke se često više muče jer je njihova iščašenost uvek vidljiva. Ali, kompenzacija im je u tome što Kučke drugi shvataju ozbiljnije nego male žene. Jedan od izvora njihove patnje istovremeno je i izvor njihove snage. Ova igra vatrom istom merom stvara i lomi Kučke. One su razapete između dva pola — poštenog odnosa prema sebi ili prihvatanja kao socijalnog bića. Zbog toga su vrlo osetljive, ali je ostatak sveta neosetljiv na tu osetljivost. Spolja često stvaraju odbrambenu debljinu, koja čini da ponekad izgledaju jače. To je posebno važno za one Kučke koje moraju da se izoluju da bi izbegle prepravljanje ili uništenje. One koje su dovoljno srećne da odrastu u sličnom društvu, sa roditeljima koji imaju razumevanja, sa jednim ili dva modela dobre uloge i vrlo jakom voljom, mogu da izbegnu najgore vidove Kučkinstva. Dobijajući manju psihološku kaznu za ono što jesu, one mogu da prime svoju različnost sa lakoćom koja dolazi od samouverenosti.

Nesiguran je put onih koje su sasvim prepuštene sebi. Neke konačno shvate da im bol nanosi ne samo to što nisu konformisti, već i to što konformisti ne žele da budu. Tako dolaze do saznanja da nema ničeg posebno neispravnog u njima — one se, prosto, ne uklapaju u ovu vrstu društva. Mnoge eventualno nauče da se izoluju od grupe društvene sredine. Ali, i to ima svoju cenu. I pored toga što su obazrive i savesne, samouverenost stečena na ovaj način — bez pomoći svojih sestara — jeste češće vrsta arogancije. Kučke zaista mogu biti toliko grube i neosetljive, da su u njima i poslednji znakovi čovečnosti duboko pokopani i gotovo uništeni.

To ne čine sve Kučke. Neke umesto neosetljivosti, otvaraju svakom svoju ranjivost. Umesto samouverenosti, one razvijaju nezdravu sklonost ka odbacivanju. Tobože istrajne po spolnjem izgledu, u unutrašnjosti su samo prokleto meso, odakle crpu sirovinu za beskonačno verbalno šibanje. To su Kučke koje su postale Loše. One često šetaju sa iverom na ramenima i troše se na neproduktivnu osvetu, kad neko prihvati njihovu smelost da se njome bave. One su omrznute, jer nikada stvarno ne veruju ljudima. One nisu naučile da svoju snagu koriste konstruktivno.

Kučke koje su kao ljudska bića bile osakaćene uvek svaljuju svoj bes na druge ljude — uglavnom na druge žene. **To je dobar primer kako su žene izvežbane da cene sebe i druge. Kučke su krive isto kao i Nekučke za samo-mržnju i sve-mržnju i Ružni bol, najgore, od ovih nesreća. Sve Kučke su izgnanici, jer nisu prošle kroz psihološku mašinu i predmet su svačijeg prezira. Kao grupa, Kučke su od drugih žena tretirane isto kao što su sve žene tretirane od društva — punopravno na svom mestu, dobre za eksploataciju i ogovaranje, a u ostalome ignorisane i odbačene. One prete tradicionalnoj ženskoj poziciji, dok su istovremeno grupa u kojoj žena može da se oseća superiorno. Mnoge žene i sažaljevaju Kučke i ljubomorne su na njih. Dok se teše da nisu kao te agresivne, ćudljive muškarače, one potajno sumnjaju da bi muškarci, najvažnija stvar u njihovim životima, mogli slobodnu, samostalnu i nezavisnu Kučku pre da požele kao ženu.**

S druge strane, Kučke ne brinu mnogo za druge žene. One rastu ne voleći druge žene. One ne mogu da budu u dobrim odnosima sa njima, ne mogu da se poistovete i nemaju ništa zajedničko sa ovim ženama. Druge žene su za njih norma u koju ne mogu da se uklope. One odbacuju te koji su odbacili njih. To je jedan od razloga što Kučke, koje su vešte u pletenju društvenih teškoća, preziru one žene koje to nisu. Kučke žele da se osećaju kao oni koji izvršavaju što naume. Mnoge žene bile su direktni uzročnici muka koje su Kučke morale da istrpe, što je, iako manje, važilo i za druge grupe, koje su imale političku svest da shvate o čemu se radi. Kučke su bile potlačene od drugih žena isto, ako ne i više nego od muškaraca što je uzrokovalo i veću mržnju.

Kučkama nije ugodan odnos prema drugim ženama, jer one nisu njeni psihološki parnjaci. Kučke ne vole one koji su pasivni. Ovi se uvek pomalo plaše da će razbiti lomljivu stvar. Žena je izvežbana da bude pasivna i naučila je da se tako ponaša čak i kad nije tako. Kučka nije pasivna i ne sviđa joj se igranje takve uloge. No, ona ne voli ni da dominira — bez obzira da li je to prirodna odvratnost prema dominiranju nad ostalima ili strah da bi to moglo da izgleda suviše muški.

Tako se Kučka opušta i dolazi do svog prirodnog, ne-pasivnog »ja«, i to samo u društvu onih koje su jake kao ona. To se često dešava u društvu muškaraca, ali one Kučke koje još nisu sasvim podlegle samo-mržnji, najbolje se osećaju u društvu svojih Kučki. One su njeni pravi parnjaci, zato što pred njima ne mora da igra nikakvu ulogu. Kučka može da bude slobodna samo sa drugim Kučkama.

Ovi momenti nisu česti. Veći deo vremena Kučke moraju da budu psihološki izolovane. Muškarci i žene ih se plaše i reaguju suprotno, pa Kučke s pažnjom čuvaju svoj integritet. One sumnjaju i na mali broj onih koji su sposobni da im veruju, jer često ispada da se radilo o prevari. Ali, u toj usamljenosti leži snaga, a iz izolacije i gorčine nastaju vrednosti koje druge žene ne mogu da imaju. Kučke su među najčudnijim herojima društva. One su pioniri, avangarda, špicevi. Tu ulogu igraju već prema svom postojanju, htele one to ili ne. Mnoge se ne libe da potkopavaju interese mase žena, za koje nemaju sestrinske osećaje, ali se to ne može sprečiti. One koje krše norme, proširuju ih; ili izazivaju lom sistema.

Kučke su prve išle u koledž, prve su probile Nevidljivi Zid profesija, prvi su društveni revolucionari, sindikalne vođe, organizatori drugih žena. Usuđivale su se da učine ono što druge žene nikako ne bi, zato što nisu bile pasivna bića i što su htele da izraze svoje ogorčenje. One su blatile društvo koje je žudilo za promenom, a ženama otvorile oblasti sveta koje bi im inače ostale nepoznate. Živele su na ivici. Same, ili uz pomoć svojih sestara, izmenile su svet u kome živimo.

Po definiciji, Kučke su u ovom društvu marginalna bića. One nemaju pravog mesta u njemu, a ne bi tu ostale i da ga imaju. One su žene, ali ne prave žene. One su ljudi, ali ne i muškarci. Neke kučke ne znaju da su žene, jer ne mogu da budu u vezi sa drugim ženama. One ponekad mogu da igraju žensku ulogu, ali onda znaju da je to samo igra. Glavni psihički teret nije u njih verovanje da su inferiorne, nego verovanje da to nisu. Rečeno im je da su im životi nakazni. Korišćeni su, naravno, mnogo pristojniji termini, ali je suština ostala ista. Kao i većina žena, one su naučile da mrze sebe. Iz raznih pobuda na razne načine, ali je efekat bio sličan. Internalizacija štetnog samo-koncepta uvek u dobroj meri rezultira iz gorčine i uvređenosti. Ova ljutnja je obično okrenuta ka samo-izgradnji jedne neuljudne osobe — tj. žene — što još više snaži društvene klišee o njima. Samo sa političkom svešću moguće je usmeriti se ka izvoru— **društvenom sistemu.**

Veći deo ovog manifesta govori o Kučkama. Sledeći će biti o KUČKI. Organizacija još uvek ne postoji i ko zna da li će ikada. **Kučke su i onako prokleto nezavisne i naučene da ne** veruju drugim ženama — da bi za njih bilo teško da veruju i jedna drugoj. To je ono što moraju da nauče. Moraju da nauče da prihvate sebe kao Kučke i pomognu svojim sestrama da to postanu. Kučke moraju naučiti da budu ponosne na sebe i svoju snagu. One se moraju pokrenuti iz izolacije, koja je bila njihova zaštita, i pomoći mlađim sestrama da izbegnu ove opasnosti. One moraju da shvate da su žene često manje tolerantne prema drugim ženama nego sami muškarci, jer su ih učili da na drugu ženu gledaju kao na svog neprijatelja. Kučke se moraju udružiti u pokret koji bi se bavio njihovim problemima na politički način. One se moraju organizovati za sopstveno oslobođenje, kao što se sve žene moraju organizovati za svoje. Moramo biti snažne, moramo biti militantne, moramo biti opasne. Moramo shvatiti da je Kučka Lepa i da nemamo šta da izgubimo. Zaista ništa.

Ovaj manifest je napisan i uređen uz pomoć nekoliko mojih sestara, kojima je i posvećen.

preveo Božidar Zečević

DOROTI TOD ENO

20. TELE VIZIJA KAO SKUP GRAĐANA

Monitorski sistem televizije je možda naša poslednja prilika da razvijemo stvarni sistem komunikacija u zajednici i da, služeći se tehnologijom, pomognemo građanima da dosegnu jedan drugog.

Emitovana televizija je, svakako, prodala ono što se od nje očekivalo za izvesnost trgovine sapunom. Medij koji prodire u najveći broj domova u zemlji ima fantastičnu mogućnost da poveže sve te ljude i da njihovu svest podstakne na akciju.

Ipak, dok im emisije prodiru u domove, kod ljudi se razvijaju apatija i strah, pre nego akcija. Okružena gradovima koji

PHOTO: ANNA BEEKE

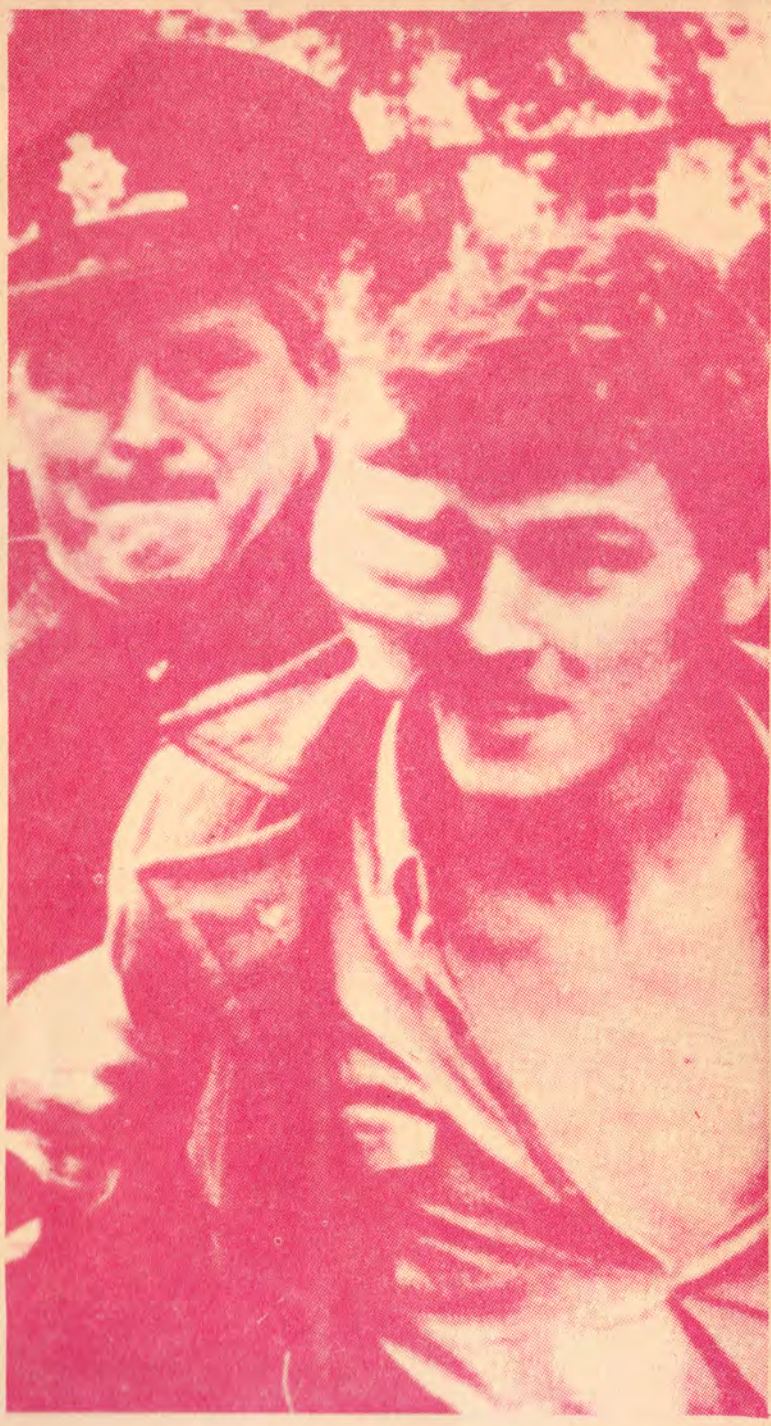

nestaju, zagađenim vazduhom i zatrovanom vodom, napuštenim farmama, gnevnom sirotinjom i nezadovoljnom i odmetnički raspoloženom mladeži, publika krši ruke od očajanja u svojim dnevnim sobama. Možda je način da se ljudi oslobode apatije i problema u tome da se udruže i pokušaju da ih razreše. Ali kako u našem prevelikom, suviše centralizovanom, suviše organizovanom društvu, možemo ponovo da nađemo put do shvatanja vlade kao skupa građana, što bi značilo da ljudi istinski uzimaju učešća u životu zajednice i u svojim sopstvenim životima?

TEHNOLOŠKI SKUP GRAĐANA

Televizija ima potencijalnu snagu da tehnološki predstavlja skup građana, važan instrument ponovne demokratizacije.

Evo konkretnog primera: grupica građana počinje da se organizuje povodom nekog pitanja — recimo, zagađenja koje je danas svuda prisutni problem. Potreban im je veći broj ljudi. Potrebno im je da se zbliže sa svim ljudima kojih se to lično tiče; oni to treba da objasne drugima i da izazovu šire interesovanje. Oni treba i da dovedu u vezu sve te ljude i da ih podstaknu na akciju.

Ako ta grupica zainteresovanih građana ima pristup na televiziju zajednice, može sama da napravi TV program, uz pomoć i savet nekoga ko se razume u tehnologiju TV snimanja. Ali oni kontrolišu program; odlučuju koga će i šta da snimaju; dodaju komentare; montiraju program. Zatim, oni pozivaju sve zainteresovane gledaoce da dođu na sledeći sastanak, da diskutuju o mogućim akcijama.

Zatim se taj sastanak snima i najvažnije sa njega prikazuje se na televiziji zajednice (ili se sastanak snima živo). Ljudi koji nisu mogli da prisustvuju sastanku ipak su obavešteni. Sve sledeće akcije grupe snimaju se i prikazuju. Ljudima čije se mišljenje razlikuje pruža se prilika da to javno kažu. Predmet koji se tiče javnosti, razmatra javno ta ista javnost i javna tela dovode se pred dobro obaveštenu publiku.

UKLJUČIVANJE NARODA

Televizija zajednice može da obezbedi pravo da se bude obavešten i pravo davanja obaveštenja. Komunikacija postaje dvosmerna ulica, a povratna sprega je ugrađena u mediju. Televizija postaje oruđe za razvoj demokratije.

EMITOVANA ILI MONITORSKA TELEVIZIJA?

Emitovana TV ima prednost što se danas nalazi u svakoj kući, ali ima i veliki nedostatak što je upletena u zahteve mreže i komercijalne imperative. Između toga dvoga, mogućnost slobodnih otvorenih vidika, necenzurisane televizije zajednice, prokleto je udaljena.

Monitorski sistem, s druge strane, ima neprocenjivu prednost u tome što je još neravijen. Alternative su još uvek moguće. Vlasnici monitorskih sistema su, naravno, privatne kompanije. Uprkos tome, mi u Kanadi smo srećni da imamo Kanadsku komisiju za radio i televiziju, čija briga za kanadske sadržaje određuje obaveze vlasnicima monitorskog i emitovanog TV programa sadašnje kanadske televizije.

Monitorske kompanije takođe imaju na raspolaganju 8 do 24 kanala, što znači da posvećivanje jednog kanala društvenom programu ne bi bilo na uštrb jakih »prioritetnih kanala«, kao što su kanali preko kojih se prenosi program iz SAD, obrazovne emisije, ili potpuno zakupljeni kanali.

PITANJE KONTROLE

Ko treba da kontroliše program zajednice? Da li će oni koji rade na monitorima da improvizuju popularne serije Bingo-igara (kanadskog sadržaja)? Ili će da prikazuju slobodne programe lokalnih crkvenih grupa ili časove sa Univerziteta? Ili će da ispune ulogu organizovanja kanala za zajedničku diskusiju i uključivanje? Kako to može da se izvede?

IZVEŠTAJ RIČARDA NILZENA I PAT FERNSA

Ričard Nilzen i Pat Ferns iz RTV Kanade podneli su izveštaj KKRT-u pod nazivom »Televizija zajednice: realni predlog«. To je dokumenat od velikog značaja i mislim da je najbolje da ovde prenesem izvode iz njega:

Danas verovatno nijedan grad na svetu, svakako nijedan grad na ovom kontinentu, nije uspeo da ostvari istinsku službu televizije zajednice. Emitovani TV program do danas, značio je ili komercijalni, ili državni, ili obrazovni program i nijedan od tih programa nije uzimao grad ili društvo za osnovu delovanja.

Služba televizije zajednice mora da bude na izvestan način odgovorna zajednici. Ona ne sme da postane komercijalni interes bilo koje grupe. Ne sme da počiva na pokroviteljstvu. Takva služba mora da bude u stanju da privuče osnovni deo publike i mora da se pronađe neka mogućnost da se za to obezbedi osnovna količina novca.

Naivno je verovati da amaterizam predstavlja trajnu vrlinu takve televizije zajednice. Učešće zajednice predstavlja dvostruki proces, u koji su uključeni i akteri koji se pojavljuju pred kamerom i gledaoci koji prisustvuju događaju na ekranu. Može se verovati da će ova druga grupa aktivnije da se uključi u svoju zajednicu; ali, bilo šta da se dogodi, mora se shvatiti da publika predstavlja važan element televizije zajednice.

Polazeći od ovih objektivnih okolnosti, jasno je da služba televizije zajednice ne sme da bude u vlasništvu, niti pod upravom monitorske kompanije radi njenog sopstvenog komercijalnog interesa. Ona ne sme da se »proda« bilo kakvom komercijalnom interesu. Njome ne sme da »rukovodi« odbor građana, već proizvođačka kompanija, zainteresovana za efikasnost programa i efikasnost delovanja.

STRUKTURA

Predlažemo da šest elemenata uđe u strukturu kanala televizije zajednice u okviru monitorske TV—mreže. Tih šest tela su: Kanadska komisija za radio i televiziju, kompanije monitorske TV, Odbor ustanove, Kompanija za proizvodnju, Izveštačka služba i grupe zajednice.

KKRT

Kao najviša instanca, KKRT mora da odobri ustanovljenje ovog poduhvata televizije zajednice... i da procenjuje sposobnosti Odbora ustanove da sprovodi ustanovljena načela.

KOMPANIJE MONITORSKE TV

Kompanije monitorske TV obezbeđuju kanal neophodan za službu televizije u zajednici, a materijal za to treba da dobiju od Odbora ustanove. Predlog koji bi KKRT uputila svim kompanijama da povećaju pretplatu za 60 centi mesečno, da bi se isplatilo poslovanje bez zarade, bio bi realan početak nekomercijalne službe...

Uz to, kompanije monitorske TV treba da se pobrinu da omoguće izvesne olakšice oko studija, opreme za prenos itd...

ODBOR USTANOVE

Odbor ustanove bio bi veliki odbor koji bi zastupao interese zajednice i snosio bi odgovornost za osiguranje ispunjavanja ustanovljenih načela. Predstavnici kompanija monitorske TV, Kompanije za proizvodnju i Izveštačke službe bili bi članovi tog Odbora, iako bi većinu predstavnika sačinjavale zainteresovane društvene grupe, na primer, članovi poslovnih i radničkih udruženja, grupe građana, religiozne grupe, političke partije, škole, sportska udruženja; u stvari, to bi bio što reprezentativniji presek zajednice.

Značaj Odbora ustanove je najveći: on predstavlja zajednicu koju čine i publika i učesnici. Odbor ustanove će određivati koja će se kompanija starati za proizvodnju i određivaće koordinacionu službu neophodnu za organizovanje programa, kao i agenta za izveštačku službu... kao zaštitnik ustanovljenih načela, Odbor ustanove je nekomercijalno telo i ne ostvaruje zarade; u stvari, on je otelotvorenje svih težnji i ideala ovog poduhvata televizije zajednice.

KOMPANIJA ZA PROIZVODNJU

Kompanija za proizvodnju je odgovorna za koordinirano prenošenje događaja u zajednici preko monitorske mreže, za

obezbeđivanje razumnog i lakog pristupa pojedinaca i grupa u okviru zajednice mediju i za celokupnu proizvodnju programa za ovaj kanal.

Kompanija za proizvodnju poslovala bi na godišnji ugovor, a odluku o njegovoj obnovi donosio bi Odbor ustanove. Kompanija za proizvodnju posedovala bi malo ili nimalo osnovne opreme, tako da se u tom slučaju ne bi javljali problemi oko neobnavljanja ugovora. Ali, Kompanija za proizvodnju je u službi ustanovljenih načela, a ne Odbora ustanove, tako da mora da bude nezavisna u ispunjavanju svojih obaveza prema ustanovljenim načelima.

Televizija zajednice mora da ima slobodu da eksperimentiše, i da omogući da se iskažu sva različita mišljenja koja postoje u zajednici, bez ikakvog birokratskog mešanja prilikom donošenja odluke.

IZVEŠTAČKA SLUŽBA

Izveštačka služba je bitna za uspeh ovog poduhvata. Ona je samo deo ostvarivanja programa, ali važan deo, jer je zadatak televizije zajednice da obaveštava. Objavljivanje tih informacija neizbežno će dovesti do toga da zajednica reaguje na ono što se događa. Ovi izveštaji podstiču na učešće, ne samo u okviru zajednice već i na televiziji zajednice, jer se očekuje da taj kanal postane mesto gde se obavljaju poslovi zajednice. Osim toga, izveštačka služba imaće važnu ulogu u izgrađivanju publike, što predstavlja drugu stranu medalje uključivanja u zajednicu.

Potpuno obuhvatanje svih događaja koji se tiču zajednice, vrši štampa, tako da bi bilo logično da se pokuša da se neki od gradskih dnevnih listova uključi u obezbeđivanje materijala za televiziju zajednice.

(Nilzen i Ferns izlažu dalje svoju zamisao izveštačke službe. Nisam siguran da to možda još više ne učvršćuje ionako nesrećno gledanje na tipično novinarsko izveštavanje, zato mislim da bi se morao razviti nov pristup novinarstvu, uporedo sa novim pristupom televiziji. Ja bih, ipak, primetila da postoji bliskija veza između novina i pravljenja TV programa, nego što oni smatraju). (DTE)

GRUPE ZAJEDNICE

Snaga strukture koju mi predlažemo, je u tome što zajednica, koju predstavlja Odbor ustanove, ima odlučujuću ulogu u oblikovanju svog televizijskog kanala, a Odbor ustanove će se najvećim delom sastojati od predstavnika grupa zajednice.

OBRAZOVANJE PROGRAMA

Okvir koji mi predlažemo za program je, da se vesti i aktuelni materijal emituju svakog dana u nedelji od 19 časova do ponoći. Program na ovom kanalu ne bi uopšte bio nalik na programe postojećih TV stanica i zahtev za njim najvećim delom počiva na njegovoj jedinstvenosti. Umesto programa koji se deli na vremenske periode od pola sata ili sat, koji danas postoji samo da bi se udovoljilo zahtevima TV-mreže i, u stvari, predstavlja poziv gledaocima da ugase aparat ili da okrenu drugi kanal, mi predlažemo neprekidni program — kakav postoji na lokalnim radio stanicama.

Broj predloga za obrazovanje programa koji sledi suviše je dugačak da bi se ovde štampao. (DTE)

ZAKLJUČCI

U ovom izveštaju izneli smo predlog za televiziju zajednice, koji je u jednakoj meri idealan i realističan. Načelo koje mi zastupamo, jasno izražava ideale na koje je Parlament, u interesu kanadskog naroda, uputio, bar teorijski, emitovanu televiziju. A ta struktura dozvoljava slobodu uz sve odgovornosti...

Naša je najveća želja da doprinesemo poboljšanju kvaliteta i odnosa prema javnom životu u našoj zajednici i našoj zemlji, preko bolje i odgovornije upotrebe televizije.

LJUDI MOGU DA PRAVE SOPSTVENI ŠOU

Mislim da Nilzen i Ferns ističu ulogu profesionalaca na televiziji i u novinarstvu više nego što je potrebno, jer ako se ljudi nauče da sami upotrebljavaju TV, učešće profesionalaca neće biti neophodno. Jasno je da program ne treba da bude bljutav ili dosadan. Ali, iskustvo koje smo imali sa »amaterima« koji upotrebljavaju magnetoskop formata 13 mm, pokazalo je da zabavni programi mogu lako i dobro da se naprave kad ljudi imaju šta da kažu. I nedavno iskustvo u Tander Beju, gde je grupa građana, »Gradski razgovor«, napravila niz polučasovnih šou-a na lokalnom TV programu, pokazalo je da se publika jedne zajednice živo interesuje za prikazivanje lokalnih tema na TV. Deo programa sačinjavali su i komentari koje je publika upućivala putem telefona za vreme emisije (ponekad je bilo i po pedeset komentara); veoma često se ista tema spontano nastavljala na radio programu sa uključivanjem publike putem telefona, sledećeg dana; i, najmanje jedna organizacija se formirala preko interesovanja koje je izazvao program.

Televizija zajednice treba da istinski pokuša da stvori nov oblik televizije — da izađe iz kolotečine samorodnog »objektivnog« žurnalizma, treba da ima osoblje osposobljeno da podučava i podržava grupe građana da prave sopstveni program i da provodi vreme tragajući za grupama koje su još uvek suviše stidljive da same pokušaju da se u to uključe. Da ima, ne baš sasvim veliku ulogu organizatora u zajednici, ali bar toliku, koliku ima klasična TV.

Treba takođe da se odredi vreme za »časove vežbanja« sa neiskusnim grupama, tako da one odmah mogu da vide sebe na magnetoskopskom snimku, da pomoću tog iskustva uče i napreduju, a isto tako mogu da uče koji prilazi njihovom predmetu imaju najbolje dejstvo. Oni će prestati da budu nervozni, steći će pouzdanje i bolje će procenjivati ono što rade.

Magnetoskopski snimci formata 13 mm mogu se lako prebaciti na format 26 mm za emitovanje preko mreže monitora, tako da će lakoća i pokretljivost 13 mm magnetoskopa značiti realne mogućnosti za pravljenje pogodnog i maštovitog programa, za relativno malo novca.

U svakom slučaju, stvarna potreba za jakom ekipom profesionalaca postojaće uvek, jer mnogi građani koji će želeti da učestvuju u programu, neće imati vremena ili želje da taj program sami prave. Ali, stav profesionalaca treba da bude takav da oni »olakšavaju komunikaciju«, a ne da budu »stručnjaci i kontrolori komunikacije«; oni moraju da razviju svoje sposobnosti da podučavaju i animiraju.

NAREDNI TEHNOLOŠKI KORAK

Ako članovi zajednice uče da upotrebljavaju sada dostupna oruđa za vođenje dijaloga i rasprave u zajednici, biće mnogo spremniji da koriste do maksimuma olakšice koje će im biti dostupne u bliskoj budućnosti, u »gradovima okruženim žicom« sa televizijskim i filmskim »utvrđenjima«, u koja će kompjuteri omogućavati lak pristup. Možda će tada postojati više prilike da se razvoj tehnologije upotrebi za ciljeve korisne ljudima.

DOĆI ĆE DO BORBE

Izneta teorija o komunikacijama još se ne sprovodi u praksi i to neće biti lako izvodljivo. Ona narušava status quo; rizikuje da bude kontroverzna; mogla bi da prouzrokuje velike promene. Oni koji su u stanju da omoguće olakšice, veoma ljubomorno čuvaju prednosti vlasnika i pritisak na taj ustanovljeni medij može da bude tako veliki, da i oni sami mogu da se osete veoma ugroženim. Lokalne vesti takođe mogu da budu nervozne zbog svih tih slobodnih rasprava o javnim predmetima. Reklamnim agentima, takođe, može da se ne dopadne to aktivno, upitno raspoloženje javnosti. Mnogo će reći biti o »odgovornostima«, uglavnom neodređenih i svako će sebi davati za pravo, Sve ovo nateraće na opreznost i ljude koji su se uverili, odlučili i obavezali da to ostvare.

prevela Svetlana Gligorijević

21. TELE VIZIJA I BOLE SNIKOVA SLIKA O SEBI

»O, kad bi nam bio pružen dar
da sebe vidimo kao što nas drugi vide!
Bili bismo oslobođeni mnogih zabluda
i glupih shvatanja.« Robert Bernz

Bolesnikova zamisao sebe, njegova procena sopstvene vrednosti razumevanja osećanja i reakcija koje izaziva kod drugih, bili su najznačajniji za psihoterapeute, različite kao što su Frojd, Horni i Rodžers. Monitorski sistem televizije omogućio je danas da se još više istakne ta stalna granica psihijatrije, jer bolesnik može da sagleda sebe na brz i neubičajen način — potpuno objektivno — onako kako ga drugi vide.

Jednostavnim posmatranjem snimka grupnog psihoterapijskog događaja, odmah posle seanse, bolesniku se pruža objektivna, neposredna slika o sebi, njegove racionalizacije i reakcije koje izaziva kod drugih. Tako viđenje sebe sama, do koga se drugim terapeutskim metodama dolazi mesecima, sada može da se dogodi gotovo odmah. Bolesniku se na ovaj način pomaže da shvati da je njegova unutarnja predstava o sebi iskrivljena i da je možda baš on sam uzročnik sopstvenih problema, a ne svet oko njega.

Ova nova upotreba monitorskog sistema televizije kao terapeutskog sredstva može da prevaziđe svoju psihijatarsku ulogu učenja i posmatranja. U državnoj bolnici Kemarilo u Kaliforniji, kojom upravlja dr Luis R. Neš upotreba magnetoskopskog snimka otvorila je mogućnost samoposmatranja i samoprocenjivanja »koje nije bilo moguće postići na bilo koji drugi način«. Pomoću ovog medija dobijeni su izvanredni rezultati kod hroničnih, bolnički lečenih mentalnih bolesnika. Čovekova potreba da vidi sebe u dejstvu je, očigledno, neodoljiva i čak ni bolesnici za koje je ranije izgledalo da su izgubili veru u sebe, ne mogu da se od toga otrgnu. Sve discipline su uzele učešća u razvijanju te nove tehnike.

Uobičajeno je da se psihoterapija — bilo grupna, bilo individualna — odvija iza zatvorenih vrata, jer se poverljivost i isključivanje javnosti smatraju osnovnim zahtevima. Međutim, na osnovu poslednjih iskustava može da se pretpostavi da te karakteristike nisu bitne koliko se smatralo, naročito »ako je postupak usmeren na to da se ličnosti vrati odbijena slika koju ona predstavlja svetu«, rekao je dr Frederik H. Stoler, klinički psiholog u državnoj bolnici Kemarilo, začetnik ideje o grupnoj psihoterapiji pomoću televizije.

Pošto su se sprovel na klinici, redovne seanse grupne psihoterapije, prikazivale su se odmah učesnicima grupe i uz to su se prenosile na odeljenjima dok su bile u toku. Pacijenti na odeljenjima identifikuju se sa pojedinim radnjama koje vide na ekranu, a pri tom imaju i koristi, što se utvrdilo iz njihovog aktivnog reagovanja na program. Anksioznost i svest o sebi na koju se računalo kod učesnika tokom seanse, ubrzo je nestala. Pošto se našao u centru pažnje, pacijent je očigledno izazvan i modifikuje svoje karakteristično samopotcenjivanje i povlačenje u sebe.

Ovim jedinstvenim uređajem monitorskog sistema televizije uvedenim u bolnicu aprila 1962. — gde isključivo bolesnici čine ekipu, planiraju i izvode program pod nadzorom službe za rehabilitaciju — prenose se i snimaju za prikazivanje dve vrste programa: neformalne, spontane seanse grupne psihoterapije i pripremljeni programi, zasnovani na stvarnom životnom iskustvu i problemima pacijenata. To predstavlja deo terapeutsko-vaspitno-rekreaciono-rehabilitacionog bolničkog programa. U redovnoj organizovanoj seansi grupne psihoterapije psiholog sedi u uskom krugu sa grupom od oko deset pacijenata u bolničkom TV studiju. U pozadini se neprestano kreće osoblje studija, snimatelji, reditelji, električari. Da bi se probio led, najpre se od svakog učesnika traži da se predstavi publici. Terapeut usmerava seansu ka povećanju uzajamnog delovanja ličnosti u grupi, kao i ostalih u okolini. On pokušava i da pomogne bolesnicima da shvate svoju statičnu situaciju, koju su sami prouzrokovali, i da preduzmu korake da se iz nje izvuku. Učesnici početnih seansi biraju se među bolesnicima koji su najviše regradirali i koji su predstavnici velikog broja ravnodušnih bolesnika. Neki od njih bili su lečeni u bolnicama više od 14 godina. Drugi — na primer jedna dvadesetčetvorogodišnja žena, lečena je u bolnicama od svoje jedanaeste godine i za sve to vreme gotovo uopšte nije govorila. Neki od njih su aktivno halucinirali. Svi su iscrpli terapeutske moći osoblja.

Ispostavilo se da je uzajamno delovanje pacijenta i ostalih tokom tih otvorenih seansi grupne terapije, dostizalo stepen do koga se retko dolazilo pomoću uobičajene grupne terapije sa tako tvrdoglavom grupom. Terapeutski efekat je rastao sa svakom seansom. Svako je reagovao do izvesnog stepena, porast uključivanja izvesnih bolesnika bio je »sasvim uočljiv«, prema dr Stoleru. Međusobno delovanje postajalo je sve jače sa svakom seansom; bolesnici su bili zadovoljni interesovanjem koje su za njih pokazivali u studiju, kao i kasnije na odeljenju. Osoblje odeljenja i ostali bolesnici komentarisali su kasnije izgled i rad učesnika. Jer, ponašanje pacijenta na ekranu bilo je često protivno očekivanjima, pa je čak i osoblje opažalo bolesnika drugačije posle gledanja seanse.

Reagovanje na samoposmatranje bilo je u nekim slučajevima trenutno i dramatično. Jedan tridesetdvogodišnji muškarac, koji je pošao niz kratkih bolničkih lečenja, do kojih je dolazilo posle niza burnih profesionalnih neuspeha, i koji se ophodio na krajnje grub i agresivan način, silno se žaleći na svoju sudbinu, pokazao je uočljivu promenu za kratko vreme. Pošto je video sebe na ekranu, primetio je da izgleda »kao da gazi u velikim vojničkim čizmama«, iako je u stvari želeo da hoda nežnije. Za tri seanse, način na koji je govorio, kao i reakcije koje su kod njega drugi izazivali, postali su primetno blaži. Jedan drugi pacijent, muškarac, koji u toku prvih nekoliko seansi nije bio u stanju da govori, počeo je da govori slobodno posle neosetnog pritiska koji su nad njim u toku svake seanse vršili terapeut i ostali pacijenti, koji su postali vešti u izazivanju reakcija svojih drugova. Jedan učesnik, koga su posle gledanja snimljenog materijala upitali šta misli o sebi, rekao je da misli da je suviše govorio — što je bilo tačno — i pokušao je da smanji svoju preteranu odbrambenu govorljivost. »Najupečatljivije od svega povećala se spontanost u grupi«, rekao je dr. Stoler. To je proizišlo iz terapeutovog nastojanja da se članovi grupe obračaju jedan drugom, iz njegovog naglaska na uzajamnoj pomoći i iz sve veće lakoće sa kojom su se pacijenti uključivali.

»Uzimajući u obzir hronično stanje pacijenata iz ove grupe, kolićina aktivnosti koju su ispoljavali na ovakvim otvorenim seansama, zaista je iznenađujuća«, istakao je dr Stoler. »Stvarni dokaz aktivnosti bio je očigledan ne samo u načinu na koji je grupa funkcionisala, već i u individualnim postupcima van terapeutskih seansi. Neki bolesnici su krenuli u poslove izvan odeljenja i počeli su da ispituju delatnosti koje im se nude u bolnici, kojima ranije nisu ukazivali nikakvu pažnju. Drugi su, suprotno njihovoj pređašnjoj nezainteresovanosti, počeli da traže mogućnosti delovanja u okviru odeljenja. Neki su čak napustili bolnicu ili imaju nameru da je napuste, kao na primer jedna četrdesetosmogodišnja žena, koja je dobar deo poslednjih dvadeset godina provela po bolnicama. Stepen njene nezrelosti bio je očigledan kada je za vreme jedne od svojih prvih TV-seansi predložila da grupa igra radnike u trgovini, a da terapeut bude vlasnik trgovine, koji bi svakome

govorio šta da radi. Nakon nekoliko seansi počela je da pomaže profesionalnim terapeutima da vode velike grupe bolesnika. Posle nekoliko meseci produžene TV-terapije, bila je uspešno smeštena na kućnu negu daleko od bolnice. Mada su i drugi faktori doprineli njenom napretku, teško je posumnjati da je sve to započelo njenim iskustvom sa TV«, prema dr Stoleru.

POMOĆ TERAPEUTIMA

Prikazivanje snimljenog materijala ima i za terapeute izvesnog značaja kao pomoćno vežbanje. Gledajući sebe u akciji, terapeut ima priliku da oceni koliki je njegov uticaj na druge i da ga uporedi sa efektom koji želi da postigne.

Za razliku od svojevoljnih spontanih seansi grupne terapije, strukturirani pristup se koristi dramatizovanjem problema. To se obično zasniva na nekom opštem životnom iskustvu. Pošto se problemi iznesu, male grupe bolesnika odmah o njima diskutuju, a svakom od tih grupa rukovodi neki član osoblja — obično sestra ili tehničar — koji su uvežbavali osnove psihijatrijske dinamike. Pacijenti u takvim grupama mnogo efikasnije reaguju na iznete probleme, kako kaže dr Entoni Lapola, pomoćnik upravnika IV odeljenja u državnoj bolnici Kemarilo, na čiju je inicijativu uvedeno to organizovano iznošenje problema, uz pomoć psihijatarskog socijalnog radnika Džozefa Džekobsa i pomoćnika upravnika medicinskih sestara Herolda Vikema.
Svaka grupa bolesnika i njihov bolnički voditelj sedi u polukrugu ispred TV aparata u svom odeljenju i posmatra program koji izvode i koji su pripremili i ostvarili drugi bolesnici. Odmah posle toga bolnički voditelj navodi na diskusiju o problemu koji je bio na programu. Na taj način se koristi moć TV da privuče pažnju ljudi, a naredna diskusija stimuliše interakciju među pacijentima koji nisu u odnosu sa drugima i koristi se snaga grupe da se pomogne bolesnicima da promene svoje držanje i ponašanje. Vođa grupe podstiče učešće povučenih, nekomunikativnih bolesnika koji, u svojoj želji da budu prihvaćeni, uglavnom reaguju povoljno. Programi variraju od smeštanja u bolnicu do delovanja u društvu i situacija na poslu. U njih se uključuju i teme kao što su odnosi bolesnika i osoblja, planovi o napuštanju bolnice, kako se pripremiti za posao, veridba, baštovanluk, aranžiranje cveća, likovna umetnost, muzika, kako da se pomoću dekoracije i raznih igara poboljšaju zabave koje se priređuju na odeljenjima.

Reakcija — naročito među pacijentima koji slabo komuniciraju ili ne komuniciraju uopšte — bila je u najvećoj meri zadovoljavajuća, primećuje dr Lapola. Ne samo da se proširila delatnost i uzajamno delovanje, već su stvaranjem optimističke atmosfere u odnosu na budućnost programi podizali moral. Posmatranje drugih stanara bolnice kako na ekranu čine razne stvari, podsticalo je svakog bolesnika da veruje kako će možda i on biti u stanju da čini to isto.

prevela Svetlana Gligorijević

22. OPŠTA DELATNOST, NAČELA I PRAVILA ZAJEDNICE ZA PROUČAVANJE NARKOTIZOVANJA OMLADINE

ZA NOVE ČLANOVE ZAJEDNICE, NJIHOVE PRIJATELJE I PORODICE

KOGA PRIMA OVO ODELJENJE?

Svi pacijenti koje ovo odeljenje prihvati na lečenje moraju iskreno da žele da se oslobode droga. Primaju se pacijenti od 14 do 25 godina starosti koji uzimaju ili su uzimali opasne droge (halucinogene, barbiturate, amfetamine, marihuanu itd.). Ne primaju se bolesnici naviknuti na teške opojne droge. Pojedinci pušteni na slobodu uslovno ili uz obećanje, ili osobe koje je preporučio sud mogu da budu primljene. U tim slučajevima odgovarajući posrednik nam daje zakonsko ovlašćenje nad bolesnikom, po kome osoblje nije obavezno da daje izveštaje o bolesnicima tokom njihovog aktivnog lečenja u Zajednici, osim ako to naročito ne zahteva sam bolesnik. U slučaju bilo kakve krize, osoblje može da odluči da obavesti odgovarajućeg posrednika. Ovo je otvoreno odeljenje, na kome se bolesnicima daje sloboda uz odgovornosti. Ono uopšte nije pogodno za nadzor nad akutno poremećenim bolesnicima, kojima je potrebna naročita medicinska nega ili dezintoksikacija.

Bolesnici su u Zajednici dobrovoljno. Ni jedan bolesnik se ne pridružuje Zajednici po sili zakona. Pacijenti su slobodni da je napuste. Mogu da budu otpušteni ako se ne pridržavaju propisa, ako se ne usklade sa ponašanjem kakvo se očekuje u Zajednici, ili ako ne osećaju potrebu za samoispitivanjem. Odeljenje prima bolesnike samo ako oni sami uviđaju da imaju problem sa drogama.

Da bi mogli da budu primljeni, bolesnici moraju da pristanu da ne uzimaju bilo kakve droge, izuzev onih koje im prepiše lekar, za vreme boravka, tj., na bilo kom mestu i u bilo koje doba. Svaki bolesnik mora da provede na dvadesetčetvoročasovnoj nezi prvih sedam dana posle prijema i onoliko posle toga koliko se oceni da je neophodno. Bolesnici prelaze na dnevnu negu čim za to budu sposobni. Bolesnici obično ostaju u ovoj Zajednici oko dva meseca. Ukoliko bolesnik ima porodicu koja ne živi daleko od bolnice, od njegovih roditelja i bliskih prijatelja traži se da prisustvuju seansama porodične terapije utorkom uveče.

TELEVIZIJA

Tokom prvih nekoliko dana boravka na odeljenju bolesnik mora sam pred kamerom da snimi 15-minutnu magnetoskopsku traku. Traka će se uništiti, ukoliko posle njenog pregledanja bolesnik to zahteva. U tom slučaju niko drugi neće videti magnetoskopski snimak. Snimak će se prikazati njegovom lekaru ili čitavoj Zajednici, ako se bolesnik složi s tim. Neki bolesnici to koriste da razgovaraju sa sobom, da govore kameri, da ponovo razmotre svoj »problem«, da odigraju probleme, da se izraze mimikom, ili kao neku vrstu lične psihodrame. Ne postoje pravila o tome šta treba reći; to je neka vrsta slobodnog monologa. Osoblju se takođe predlaže da pravi takve snimke.

FILM

Od svih bolesnika se očekuje da naprave film od 5 do 10 minuta u obliku lične metafore. Obično ti filmovi obrađuju jednu jedinu ideju. Postoji kinoteka filmova koje su pravili drugi bolesnici pomoću naše super 8-mm kamere, sa našim televizijskim saradnikom, i pomoću tonske 16-mm opreme uz pomoć Univerzitetskog odeljenja za fotografiju. (Svako ko pravi takve 16-mm filmove mora da potpiše zvanično odobrenje da bi ti filmovi mogli da se prikažu široj publici, na televiziji, ili profesionalnom auditorijumu. Sve osobe koje učestvuju u takvom filmu takođe moraju da potpišu odobrenje za prikazivanje, a ne samo osoba koja pravi film. Bolesnici koji žele da prave filmove samo za sebe i odeljenje, a ne za prikazivanje široj publici, potpisuju drugu vrstu odobrenja i upotrebljavaju samo 8-mm kameru na odeljenju.).

SEMINARI STVARALAŠTVA

Većinom petkom ujutro od 10:00 do 12:00, neki gost, obično slikar, pisac, muzičar ili bilo ko ko se aktivno bavi stvaralačkim radom, poziva se da dođe i razgovara sa nama o svom radu. To je neslužbeni seminar i snima se na magnetoskopsku traku. Posetioce može da pozove na seminar bilo koji član osoblja ili bolesnik. Čuvamo zbirku magnetoskopskih snimaka prošlih seminara i ponovo ih prikazujemo Zajednici s vremena na vreme.

prevela Svetlana Gligorijević

SINTIJA EDELMAN I STIVEN ERBAH

23. ŠTA JE LSD?

Zašto se zove LSD? Zašto nema inicijale LAD?

LSD su sintetizovali Stol i Hofman 1938. godine u Sandozovim laboratorijama. Njegova dejstva nisu bila poznata do 1943. godine, kad je Hofman zaboravio da opere ruke pre ručka. Nazvali su ga LYSERG kiseli DIETHYLAMID — za Nemce je to »zlokobni rušilac omladine naše zemlje«.

U koju farmakološku kategoriju spada LSD?

Naziva se psihotogenikom, psihotomimetikom, halucinogenikom ili psihedelikom, u zavisnosti od shvatanja pisca članka.

Koje su veze LSD-a sa ostalim drogama?

LSD je indolealkylamin kao DMT, Psylocin i Ibogain. Svi oni imaju u svom sastavu serotonin, supstancu koja se uvek nalazi u vašem mozgu.

Primedba uredništva: nedostatak serotonina, što se dešava kod shizofrenika, može da prouzrokuje halucinacije. Možete se drogirati ubrizgavanjem krvi shizofrenika. (Jeste li počeli da povezujete stvari?) Zato neke narkomane nazivaju psihoticima »kiselih glava«. A šta ako su u pravu? Da li je stanje psihoze uvek loše? Možda je zadovoljstvo uspešno postignuta psihoza, dok je histeričan tip sa udarenom glavom postigao rđavu psihozu.

Koje su njegove fizičke karakteristike?

LSD je beo kristalan prah, rastvorljiviji u hloroformu nego u vodi. Može da se uzima s kockom šećera, kapsulom, aspirinom, Koka Kolom, prljavštinom ispod noktiju, lepkom za poštanske marke.

Kako se upotrebljava?

Obično preko usta. Može da se ubrizga, ali je uzimanje preko usta mnogo čistije. Primedba: ne možete da psihedelizujete Čikago sipanjem droge u vodovod. LSD se u vodi razlaže za nekoliko sati — u hlorisanoj brže.

Koje je normalno doziranje?

Po »narodnim običajima« 100—250 mikrograma, tj. manje od zrnca prašine. Međutim, to stvarno niko ne zna. Kiselina je jedna od najnezavisnijih droga koje postoje. Posledice uvek variraju prema dozi — 25 mikrograma mogu da vas udare kao što 1000 udare vašeg prijatelja. Niko nije umro od preterane doze. Mnogo se diskutuje o tome koja je doza idealna. Većina kiselina dobijenih na ulici sadrže samo deo količine potrebne za »putovanje«. One mogu da se sastoje od veštačkih materijala kao što su amfetamin ili strihnin.

Zašto su uputstva za doziranje LSD-a različita?

Za malu glavobolju uzećete aspirin. Ako imate veliku glavobolju, uzećete dva aspirina, jer aspirin deluje samo dok je u vašem telu. Međutim, LSD je kao katalizator koji posredno započinje hemijsku reakciju koja ne uključuje samu kiselinu. LSD pospešuje reakciju i već je izvan vas kada počinje »putovanje«. To je ono što obara. Možete to »putovanje« da postignete postom; molitvom, ili dobrim orgazmom.

Koliko traje »putovanje«?

Obično od 8 do 14 časova. Za neke ljude ružno »putovanje« može da traje danima i godinama. Sve može da se ponovi tri puta, a kratka »putovanja« ili duga »putovanja« mogu da se vraćaju danima, nedeljama i mesecima posle ostavljanja droge. Naročito dugačka »putovanja« i ponovna dejstva su retka, ali su moguća. Jedna od činjenica koja proizlazi iz psihijatrij-

skih istraživanja je da iako pokušavate da izbegnete najgore vizije na putovanju, one će vas ipak mučiti dok ih ne proživite. Kada jednom napustite drogu biće vam teško da živite normalnim mentalnim životom. Najveće su šanse da pošizite ako ste već opterećeni, a najmanje kad počnete zdravo, zajednički i pošteno.

Koje su negativne posledice?

O nekim od tih mogućnosti govori u NIMH:

Panika. Već smo govorili o šizenju.

Paranoja. Postajete nepoverljivi prema ljudima, mislite da žele da vam kontrolišu razum itd. To mogu, a i ne moraju da budu loše posledice.

Povratna dejstva. O tome smo već govorili.

Nesrećni smrtni slučajevi. Događaju se, ali retko. Dobra je ideja imati nekog vodiča, ako je moguće nekog ko ne posrće. Ne uzimajte nekog koji je toliko ispravan da će pošiziti kada vas vidi da se gubite.

Gubitak sposobnosti da mislite racionalno da se skoncentrišete itd. Čistunci to ne mogu da dožive. Logika može da bude pomoć, a i smetnja. Čime biste želeli da se rukovodite u životu?

Urođene mane. Tvrdnje da LSD škodi hromozomima velika su prevara. Skrivena u osvetoljubivosti i hranjena strahom pretpostavka da LSD može da izazove degeneraciju roda magično se pretvorila u osudu. Kako? Prvi eksperiment sumnjive vrednosti motivisan je sledećim: »LSD nije tako neškodljiv kao što neki ljudi misle«; sama ta misao obara naučnost tog eksperimenta. (SCIENCE, VOL155, p1417). Ovaj članak se upotrebljava za dobro organizovanu i monstruozno iskrivljenu kampanju. (Primer: časopis McCall's je dao reklamu na čitavoj strani u New York Times sliku nenormalnog deteta sa natpisom »To je LSD beba«, mada se u tom članku navodi da nisu poznati slučajevi takvih urođenih mana.) Time od 11. avgusta 1967. priznaje da je optužba bila napumpana. Pojedina istraživanja pokazuju urođene mane kod pacova, ali pacovi nisu ljudi.

Talidomid ne škodi fetusu pacova, ali aspirin izaziva spontani pobačaj. Recite ovo onima koji napadaju drogu: mnogo više cica uzima drogu nego talidomid. Pretpostavimo da su neke od njih ostale u drugom stanju. Da i droga ima isto dejstvo kao talidomid, bolnice bi bile pune monstruma.

Šta ih stvara? U vreme pisanja ovog članka postoje dokazi da kofein (u kafi) i kalcijum ciklamat (u Sucaril-u i u Diet Rite-u) štetno utiču na hromozome, ali vi ništa ne čujete o tome, jer su poslovni interesi važniji. Ako ne verujete, ne ostavljajte drogu prva tri meseca trudnoće.

Ima li pozitivnih posledica?

Kako LSD postiže ova dejstva. Postoje mnoge teorije o tome i one se uglavnom slažu da je to katalizator (pogledati prethodno), ali se ne zna stvarno. To je još jedan razlog što vam lekari neće dozvoliti da ga upotrebljavate i još jedan primer njihove dvoličnosti. Upotrebljavali smo struju godinama, ne razumevajući je. Još uvek ne znamo kako deluje aspirin, mada znamo da prouzrokuje čireve u stomaku, povraćanje i smrt. Oko 40% smrtnih slučajeva u internoj medicini su posledica aspirina. Niko se nije izjasnio da se posedovanje aspirina kažnjava zatvorom.

Kako se zaustavlja ružno »putovanje«?

Dok za trovanje aspirinom ne postoji protivotrov, postoje mnogi načini da se zaustavi »putovanje« izazvano drogom. Za to je najbolji Niacinamid (vrsta vitamina B), a najbolje je da se ubrizga injekcijom. Može vam pomoći i sok od pomorandže, ako možete da progutate dovoljno veliku količinu. Sredstva za umirenje mogu da vam pomognu, ali na mučan način. Ona su tu ako ništa drugo ne uspe. Torazin (hlorpromazin) je prilično jako sredstvo za vraćanje; Librijum je verovatno bolji. Čistunci upotrebljavaju sredstva za umirenje kad vide nekog klinca kako šizi. Iskustvo pokazuje da dobar vodič može da vas odvrati od ružnog »putovanja«. Prisustvo prijatelja u kojeg imate poverenja može da bude od pomoći. Ne treba da ste čistunac da bi ste bili dobar vodič.

Izaziva li LSD fizičku zavisnost?

NE! Ako ga često ostavljate gubi dejstvo. Najzagriženiji ne preporučuju da se droga ostavlja češće u dva tri meseca, jer tada ne možete da »putujete« kako ste navikli.

Kako stoji sa psihičkom zavisnošću?

Droga nije udoban beg iz stvarnosti. Tera vas da se suočite sa stvarima koje ste hteli da zaboravite. Alkohol i heroin su bolji za to. Niko ne stiče naviku drogom, ukoliko je ne stiče nečim drugim. Mnogi koji ostave LSD, razvijaju niz ciljeva i vrednosti koje bi IBM nazvao realnim. Glavešina se možda tiču vrednosti i ciljevi službenika IBM... Živimo i pustimo druge da žive...

preveo Ilija Todorić

TIMOTI LIRI

24. POLITIKA EKSPANZIJE SVESTI

Da bi se razumele psihedelične suprotnosti, potrebno je proučiti sociologiju psihedeličnih droga. Ko puši marihuanu? Ko jede pejotl? Ko uzima LSD? Koji su ljudi u opasnosti od droga? Nacionalno i rasno otuđeni. Stvaraoci. Većina potrošača droga može se svrstati u jednu od OVIH KATEGORIJA.

NACIONALNO I RASNO OTUĐENI

Crnci, Portorikanci, amerčki Indijanci. Velika je upotreba droga među ovim plemenitim manjinama američkog društva. Srednji stalež, koji pije viski, hapsi one s različitim kulturnim i istorijskim sklonostima. RAZMISLITE O OVOME!

STVARAOCI

Prema mojoj proceni preko sedamdeset posto neakademskih umetnika upotrebljava pri stvaranju psihedelične supstancije. Slikari, pesnici, muzičari, baletani, glumci i reditelji. Srednji stalež koji pije viski, hapsi opoziciju. RAZMISLITE O TOME!

KRIMINOGENE I PSIHEDELIČNE DROGE

Stereotipna je slika kriminalca koji puši drogu. Stastika, međutim, ne podržava ovaj mit. Marihuanu upotrebljavaju oni kojima su vrednosti srednjeg staleža strane: mladež, Crnci, Indijanci, stvaraoci, ali retko kriminalci. Alkohol je droga belog, nestvaralačkog kriminalca bez mladosti. Nabavljanje heroina podstiče na kriminal one koji su navikli na drogu. Kriminalci velikog stila uglavnom ne puše hašiš. Glavna krivica pušača, hašiša je njegova promenjena svest.

PSIHEDELIČNA MANJINA

U izveštaju UN o upotrebi droga u svetu, navodi se pretpostavka da je 1951. bilo 200 miliona potrošača droga. To je strašno. Ima više potrošača droga nego Jevreja i protestanata zajedno.

DŽON HOPKINS

25. PUTOVANJE KROZ VREME I ZAMENA UMA

POMOĆU VAŠE PRIJATELJSKE TRANSDENTALNE MAŠINE

Čini mi se da je delatnost kojom sam obuzet da pokušavam da budem ovde i sada koliko god to mogu, shvatajući da sam veći deo života proveo u drugim vremenima. Moje telo je nekad bilo u prošlosti, a nekad u budućnosti i postalo je nezadovoljavajuće.

Izgleda da je magnetoskop u stanju da isporuči vrlo snažan prenos pojedincu i ako pokušate da opstanete u uslovima snažnog prenosa sebe, možete da pretrpite mnoge promene, što mislim da se događa meni. Provodim vreme viđajući Ronija Lenga jednom nedeljno, a izgleda da je on u stanju, između ostalog, da vrlo dobro navede nekoga na prenos. Drugim rečima, on je gotovo kao ogledalo, ali sagledava drugu stranu, što se, zapravo, događa pomoću magnetoskopa.

Sada mi izgleda da je ovo upotrebljivo ukoliko niste dovoljno svesni sebe i svog delovanja, tako da možda mislite da radite nešto drugo od onoga što stvarno radite, a mogućnost da se te stvari posmatraju kakve jesu, s druge strane, pomoću magnetoskopa, može da deluje šokantno.

Mogućnost izmene nečijih opažanja i, pri tom, shvatanja, izgledami da se da umnogome povećava. Ljudi tokom svojih života mogu da ostvare mnoge značajne veze, koje se u Americi izražavaju činjenicom da se ljudi često razvode i venčavaju ponovo. Zvezda pop-muzike dostiže slavu, uspeh i novac između dvadesete i tridesete i može da otkrije šta je s druge strane toga. Pretpostavljam da ima ljudi i osim Džona Lenona; nalazim da je neistražena oblast ono što se njemu događa i što on i ostali pokušavaju da ispitaju. Činjenica da živimo sa medijima i da su oni deo našeg sveta, znači da je to izražavanje masovne svesti, objektivno ispoljavanje grupne svesti. Tejar de Šarden je govorio o noosferi, sloju koji pokriva površinu zemljine kugle i čije je jedno od fizičkih ispoljavanja elektro-magnetsko zračenje, koje ukazuje na skupno jedinstvo mnogih delova zemlje. Ako to jedinstvo posmatrate neko vreme, ono ne ostaje statično. Nisu sve čestice povezane, ali u ovo doba spuštanja na mesec, mnoge čestice određene mreže jesu.

Dok sunce kruži oko zemlje neki ljudi spavaju u jedno, a neki u drugo vreme, tako da, ako posmatrate mrežu koja ih povezuje na svim nivoima, videćete da se menja, teče u vremenu. Vi ga isto tako potpuno shvatate, treba da ga imate u vidu tokom izvesnog vremena, tokom trajanja koje ponovo postavlja zanimljivo pitanje -- šta podrazumevate pod vremenom? Šta podrazumevate kad kažete da je ličnost ili ispoljavanje ljudi kao što su komunikacije putem medija izvesna stvar ili izvesno vreme? Možda bi bilo lakše da se razmišlja o prosečnom, ali tada život u vremenu, kako smo ga iskusili, čini da se stvari kreću u izvesnom pravcu i da, vrlo stvarno, ono što se dogodilo pre dva dana bude udaljenije nego ono što se dogodilo pre jednog dana.

U izvesnom smislu mislim da je moguće da se pokuša da se shvati vreme kao što se shvata prostor. Bristol je dalje od Redinga, ali London, Reding i Bristol mogu da se vide iz aviona, ukoliko ste dovoljno visoko. Mislim da i prekjuče, juče i danas mogu da se iskuse ukoliko ste dovoljno visoko. Mislim da se odskora veliki deo mog shvatanja vremena izmenio i još uvek se menja. Postajem svestan smisla vremena, shvatanja za koje nikad nisam znao niti sam ga imao, i pokušavajući da ga se domognem, u stranoj sam oblasti. Počinjem da shvatam vreme izdvojeno, moja ostala čula u odnosu na svet, sasvim različito. Izgleda da postoje različita vremena: vreme po Griniču je šala, ista kao prosečan čovek.'

VAŠA ODBIJENA SLIKA

Možete da izvodite opite nad vremnom sa slikom i zvukom na magnetoskopu, ali možda zbog toga što zvuk ne izgleda tako vidljiv u prostoru, manje je zahvalan za opite i mogućnosti razvijanja ideje o vremenu koju sadrži zvuk. Možda je velika snaga televizije upravo u tome što deluje na dva čula u isto vreme, čime omogućuje da se jasnije sagledaju mogućnosti opita nad vremenom. Ako napravite magnetoskopski snimak ljudi koji nešto čine, to postaje pitanje ljudi koje okružuje njihova delatnost, a vi im to izvodite za dve nedelje, možda tokom nekoliko minuta, što mi često radimo u Laboratoriji umetnosti, naročito muzičari, jer izgleda da je muzika danas veliki deo ljudske aktivnosti. Nalazite da su iz sadašnjosti potisnuti u prošlost, ali u smislu da su još uvek u sadašnjosti, i da mogu da posmatraju prošlost kao da je u pitanju prošlost nekog drugog. Ako vidite magnetoskopski snimak sebe ili nekog drugog s druge strane sveta, nastupa šok kao da ste to vi sami. To je šok, jer vidite svoju odbijenu sliku. Ali možete da se sagledate i objektivno, jer znate da možete da vidite Mao Ce Tunga, Božić-Batu ili Kristijana Barnara kako vam dolaze preko TV i tako ste navikli da na TV gledate samo ljude.

Dakle, šta se događa kad vidite magnetoskopski snimak sebe ili drugih ljudi posle kratkog vremena? Cica mi je juče rekla da je gledala magnetoskopski snimak sebe i nekih drugih kako igraju i da su iznenada uključili magnetoskop koji je

prenosio istovremeno sa kamere, dok je kamera bila upravljena na njih, kao da je vreme stvarno, i rekla je da je to zaprepašćujuće delovalo na nju.

Meni se slično dogodilo u San Francisku, ali ne mislim da su ljudi koji su to radili shvatili na isti način šta se zbiva. Dogodilo se da je moje osećanje perspektive potpuno nestalo posle višečasovnog gledanja televizije i ljudi kako vrše prenose. Otkrio sam da je to gotovo uništilo moje osećanje za trenutačnu vremensku perspektivu i nisam prestao da budem svestan, mislim, bio sam sasvim pažljiv, ali nisam imao načina da sebi objasnim kako je moguće da nekog sretnem tri puta za pet minuta i ponovo sam prošao formalnosti susreta tokom ta tri puta, kao da sam na njih bio zaboravio. Sedeo sam tako na ulici gledajući u svetiljke i doživljavajući sebe na nov način, a istovremeno se događala osećajna scena sa Suzi i ja sam prosto rekao »Čuj, hajde da se vratimo u taj film na čas, jer se tamo nešto događa«.

Mnogo sam razmišljao o tom iskustvu i ponovo sam ga malo doživeo, ali mi je izgledalo kao jedan od puteva za različito osećanje vremena — različitim osećanjem prostora.

Druga stvar koju sam danas iznenada počeo da shvatam je, da je ljudski mozak u stanju da radi naporedno i da je možda u stanju da se pobuđuje u naporednim vremenima istovremeno, kao što je moguće da se istovremeno prerađuju različiti vizuelni podaci. Razmišljam o vremenu i o izlaganju vremena na način nekoga ko se izložio televizijskom ekranu na kome se izvodi snimak nekog prošlog vremena.

Ljudi iz TV studija, naročito iz prostorije video-miksera, gde se mešaju i zapisuju živi prenosi, mora da su izloženi vremenu na vrlo snažan i nov način. Pitam se kako se menja svest tih ljudi. Voleo bih da otkrijem da li je u ovoj situaciji moguće da se izmeni svest o vremenu.

Nešto se zbiva u svetu već neko vreme. To se zbiva dok se voze kola, dok se sedi u bioskopu i dok se gleda TV. Ono što se zbiva je pasivno iskustvo. Umesto da žalimo što TV tera čoveka da sedi u svojoj fotelji i da doživljava pasivno, zašto se ne predomislimo i ne kažemo »U redu, to se događa, ali pokušajmo da to ispitamo više, pokušajmo da shvatimo«. Mislim, dakle, da sam vrlo opušten dok vozim kola, osim izvesnih delova tela, kada se nađem u opasnosti i treba da reagujem brzo. Dok gledam TV vrlo sam opušten, ali doživljavam. Sada, kako ja to doživljavam? Kakvo to značenje ima za mene, ukoliko ga uopšte ima? Kako me to menja, ili kako se ja menjam kao proizvod toga? Kako to menja moje ponašanje prema mojim drugovima? Kako to menja moje shvatanje sveta? Mislim da su to pitanja koja treba da se postave i možda na njih može da se nađe odgovor.

Čitava stvar sa televizijom i vremenom postoji samo u odnosu na ljude, jer mi smo pronašli prostor i vreme, njihove mere u najmanju ruku. Merite vreme i iznenada postajete njegov zarobljenik, a zatim i zatvorenik. Mislim da nije nužno da se ostane zatvorenik.

Mi to možemo da prevaziđemo i ako bi se TV upotrebila kao »transcendentalna mašina«, bio bih vrlo srećan. Osećam da je o tome reč.

Možete da krenete u nekoliko pravaca možete da probudite detalje značenja vremenskog i prostornog kontinuuma da biste se njima poslužili na drugi način. Istovremeno smatram da možete da prevaziđete to, treba da ste u stanju da prevaziđete i da izađete napolje, da šetate po poljima.

U tome je suština opita u Laboratoriji nove umetnosti. Znam da se kolektivna svest ljudi ovde menja, naročito ljudi koji rade sa magnetoskopskom opremom. Ušao je Toni Karera i drugog dana izveo mim u kome se prikazao kao čovek prostora. Ulazi u raketu i penje se. Sedi na kofi i kad dospe u prostor počne iznenada da se okreće na toj kofi, što izgleda kao beztežinsko stanje. Neko je drugog dana napravio magnetoskopski snimak — kamera je kružila — i gle, on se prosto kretao gore-dole Sve što treba da učinite je da skinete kameru sa stativa i da je okrenete naopako.

Upravo smo videli da to što se događalo pri letu na mesec onim momcima u kapsuli, možete da oponašate u sobi, prosto okrećući kameru naopako. Time se kamera ne kvari. Kada zatim to pregledate, počinjete da opažate doživljaj, koji bi vas kada bi bio stvarni opažaj u tom trenutku, učinio lišenim težine. Postoji nešto vrlo zanimljivo, vrlo različito između emitovane i monitorske televizije. Sa magnetoskopom vam postaje vrlo jasno da, ukoliko je to momak snimio portabl kamerom, vi doživljavate preneseno iskustvo te mačke i tih momaka koji stoje na mesecu. Možete da oponašate to iskustvo preneseno kao vežbu ili kao sredstvo za širenje svesti i da ga zatim doživite, čime možete da dospete do nekih stvarno sjajnih stvari.

PROSVETLJENJE

Možete da oponašate iskustva budućnosti. Ovako se to radi — — imate zgradu — kao što je Laboratorija nove umetnosti — uđete u nju i sudarite se sa televizijskim ekranom na kome se vide neki ljudi kako nešto rade. Posle kraćeg vremena shvatate da ste u Laboratoriji nove umetnosti, a da se to zbiva na spratu iznad vas. Na aparatu postoji oznaka koja govori »Ovo se sada događa gore«. Ukoliko se zbiva nešto zanimljivo vi ćete se stvarno uključiti. Možda će, pošto malo sačekate, neko da siđe i da kaže »Gore ima mesta još za dvoje, hoćete li da se popnete?« Tako se uključujete u akciju i razmišljate »Aha, baš bih voleo da radim to«. Možda tu ljudi vode ljubav ili tako nešto. Tako se vi penjete gore i — bum! skočili ste dvadeset minuta u budućnost, jer je ono što ste gledali bilo snimljeno pre dvadeset minuta. Sada pretpostavimo da primenujete ovaj trik na sebi pomoću vremenskih skokova kao što je ovaj i da možete da skočite napred u vreme kao žaba, na isti način kao što se ljudi u naučno-fantastičnim delima tajasno prenose kroz prostor i preskaču nekoliko svetlosnih

godina. Ovo je nekoliko naših osnovnih istraživanja i otkrića.

Ringo Star je dao opremu za praktične opite u Laboratoriji nove umetnosti. Džon Lenon nam je pozajmio nešto opreme prošle godine, međutim, nešto od toga se izgubilo i stvarno se ne možemo služiti njome, jer je nemamo na jednom mestu. Imamo kameru, magnetoskop, magnetoskopski magnetofon i ekran

Imamo tu opremu da bi ljudi mogli da je dožive. Prvo ćete uperiti kameru na nekoga, na nešto i imate sopstvenu televiziju. Vrlo jednostavno za rukovanje. A možda ćete doživeti da kamera bude uperena u vas. Doživljavate da gledate sebe na ekranu, možete čak uperiti prst na sebe. Doživljavate obe strane medija. Većina ljudi nije doživela lično nijednu stranu medija. Kad vidite kako se ljudi služe time i vi ćete ga upotrebljavati posle izvesnog vremena. Doživljavate ono što je dosad bilo daleko i nedostupno sredstvo komunikacija, čija je tehnologija, pretpostavljam, složenija. Ne dajem ni pet para, pritisnem dugmad i uključim kontrole.

Imamo samo jedan kotur magnetoskopske trake, jer zasad nemamo novca, međutim, može se ponovo upotrebiti i možete je gledati 50 puta.

To vam je kao da ostvarujete vezu.

Vrlo ružno osećanje, ako na to niste navikli. Otkrivate šta usmeravate prema drugim ljudima. Zadivljujuće! To je određeni put koji vodi ka prosvetljenju. Kojoj vrsti prosvetljenja, to zavisi od pojedinca, to je prosvetljenje o sebi i o drugim ljudima.

Zamišljam da se nalazim u sredini u kojoj se ne plašimo jedni drugih, gde nam uopšte nije potrebna osamljenost. Mada... moram o tome više da razmislim... svakako da možemo da činimo sve one stvari koje su nam potrebne za neku vrstu produžetka života, uključujući tu i naše odbijanje da vodimo ljubav s ljudima oko nas, ako smo tako odlučili i bilo bi prihvaćeno da je ovo radosno i divno iskustvo. Scena u kojoj ljudi mogu biti PRIJATELJSKI.

Zapravo mašta povezuje tri hiljade miliona ljudi. I zove se »Zemlja«, »Planeta Zemlja«. Do onog vremena kad se više nećemo služiti glomaznom gvožđurijom, t. j. mašinama, da bismo kontaktirali jedni s drugima ako to želimo — stvarima kao što su telefoni i televizija i vrstama komunikacija koje još nisu u opštoj upotrebi... možda kasnije televizija i direktna veza između mozgova, što je velika stvar. Biće malo mašina koje će moći da nam pomognu. Izgleda da moramo raditi na stvarima za koje nam televizija može mnogo pomoći, kao što je parna mašina mogla da radi za nas kad su je izumeli. Svet treba da bude u vezi sa svima, sa svakim ljudskim bićem, direktno... a čini mi se da to znači da će moći da dožive iskustvo koje budu imali. TO JE ZAMENA UMA.

TELEPATIJA

Naše shvatanje telepatije je bilo prilično tajanstveno.

Potreba zamišljanja telepatije je sve veća što bolje razumemo fizički svet prostora i vremena. Međutim, nekad nalazimo da nam nije potrebno da imamo shvatanje o telepatiji — to je nešto što nismo razumeli o prostoru i vremenu, životu i smrti, unutrašnjosti i spoljašnosti. Bilo je s nama sve vreme. Spoljni izraz našeg razumevanja, kao masovni mediji, radio odašiljači, ostace sa nama. Biće još iskriviljeni. U isto vreme dok pokušavamo da unesemo život u nešto što smatramo da je sve mrtvije, shvatamo da ovo što nazivamo mrtvom materijom u stvari živi — ako samo mi dopustimo.

Zamislite razgovor između tri čoveka, vas, mene i nekog drugog bića. Treće biće može da sluša, ne može da govori. U redu, to biće je mikrofon TV kamere, na primer. Kako se odnosite prema ovome? Jedan je način da zamislite da je to nem čovek. Sada, kako zamišljate nemog čoveka? Naročito ako možete da zamislite da osoba ne može da govori o stvarima koje su se desile u vašem prisustvu, ali to može u prisustvu drugih ljudi.
Evo još jedne vrste razgovora: vi, ja i biće koje ne može da čuje, ali može da govori. To je televizor. Kako se odnosite prema ovome? Pa, po mom iskustvu vi ga ignorišete povremeno-isključite ga i uključite ga. Odgovarate mu šale radi, ali znate da vas ne čuje. Ali ono je tu i mi razgovaramo.

Događaji u stvarnom životu u kome se nalazimo čine razliku između čoveka i mašine u ovom konkretnom slučaju. Jedan učesnik je u neravnopravnom položaju u odnosu na drugu dvojicu. Ima nekoliko neravnopravnih odnosa. Naveo sam dva. Dve nejednake stvari u svetu su ljudska bića koja su i živa bića i mašine.

Mašine vode čudan život. One su virus, kao što kaže Berous. Kad one počnu da kontrolišu — to je virus. Međutim, kad ih upotrebljavate, onda su mašine. A one rade samo ako se upotrebljavaju. Kad ne želite da ih upotrebljavate, samo isključite struju. Možete da se ophodite s ljubavlju. Neće vas povrediti, nećete ništa da izgubite ako se prema njima ophodite s ljubavlju. To znači, ako ih nećete dugo upotrebljavati, treba ih držati čisto.

Ono što morate da uradite je da postavite pitanje: Šta se time postiže? Onda možete da radite, ako hoćete. Kad se neko služi TV kamerom on odgovara na pitanje: »šta se time postiže?« samom upotrebom. Zaista nije potrebno znati sve o šrafovima i elektronima; žicama i tranzistorima i svim tim stvarima.

Mašinama se sve lakše rukuje. Ovo sranje o obrazovanju — nije loše znati kako stvari rade — stvarno je to osnovno. Ako pokušate da dobijete obrazovanje kakvo izgleda da mi sada dobijamo, to je zaista vraćanje u vremenu, skretanje na sporedni put, na mesto koje nikuda ne vodi. Na slepu ulicu. U slepo crevo. Vi to zaista ne morate da uradite. Očigledno je da će mnogi učitelji u svetu ostati bez posla.

Najvažniju stvar koju pokušavamo da uradimo ovde u Laboratoriji je da stvorimo prazninu. Da zovemo ljude da dođu i da isprazne svoj um. Ljudi imaju veoma zanimljive umove.

Pre neki dan smo bili u pozorištu i odjedanput smo počeli da praznimo džepove. Ima tu sličnosti s pražnjenjem naših umova. Bilo nas je trojica i svi smo ispraznili džepove. I svi smo pogledali u njih... upoređivao sam svoj džepni nožić sa Oliverovim, uporedio sam svoje ključeve s tuđim, a ostala dvojica su upoređivala njihove stvari i razgovarali su i događalo se mnogo štošta. Ljudi će slično ovome početi da prazne umove. Prvo ispraznite džepove, a onda ispraznite um. Izgleda mnogo jednostavnije. Jer za razliku od vašeg džepa, ne morate da vratite stvari u um. U odnosu ste s mnogo beskorisnijim uticajem i stoga možete da prođete kroz mnogo više promena i da stignete mnogo dalje, bez obzira na to kuda idete.

Više ćete biti u sadašnjosti. Ako svoj um održavate praznim.

Pokušavam da prikažem model spoljnih manifestacija sebe i stvari koje radim. U središtu toga nije ništa. Središte nereda koje mi ovde pravimo je vakuum. To je vakuum takav, da mogu da ga popune ako to žele. To je vakuum koji nastaje ako se nešto ostavlja prazno. To je stvarno pomalo jeretično za one koji traže da uključe u svoje kanale sve te pop-zvezde i njihova zanimljiva, ali vrlo lična putovanja kroz naše komunikacione sisteme.

CENTRI MEDIJA

Promenila se čitava scena pokreta oko mene. Savršeni pokretač, koji bih ja želeo da budem, je momak koji uređuje događaj koji se raspada čim su tu ljudi i ljudi se upoznaju i zaista nije važno zašto su došli ovde.

Takvi su bili Be-In-i prošle godine ili pre dve godine. Zamisao Be-In-a je kao Dođi i Budi. Izgleda da su ih pregazili pop-mu-

zičari. Pokretanje je samo naziv za ono šta ja radim. Ima snage u tome što su milioni ljudi zajedno ili se osećaju zajedno. Teško sam mogao odoleti snazi koja je dolazila od ljudi na koncertu Roling Stounsa u Hajd parku. Samo me je udarilo, bum! Želeo bih da zaustavim te stvari. Ja bih želec da nešto smislim da se ljudi ne ubijaju na Altamontu. Ne mogu otići osećajući se dobro, zato što su drugi ljudi ubijeni. Ne sme se dogoditi ono u Torontu. Džeger ne sme više nikada da ponovi onu scenu, dok ne shvati šta je uradio, bilo nepažnjom ili namerno.

Možete da promenite tu gorku stvar u nešto mnogo kreativnije nego što ste videli dugo vremena. Pogledajte na stagnaciju u pop muzici koja se pojavljuje povremeno... to je stvarno zbog toga što svi pokušavaju da se prodaju za brzu lovu da se ne bi mučili da neguju svoj stil. Na sceni pop muzike, veoma je teško da se razvije. To je veoma komercijalizovana stvar. Na našoj sceni ne želimo da zaradimo mnogo novca koji plaćaju ljudi, već da naplatimo za uslugu. Veliki novac će doći iz medijuma i tu ponovo stupa na scenu televizija. Možemo da stvorimo situaciju kao u stvarnom životu, koja može a ne mora biti snimljena za televiziju ni prodata kao magnetoskop širom sveta.

Idealno, bio bi nam potreban kanal na živoj televiziji 24 časa dnevno, koji emituje iz više centara medija. Recimo, jedan centar medija koji je prevozom dostupan svima. Oni mogu da dođu i da budu na televiziji. Ne država, ona može da ide i da vlada sama sobom. Ja govorim o tome kako se ljudi odnose jedan prema drugome. Da postoji kanal otvoren 24 časa oni bi dolazili i radili bi šta god zažele. To bi rešilo mnoge probleme. Drogirani, »putnici«, šefovi propagande itd. itd. jer smo svi u ulozi, svi će oni biti na TV. Navedite ih da rade lepe stvari koje bi promenile ljude koji posmatraju. Možete da uradite toliko prijateljskih stvari na TV. Zamislite, samim tim što vam je omogućeno da budete tamo — možete uključiti milione ljudi.

Blic! Da imam taj blic jednom godišnje po pet minuta, zaista bih bio zadovoljan. Pitanje je logike koliko se ljudi može služiti TV stanicom otvorenom 24 časa sa slobodnim pristupom svima, možda nekoliko puta godišnje. Treba da otkrijemo odgovor na to pitanje; da saznamo kako da se približimo medijima i da izmenimo beživotno stanje u koje su zapali.

Evo jednačine: zadovoljstvo = vreme, vreme = intenzitet. To je slika »ne-kantorijanske teorije položaja«. To znači teorija van kategorije, koja se može primeniti na društvena stanja i veze. Došli smo zajednički do ideje »društvenog kalupa«. Shvatio sam da je tu nedostajao faktor vremena i ponovo sam postavio jednačinu. Shvatio sam da magnetoskop postaje zaleđeno među-lice. Shvatamo da među-lice ima svojih svojstava. Vrlo je zanimljivo da se vidi kako veze idu od A do B ili od A do među-lica i u B, to se događa čak u jednom trenutku.

Uzmete ovu stvar koja se zove među-lice i pogledate je. Vrlo je zanimljivo, da objasnite koja vrsta među-lica vam je potrebna za dobar uzorak veza u društvu. Završićete s modelom koji možete primeniti na različite stvari, uključujući združeno sećanje. Ovde se susrećemo s veoma zanimljivim modelom koji se može upotrebiti u razne svrhe, a ovo je sabiranje skupa ideja koje pripadaju različitim disciplinama koje se ponekad razilaze i ponovo se sjedinjuju.

Pravilo »Sedam plus ili minus dva« — svaka prosečna osoba može opaziti 7 + ili — 2 prikazanih u različitim stimulusima dimenzije opažanja. To je kao da možete obraditi sedam različitih paralelnih kanala u svakoj dimenziji opažanja. Otkrili smo da je broj ljudi u razgovoru pre 7 + ili — 2, ali je obično više 5 nego 9. Uredili smo da broj ljudi koji sede oko televizijskog monitora i koji imaju neku vrstu ograničene veze između sebe, bude duplo — 15. Presečete scenu na pola i udvostručite je. Kad ste u situaciji da imate jednog govornika koji se obraća grupi ljudi i oni mu isporučuju prenos, situacija bi se izmenila kad bi bilo prisutno više od 15 ljudi, jer ne bi postojao pojedinačni prenos.

Video sam neke situacije prilikom učenja kad sam bio na univerzitetu Stanford u Kaliforniji, gde je prenos bio moguć kod veće grupe ljudi, međutim, količina prenosa nije bila naročita. Drugim rečima, ako je moguće imati dvostruke veze kod kojih je prenos mali, pod uslovom da je veza direktna, jasna i logična — ako dovoljno volite algoritmiju (algoritam je logički put između dve tvrdnje). Ako je poruka koja proizlazi dovoljno algoritmična i orijentisana na ciljeve, trebalo bi da se uklopite u nju i nije vam potrebno da postavite mnogo pitanja.

Proučavanje jednosmernih veza je nešto o čemu se mora razmišljati. Postoji izvestan broj disciplina koje izgleda da vode ka otvorenijim mislima: astronomija, antropologija, biohemija, filologija, kibernetika, arhitektura, umetnost, ekologija...

preveo Ilija Todorić

DŽAD JOLKAT

26. ELEK TRONSKI ZEN

»PODZEMNA« TV GENERACIJA —

»TV slika nudi primaocu oko 4 miliona tačaka u sekundi... gledalac TV mozaika, uz tehničku kontrolu slike, nesvesno preoblikuje tačke u apstraktno umetničko delo po uzoru na Seraa ili Ruoa. Mozaička forma TV slike zahteva participaciju i duboko uključivanje čitavog bića... TV slika zahteva da svakog trenutka ispunimo okca u mreži neprestanim čulnim učestvovanjem koje je duboko kinetičko i taktilno, jer je taktilnost međuigra čula. Bitnik koji je u potrazi za Ženom samo prenosi naloge TV mozaika u svet reči i percepcija... Bolje od svakog drugog sredstva TV može da predstavi međuigre procesa i nastajanja svih vrsta oblika.« Ovaj »mozaik« makluanskih aforizama osvetljava njegova istraživanja estetskog potencijala u oblasti najviše zloupotrebljavanja i najrazornijeg od svih medija koji »zahtevaju učestvovanje.

Prvi prilazi umetnosti katodnih cevi, nastali su prirodno, među avangardnim umetnicima i njihovim rastućim interesovanjem za povezivanje umetnosti i tehnologije. »Bandoneon« Dejvida Tjudora, nepravedno zapostavljeni komad Deveto-večernje predstave u Armoriju, stvorio je svojom »elektronskom harmonikom« impulse koji istovremeno napajaju opremu za muzičku sintezu i složene TV projektore, stvarajući tako jedno od najorganskijih jedinstava višestrukih medija koje je dosad viđeno.

Pozorište akcije Kena Djuija suprotstavilo je magnetoskopske snimke protesta za građanska prava iz Selme u Alabami programu interne televizije koja je prenosila reakcije publike na oba kanala. Projekcije interne televizije spojile su u celini ulazak publike u vizuelnu mrežu filmski orijentisanog »Pozorišnog komada« Roberta Vitmena i doveli do potpunog uklapanja »živog« prenosa igrača i muzičara sa mnogostrukim projekcijama filmova grupe USCO i slajdova, u diskoteci »Svet«. »Minutelefon« Marte Minujin, intermedij telefonske govornice, zahteva od onoga koji telefonira da stoji na podu

EXPANDED ARTS DIAGRAM

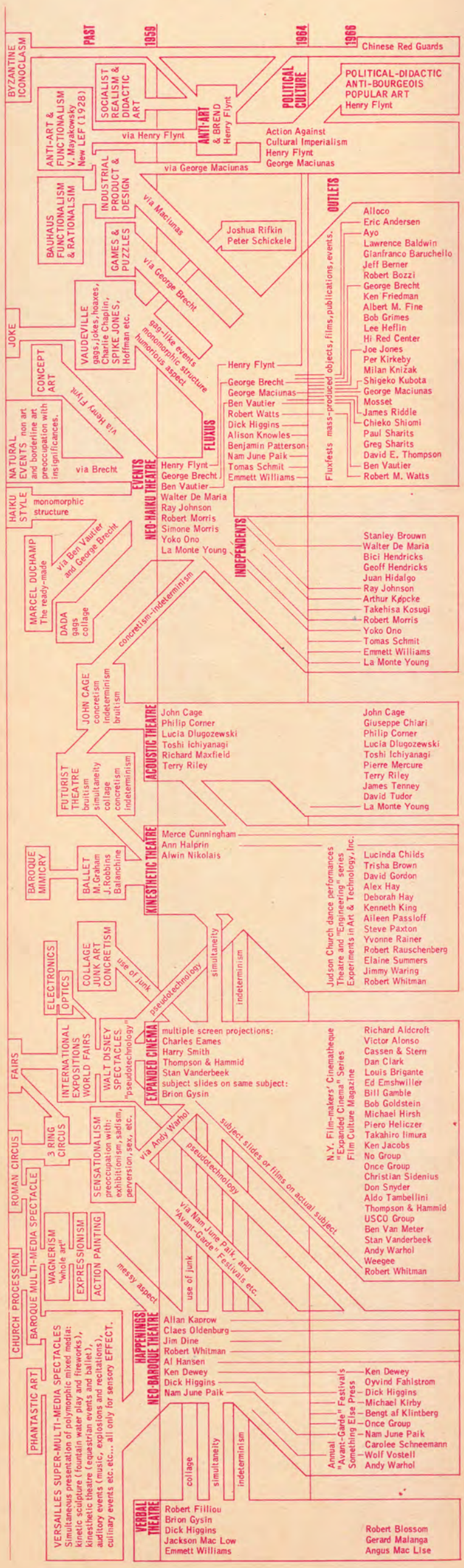

televizijskoj slici vlastitog lica, i pravi polaroidni snimak te slike.

Emori Menefi iz Canyon Cinema preradio je televizijski film »Noćna emisija«, koji je snimio filmski stvaralac Erl Bodien iz San Franciska time što je »snimio u boji mnogostruke nizove slika pomoću sredstava kao što je konkavno ogledalo u centru TV slike, koje reflektuje hipnotičku crvenu tačku, koja neravnomerno svetluca.« Bodien kaže: »Ljudi koji kreativno posmatraju, menjaju i potpuno se unose u TV slike, formiraju neku vrstu komunikacionog sistema. Makluanističko zamenjivanje svesti uzimanjem učešća u samom mediju, može se ostvariti delimično serijom filmova koji podstiču ljude da uključe — svoje televizore i da uključe — sebe.

Jedno malo »magnetoskopsko pozorište«, Prvi Kanal, pretenduje da »snabde bitnike vlastitom TV mrežom«. »Mi se usredsređujemo na humor, psihedeličku satiru«, objašnjavaju oni. Tri magnetoskopska monitora okrenuta su prema tri grupe sedišta koja su na podu sa japanskim šljunkom. Čuje se erotično disanje, TV predstava se utapa u naglašene grupne planove jednog para koji se svlači, ponavlja se bezuspešno otkopčavanje grudnjaka, koje podvlače muški uzdasi i mumlanje, a konačno otkopčavanje otkriva još jedan komad rublja. Muzika Vagnerovskim temama najavljuje nekoliko sati skečeva revijskog formata koji se kreću od uvodnih napada na savremenu TV hranu kao što je npr., Izveštaj o Vremenu »Konsolidovanog Monopola« i čisti sadizam u »Upoznajte gospodina Nauku«, do maštanja jednog dečjeg klovna koji čita pornografiju, »psihedelične« revije sa reklamama za seme opojne biljke i cik-cak novina. »Prvi kanal« ostaje pozorišno iskustvo prevedeno na iskustvo malog ekrana domaće atmosfere, sa SADRŽAJEM TV programa podvučenog satironi, a pod maskom »podzemne« televizije.

»Vrlo visoke frekvencije oscilacije ili lejzeri omogućiće nam da stvorimo hiljade i hiljade velikih i malih TV stanica. To će nas osloboditi monopola nekoliko komercijalnih TV kanala« pisao je 1965. Nam Džun Pajk, korejski elektronski umetnik i kompozitor, i tada je započeo sa planiranjem 24 časovnog televizijskog programa za svoju »Utopijsku lejzersku TV stanicu«, koji bi trebalo da se prikaže 1. marta 1996.

»Moja eksperimentalna TV nije uvek zanimljiva ali ni uvek nezanimljiva, kao priroda koja je divna i to ne zato što se menja na divotan način, već jednostavno jer se menja,« — pisao je Pajk o svojim TV »svetlosnim mašinama« prilagođenim putem električnih kola magnetski izobličenih, koje su prvi put prikazane 1963. u Nemačkoj.

»Ne možete nikoga isključiti iz televizije«, izjavljuje Pajk, »tako da se zaista delikatni, važni predmeti, kao politika, filozofija, seks i avangardne aktivnosti ne prikazuju. Ali magnetoskop može zameniti reklamno prikazivanje strogo odabranim programom koji se može prikazati u svako doba. Ako imate magnetoskop, možete da napravite program. Kada budete imali magnetoskop sa velikim ekranom, u boji i sa tri dimenzije, on će uništiti časopis Life kao što je Life uništio Collier.«

»Kao amaterske radio-stanice, imaćemo i amaterske TV stanice. Kombinacije Kseroksa sa magnetoskopskom trakom štampace novine kod kuće. Magnetoskop će postati jeftiniji i lakši od magnetoskopa masovne televizije, bez deformacija i sa mogućnošću trenutačnog prenosa. Kao što je tehnika kolaža zamenila slikanje uljanom bojom, tako će zraci katodnih cevi zameniti platno.«

»Medicinska elektronika i umetnost još uvek su veoma udaljene: ali ove dve oblasti mogu takođe uzajamno da utiču na svoje proizvode, npr., razni signali mogu biti upućeni raznim delovima glave, mozga i tela težeći da ostvare potpuno novi žanr UMETNOSTI NEPOSREDNOG DODIRA. Elektro-magnetske vibracije glave mogu da ukažu na put ka Elektronskom Zenu«.

prevela Nada Dugonjić

27. GERILSKA TELEVIZIJA

Nedavno je u Njujorku, Ken Marš iz Narodnog magnetoskopskog bioskopa, prekinuo dugotrajni sastanak sa zakuskom Nacionalne konferencije o građanskim pravima u emisijama RTV programa, gurnuvši svoju vernu, pokretnu Sony kameru za magnetoskopsko snimanje u ruke Tomasa P. Hovinga i uzviknuvši: »Evo gde je to! Ovo je oružje, oružje istine. I bilo ko može da ga upotrebi, čak i vi.« U Londonu, uskoro posle toga, grupa maskiranih »gerilaca medija« zauzela je scenu za vreme direktnog prenosa »Šou Dejvida Frosta« i naterala domaćina u bektsvo pomoću pištolja napunjenih vodom. »Ti si nevažan«, vikali su Frostu koji je bežao, — dok su drugi gerilci snimali na magnetoskopsku traku čitav okršaj. Žustro napadajući ovakve događaje, glavni direktor britanske TV je primetio: »Televizija je dinamit koji mi ostavljamo okolo svakome idiotu sa šibicom«.

Marš i londonski gerilci predstavljaju malu, ali rastuću mrežu određenih grupa »podzemni magnetoskop«, koje vrlo dobro znaju da je TV dinamit i čija je najdublja nada da svima daju šibice. Njihove izolovane eksperimentalne ćelije u Sjedinjenim Državama i Britaniji naoružane su sve mudrijim teškim oružjem, a njih ujedinjuje zajednička vera u istinski »izmenjenu« televiziju — TV ne samo za svakoga, već od svakoga. »Mi ispitujemo kako da se opstane u ambijentu informacija«, kaže Majk Šamberg iz Udruženja Igra kiše, jedne od četiri njujorške »podzemne« grupe. »Mi kažemo da ljudi treba da budu u toku i da stvaraju sopstvene informacije. A to počinje time što se ljudi upućuju da sami prave magnetoskopske snimke o sopstvenom iskustvu.«

Govornički: Od 1967., kada je Sony Corp., uvelo na tržište svoju jedinicu od 1.000 dolara za ručno nošenje, magnetoskopsko »podzemlje« poseduje tehnologiju za ostvarivanje sopstvenog »informisanja«. Ali, eksperimentatori shvataju da je jedna stvar preuzeti odgovornost tribine sa zakuskom ili govorničke priredbe, a sasvim druga prihvatiti se odgovornosti medija. »Ima strašno mnogo govorništva«, priznaje Artur Ginzberg iz novoosnovanog Magnetoskopa slobodne Amerike, u San Francisku. »Ali niko stvarno ne proizvodi, bar ne još«.

Ima nekoliko značajnih izuzetaka od ovog tvrđenja. »Podzemni« magnetoskopski pokret je grubo podeljen na umetnike, aktiviste i organizatore, a »podzemna« grupa Povrće iz Majamia predstavlja osnovno magnetoskopsko udruženje, koje ima raširene korene i obuhvata sve tri grupe. Nazivajući sebe »kišobran slobodnog oblika za umetnosti«, grupa Povrće je počela prodavanjem »magnetoskopske muzike« — snimljena muzika uz film koji je objašnjava i uz animacije. Prodajom svoje magnetoskopske muzike komercijalnim televizijskim stanicama, grupa Povrće je obezbedila 100 novih umetnika i kapital da se proširi, a sada radi na tri jednočasovna TV dokumentarna filma i u klubu za rad sa video-kasetama, koji će proizvoditi programe u boji za tržište magnetoskopskih kaseta. Grupa Povrće može čak da prodre i u TV mrežu sa Menjanjima, eksperimentalnom serijom u stilu antikulturnog dnevnika Kamen koji se kotrlja. »Kad ga mreža jednom kupi i neko ga zakupi«, vizuelni komunikator grupe Povrće Bil Mak Ken se raduje, »onda smo mi prodarli u redovnu TV.«

Politički: Ali otvoreni idealizam grupe »Povrće«, njihova želja da se koriste komercijalnom TV, svima liči na prodavanje njujorških grupa Londonu. U Menhetnu, gde rade Narodni magnetoskop i Igra kiše podjednako koriste otpremnu stanicu — i gotovo nepostojeći kapital — sa još dve grupe pod nazivom Videofriks i Globalno selo, prilaz je mnogo političkiji i zasniva se uglavnom na želji da se jasno izrazi antikultura i razdeli pogodna tehnologija.

»Luksuz isključivo estetskog izražavanja je zastareo«, kaže Rudi Stern iz Globalnog sela. »To vreme je prošlo«. Gerilci njujorškog medija proizveli su stotine sati na 13-mm traci, koji održavaju njihovo uverenje da je sada sazrelo vreme da se prikazuju radikali u akciji, rok-grupe za vreme koncerta, mladi u seksualnoj ekstazi i Ebi Hofman dok se svima ne smuči. Trake su nejednakog tehničkog kvaliteta, a po sadržaju variraju od nadahnutih do detinjastih, ali sadrže neposednost koja je retka kod TV establišmenta.

Narodni magnetoskopski bioskop, najsiromašnija od svih njujorških ćelija, posvećuje sve svoje snage dijalozima zajednice i društvenoj promeni i snimila je trake sa lokalnim radikalnim grupama kao što su Mladi lordovi istočnog Harlema i Maoist Vor Kuen I. iz kineske četvrti. Igra kiše je pomogla svojom opremom i stručnošću učenike viših razreda osmogodišnje škole, pruživši im šansu da snimaju sopstvene trake. »Odgajati decu na televiziji, a ne učiti ih da sami prave program, isto je što i učiti ih da čitaju, ali ne i da pišu«, kaže Majk Šenberg, koji je napustio posao reportera u Time-u da bi se pridružio grupi Igra kiše.

Neplodno: Najveća teškoća sa magnetoskopom »koga se sve tiče« je naravno, u tome, što se on ne isplati. Muzeji, fondacije i javne TV stanice su velikodušne prema umetnicima eksperimentalne TV, ali »podzemni« magnetoskop je do sada dobijao malu pomoć. I pored fleksibilnog pragmatizma grupe Povrće, mnogi »podzemni« aktivisti oklevaju da rade za njihove mreže —Stern iz Globalnog sela ih naziva »monolitnim, ravnodušnim i opasnim« — i izjavljuje da treba da se izrazi i nepoverenje prema javnoj TV. Globaln oselo, Videofriks i Narodni magnetoskop sami prikazuju svoje trake i podmiruju troškove organizujući i prikazujući redovne priredbe prema mogućnostima koje im pruža njihov mali bioskop. Grupa Igra kiše nema elektronski izlaz, ali održava kontakt sa ostalima iz pokreta — i dobija mali prihod — objavljujući novine Radical Software, što su, ironično rečeno, staromodne novine.

Grupe iz Menhetna, kao i svi eksperimentatori Sjedinjenih Država, nadaju se da će moći da se izražavaju posle 1. aprila 1971., kada CATV (Nezavisna monitorska TV — prim. prev.) stanice počnu da prave sopstveni program. U međuvremenu očekuju pomoć od Njujorškog državnog saveta za umetnosti koji je nedavno odlučio da ponovo pomogne eksperimentalnu TV. Veće je dalo 60.000 dolara Njujorškoj obrazovnoj stanici WNET da osnuje Radionicu autora, koja nastoji između ostalog da kupuje i objavljuje »podzemne« trake. A očekuje se da se uskoro pojave i manje individualne subvencije, koje bi otprilike iznosile do 30.000 dolara svaka.

To je dobro za istaknute članove njujorškog »podzemnog« magnetoskopa, ali svuda unaokolo još uvek vlada siromaštvo. Engleska eksperimentalna TVX grupa kojom rukovodi jedan lukavi intelektualac po imenu Hopi, počela je da zahteva honorare od 60 dolara od »medija svinja« za intervjue. Ali izgleda neverovatno da to može postati značajan izvor prihoda, a situacija većine grupa u Sjedinjenim Državama nije ništa bolja. »Osećam sada kako crkavam od gladi«, kaže medijska gerila u San Francisku. »Sve je to moguće, ali sve su to jos uvek samo snovi.« U takvim snovima siromašno »podzemlje« vodi komercijalnu televiziju kao aždaju koju je ubila decentralizacija usko povezana sa CATV i sa sistemom kaseta, a magnetoskop se istinski oslobodio da postane oruđe svakog čoveka. »Problem je«, kaže Rudi Stern, »kako da se postoji i dobro radi do tog vremena.«

prevela Svetlana Gligorijević

28. ENDI VORHOL

Čovek koji me intervjuiše trebalo bi samo da mi kaže reči koje želi da izgovorim i ja ću ih ponoviti.

Kažimo stvari pametno.

Nisam pametniji nego što izgledam...

Moja filozofija je: svaki dan je novi dan.

Još uvek mi je stalo do ljudi, ali bilo bi mi mnogo lakše da nije... suviše je to teško... Ne želim da se suviše unosim u tuđe živote... Ne želim da se suviše približim... ne volim da dodirujem stvari... zato je moje delo nezavisno od mene samog.

I ja u stvari ne verujem u ljubav.

Mašine imaju manje problema. Voleo bih da sam mašina. Zar i vi to ne biste voleli?

Slikam na ovaj način, jer želim da budem mašina. Šta god radio, radim kao mašina, jer tako hoću. Bilo bi odlično kad bi svi bili takvi.

Pokušao sam da radim svojeručno, ali sam otkrio da je lakše koristiti sito. Tako uopšte ne moram da radim na predmetima. Zahvaljujući tome, jedan od mojih asistenata, ili bilo ko drugi, može da reprodukuje crteže dobro kao i ja. Volim dosadne stvari...

»Da li mislite da je pop art...«
»Ne.«
»Šta?«
»Ne.«
»Da li mislite da je pop art...«
»Ne... ne mislim.«

Mrzim predmete.

Sve je lepo.

Volim Los Anđelos. Volim Holivud. Oni su tako lepi.
Svaki je plastičan, a ja volim plastičnost. Hoću i sam da budem plastičan.

Svi moji filmovi su veštački; uostalom, sve je donekle vaštačko. Ne znam gde veštačko prestaje, a stvarno počinje. Veštačko me opčinjava, sjajno i blistavo...

Ne brinu me ni umetnosti ni život. Mislim, rat i bombe me zabrinjavaju, ali obično tu ne može mnogo da se učini. To sam prikazao u nekim svojim filmovima. Pokušaću da učinim još više. Ne brine me ni novac, iako se ponekad pitam gde je. Neko ga sveg poseduje!

Moje slike nikada nisu kakve sam ih zamislio, ali me to nikada i ne iznenadi.

Nikada nisam hteo da budem slikar. Hteo sam da budem step-igrač.

Nikada ne čitam. Samo gledam slike.

Mislim da smo vakuum, ovde u fabrici; to je dobro. Volim da budem vakuum, to mi daje slobodu da radim. Ali ipak nas uznemiravaju, policajci nam stalno dolaze. Misle da radimo užasne stvari, a nije tako.

Ne slikam više, napustio sam to pre godinu dana i sada samo pravim filmove. Mogao bih da radim obe stvari istovremeno, ali uzbudljivije je praviti filmove.

Osvetljenje je loše, snimanje je loše, projekcija je loša, ali ljudi su divni.

Ljudi su fantastični. Ne možete da napravite loš snimak.

U budućnosti će svako imati petnaest minuta svetske slave.

Empajer Stejt Bilding je zvezda!
Više volim da ostanem tajanstven; nikad ne volim da otkrivam pozadinu svog stvaralaštva, a uostalom uvek drugačije odgovaram na takva pitanja. Ne samo zbog toga što je deo mog shvatanja da se ne govori sve, već i zato što zaboravljam šta sam rekao dan ranije, pa moram sve ponovo da izmišljam.

U svakom slučaju, ne mislim da imam bilo kakav stav, povoljan ili ne.

Ako želite da saznate sve o Endiju Vorholu, dovoljno je da vidite spoljašnjost mojih slika i mojih filmova i mene, i to sam ja, nemam ničeg iza!
(Iz knjige »Endi Vorhol«)

preveo Aleksandar Goldman

EBI HOFMAN

29. PRAZAN PROSTOR KAO KOMUNIKACIJA

Ovo je »foršpan«. Jeste li ikad zapazili kako se prave bioskopski »foršpani«? Njih prave najbolji umovi Holivuda. TV reklame, u novije vreme jednako su efikasne. One stvaraju dinamizam. Gledaoci postaju angažovani. Grade se iščekivanja. Obraća se potrebama. One totalno apsorbuju sa svim onim brzim rezovima, parolama, munjom ozarenim slikama i uzbudljivim tempom. Bioskopske »foršpane« i TV reklame pišu naši moderni pesnici. Oni znaju kako se stvara prazni, »blanko« prostor u kome gledalac može da smesti sebe. Televizija je više nalik na plivanje, nego na čitanje knjige.

Svi bioskopski »foršpani« su buka. Svi oni preteruju. »Najveći film za poslednjih dvadeset godina!« Vatromet eksplodira Bu! »Ne propustite ovaj film.« Zum. »Gola pečena devojka«. Fleš. »Izložena opasnostima«. Sve se vrti. Osam scena sabijeno u pet fleševa, svaki po sekund.

I TV reklame su buka. One nisu uvek vruće kao slika bioskopskog »foršpana«. Neke su hladne. Hladne slike utvrđuju sigurnost. One simbolišu banke, osiguravajuća društva, vazduhoplovne kompanije, vladine agencije. Tipičan je oglas za Drajfusov fond. Jedan lav, nezapažen, šeta se niz Volstrit. Šljap, šljap, šljap. Snažan, odlučan, sa osećanjem budućnosti. Vi ste taj lav usred ovog sterilnog sveta koji vas okružuje. Kuda ste krenuli? Lav skače na reč »Drajfus«. »Arlau«.

Izdovoljio se. »ULAŽITE U DRAJFUSA«. Malo je reči nužno. Reči zbunjuju. Reči su vruće. Jedan lav na ljudskoj ulici vredi hiljadu reči. To je čudesna reklama, fantastično filmovana. Jedan lav što se šeta krcatom ulicom totalno apsorbuje. Ispod svega ležala je, dabome, jedna skrivena napetost, ali u celini hladnoća. Nema haosa. Nema anarhije. Nema rizika. Samo vi nama dajte svoju lovu. Možda ćemo lava i za predsednika kandidovati?

Projektovanje hladnih slika nije naš cilj. Mi ne želimo da projiciramo mirnu sigurnu budućnost. Mi smo prolom. Mi smo vrući. U našoj reklami lav se razvaljuje. Trči ulicama. Mi smo kanibali, kauboji, Indijanci, veštice, čarobnjaci. Nakaze sablasnog izgleda koje puze iz pukotina u noćnoj mori Amerike. Vrlo vidljivi, i, kao što svi znaju, neposredno iz života bele srednje klase po predgrađima. Za Ameriku mi smo bol u guzici jer ne mogu da nas objasne. Crni se bune jer su potlačeni. Jedan italijanski šofer rekao mi je, »Da sam ja crn i na mene bi pišali.« Amerika razume crne.

Mi smo otuđeni. Šta to sve uopšte znači? Egzistencijalni ljubavnici u plastičnom društvu. Sama naša egzistencija je raspuknuta. Dugačka kosa i nakazna odeća su totalna informacija. Nije neophodno da kažemo da smo mi protiv ———. Svi već znaju. Pogreška je govoriti ljudima ono što već znaju. Mi otuđujemo ljude. Mi ih angažujemo. Privuci—odbij. Mi špekulišemo s generacijskim jazom. Roditelji seru. Oni su osujećeni, zbrkani. Oni žele hladnog lava. Mi cepamo kroz ulice. Klinci to vole. Oni to razumeju na internom nivou. Mi smo žive TV reklame, bioskop. Jipi! Nema programa. Program bi učinio naš pokret sterilnim. Mi smo žive protiv rečnosti. Ja to, u stvari, i ne mogu da objasnim. Lično to čak i ne razumem.

Prazan prostor, prekinuta izjava, nerešena zagonetka, sve to angažuje. Ima u psihologiji jedan klasičan eksperiment. Subjektima se daju problemi da ih reše. Neke zadaće oni dovrše; a kod drugih ih prekinu. Šest meseci docnije daje im se test pamćenja. Oni konzistentno pamte probleme u kojima su prekinuti. Zamislimo i treću mogućnost, u kojoj će inspektor subjektima pokazati kako se rešava problem. Verovatno je da bi taj problem bio od sva tri najmanje zapamćen. To se zove »idenje u školu« i predstavlja odnos koji najmanje angažuje.

Kada smo otvorili naš FREE STORE, razdelili smo letak sa jednim lepim umetničkim delom, a ispod njega je na španskom bio ovaj red: Sve je slobodno (besplatno) u dućanu kod Digersa. Bez adrese. Bez radnog vremena. Bez liste robe i usluga. Bilo je to straobalno efikasno. Portorikanci su počeli da se raspituju. Portorikanci su rekli hipicima. I svi su zajedno potražili FREE STORE.
Ja buljim u dugme. Svetlo ružičasto, na purpurnoj pozadini: Jipi! Skače pravo u oči. Pogrešno ga čitaš. Odlično. Pogrešno čitanje može biti stvaralački čin. Šta to Jipi! znači? Energiju-uzbuđenje-zabavu-žestinu-znak uzvika! Prošlog decembra (1967. prim. prev.) nas trojica smo sedeli u sobi i pretresali planove kako da dovedemo svet u Čikago da se izjasni o Demokratskoj konvenciji. Hipici su mrtvi. Omladinska Internacionalna Partija — (Youth International Party) Y. I. P. — YIP — YIPPIE!. Svi skačemo po sobi, Pol Krasner, Džeri Rubin i ja. Igramo se Jipi! igara. »Y.« »Dobro je.« To je naš simbol. To je naše pitanje. »Budi za Y.« »Gospode, Nikson će nas kroz tri meseca napasti što unosimo zabunu u lik YMCA.« Za petnaest minuta stvorili smo jedan mit. Kao stvoreno za medije. »Zdravo, ja se zovem Pol Jipi, a ti?« Za dve nedelje svaki andergraund list imao je po Jipi! reportažu. Kroz mesec dana »Newsweek« piše »Jipi dolaze«. Lorens Lipton u L. A. »Free press-u« analizira poreklo Jipija. Y se magično pojavljuje na zidovima širom zemlje. A sve to vreme uzbuđenje i energija se usredsređuju na Čikago i ljudi se angažuju. Jipi — bedž izaziva pitanje. Onaj ko ga nosi mora da odgovori. On kazuje malu priču. Pominje Čikago, festival muzike, nasilje (Amerikanci vole da idu na nesreće i požare), gerila teatar, Demokrate. Svaka priča ispričana je na različit način. U Jipi! mitu postoji dakle masovno učešće. Možemo li »H« preinačiti u Y? Mogu li mitovi angažovati ljude do te mere da otputuju čak do dalekog Čikaga? Mogu li čarobni mediji uspeti gde organizacija nije uspela? Što da ne? (Y not?)

Prazan prostor je prenošenje informacije kad god gledalac ima priliku

da se angažuje kao učesnik.

U Sajgonu, listovi su cenzurisani. Na nekim stranama ima odeljaka sa blanko člancima. U tim praznim, blanko člancima ima više informacija nego što možete i da pretpostavite. Ja idem na televiziju i postavim sebi u zadatak da opsujem. Znam da male jebade neće proći, ali moja slika kako s oduševljenjem i uzbuđenjem blebećem o budućem svetu boljem od ovoga, dok me puritanska, jalova kultura Establišmenta seče, — to je informacija koju vredi saopštiti.

Reči

se

mogu

upotrebiti

za

stvaralaštvo

preveo Radivoj Popov

BEN VOTJE

30. UMETNOST — NEUMETNOST

1 — ZABORAVITE BENA.

2 — KADA I KAKO ĆETE ZNATI DA STE GA ZABORAVILI?
29/5/1967.

Međumediji su Umetnost, a Umetnost je Ego.

Pošto tražite da ocenim Vostela, onda ću vam reći da je njegovo delo, upravo kao i dela Rembranta, Pikasa ili Pere Perića, kreacija jednog egoiste.

Pa ipak, Džon Kejdž bi, zbog svoje zainteresovanosti za Zen i za Dišana, želeo da depersonalizuje umetnost.

Ja ću da se usredsredim na: Istinu kao Umetnost.

Budući da šta god hoćete može biti umetnost, razvoj istraživanja novih proizvoda (i novih oblika) proširio je mogućnosti.

Ako je sve umetnost, onda mora da se reč »sve« može zameniti bilo kojom drugom rečju, a da se značenje rečenice uopšte ne izmeni. Ispada kao da se umetnost rasprskava i razmnožava u milione različitih definicija, od kojih ni jedna neće biti ni važnija ni sporednija od druge. Evo nekih:

Šta god hoćete je Umetnost
Ljubav je Umetnost
Niko je Umetnost
Vi ste Umetnost
Ja sam Umetnost
Ništa je Umetnost
Život je Umetnost
Smrt je Umetnost
Sve je Umetnost
Novo je Umetnost
Staro je Umetnost
Pretenzija je Umetnost
Istina je Umetnost
Moje dupe je Umetnost

Istina je Umetnost: Toga ima kad se otkrije u umetnikovom delu motiv njegovog stvaranja; to će reći, poimanje i priopštavanje njegovog pravog stanja pred sam čin stvaranja. To je odgovor koji umetnik daje na pitanje: »Zašto u stvari ja stvaram?« Ja zamišljam, na primer, ostvarenje definicije ISTINA JE UMETNOST dramom u kojoj autor iskreno daje razloge zbog kojih piše drame, i to ne površne razloge već duboke razloge, kao na primer da kaže, »radi slave«. ISTINA JE UMETNOST menja umetnost jer odbija zaludna i lažna opravdavanja, kao što su umetnost radi umetnosti, harmonija, lepota, itd. Primer za »istina je umetnost« jeste moje priznanje da me rastužuje što moram da pišem još jedan članak radi slave, u stvari, da bih postao čuven.

Neumetnost: Primer za ovo je stav Marsela Dišana i nekolicine drugih koji, reagujući protiv »dogotovljenog«, nisu u stanju da se vrate estetizmu i hedonizmu predmeta, već uvek idu prisili potrage za novim kako bi izdovoljili svoje pretenzije i ego, pa misle da će biti novina ako izjave da ih umetničko stvaranje više ne interesuje. U stvari, oni su vrlo zainteresovani za njega, i to naročito zato što bi da učvrste svoj Ego u domenu

NEUMETNOSTI (opet pitanje stila).

Umetnost je Ego: To je manje licemeran stav od neumetnosti. To je priznanje da je pretencioznost osnovni energišući element svakog čina stvaranja, i da umetnost potpuno i do samog kraja potvrđuje tu pretencioznost. To čak ide do tog stepena da u nekim slučajevima umetnik odbija da pretenziju poveže sa stvarnim delanjem (pretenzija je dovoljna sama sebi.) Navešću kao primer moju dramu »Pogledajte u Mene, To je Dovoljno«. I za ovo je primer umetnik koji izjavljuje za sebe da je on sam sebi sopstveno umetničko delo i zato ništa ne proizvodi.

Umetnost je Šta god hoćete: Ima i onih koji u isti mah dok priznaju da je SVE UMETNOST ne odbacuju svoj status umetnika i usvajaju fatalistički stav prema umetničkom delu. Oni će izabrati prosto bilo koji oblik — na primer, krug — i rešiće se da stvaraju samo krugove, jer i to kao i bilo šta drugo u suštini znači istu stvar. Koliko ja vidim, to predstavlja premisu Olivjea Mosea i izvesnih minimalnih umetnika.

Život je Umetnost: Ovo je proširena definicija koju su unapredili Kejdž i njegovi učenici, ali otprve njihova premisa se mora proceniti kao lažna, jer u konačnom ostvarenju čovek ne može da odeli motivaciju umetnika od dela koje pretenduje na uslove života. Ako je život UMETNOST, onda je i umetnikova pretenciozna želja da pokaže svoj proizvod, takođe umetnost. A ako ta pretenzija ne postoji u priopštenom delu, to onda ono što nam je umetnik pokazao nije umetnost već jedino refleks njegove umetničke ambicije. Ja ću čak reći da su pretencioznost, agresivnost, i ambicija, u odnosu na delo, daleko življi. Tako da, kad sviram neku Kejdžovu muzičku partituru ili kad razmatram Cureću Muziku Džordža Brehta, ili neko Vostelovo ostvarenje, nisam u stanju da o njima mislim kao o životu mislim o njima kao o umetničkim delima. U stvari, umetnost nije život, sem ako život koji je u njoj predstavljen nije istina.

Smrt je Umetnost: Do toga je zaključka Jon Gijo stigao posle deset godina estetičkog razmišljanja — deset godina tokom kojih je sistematski nipodaštavao sve umetničke forme. »Niko,« pisao je on, »ne može dostići svoj cilj.« Jona Gijoa su našli mrtvog 10. jula 1949. u Himari u Albaniji. Prethodne večeri on je napisao sledeću rečenicu: »Smrt je umetnost, s tim da čovek uopšte umre.«

Umetnost je Beskorisna: Kada je Henri Glint opseo Muzej moderne umetnosti transparentom na kome se proklamuje: »Uništite Ozbiljnu Umetnost«, motivacija mu je bila želja da zauzme političku poziciju protiv buržoaske umetnosti. S druge strane, kada sam ja nasrnuo na Fond Megt porukom da je Umetnost Beskorisna, to je počivalo na sledećim premisama: Ako je sve umetnost, i ako umetnost uvek mora biti nova, a budući da je pojam suprotstavljanja umetnosti nov, onda je moje suprotstavljanje umetničko delo. Dakle moj nasrtaj je umetnost.

ZAKLJUČAK:

Ako Kejdž kaže: »Život je Umetnost«, ako Dišan kaže, »Umetničko Takmičenje Me Više Ne Zanima«, ako Flint kaže, »Čovek Se Mora Boriti Protiv Umetnosti«, ako ja kažem, »Umetnost je Istina«, — sve te izjave i gledišta moraju se razmatrati u svetlu činjenice da stvaraoci (egoisti kao što svi umetnici to i jesu) traže novo, ali igraju staru igru umetnosti: biti drukčiji od drugih. Ali da bi našli novo na sadašnjoj sceni gde je sve umetnost, ti stvaraoci vraćaju na teren pravila igre. Izgleda kao da je igra umetnosti usvojila sve mogućnosti uključujući tu i onu da se igračima dopušta pokušaj okončavanja igre. Takav je slučaj sa Istina je Umetnost, Pretenzija je Umetnost, Neumetnost, Anonimna Umetnost, i Umetnost je Papazjanija.

Ali da li je samoubistvo umetnosti moguće? Mramo se setiti da ima i onih koji ne proizvode umetnost. Među njima su moj vinarski trgovac koji prodaje otvarače za flaše, bakalin koji je nedavno udao ćerku, agent za prodaju nekretnina na četvrtom spratu koji je umro juče, i prevodilac ovog članka na engleski — ROBERT E. NEJDŽEM — koji je danas u podne jeo pečenu šunku, boraniju i salatu s pihtijama.

preveo Radivoj Popov

GARI ŠNAJDER

31. ZAŠTO PLEME?

Upotrebljavamo izraz »pleme«, jer nagoveštava tip novog društva koje sada izrasta u okviru industrijskih država. Naravno da u Americi ova reč ima veze sa američkim Indijancima. Ova subkultura se sadrži u merilima i u religiji, bez obzira na zemlju u kojoj se javlja. U osnovi »pleme« uključuje drukčiju vrstu društvenog sistema od onoga u kojem većina ljudi danas živi: osnovanog na zajednici i drugarstvu, ličnim odnosima i odgovornostima, a ne na apstraktno-centralizovanoj vladi. Nešto vrlo slično starim i sretnim plemenima evropskih Cigana, grupe bez nacije i teritorije, koja čuva vlastite vrednosti. U SAD i Evropi »pleme« se razvilo postepeno poslednjih 50 godina — od kraja Prvog svetskog rata — kao reakcija na povećane bolesti savremenih država. Kako je broj otuđenih intelektualaca, ljudi stvaralačkog duha i društveno nepoželjnih, rastao — oni su prepoznavali jedni druge preko raznih sitnih obeležja, ako ni po čemu drugom, ono po bradi i zgužvanom odelu. Pokret se približio marksizmu tridesetih i početkom četrdesetih godina; svi anarhisti i levi devijanti bili su srcem pripadnici »plemena«. Posle Drugog svetskog rata nova generacija je sagledala marksizam drugim očima i videla da i unutar marksističkog političkog sistema ima mnogo istih loših stvari kao i u »kapitalizmu«. Suviše mnogo srdžbe i ubistava. Rodila se ideja da možda sa čitavom zapadnom civilizacijom, čiji je marksizam samo deo, nešto nije u redu. Ovo je navelo ljude da studiraju druge velike civilizacije — Indije i Kine — da vide šta tamo mogu da nauče. Kad se pođe od dijalektike Marksa i Hegela, lako je zainteresovati se za dijalektiku starih kineskih »jinjang« teorija, za rani Taoizam, za Lao-cea i Čuang-cea. Polazeći od Taoizma lako je doći do filosofije i mitologije Indije — velikih po obimu, koje zadiru u najdublja područja ljudske psihologije, a koje su, shvatanjima o konačnoj prirodi svemira, gotovo identične najbriljantnijim idejama savremene fizike — te istine, ma šta ona bila, koja se zove »Darma«.

Sledeći korak je briga da se razumevanje produbi na eksperimentalan način, jer apstraktno filosofsko razumevanje nije dovoljno. Tim putem su mnogi, uključujući i mene samoga, našli u budizmu praktičan metod za oslobađanje duha od trivijalnih stvari, predrasuda koje nas apsorbuju, a što je još važnije — put ka osnovnom problemu, kako da se prodre do najdubljeg ne-ja sebe samoga. Danas ima mnogo onih koji su prihvatili Zen, vadžrajanu, Jogu, šamanizam, psihedelizam. Budizam je dugotrajni, plemeniti ljudski dijalog — 2500 godina tihog razgovora — o prirodi ljudske prirode i večnoj »Darmi«. U toku ovog proučavanja postalo je jasno da »istina« budizma i hinduizma nije nikakom smislu u vezi sa indijskim ili kineskim društvom; i da su »Indija« i »Kina« kao kultura teret za ljudska bića kao i druge kulture, a možda i više. Postalo je jasno da su »hinduizam« i »budizam«, kao društvene ustanove, dugo bile više oruđe u rukama Države za nametanje tereta ljudima i njihovo vezivanje, nego što su služili za njihovo oslobađanje. Posle ovoga, proučavajući još jednom detaljnije istoriju Istoka i Zapada, neki od nas su zapazili sličnosti kod nekih malih, ali uticajnih, jeretičkih, polujeretičkih i ezoteričkih »spoljašnjih« pokreta. Ove filosofske škole i praksa obično su bile potiskivane u svim društvima gde su se javljale, ili su se ubrzano razvodnjavale i postajale bezopasne — bilo kao »veštičluk« u Evropi ili »tantrizam« u Bengalu, »Kvekeri« u Engleskoj, »Tačikava-rie« u Japanu ili »Žen« u Kini. Sasvim je moguće da su svi ovi pokreti izdanci Velike Subkulture, koja se izgleda protezala podzemno kroz čitavu istoriju; prikačeni delimično uz velike religije, ali stvarno mnogo stariji i različitiji po tome što su prenosili stil zajedničkog života, koji nije imao predrasuda o seksu i bio je u opoziciji sa vladajućim slojevima Civilizacije. Ovo učenje se sastoji u tome da u čovekovo prirodno biće treba imati poverenja i slediti ga; da ne treba tražiti pravila ili modele, koji se nameću izvana, u traženju svog osnovnog bića, i da je onaj koji sledi svoju prirodnu dušu zaista »moralan«. Osim toga, »sledeći vlastitu prirodnu dušu«, nužno je da se sagledaju negativni i demonski potencijali Nesvesnog i upoznavajući ih — odbacujući ih čak i simbolično — osloboditi sebe od ovih sila. Ovim važnim egzorsizmom i ritualom Velika Subkultura uništava ono jedino »verodostojno« polaganje prava Crkve i Države na punovažno delovanje. Ali sve ovo je subverzivno za samu Civilizaciju: jer je civilizacija građena na hijerarhiji i specijalizaciji. Vladajuća klasa, da bi preživela, mora da donese Zakon, a zakon ponašanja mora da prodre u ljudsku psihu. Najefikasniji način da se ovo postigne je da ljudi sumnjaju u svoju prirodnu vrednost i instinkte, a posebno seksualne. A sumnjati u »ljudsku prirodu« znači učiniti Prirodu neprijateljem. Otuđa ekološka kriza današnjice.

Zbog toga i dolazimo do zaključka (zajedno sa mnogim zapadnim misliocima pre nas) da se civilizacija precenjuje. Pre nego što neko kaže »Ovo je smešno, svi mi znamo da je civilizacija potrebna stvar«, neka pročita nešto iz kulturne antropologije. Zavirimo u život južnoafričkih Bušmana, mikronezijskih navigatora i kalifornijskih Indijanaca — i u tvrdnje Klod Levi-Štrosa. Sve naše predstave o blagostanju čoveka treba da se preispitaju. »Pleme« je, izgleda, najnoviji pokret u okviru stare subkulture. Mi smo gotovo nesvesno povezali sebe sa prenošenjem vrednosti, sa potencijalnim društvenim poretkom i tehnikom prosvećivanja, koja se održala od praistorijskih vremena.

Najnoviji razvoj savremene nauke i tehnologije potkrepljuje neke od ovih stavova. Zbog toga se ne može smatrati da su savremeni »pripadnici plemena« staromodni u kritici civilizacije, nego su verovatno najznačajniji tipovi u savremenom društvu. Nacionalizam, ratovi, današnja teška industrija i potrošnja su se već pokazali nepotrebnim i nekorisnim. Sledeći korak čovečanstva je da sagleda prirodu svog vlastitog duha-staro pitanje »šta je to u stvari ljudsko biće?«; moramo da na najmudriji i stvaralački način upotrebimo nauku u istraživanju ovih pitanja. Čovek širokog međunarodnog iskustva, veoma obrazovan— najrazvijeniji proizvod istorije — može opravdano zaželeti da živi jednostavno, sa malo oruđa i odećom napravljenom rukom, blizak prirodi.

»Revolucija« je prestala da bude ideološka briga. Umesto toga, ljudi pokušavaju da upravo sada ostvare — komunizam u malim zajednicama i nove društvene organizacije. Milion ljudi u Americi i drugi milion u Engleskoj i Evropi. Postoji veliki »podzemni« pokret u Rusiji, koji će da izbije na viđelo za četiri-pet godina. Kako se oni poznaju međusobno? Ne samo pomoću brade, duge kose, golih stopala i ogrlica. Stvarni znak raspoznavanja je pametan i nežan pogled u oko, mirnoća i blagost, svežina i neusiljenost. Muškarci, žene i deca — svi koji se nadaju da će krenuti beskrajnom stazom ljubavi i mudrosti, u prijatnom društvu neba, vetra, oblaka, stabala, vode, trave i životinja — predstavljaju »pleme«.

preveo Nikola Čatipović

BARBARA DEJN

32. ŽELIMO NACIJU PESNIKA

U revoluciji su promene dinamične i brze. U proteklih deset godina na Kubi su se promene protegle od pozicija vlasti do vlasnika zemlje, prirodnih bogatstava i sredstava za proizvodnju i sve do stvaralačkih jezgara u snovima i mislima naroda. Brzina i dubina promena su ogromne. Mogla sam da vam pričam o pokušajima da se preorijentiše i izmeni otrcana praksa noćnih klubova koja je ostala iz doba Skandala Džordža Vajta, — ali su u međuvremenu noćni klubovi i barovi zatvoreni, a izvođači su seli na kamione i otišli da zabavljaju narod i uče od ljudi koji rade u poljoprivredi. Mogla sam vam pomenuti da je muzika na radiju i TV još uvek pretrpana evropskim »popom«, — ali Los Memes (kubanski Bitlsi) već ispunjavaju etar.

U Havani su zatvoreni barovi. Kuda onda narod ide da se zabavlja? U parkove, gde redovno svira električna muzika za ples i zabavu; u koncertne dvorane, gde možete, ako ste dobili ulaznicu u školi ili na radnom mestu za određeno veče, besplatno da gledate izvanredno raznolike grupe i umetnike.

Ako vas ne interesuje muzika možete poći besplatno na bilo koju sportsku priredbu, uključujući i važne prvenstvene mečeve. Ili se možete prošeati po prijatnom vazduhu ili sresti prijatelje kod »Kopelije«, krasne nove sladoledarnice. Pre revolucije samo 11% stanovnika je imalo mogućnosti da pije mleko, a sada može da jede »Kopelijinih« 57 ukusnih vrsta sladoleda začinjenog tropskim voćem. Istina, sada je opskrba ograničena, ali se organizuju i izgrađuju nove mlekare.

Možete da lutate izložbenim prostorijama »La Rampa«, u poslovnom delu Havane, da doživite utisak potpune okoline, kao i na izložbi »Treći svet«, koja je otvorena u čast Kulturnog kongresa u Havani prošlog januara, a aranžirala ju je grupa koja je projektovala kubanski paviljon na Svetskoj izložbi 1967. u Montrealu.

U julu 1967. mogli ste da vidite potpuno drukčiju izložbu u istim prostorijama — koja je bila organizovana sa svrhom da zainteresuje i uključi novu i širu publiku u umetnost vajarstva. Najpoznatiji kubanski slikar Vilfredo Lam, uz pomoć Ivon i Žaklin Tajandje, privukli su grupu slikara i kipara, koji su ranije u toku leta došli na Kubu, da bi stvorili nova dela, koja su postala deo izložbe i poklon kubanskom narodu.

Osim toga, stvorena je posebna grupna freska. Rad na ovoj freski se odvijao danju i noću, što je bio veliki događaj koji je privlačio svakog prolaznika — preko muzike, hrane i prirodne sklonosti posmatranja. Posebni vodiči, osposobljeni da uvode ljude u misteriji gledanja nepoznatih oblika i koncepcija (a objašnjenja su pokazivala da se uopšte ne radi o misteri jama), uspešno su provodili kroz dvoranu osobe koje nikada ranije nisu imali prilike da gledaju slike »iz bliza«.

KRAJ OSKUDICE

Verovatno je najupečatljivije osveženje danas na Kubi težnja da se stvori nešto novo. Teško je razumeti uzbuđenje i neobičnost novog — ako to ne uporedimo sa oskudicom koja je vladala u predrevolucionarnoj Kubi. Nije postojala nijedna čisto kubanska pozorišna grupa, nije bilo pravoga orkestra (osim folklornih i plesnih) — jedino su bili prisutni komercijalno-ravnodušni umetnici poslati iz SAD, i to uglavnom u Havanu.

Danas se Savet za kulturu brine da muzičke grupe, pozorišta, balet, pozorište lutaka, film — svi mogući mediji — budu prisutni u provinciji, na poljima i po brdima, gde većina Kubanaca radi i živi, a gde i gradski stanovnici provode sve više vremena. Ideja je ne samo da se narod zabavi i poduči, nego da se kod njega podstakne želja za stvaranjem. »Mi ne

želimo samo da pronađemo i razvijamo milion i po slikara i muzičara — mi želimo da svi budu obrazovani i da razviju svoje sklonosti u svim pravcima. Želimo naciju pesnika i umetnika«, rekao je nedavno jedan funkcioner Saveta za kulturu.

Da navedemo, na primer, provinciju Las Vilja, gde šest regionalnih saveta i veći broj opštinskih saveta koordinira kulturnu aktivnost. Las Vilja ima jedno profesionalno pozorište i 10 amaterskih grupa; 25 orkestara, uključujući plesne i folklorne grupe, pozorište lutaka i 15 profesionalnih samostalnih izvođača. Postoji i jedna muzička škola, sa šest ispostava u udaljenim predelima.

Neki čovek, bio to šofer autobusa ili učenik, koji je došao da se zabavi u centru za vajarstvo, može da dođe do zaključka da poseduje sklonost i interesovanje da postane arhitekt ili slikar. Može da se upiše na četvorogodišnji večernji kurs, gde se ne plaća školarina niti potrošni materijal — a posle dve godine, ako je završio gimnaziju, može da pokuša sa upisom na Nacionalnu akademiju za umetnost (Cubanacan) u Havani. Ako uspe, on će primati punu stipendiju i poseban dodatak, tako da može da uči kod najboljih profesora. Ako želi da radi u svojoj provinciji, može da diplomira kao nastavnik umetnosti i da radi u srednjoj školi; kasnije može ponovo da pokuša da se vrati na Cubanacan. Svakom ko završi školovanje osigurano je mesto.

NASLEĐE LAKTAŠA

Organizovanje i briga za sve ovo sastavni je deo Nacionalnog saveta za kulturu. On se suočava sa delikatnim problemima. Umetnost je vrvela raznim oportunistima, a kapitalističko nasleđe laktaša još se nije potpuno preobrazilo. Napad se vrši u dva pravca. Stimulišu se i uvežbavaju mladi umetnici na svim sektorima, što je moguće brže. Pomaže se već formiranim umetnicima starog mentaliteta (a da ne govorimo o deformisanim) da sagledaju sebe jednostavno kao jednu vrstu radnika, da izmene sklonost otuđenja umetnika od publike (što je izgleda svojstveno staroj atmosferi slobodnog tržišta) i da zamene usamljenost »zvezda« radošću zajedničkog. Kod toga promena radnog mesta i vremena mnogo pomaže. Kasni noćni časovi, zadimljeni klubovi i pretenciozna pozorišta su zamenjena čistim sunčanim vazduhom i zadnjim delovima kamiona, gde ostali deo sveta živi.

Jedna grupa iz eksperimentalnog pozorišta prošlog meseca je napustila Havanu sa namerom da živi i radi u planinama Eskambrej — da prouči običaje naroda i način njihovog izražavanja i da sagleda njihove probleme. Ova se grupa nada da će otkriti kakav bi trebalo da bude duh novog seoskog pozorišta. Osim toga postoji obaveza za apsolvente pozorišne škole, kao i drugih sekcija Nacionalne škole za umetnost, da rade i podučavaju najmanje dve godine u provinciji. Oni se posvećuju ovom projektu uz nesebične žrtve, jer su mnogi od njih poreklom iz opština, koje ranije nisu imale ni najmanjeg dodira sa umetnošću.

Literarni kružoci se svugde pojavljuju, a pripadnik jednog kružoka je izrazio svoj stav na ovaj način: »Važnije je stvarati nego diskutovati o ulozi umetnosti.« Međutim, diskusija se nastavlja: »Ranije bi ljudi seli i diskutovali o tome da li je zamisao o stablu koje raste lepša od zamisli o stablu koje cveta, proučavajući njihov zajednički sadržatelj. Danas nije više tako. Mi polazimo od situacije i tek tada prilazimo umetničkom radu.«

Pitali smo ovu grupu, kao što smo pitali i mnoge drugove, da li postoje kubanski hipici. »Pa, znate, poneko voli da se ekstravagantno obuče, ali onda sledeće sedmice ide na seču šećerne trske. Za vreme praznika pojedinci vole da budu »hipi«, ali nema nikakvog razloga da mi protestvujemo protiv našeg društva, tako da sve ovo ne može da ima isto značenje kao u SAD. To je za nas neka vrsta igre — ali u stvari, mi želimo da studiramo, da radimo i izgrađujemo našu zemlju«. Da li su istinite glasine o proganjanju onih koji nose dugu kosu i neobičnu odeću? »Postojao je takav problem — neki kontrarevolucionari, čekajući da napuste zemlju, pokušali su da upotrebe odeću i muziku, kao oblike kulturne subverzije. Neki ljudi su preterali, bilo je previše kontrole. Sad je došla sugestija od strane same partije — »pustite ih na miru«. Znam da će mladi ljudi to sami analizirati i ne brinemo zbog toga. Najvažniji je stav prema radu.«

REVOLUCIJA KOJA NE PRESTAJE

Grupa mladića nam je rekla da su najvažnije tri teme: 1. — Pesnikov vlastiti život, porodica itd., 2. — Revolucija — jer je svako osetio njen dodir, i 3. — Pesnik kao ljudsko biće integrisano u svoj rad. »Revolucija stvara kod umetnika veliki nemir. Proces je tako brz da ga uopšte ne možemo izraziti. Pesniku je potrebna neka vrsta mira da bi stvarao — a ovo brzo kretanje to onemogućuje. To se oseća u svim oblicima umetnosti. Gorki je rekao da se »kroz supu teško vidi dno tanjira«. Tako i mi često osećamo... Želimo da upotrebimo reči na kubanski način. Mi smo pod pritiskom španskog jezika i Španije i još uvek nemamo kubanskog jezika. Nalazimo se pod uticajem univerzalne literature. Forma može da dođe iz Španije, Evrope, Latinske Amerike, SAD ili ma od kuda, ali mi želimo da sadržina bude potpuno kubanska.«

Velika je glad za literaturom među novo-opismenjenima. Police knjižara se očiste odmah čim se pojavi nova knjiga. Ljudi često kupuju knjige, a da ih dobro i ne pogledaju, uz pretpostavku »novo je, mora biti važno.« To ima svoj smisao, jer je nedostatak papira stvorio oštru konkurenciju u izdavačkoj delatnosti. Uprkos nestašice papira, plan da se 1968. publikuje 10 miliona knjiga ostvaren je u novembru, a Institut za knjigu pokušava da izda još jedan do dva miliona do kraja godine.

Grupa mladih muzičara u Havani stvara »Cancion Protesta«. Doslovno to znači protestne pesme, ali u suštini su to pesme o savremenoj stvarnosti. U ovom smislu, to je mlađi rođak tradicionalne »decime«, pesme od deset stihova, koja je na Kubu svojevremeno došla iz Španije a njome se komentarišu tekući događaji. Zvuči lirski, čak barokno, a način upotrebe glasa je mekan i pomalo sentimentalan, dok je pratnja gitare bliža Segoviji nego Vudiju Gatriju.

Jedan od najsnažnijih stvaralaca ovih pesama je Silvio Rodrigez, koji prima platu od Saveta za kulturu, a svakodnevno piše, komponuje i peva. Drugi poznati pevač je Pablo Milanes, koji je u vojsci, ali nalazi vremena i za komponovanje i pevanje. Ova dvojica, zajedno sa drugima, nastupaju jednom mesečno na televizijskom programu zvanom »Cancion Protesta«. Publika je nekoliko puta pogazila nasade i gotovo polupala prozore pokušavaju da uđe u studio.

Zatvaranje barova i noćnih klubova, a otvaranje sve većeg broja seoskih centara za podučavanje i izvođenje, — jasno pokazuje da se revolucionarna Kuba usmerava ka stvaranju, a ne ka potrošnji kulture. Upitala sam prijatelja u Savetu za kulturu da li postaje kakva ograničenja. »Da, postoje dva ograničenja: prvo, rad mora biti u okviru revolucije — a to znači nešto što će pridoneti onome što kubanski narod pokušava zajednički da stvori; drugo, umetnik mora da završi rad koji je započeo.«

Revolucija nema kraja. Ako se ništa neprirodno ili neljudsko ne umeša između kubanskog naroda i njegovih ciljeva, on će ih ostvariti... da bi onda postavio nove i nastavio da se bori. To svakodnevno zadovoljstvo borbe je stvarna kultura današnje Kube.

preveo Nikola Ćatipović

33. NAŠA ZEMLJA JE

EKSPERIMENTALNA LABORATORIJA

(Intervju Ričarda Epštajna i Lusi Liben sa Alfredom Gevarom, direktorom kubanskog Instituta za filmsku umetnost i industriju.)

R. E. i L. L.: Kakav je kubanski film bio pre revolucije?

A. Gevara: On praktično nije ni postojao. Ono što je proizvedeno nije predstavljalo deo kubanske kulture. Takozvani kubanski filmovi bili su uglavnom američki ili meksikanski, sa nekoliko egzotičnih scena filmovanih na Kubi — obično se to bile scene o prostituciji.

Pošto je većina Kubanaca bila nepismena, nije mogla da prati engleske titlovane filmove i zbog toga je gledala samo meksikanske. Radi toga su velikim gradskim bioskopima dominirali Paramount, Columbia itd., a seoskim bioskopima filmovi na španskom jeziku vrlo slabih kvaliteta.

Bili smo posebno osetljivi prema hiljadama tradicionalnih vesterna, koji su se prikazivali u našim bioskopima. U ovim filmovima beli čovek uvek silom civilizuje Indijance i svaki otpor smatra neprihvatljivim. Pošto su milioni Latino-amerikanaca Indijanci, ovaj mit o superiornosti predstavljao je jednu komponentu u formiranju njihovog karaktera i pogrešnog obrazovanja.

R. E. i L. L.: Mislite li da Holivud svojom stereotipnom kulturom ovekovečuje dominaciju i ugnjetavanje?

A. Gevara: Filmu se pripisuje mnogo veći uticaj nego što ga on stvarno ima. Lako je doći do simplicističkih zaključaka — može se reći, na primer, da je film odgovoran za sve. Ali kulturni modeli se prenose na bezbroj načina, a imperijalizam nameće svoje modele mnogo neposrednije i kruće. Osim toga, kulturni pritisak američke imperijalističke dominacije gradio se na uticaju koji su već izvršili španski kolonizatori.«

Sredstva masovnih komunikacija predstavljaju samo jedan od puteva za procenu utvrđenih kulturnih modela. Ovi modeli postoje u stvarnosti i održavaju se snagom buržoaskog uticaja. Po tradiciji, buržoazija deluje da bi zaštitila svoju nacionalnu kulturu. Ali na Kubi buržoazija nije delovala kao nacionalna buržoazija. Naprotiv, to je bila grupa funkcionera u službi strane sile. Na taj način kubanska vladajuća klasa je služila kao posrednik između američkih imperijalista i kubanskog naroda i tako štitila imperijalističku vlast od direktnih optužbi za eksploataciju i krvoprolića koja je vršila.«

R. E. i L. L.: Šta je kubanski film napravio da bi prevazišao probleme kolonijalne prošlosti i oslobodio se kulturne dominacije?

A. Gevara: Naša zemlja je eksperimentalna laboratorija. Mi nemamo modela — ni dobrih ni loših, nikakvih modela. U našem eksperimentisanju, u našem traženiu novih puteva, jedan od najvažnijih zadataka je da pružimo mogućnosti da se kultura formira u klimi raznolikosti.

Fidel često kaže da imamo poverenja u naš narod. U želji da razvijemo novog čoveka, mi treba da ponudimo — ne samo novom čoveku, nego i ljudima kakvi smo sada — mogućnost da saznaju sve, da prodube to na razne načine, da procenjuju sve stvari. Ja ne govorim samo o proizvodnji filmova, jer je kubanski Institut za filmsku umetnost i industriju uključen u sve sektore koji su povezani sa filmom — na primer, u izgradnju bioskopa. Uzmimo da planiramo izgradnju sale u gradu srednje veličine. Ako računamo da bi bioskop od 1200 sedišta zadovoljio potrebe publike — mi ćemo uvek pokušati da izgradimo dve sale po 600 mesta, tako da svaka osoba može da bira između jednog ili drugog filma. To je sitnica i ne želim da kažem da sloboda ili izgradnja socijalizma ili suština komunizma zavise o izboru između dva filma.

Naš program prikazivanja filmova je planiran bez predrasuda. Na Kubi možete da gledate filmove iz raznih zemalja, raznih reditelja i stilova, od najobičnijih do veoma istančanih i eksperimentalnih. Ovo je cilj našeg rada i smatramo to integralnim delom naših zadataka dekolonizacije.

Proces dekolonizacije ne može da se kreće od jednog do drugog ekstrema, tj. od nametnute kulture zemlje matice do primitivnih nacionalnih formi, potisnutih od početka kolonizacije. Dekolonizacija pretpostavlja otkrivanje prošlih stoleća, ali sa pogledom unapred, a ne unazad. To zahteva procenu domaće kulturne baštine i njeno oživljavanje, kada je to potrebno. Situacija je posebno teška u slučaju filma, jer nemamo na šta da se pozovemo u prošlosti. Mi moramo da izgradimo filmski pokret sposoban da se pridruži našoj kulturnoj prošlosti i da je prevaziđe.«

R. E. i L. L.: Možete li nam reći nešto više o izgradnji tog filmskog pokreta?

A. Gevara: Posle uspeha revolucije film je predat u ruke grupe potencijalnih stvaralaca i tehničara, koji su posedovali teorijsko znanje, ali su bili bez prakse. Ovo nas je primoralo da krenemo u improvizacije. Morali smo da učimo radeći.

Pokušali smo da koristimo sve postojeće struje, ali da ne prihvatimo nijednu posebno. Stalno smo pozivali filmske radnike iz raznih zemalja u posetu, tako da su naši filmski radnici mogli da se upoznaju sa svim savremenim iskustvima, stilovima i tehničkim mogućnostima.

»Suočavali smo se sa mnogo teškoća, ali to je prirodno. Ne mislim da formiranje jednog filmskog pokreta može da bude magični čin ili proizvod političke odluke. Ali pravilna politička politika može da bude od pomoći. Kažem politička umesto kulturna politika, jer iskreno govoreći, ne verujem mnogo u kulturnu politiku — ako pod kulturnom politikom podrazumevamo uspostavljanje pravila ili okvira unutar kojih jedan kulturni pokret može da se stvara. Međutim, smatram da je ispravno ako uzmemo kao polaznu tačku ideju da je naša dužnost da stvaramo materijalne uslove (tehničke i industrijske) i duhovnu atmosferu otvorenosti i ozbiljnosti, koji će biti pogodni za razvoj talenata. Smatram da revolucionarna vlada pravilno postupa kada ne nameće koncepcije umetnosti umetniku i kada prihvata ograničenosti delovanja umetnika.

R. E. i L. L.: Kakve ciljeve postavljate sebi?

A. Gevara: Pošto smo mi nerazvijena zemlja koja se bori da podigne nivo razvoja, orijentišemo se na proizvodnju didaktičkih dokumentarnih filmova, koji mogu da pomognu da se poveća proizvodnja i tehnološki razvoj, jednostavnih naučnih dokumentaraca i filmskih žurnala koje pravimo u vezi sa raznim revolucionarnim aktivnostima i specifičnim planovima za razvoj. Stvaramo i uslove da se odbaci nametanje pedagoškog karaktera umetničke proizvodnje. Dugometražni i dokumentarni filmovi nisu samo proizvod pedagoških ciljeva i duguju uspeh baš toj činjenici da nisu ograničeni ovim ciljevima. To znači da će jedan dugometražni film — ako se proizvede dovoljno ozbiljno, ako produbljuje jezik i temu koju želi da obradi, ako otkrije put da bude nenametljiv — postići svoju pedagošku i obrazovnu funkciju, bez da posebno ističe ovu svrhu. Verujem da je ovo osobina svake umetnosti.

preveo Nikola Ćatipović

BARBARA STOUN

34. ŠTA JE REVOLUCIONARNI FILM?

Da li je to američki »podzemni«, eksperimentalni, avangardni ili poetski film? Možda. Ali za Kubanca bi taj pravac bio korak nazad. Kako on može da stvara lični film? Mi to moramo. Društvo nas je gurnulo u ugao, ne želi ništa od nas — tako da se filmski stvaralac povlači u svoje otuđeno potkrovlje i filmuje svoje fantazije. Ali na Kubi nema podvajanja između umetnika i društva.

Sudeći po većem broju filmova koje sam videla — eksperimentisanje postoji na svim sektorima, od poetskih, narativnih do filma-istine. Kubanski filmski radnici traže oblik koji će da izrazi revoluciju, jer to je osnovno kod njih, i to svesno. Oni osećaju stalnu potrebu da eksperimentišu, menjaju, da traže nove oblike. Oni su sposobni da to učine. To je ono revolucionarno u kubanskom filmu.

prevco Nikola Čatipović

35. PROIZVOĐAČI REALNOSTI

»Uvek pretpostavljam da su moji čitaoci inteligentni koliko i ja« (Godfri Vin)

»Pravo siromaštvo svakodnevnog života nalazi svoju trenutnu fantastičnu kompenzaciju u opijumu kulturnih udobnosti... Umetnost je mrtva, ali student je nekrofil. On proviruje u kino-klubove i pozorišta da bi video njen leš, misli da je avangardan ukoliko je prisustvovao najnovijem »hepeningu«, željno pribavlja sva džepna izdanja važnih i »teških« tekstova, kojima je masovna kulturna napunila knjižare. Njegova glavna briga je status. Za njega svako novo seckanje leša predstavlja kulturnu revoluciju.« (Situacionistička Internacionala).

»Cela generacija je krivotvorena!«

Naše učionice su Fabrike Realnosti koje stvaraju Misli za Mase, a za to su ovlašćene od strane društva. Fabrika automobila ima prototip, stvoren na nacrtnoj tabli, na osnovu kojeg se duplira svaki model, Kraljevska Kovnica ima standardne kalupe, pomoću kojih se proizvodi zvanično priznati metalni novac, dok u učionici takođe postoji nacrt na osnovu kojeg se stvara svaka od zvanično priznatih vrsta ljudskih bića. Dok je jedan deo sistema zauzet gonjenjem, hvatanjem i hapšenjem onih koji falsifikuju novčanice od pet funti sterlinga, dotle se jedan drugi deo tog sistema zvanično podstiče na »štampanje« lažnih ljudi. Ono isto društvo koje se užasava nad falsifikovanim slikama Vermera i lažnim Biblijama iz dvanaestog veka, oduševljava se svojim kreacijama lažnih ljudskih bića.

Cilj falsifikatora ljudi je da stvore potpuno iste ljude, da smanje SVE mogucnosti na JEDNU JEDINU mogućnost, za dobrobit Društvene Sloge (ako su svi ljudi isti, onda mogu da žive zajedno u miru i prijateljstvu) i Veće Efikasnosti (Prvi zakon masovne proizvodnje: standardizuj sve komponente, uključujući i radnu snagu). Zato ste u školi isto obučeni, svi imate kosu iste dužine, učite po istom nastavnom planu, polažete iste ispite, dajete iste standardne odgovore na ista standardna pitanja i instrenirani ste da sanjate o istom zajedničkom cilju — finom poslu i finoj kući, finoj ženi i finoj deci, da sanjate o tome kako ćete čitav dan provoditi u kancelariji, a čitavo veče pred televizorom, da bi se na kraju povukli u Bornmaut gde ćete umreti sa dva automobila i jednim čirom.

Škole su, očigledno, osnovane da bi se suzbila individualnost, tako da u izvesnom smislu i nije važno kakav će biti konačan ishod »borbe između učenika i nastavnika«. Već su pobedili prkosni momci sa dugim kosama, osobenjaci sa žutim čarapama i dubokim čizmama, pobornici kampanje »vratite nam naše škole« — pobedili su onog trenutka kada su smogli snage da kažu »NE!«, kada su pokazail sposobnost da budu drukčiji, tj. upravo onda kada su ispoljili one osobine za čije se istrebljenje zalažu prosvetni stručnjaci.

Međutim, nisu u pitanju duga kosa, veća studenata, zajedničko školovanje muškaraca i žena i obojeni prsluci. Glavni problem u školama, kao i van njih, leži u samom »Dobrom Liberalnom Sistemu Školovanja«, u tom svetu iznajmljivanja mozgova, svetu »Kulture«, »Odgovora« i »Činjenica«, svetu u kojem je pojam školovanja shvaćen ne u smislu otkrivanja pitanja, nego u smislu snabdevanja odgovorima. Sitna školska pravila uperena su samo ka iskorenjivanju »spoljnih« razlika, dok liberalna kultura, sa svojim zadatkom standardizovanja osnovnih pojmova i vrednosti preko kojih mi doživljavamo svet, iskorenjuje »unutrašnju« individualnost.

Sistem kao što je naš, koji tvrdi da je »Masovna Proizvodnja najefikasniji način proizvodnje«, kao i da je »Konkurencija jedini podstrek za efikasnost«, suočava se sa veoma stvarnom dilemom. On zahteva od ljudi da budu dovoljno slični da bi se mogli zamenjivati na proizvodnoj traci, ali i da budu dovoljno različiti da bi između njih mogla da vlada konkurencija na tržištu. Masovna Proizvodnja zahteva da »budeš kao svoj sused«, dok Masovna Potrošnja zahteva da »dovedeš svog suseda do prosjačog štapa«. Na taj način dolazi do stvaranja kulturnih nastranosti, mode i tabua — dovoljnih da preko takmičarskog kulturnog snobizma obezbede prostor za fasadu individualnosti. Iza svega ovoga leži spektar izobilja: potreba da se troši, troši i TROŠI, da bi se na taj način prešao put od prenatrpanosti koju smo stvorili do jedne još veće prenatrpanosti. Dolazi, dakle do preobražavanja »Kulture« u jedno novo tržište za potrošače, ona se praktično izjednačuje sa takvim potrošačkim artiklima kao što su četke, deterdženti i sapuni za brijanje.

LEŠINA KULTURE I KULTURNI KANIBALI

»Svaki čovek koji je prezasićen klasicima neprijatelj je ljudskog roda« (Henri Miler)

Lešina kulture je oskrnavljena na beskrajnim trakama u fabrikama koje su sastavni deo Kulturnog Sistema. Ovo skrnavljenje naročito dolazi do izražaja u proklamaciji izdatoj od strane Liberalnog Školovanja o razlici između »Visoke Umetnosti«, koja je nekako dobra i umirujuća, kao što su Horliksi, i »niske umetnosti« koja je nekako vulgarna i loša, kao što je život. Uski specijalista, koji apsorbuje stručno đubre pomoću kojega će se smestiti u svoje unapred određeno mesto u društvu, nateran je da veruje kako on predstavlja savršenog Renesansnog Čoveka. Ovaj zaključak mu se nameće na osnovu natucanja o Marksu, najpovršnijeg poznavanja Homera, na osnovu osam tomova Gibona i kompletne kolekcije »Muzika velikana«.

Sa crvenom redarskom trakom oko ruke, Akademafija neustrašivo maršira oko vrhova »visoke umetnosti«, dolazeći do zaključka da je Spinozin pojam materije neposredno odgovoran za Irsku nestašicu krompira, pronalazeći znakove tvrde stolice kod Servantesa i venerične bolesti kod Džona Dona, procenjujući »Uticaj Dostojevskog na Kafku«, »Relativne zasluge Rasina i Korneja«, »Pojam nužne istine kod Lajbnica i Hjuma«. Svi njeni članovi nerado priznaju da je Henri Ford možda utisnuo veći pečat na naš sadašnji način života nego Tom Pejn ili Aristotel. Zajedno sa »Načinom proizvodnje kod Marksa i Markuzea«, oni vam daju definiciju revolucije iz rečnika. Vode vas da gledate »Romea i Juliju« u Stratfordu, da bi vam pri povratku zabranili svako vatanje u autobusu. Njihovo znanje o »Italijanskom ranorenesansnom baštovanstvu« je impresivno, ali oni apsolutno ništa ne znaju o tome kako izgleda čovek kad zaglavi u današnjem Rimu sa šest penija u džepu, šugom i pasošem koji je istekao. Iza čitave te pedanterije i bezveznosti leži pokušaj da se nasilno stvori jedan univerzalni sistem kulturnih dobara — Akademafija želi da svako pređe sa igranja tombole na čitanje Bodlera i da se svako umesto gozbama posveti Brehtu.

Cilj Akademafije, kao što je uvek slučaj kad je u pitanju propaganda, je eliminacija mogućnosti, dok prodavci kulture iz redova stvarno »liberalnog« liberalnog školstva, koji su sebe proglasili za bogomdane i koji se za predavanja naoružavaju sa »Velikim čudom bele puti« i »Ručanjem bez odeće«, igraju istu igru. Nastavnik koji vam kaže da bi trebalo svakako gledati neki Godarov film, da bi trebalo obavezno slušati neku ploču ansambla »Krim«, da bi trebalo svakako pročitati neku knjigu u kojoj se opisuje bezvrednost drugih knjiga — ne otvara nikakva vrata. Nije on ništa iznad ostalih. Nalazi se na istom nivou kao i nastavnik koji tvrdi da je »pažljivo čitanje dela Džejn Ostin neophodno za civilizovanu osobu«. Na svojim časovima iz »Sociološkog značenja pop muzike« i »Seksa u modernom romanu«, avangarda deli komade kulture kao da su u pitanju pilule za kontracepciju — dakle sredstva za sprečavanje života. Nije ona kriva — za izlaganje u učionici svaka je verzija ispravljena i prečišćena. Ne treba izbacivati prljave reči i pasuse o seksu da bi se ovo postiglo. Sama činjenica da se predaje u učionici je dovoljna. Sama učionica predstavlja izvrstan Antibalistički-Sonet sistem — nikakva količina nukleartističke energije ne može da probije barikadu studenta-eksperta. Čak su i katolici to uvideli. Oni su shvatili da se istinski subverzivna, istinski revolucionarna umetnost može rastopiti ako se uključi u nastavni program škola, a ne ako se stavi na Indeks.

Za sanatogene tipove postoji Šekspirova Samoposluga, za one koji luduju postoji Industrija Ludorija. U oba slučaja zagarantovano je da je proizvod zabavan i oslobođen klica. Sve se svodi na pokušaj da se stvori jedan nametnuti i »dati« način života — »Veliki San«!

ZDRAV RAZUM

Prosvetni radnici preko kulture, često sasvim nesvesno, grade kolektivne navike zapažanja i osećanja na kojima počivaju kolektivne navike društvene i političke pokornosti. Podaci o osnovnim idejama su u privatnim rukama i anarhični; proizvođači realnosti stvaraju u vašoj glavi principe i vrednosti koji se primaju zdravo za gotovo i kroz koje su ovi podaci profiltrovani u koherentan i društveno upotrebljiv oblik. Mera njihove efikasnosti je razlika između onoga što u stvari vidite i onoga što mislite da vidite. Oh da, sa okom je sve u redu, ali mehanizam razrađivanja podataka u centralnom nervnom sistemu je odavno uništen. Veoma je teško naći podsticaj za zapažanja kada uopšte ne postoji vlastiti način zapažanja. Tako na primer, za veliku »Tihu Većinu« dugokosi mladić sa plavim očima i bubuljičavim licem, kojega vide na ulici, može da predstavlja samo narkomana i prljavog lenjivca, kao što su oni koji se pojavljuju na stupcima lista »News of the World«. A kada velika tiha većina ugleda nekoga u uniformi, ona odmah vidi Čuvara Zajednice, oslobođenog svih predrasuda karakterističnih za tu zajednicu, čoveka koji uvek govori istinu i eksperta u prevođenju starih dama preko ulice. Ona više ne vidi pojedinca, nego kategoriju. Isto je i sa »kulturom«. Vi ne čitate knjigu, vi čitate »klasično delo«; ne čujete ploču, nego čujete trend; ne vidite reklamu, nego dobijate naređenje.

GRUPNA HALUCINACIJA

Naš kolektivni Društveni Mit se raspao, pa je na liberalnoj kulturi da nas ujedini i socijalizuje, zamenjujući stari jedinstveni sistem društvenih vrednosti novim jedinstvenim sistemom kulturnih vrednosti. Na liberalnoj kulturi je da se igra malog holanđanina i brane, sprečavanja haosa i to pomoću oblikovanih iskustava, značajnih priča i kolektivnih zapažanja. Ona svoj cilj postiže preko predmeta koji se predaju (priča ima zaplet; roman ima početak, sredinu i kraj) i preko načina na koji se oni predaju (gradivo se dopunjava domaćim radom, školska godina se završava ispitima, značenje školske karijere potiče od »mesta na univerzitetu«). Sve je tako lepo zaokruženo — načinjeno kolektivnim, koherentnim, korisnim. Zvanični svet je svet stereotipnih formi, urednih sadržaja i oblika i hepi-endova. Novi društveni cement predstavlja oblik bekstva iz nedostataka života ka perfekciji umetnosti i očajnički pokušaj da se nametne forma, harmonija i kolektivnost tamo gde postoje stalne promene, rasparčanost i lična učaurenost. Kultura zamenjuje religiju u ulozi opojnog sredstva za odbranu od realnosti, dok je kulturna lažna realnost idealno izolaciono-opojno sredstvo — toplo, ugodno i umirujuće kao neko električno ćebe.

A šta može Alternativno Društvo da ponudi kao Alternativu za sve ovo? Ništa naročito. Većina najgorih osobina »nadzemne« kulture — »proizvedeni« mentalitet, pasivnost, bežanje od stvarnosti, komercijalizam, snobizam — prenose se, kao likovi na ogledalo, na »podzemnu« kulturu. »Kultura« se samo preselila iz Kafanskog Društva u Podrumsko Društvo.

»Kultura« koja izlazi na tržište pod parolom »Kontra-Kulure«

nije ništa drugo, nego do sada najviši, najizveštačeniji izraz dva osnovna fetiša Masovnog Društva — (izbegličke) Epske Spektakularnosti i (pasivne) Potrošačke Robe.

preveo Nikola Čatipović

36. ISCERENI GANGSTERI PONOVO JAŠU

Svi smo spremni da se cerekamo kulturnjacima iz Brigade kade i fotelje zbog njihovih reprodukcija Braka i Fabijanovih traktata; njihovih prvih izdanja Dikensa i karata za Narodno pozorište; njihovih pasa koje zovu Dekart i mačaka koje zovu Rozinanta. Spremni smo da se podsmevamo njihovim vidno istaknutim delima Prusta i Platona (i to na grčkom) na policama i njihovim izdanjima **»Readers Digest«-a i »Doline lutaka«** razbacanim po noćnim ormanima. Uvek smo rado spremni da se urnebesno smejemo njihovim izjavama poput **»Sećam se da je na Venecijanskom Bijenalu...«, »Kao što sam pre neki dan rekao Haroldu — mislim na Harolda Pintera, naravno...« ili »Oh, koliko je to delo bolje na originalnom Sanskritu«.** Međutim, težimo da zaboravimo da kadilaci kulture predstavljaju simbol statusa i u zemlji slobodnog klackanja.

Mladić koji nije »skrenuo« impresionira svoju devojku kad citira dela Miltona i kad pevuši manje poznate kompozicije Monteverdija, dok hipik zavodi plavuše i impresionira svoje poznanike izjavama poput **»Kad sam bio sa Ronijem, Mikom i Pilom u Marakešu...« ili »Baš sam pre neki dan u razgovoru sa Joko Ono dotakao tu temu«**, svojim podrobnim poznavanjem astrologije, Zena i manje poznatih vrsta hašiša, brojem ploča koje je nabavio pre nego što su zvanično izdate i sjajnim kvalitetom svog stereo gramofona. Taj u novine šalje oglase poput: **»MLADI pesnik, zainteresovan za Ravišankara, Markuzea i progresivnu pop muziku traži podesnu mačku. Molim da pošaljete fotografiju.«** Pasoš pegavog mladića za put do zgodne devojke u elegantnom »Jaguaru« je cigareta i pravilno izabrana vrsta losiona za posle brijanja, dok je za hipika put do kreveta i »makrobiotskog« doručka obezbeđen zahvaljujući jednoj drugoj vrsti »cigarete« i karti više za koncert Stounsa.

Na kraju ispada da ne proizvodimo kulturna dobra da bismo izgradili jedno Alternativno Društvo, nego da izgrađujemo Alternativno Društvo da bismo proširili tržište za kulturne proizvode.
Dolazi do toga da »podzemlje« ne postaje alternativa sistemu mešanja novca na principima ponude i potražnje, nego alternativni sistem mešanja novca koji je zasnovan na istim onim tržišnim zakonima ponude i tražnje koji su omogućili Godfri Vinu da postane najbolje plaćeni novinar u Britaniji, tj. (1) stvori potrebu, (2) čekaj dok oskudica (ili status) ne dovede do porasta cena, i konačno (3) opsrkbi tržište onim što se traži. »Podzemlje« operiše istim metodama reklame, štosova i ludorija kao i stvarni supermarketi: »Onaj koji želi da nešto predstavlja mora da nabavi novu ploču ansambla **»Mothers of Invention!«** »Mistika bez misterije« — pošaljite odmah 3 funte na adresu...«, **»Specijalni popust ove sedmice** — kupite li Barouza, automatski dobijate nagradno plastično zrno maka!!«. **Mak Luanovu poruku su potpuno prihvatili, ako niko drugi, ono savetnici sredstava komunikacija i reklamni agenti. Vi ne utičete na sredstva komunikacija, već sredstva komunikacija utiču na** vas.

SNOBOVI I NESPRETNJAKOVIĆI

Moda je ta koja definiše kulturnu grupu koja je moderna i **određuje njene granice bolećivosti.**
Mik (ime je dobio po Majklu Kolinsu) ima 19 godina, a rodio se i odrastao u Liverpulu. Napustio je školu u petnaestoj godini, priključio se ocu na radu na dokovima i smatrao se srećnim što je dobio taj posao. Nekako je otkrio da postoji »podzemlje« — čitao je »IT« i saznao da u Londonu postoje zajednice ljudi čiji stanovi istinski brinu jedan za drugoga, da se razvija jedan potpuno novi način života, jedna eksplozija sreće, energije i ekstaze. Ideja mu se svidela, pa se uputio prema Londonu, pošto je pažljivo odabrao odeću za ovu priliku. Kod njega na Severu vladalo je mišljenje da »nije važno ako ti se čizme raspadaju, momče, dok god su čiste«! **Tako je Mik dao svoje najbolje tamno odelo na hemijsko čišćenje, izglancao svoje »Klarks« cipele, stavio čistu belu košulju i pošao u pravcu Dima.**

Stigao je u staru Umetničku Laboratoriju. **Niko ga nije pozdravio, svi su bili previše hladni za to. Niko čak nije upro prstom u njega niti se podsmevao, to nije njihov stil. Upotrebili su svu svoju hladnoću da bi ga smrzli. On uopšte nije postojao. Mik je izvesno vreme stajao i gledao. Setio se izreke »da su i drugi ljudi ponekad stidljivi, pa neko mora povući prvi potez«. Međutim, kad je prišao jednoj grupi i pokušao da razgovora s njima, rečeno mu je jasno i glasno:** »Šibaj odavde, burazeru«! **Mik se šibnuo — natrag u Liverpul. Sada radi na traci kod Forda. Posao je težak, ali zarađuje se više nego na dokovima.**

To je bilo pre 12 meseci. Umetnička Laboratorija je sada u modi u Liverpulu — verovatno je i ranije održavala »hepeninge«, ali Mik onda nije znao za to — ali za njega je kasno. Za njega su hipici, kao i za njegove kolege, »prljave lenje skitnice«. Međutim, Mik za ovakvo shvatanje ima više razloga nego neko drugi, on poznaje »generaciju ljubavi« — video ih je.

Tolerantni hipik čiji je moto »neka svako radi šta hoće« prihvatiće »urednjaka« iz ulice Savil ili nekog mladića u majici i farmerkama u svoje redove jer će reći da » za njih ima nade«. Ali da prihvati dobronamernog nespretnjakovića, uredno odevenog u svoje najbolje tamno odelo, sa »Klarks« cipelama na nogama — to već ne može. »Zaboga, pa šta takva budala može da zna!« **Hipici mogu da ruše barikade do te mere da se identifikuju sa Velikim Ocem Maom ili bolivijskim seljakom — ali Barijera Tamnog Odela je nepremostiva:** »Zaboga, čoveče, preko **toga** se ne može preći! »Podzemlje« je dekadentno, ali nikada vulgarno!« **To je sasvim tačno. Novi Romantičari jesu dekadentni i jasno pokazuju glavne crte stare Romantične Dekadencije, tj. redukuju moralna shvatanja na estetska shvatanja. »Divni« ljudi koji rade »divne« stvari. Moralnost je u ponašanju, a ponašanje je stil. Fizički nedostaci ravni su moralnim ranama, pa bubuljice i tamna odela ne mogu imati uspeha. Baš kao Enid Blajton! Sećate li se? Svi zlikovci su razroki i imaju bangava stopala, a svi dobri su lepo građeni, sa divnim svetlim očima i zdravim tenom. Međutim, kakva god bila moja kritika modernog industrijskog društva, ona ne polazi samo od toga da je društvo ružno. Ričard Nikson mi se ne sviđa, ali ne samo zbog oblika svoje brade. A kakav god bio ishod u Vijetnamu, ja ne mrzim napalm samo zbog toga što ne izgleda lepo.**

JAO, NE! TAJ FILM SMO VEĆ GLEDALI

I u kulturi, kao što je slučaj u moralu i u odevanju, STIL je krajnji arbitar. Moda nije samo u starim krpama »podzemlja«, tom spoljašnjem znaku jednog novog unutrašnjeg načina života. Moda jeste **»podzemlje«, ona** jeste **novi stil života. A novi stil života je sada samo moda. Normalna ekonomija proizvodi mašine za pranje veša i automobile koji će za godinu dana zastareti, dok »podzemna« ekonomija proizvodi** ideje **koje zastarevaju za sedam dana.** »Oh zaboga, čoveče, Južnoamerički Indijanci su bili glavna tema prošle nedelje, porodice bez domova nedelju dana pre toga; za koga i za šta se treba boriti **ove** nedelje?« **»Hipikriti« vas zasipaju sredstvima za spasavanje u obliku najnovijeg Kormana, najnovijeg Ginzberga, najnovijih Stounsa; Supa-grupe sviraju muzičke komade rodoskvrnilačkom brzinom, a jučerašnji ciljevi nestaju poput jučerašnjih novinskih izdanja. Prošlogodišnja »pomoc samom sebi« postaje ovogodišnji »rušilački egoizam«, ono što je prošle nedelje bilo »apsolutno fantastično« ove nedlje je »dubre«, prošlonedeljni kreten je sada »genijalac«. Nema emocije, nema sprege, nema progresije. Sve je samo stvar trenutka. Stalna potraga za nečim najnovijim, najčudnijim, za onim što još niko nije okušao.**

ONI SE SAGINJU DA BI OSVAJALI

Ova gomila izmeta, zauzeta stalnim menjanjem tema, ugrožena statusom i zaražena modom, predstavlja idealno igralište za ispravno društvo. Preko kulturnog tržišta, MOĆ (»nadzemno« društvo) i SLAVA (»podzemno« društvo) ujedinjuju se u likovima finansijera hipika, vlasnika butika, pripadnika »krem društva« hipika, izdavača stripova »Kozmik«, bogatog vlasnika fabrike tinejdžerskih igračaka. Pošto nisu imali svoj stil, oni su se spustili »dole« i kupili tuđi. Hipik ih udari nogom u jaja, a oni hladnokrvno snime tu scenu svojim »polaroidom«, uokvire sliku (fotografiju) i obese je na najvidnijem mestu u trpezariji, uz reprodukciju Pikasa, pretplatničku kartu za Oksfam i svoje ostale simbole s kojima polažu pravo na tolerantnu liberalnu savest. Ne, nisam ja toliki purist ili naivko da bih tvrdio da sve što ima komercijalnog uspeha postaje automatski »glavni hit«. Ali obično je tako.

Tapšanje po glavi ili pak čekovi u banci mogu biti znatno smrtonosniji od mašinki.

SVAKI ČOVEK JE SVOJ DUVAČKI ORKESTAR

Sećate li se Dade i Dadaista? — »Moderni umetnik ne slika, već neposredno stvara!« »Zahtevamo potpunu slobodu naših čulnih doživljaja, slobodu kontrolisanja, razvijanja i produbljivanja svih naših čula. Želimo da otvorimo SVE granice«. **Da li vam to zvuči poznato? Oni su nameravali da od umetnosti stvore direktnu praktičnu transformaciju sveta, umesto njegovog običnog preslikavanja. Nameravali su da unesu energiju u** život, **umesto da je sublimuju u** umetnost. **Planirali su da kreativnost uliju u svakodnevni život umesto u galerije. Probudili su želju za igrom i za pojedinačnim stvaranjem svakog trenutka, želju da se živi ekspermentišući, istražujući i uživajući. Nameravali su da sa svojom smešnom odećom, smešnim parolama, bezobraznim vicevima i prljavim noktima detoniraju mine koje bi digle u vazduh celu nesigurnu keramičku strukturu nazvanu Zapadnom Civilizacijom. Ti Saboteri su bili originalni iscereni gangsteri, »veseli piromanijaci« koji su nameravali da »zapale biblioteke i poplave muzeje«.**

A 50 godina kasnije? Pa, većina Dadaista se obogatila prodajući umetničkom »krem društvu« spise u kojima se ismeva upravo to društvo — Žaklina Onazis kupuje »pop-art« parodije na račun Žakline Onazis. Da bi pokazali svoju osudu materijalnih dobara, hipici kupuju najnovije Long-plej — albume u kojima se ismevaju materijalna dobra. Barouz se pojavljuje u »Atikusu« i u nastavnom programu predmeta moderna američka literatura, dok je njujorški Muzej moderne umetnosti nabavio jednog Šećernog Dadu. Ludi Mafiozi su se opet zapetljali u svojim shvatanjima.
»Veoma je teško biti slobodan kada vas kupuju i prodaju na tržištu« — **iz filma »Mirni jahač«.**
A ta shvatanja su: (a) da je novac nevažan i (b) da je lako i bezopasno izvlačiti novac od »ispravnih«. Za bagru koja prezire novac zaista je čudno što ga toliko ima. Tobože »novac nije važan«. Džordž Harison kaže da su izgladneli Indijanci, koji sviraju svoju sitaru i meditiraju, veoma sretni ljudi. Kod njih stabilno psihičko stanje rešava probleme ishrane. — To može da se kaže za sina nekog milionara koji se potuca po plažama Kalifornije, ili za ćerku nekog magnata koja tka tapete iz hobija. Ali, za šestočlanu porodicu koja živi od 10 funti sedmično u Severnom Kensingtonu, siromaštvo nije pitanje duševnog stanja, već predstavlja svakodnevno donošenje odluka da li da se tekuće sedmice plati struja ili ogrev, da li da se kupi meso za jedan ili povrće za sedam dana, da li da se ide na posao peške i tako uštedi za koju cigaretu, ili da se ide vozom i usput grickaju nokti.

NEPOSTOJEĆA MOĆ

»Podzemlje« ne može da ponudi nikakvu vrstu slobode dok ne izmisli način na koji će zarađivati sopstveni **hleb, umesto da se oslanja na zarade od »ispravnih« poslova i »pošilike od kuće«. Ono ne nudi nikakvu stvarnu alternativu dok ne shvati da su zajednička pomoć i briga najpotrebniji na rubovima društva, dakle upravo tamo gde ih najmanje ima. »Podzemlje« mora prestati sa idealisanjem nemaštine i shvatiti da siromaštvo, a naročito nametnuto siromaštvo, ne oplemenjuje ljude nego ih čini brutalnim. Pogledajte Harija. Naime, on kaže da se zove Hari; to ime je sve što na ovom svetu ima. Bez kuće, bez posla, bez para, a ima 29 godina. Ako se izuzme tih 29 godina, on uglavnom predstavlja upravo ono što pristalice »podzemlja« proglašavaju za »sjajno« i »čarobno«. Međutim, kod Harija nema zaista ničeg čarobnog. Nije on nikakva idealistička Super-Lutalica koja lunja engleskim putevima sa kopijom Sofokla u džepu i sopstvenim pesmama u glavi. Nije on ni neki zanesenjak koji se vraća Majci Zemlji i jednostavno životu, naoružan** »Instrukcijama o izgajanju pirinča« **ili** »Svetila o sađenju paškanata«. **On je samo jedno perutavo gradsko siroče koje nosi otrcani kaftan, čizme koje se raspadaju i sive pantalone zakrpljene konopcem — znate, videli ste već takve tipove. Hari kaže da se uplaši jedino kad vidi nekog 600-godišnjaka koji se trese, mrmlja i nosi istu odeću kao on. On prezire sve mlade »begunce od društva«, a naročito hipike. Smatra da im je mehanizam održavanja u životu defektan, ali da to i nije važno pošto im nije potrebno da se sami brinu o svom održavanju. Uvek su tu Mama i Tata. Kod Harija postoji istinski prezir profesionalca prema amaterima. Oni se samo igraju — prave se da nemaju odeće ni cipela, a nijedan od njih ne poznaje osamljenu, cirviljivu, podmuklu realnost svakodnevne borbe za goli život u surovim, nepoznatim situacijama. Okolina koja ugrožava Harija nije nikakva metafizička apstrakcija; on ne zna za »sistem«, već samo zna da mu svaki policajac predstavlja potencijalnu opasnost, svaka kanta za đubre potencijalni izvor ručka, a svaki stranac potencijalnog prevaranta.**
On nije neki Revolucionar, pun mržnje i žestine. Nema on za to energije. Zainteresovan je samo za opstanak — svoj lični opstanak — a ne za Revoluciji! Kada Džeronimo posegne za svojim tomahavkom, Hari se sakriva. Nije on ni potencijalni poklonik filosofije »voli svog suseda«. Gospodin Dilen nikada nije njemu rekao da »ako čovek živi van zakona, on mora da je pošten«. Harijev sused je svaki onaj kojega može da nadmudri, a neprijatelji su mu svi oni koje ne može. On ne poznaje nikoga, niti želi da ikoga upozna, i ne poseduje gotovo nikakva osećanja. Čak i ne prepoznaje druge ljude, osim kao potencijalne prevarante. Baš ga briga za njih, dosta mu je i njegovih muka. Hari troši previše energije u svom materijalnom mehanizmu održavanja u životu da bi mu išta preostalo za duhovni mezanizam življenja.

Kako stvari trenutno stoje za većinu ljudi, **ovo** je alternativa svakodnevnom poslu od 9 do 5 ili životu od nezavisnih sredstava. Dok god »nadzemno« društvo bude davalo pare »podzemnom«, dotle će hipici i, što je važnije, oni zarobljeni u »nadzemlju« imati samo onoliko slobode koliko im ono **dozvoli.** Postojanje

privilegovane manjine koja dobija sredstva za život od Mame i Tate, ili od nekih retkih institucija, ili pak na način »nadzemnih« kulturnih pubica i nastranosti, samo prikriva činjenicu da za opstanak u našem drustvu većina ljudi ne **radi** (tj. ne čini nešto u čemu uživa da bi uz to još bila plaćena) nego **crnči** (tj. radi nešto što mrzi da bi za to dobila pare) i da pri tome ima veoma mali izbor. Četvoro pesnika koji se bore za neku paru na Kejp Goliardu, desetoro ljudi koji jedva nešto zarade radeći u »podzemnim« novinama, sto ljudi koji fino zarađuju kod produkcije ploča »Ajland«, kao i ceo neboder pun ljudi koji se grdno bogate od filma »Mirni jahač« samo odvraća pažnju od osnovne činjenice da »podzemlje« mora ili da sruši sistem putem infiltracije ili otvorene borbe — ali zaista da sruši — ili pak da razvije novu strategiju za **masovni** opstanak **izvan** sistema i da tako dokaže da pristalice revolucije nisu u pravu.

NE, ALI GLEDAO SAM FILM

Ne kažem da je sva umetnost loša, nije ovo poziv na samosvesno filistarstvo. Postoje neke knjige, slike, muzika ili filmovi koji za čitaoca, slušaoca, odnosno gledaoca predstavljaju istinski doživljaj. Tom prilikom se stvara nekakva energija, rađa se nekakav osećaj za lepotu, potvrđuje se nekakvo totalno novo shvatanje, tako da se ruši barijera između aktivnog stvaraoca i pasivnog potrošača. Tom prilikom i auditorijum stvara, tj. čitaoci, slušaoci, odnosno gledaoci učestvuju u »stvaranju umetnosti«. Međutim, većina onoga što prolazi kao umetnost predstavlja zamenu za aktivnost umesto da stimuliše aktivnost; gledalac ili slušalac učestvuje u procesu samo svojim parama. Ovo je uvek slučaj kada se »umetnost« izbacuje na tržište kao roba, kada se kao modna novina nudi budalama.

Robnom kulturom energija se odvraca od aktivnovg učešća u svetu ka pasivnom promatranju tog sveta, tako da dolazimo da fenomena zvanog Veliki Kulturni Spektakl. Umesto da iz gledališta arene posmatramo kako se hrišćani bore protiv lavova, sada iz svoje udobne i bezbedne fotelje možemo gledati »F. B. I. u borbi protiv crvenih« ili »Mrtvi napadaju žive«. Naše zamene za gladijatorske turnire su »Mageridž i trgovci mesom«, »Majler i F. B. I.«, »Velika misterija nestajućeg Meg Gonagla« i »Stounsi u Altamontu«. Revolucija kao sport za gledaoce! Naravno, vi ste revolucionar. Znate kako se probija kordon policajaca, izvlači iz »nemoguće« situacije i dolazi do velike love kada okolnosti to zahtevaju. Možete poznati žacu-infiltratora po njegovim novim farmerkama i manikiranim noktima na nogama. Znate tačno kada treba da dreknete »Juriš! !«. Nikada to niste činili niti nameravate da učinite. Pa ipak, vi ste, naravno, revolucionar — čitali ste o svemu u novinama, čuli o svemu na radiju, videli sve to na televiziji. »U jednom uglu ringa nalazi se Teatar Apsurda koji izvodi razgolićenu, mimičku, uličnu verziju Marksovog »Kapitala«, a u drugom pojačana četa Gradske Policije. Meč sudi Sodebijev Indikator Investicija. Ali, zapamtite, dame i gospodo, samo dvoje mogu da učestvuju. Ostali neka sede i zbrajaju poene.« Svi stvarni konflikti, sva istinska ljudska neslaganja i protivrečnosti hitro se pretvaraju u kompjuterizovane spektakle za gledanje iz fotelje, sve se pretvara u fijasko poput meča Klej — Marćano, u lažne revolucionarne melodrame i ideološke serije u nastavcima u kojima toljage od kartona predstavljaju glavno oružje, a krv potiče iz tuba paradajz-pirea. Sve je dezodorisano, dezinfikovano i upakovano u plastične kese — dobija se očišćena i bezdlaka parodija stvarnosti.

U stvari, iza svega se krije promocija ideje o samo jednoj **stvarnosti, samo** jednom **tačnom odgovoru na bilo koje pitanje, ideje o istovetnosti svih doživljaja i iskustava. Ono što preživljavam ja, preživljavate i vi, preživljavao je i tjudorski pisac pozorišnih komada u XVI veku, kao i grčki peder u V veku. Prema tome, nema potrebe da u bilo čemu učestvujemo, jer o svemu možemo čitati u specijalnim** izdanjima izdavačke kuće »Pingvin«.

Tako je došlo doba »hladnoće« — nemešanja, odvojenosti i odbijanja osećanja. Električni Led! Možda se i moglo predvideti da će se televizijska generacija tako ponašati, ali se nije moglo ni pretpostaviti da će takvo ponašanje postati — vrlina!

Šta da se radi? Za početak, mogli biste »izvršiti juriš na studija realnosti i povratiti svet«. Ovo je jedna od retkih parola koja zaista ima smisla.

P. S. Kritikovanje »podzemnih« težnji je nova težnja »podzemlja«.

preveo Nikola Čatipović

37. SITUACIONISTIČKA INTERNACIONALA

Novembra 1966. Univerzitet u Strazburu bio je poprište preliminarnog okršaja između modernog kapitalizma i novih revolucionarnih snaga koje su tada počele da se stvaraju. Po prvi put nekolicina studenata je napustila pseudo-revolt i pronašla sopstveni put ka onoj vrsti koherentne radikalne aktivnosti koju je reformizam svuda sputavao. Ova mala grupa je uspela da bude izglasana, među 16000 apatičnih strazburških studenata u komitet Saveza studenata levičara. Kad su se našli na ovom polažaju vlasti, počeli su korisno da troše fondove Saveza. Osnovali su Društvo za rehabilitaciju Karla Marksa i Ravašola. Oblepili su zidove grada marksističkim šaljivim stripom »Povratak Durutijeve kolone«. Javno su izneli svoju nameru da jednom za svegda rasture Savez. I što je najgore, uspeli su da dobiju novčanu pomoć poznate Situacionističke Internacionale i potrošili je na deset hiljada primeraka podugačkog pamfleta koji je obasipao govnima studentski život i ljubav (i nekolicinu drugih stvari). Kada je ovo bilo razdeljeno na zvaničnom ceremonijalu kojim se obeležava početak školske godine, jedino je De Gol ostao miran. Štampa — lokalna, nacionalna i međunarodna — imala je bogat dan. Lokalnoj partiji reda trebalo je tri nedelje da — počev od desničarski orijentisanih studenata do zvanične levice, pa preko alzaških vodeničara — svrgne ove fanatike. Savez je sudskom naredbom zatvoren 14. decembra. Sudijsko kratko izlaganje bilo je obezoružavajuće lucidno:

Optuženi nisu nikada porekli optužbu da su zloupotrebili fondove Saveza studenata. U stvari, oni su otvoreno priznali da su naterali Savez da plati nekih 500 funti za štampanje i distribuciju 10000 pamfleta, a da i ne govorimo o troškovima druge literature inspirisane »Situacionističkom Internacionalom«. Ove publikacije izražavaju ideje i težnje koje, blago rečeno, nemaju nikakve veze sa ciljevima Saveza studenata. Čovek treba samo da pročita šta su optuženi pisali, pa da mu bude jasno da ovoj petorici studenata, koji jedva da su i sazreli, potpuno nedostaje iskustvo stvarnog života, da je njihov razum pomućen teško svarljivim filosofskim, društvenim, političkim i ekonomskim teorijama i da su, smeteni sumornom jednoličnošću svog svakodnevnog života, ispoljili prazan, arogantan i patetičan zahtev da izreknu definitivne sudove, padajući u pravo psovanje, o svojim kolegama studentima, svojim profesorima, Bogu, religiji, sveštenstvu, vladi i političkim sistemima čitavog sveta. Potpuno odbacijući moralnost i obuzdavanje, ovi cinici se ne ustežu da preporuče krađu, uništenje obrazovanja, ukidanje rada, potpuni prevrat i svetsku proletersku revoluciju sa »nedozvoljenim uživanjem« kao svojim jedinim ciljem.

S obzirom na njihov prevashodno anarhistički karakter, ove teorije i propaganda su u najvećoj meri opasne. Njihovo otvoreno širenje kako u studentskim krugovima, tako i među publikom uopšte, od strane lokalne, nacionalne i međunarodne štampe predstavlja ugrožavanje moralnosti, studija, reputacije i na taj način i same budućnosti studenata Univerziteta u Strazburu.«

Ovo što sledi je prevod (engleski, — prim. prev.) ozloglašenog pamfleta. On je već preveden na švedski i italijanski, a sada se prevodi na holandski, nemački i španski. Na kraju smo dodali neka zapažanja o važnosti situacionističke aktivnosti u Strazburu i o njenom značaju za (veoma različitu) englesku situaciju

UČINITI SRAMOTU JOŠ SRAMNIJOM, JAVNOM

Teško da će nam se iko usprotiviti ako kažemo da je, izuzev popa i policajca, student »najuniverzalnije« prezreni stvor u Francuskoj. Naravno, njega obično napadaju sa pogrešne tačke gledišta, lažnim razlozima, razlozima izvedenim iz vladajuće ideologije. Iako istinski revolucionar zaista može da ga prezre, revolucionarna kritika studentskih događaja je ipak stalni tabu u zvaničnoj Levici. Ovlašćeni i impotentni oponenti kapitalizma nastoje da uguše nešto što je očigledno — da isto ono što škripi kod studenata škripi i kod njih samih. Svoj nesvesni prezir oni preobraćaju u slepi entuzijazam. Radikalna inteligencija (od Les Temps modernes do L'Express-a) pada ničice pred takozvanim »studentskim buntom«, a trula birokratija Levice (od »Komunističke« partije do Staljinističke Nacionalne Unije Studenata) bučno se zalaže da mu se da moralna i materijalna podrška.

Postoje razlozi za ovaj iznenadni entuzijazam, ali su svi pribavljeni od sadašnjeg, prerazvijenog kapitalizma. Upotrebićemo ovaj pamflet za denunciranje. Izložićemo te razloge jedan za drugim, na principu da se kraj alijenacije dostiže jedino na pravoj i uskoj putanji same alijenacije.

Studije o studentskom životu prenebregavale su do sada suštinski problem. Svi pregledi i analize bili su psihološki, sociološki ili ekonomski, drugim rečima: akademska vežbanja, — sadržaj lažnih kategorija bilo koje od tih specijalnosti. Nijedno od njih ne može da dá ono što je najpotrebnije — celovitu sliku modernog društva. Furije je davno obelodanio njihovu grešku kao pokušaj da se naučni zakoni primene na osnovne pretpostavke nauke (»porter régulièrement sur les questions primordiales«). Sve je rečeno o našem društvu izuzev onoga što ono jeste, o prirodi dva osnovna njegova principa — tržišnoj robi i spektaklu. Fetišizam činjenica maskira suštinsku kategoriju, a detalji izručuju totalitet zaboravu.
Moderni kapitalizam i njegov spektakl dodeljuju svakome specifičnu ulogu u opštoj pasivnosti. Student nije izuzetak od tog pravila. On treba da obavi provizoran zadatak — probu za svoju konačnu ulogu elementa u tržišnom društvu, isto toliko konzervativnu kao i ostale. Biti student, to je jedan oblik posvećenja: posvećenja koje ponavlja obrede najprimitivnijih društava sa bizarnom preciznošću. Ono ide rubom istorije, odsečeno od društvene stvarnosti. Student vodi dvostruki život, razapet između svog sadašnjeg statusa i svoje buduće uloge. To dvoje je potpuno razdvojeno, a putovanje od jednog do drugog je mehanički događaj u budućnosti. Međutim, on se baškari u sizofreničnoj svesti, povlačeći se u svoju posvećeničku grupu da bi se skrio od takve budućnosti. Zaštićena istorijom, sadašnjica je mistični trans.

Tako, barem u svesti, student može da egzistira izvan oficijelnih istina o »ekonomskom životu«. I to iz vrlo prostog razloga: ekonomski posmatrano, studentski život je težak. U našem »društvu izobilja«, on je još uvek siromah. Osamdeset posto studenata potiče iz socijalnih grupa koje imaju daleko veće prihode nego radnička klasa, a ipak, devedeset posto njih ima manje para od najsiromašnijeg manuelca. Studentska beda je anahronizam, odsjaj neke ranije ere kapitalizma; ona ne sudeluje u novim bedama spektakularnih društava; ona treba tek da se dočepa nove bede novog proletarijata. Danas tinejdžer odbacuje moralne predrasude i autoritet porodice, da bi postao deo tržišta, čak i pre no što se zamomči: u petnaestoj on ima sva zadovoljstva od toga što je eksploatisan. Nasuprot tome, student čezne za svojim dalekim detinjstvom kao za neodgovornim i krotkim rajem. Mladost i njene krize mogu da izazovu povremena trvenja sa porodicom, ali u suštini student nije ugrožen: on se slaže da ga institucije, koje vode brigu o njegovom obrazovanju[1]), tretiraju kao bebu. Nema »studentskog problema«. Pasivnost studenata je samo najočigledniji simptom opšteg stanja stvari, jer je svaka oblast društvenog života ukroćena od sličnog »imperijaliste«. Naše društvene mislioce grize savest poradi studentskog problema, ali samo zato što je pravi problem: siromaštvo i servilnost svih. Međutim, mi imamo različite razloge da omalovažavamo studenta i sve što on čini. Ono što je neoprostivo nije toliko njegova sadašnja beda, već njegova uslužnost prema bedi drugih. Za njega postoji samo jedno pravo otuđenje: sopstveno. On je stalni, srećni potrošač te robe, koji se nada da će, barem, pobuditi našu samilost, kad već ne može da privuče naše interesovanje. Po logici modernog kapitalizma, većina studenata postaje samo puki sitni kadar (sa istom funkcijom u neokapitalizmu, kakvu su imali priučeni radnici u privredi devetnaestog veka). Student stvarno zna kakva će jadna biti ta zlatna budućnost, od koje se očekuje da nadoknadi sramno siromaštvo sadašnjice. Pred tim saznanjem, on više voli da stavi tačku na i sadašnjice i da izmisli neko imaginarno preimućstvo za sebe. Na kraju neće biti magične nadoknade za sadašnju jednoličnost: sutra će biti kao juče, i olakšavaće tim budalama put u prašnjavu smrt. I nije, onda, neprirodno što on beži u neku nestvarnu sadašnjost.

Student je stoički rob: što mu više okova vlasti zveči nad glavom, to je on slobodniji u mašti. Sa svojom novom porodicom — Univerzitetom, on deli verovanje u neobičnu vrstu autonomije. Prava nezavisnost očito leži u neposrednoj potčinjenosti dvama najmoćnijim sistemima društvene kontrole: Porodici i Državi. Student je njihovo lepo vaspitano i zahvalno dete, te kao pokorno dete prekomerno revnostan u ugađanju. On slavi sve vrednosti i mistifikacije sistema, gutajući ih s pravom strepnjom odojčeta. Jednom, stare iluzije morale su biti nametnute radničkoj aristokratiji; sitni kadar nakljukan je njima pod izlikom kulture.

Postoje različiti oblici kompenzacije siromaštva. Totalno siromaštvo starih društava proizvelo je grandioznu kompenzaciju — religiju. Nasuprot tome, studentsko siromaštvo je marginalni fenomen; student luta unaokolo tražeći kompenzaciju u najotrcanijim predstavama vladajuće klase. On je gnjavator koji prepravlja stare viceve jedne otuđene kulture. Čak i kao ideolog, on je uvek zastareo. Njegovi poslednji zanosi, svi do jednoga, bili su smešni još pre trideset godina.

Nekad davno, univerziteti su bili poštovani; student uporno veruje da je prava sreća što je tu. Ali, stigao je prekasno. Nekadašnja ekselencija buržoaske kulture[2]) je iščezla. Mehanički proizveden stručnjak — to je danas cilj »obrazovnog sistema«. Savremeni ekonomski sistem zahteva masovnu proizvodnju studenata, neobrazovanih i onesposobljenih da misle. Otuda propadanje univerziteta i automatska ništavnost studenta kad jednom pređe njegov prag. Univerzitet je postao društvo za propagiranje neznanja; »visoka kultura« preuzela je ritam proizvođenja; univerzitetski nastavnici su, bez izuzetka, kreteni, ljudi koji će biti ismejani od svakog auditorijuma učenika. Ali sve je to malo važno; važno je nastaviti, slušajući s poštovanjem. Ako se kritičko mišljenje dovoljno savesno guši, student će, na vreme, doći da pojede hostiju znanja: profesor će mu saopštiti konačne svetske istine. A do tada — duhovna suša. Buduće revolucionarno društvo osudiće, razume se, rabotu predavanja, pozorišta i fakulteta kao puku dreku — društveno nepoželjnu. Već sada je jasno da je student sasvim loš vic.

Student je slep za očiglednost da se čak i njegov zatvoreni svet menja. »Kriza univerziteta« — taj detalj opštije krize modernog kapitalizma — to je poslednja stočna hrana gluvonemom dijalogu stručnjaka. Tu »krizu« je lako razumeti: to su teškoće specijalizovanog sektora koji se prilagođava (prekasno) opštoj promeni proizvodnih odnosa. Postojala je, jednom, vizija — ideološka — liberalnog buržoaskog univerziteta ali čim joj je iščezla socijalna podloga, vizija je postala banalnost. U eri slobodno-tržišnog kapitalizma, kada mu je »liberalna« vlada ostavljala njegove marginalne slobode, univerzitet je još mogao da razmišlja o sebi kao nezavisnoj sili. Naravno, to je bio čist i uzan proizvod potreba tog društva — naročito potrebe da se privilegovanoj manjini da odgovarajuća opšta kultura, pre no što se ponovo pridruži vladajućoj klasi (ne bi se reklo da je uspon na univerzitetu značio odlutati daleko od klasnih granica). Ali nostalgična gorčina za titulom profesora univerziteta je razumljiva: uostalom bolje je biti podmukli lisičar haute bourgeoisie nego ovčarski pas svetskih belih okovratnika. Bolje je držati se privilegija nego uterivati stado u dodeljene mu fabrike i urede, prema hirovima planske privrede. Univerzitet prilično glatko postaje kršilac tehnokratije i njenog spektakla. U tom procesu puristi akademske Desnice postaju jadni statisti, koji doturaju svoja »univerzalna« kulturna dobra zbunjenom auditorijumu stručnjaka. Nešto ozbiljniji a, samim tim, i opasniji su modernisti Levice i Studentske Unije, sa svojom pričom o »reformi univerzitetske strukture« i »ponovnom uvršćivanju univerziteta u društveni i privredni život« i sl., njegovom prilagođavanju potrebama modernog kapitalizma. Nekadašnji snabdevači vladajućih klasa opštom kulturom, mada još uvek čuvaju svoj stari ugled, moraju biti pretvoreni u staklene bašte nove radničke aristokratije. Daleko od toga da poriču istorijski proces, — koji jednu od poslednjih, relativno autonomnih socijalnih grupa potčinjava zakonima tržišta —, progresisti se žale na odlaganja i neefikasnost njegovog upotpunjavanja. Oni su standardo-nosioci kibernetskog univerziteta budućnosti (koji je već pomolio svoju ružnu glavu u nekim neprikladnim četvrtima). A oni su neprijatelj: borba protiv tržišta, koja ponovo ozbiljno započinje, znači borbu protiv njegovih poslednjih lakeja.

Što se tiče studenta, ova borba je u potpunosti izborena nad njegovom glavom, negde u nebeskom kraljevstvu njegovih učitelja. Čitav njegov život je van njegove kontrole, i s onim što ima od ovog sveta mogao bi isto tako biti na nekoj drugoj planeti. Njegovo akutno ekonomsko siromaštvo prinuđava ga na tričav oblik preživljavanja. Ali, kao sebi—dopadljiv stvor, on se razmeće svojim tako običnim siromaštvom, kao da je to neki originalan stil življenja: samopopustljivo, on afektira da je boem. Boemska solucija uglavnom je teško održiva, a pomisao da se može ostvariti, bez potpunog i konačnog raskida sa univerzitetskim miljeom, sasvim je apsurdna. Ali student boem (a svaki student voli da se pravi da je boem u duši) drži se svoje lažne i deplasirane predstave o individualnom revoltu. On je toliko »ekscentričan« da — trideset godina posle Rajhovih odličnih lekcija — nastavlja da gaji najtradicionalnije oblike erotskog ponašanja, reprodukujući na tom nivou opšte odnose klasnog društva.

Kad se radi o seksu, naučili smo bolje trikove od starijih provincijskih dama. Njegovo rent-a-crowd učešće kao poslednji dobar razlog, predstavlja jedan vid studentove stvarne nemoći.

Studentsko staromodno siromaštvo pribavlja, međutim, studentu potencijalnu prednost, ako samo može da je uoči. On ima marginalnu slobodu, mali prostor slobode, koji sve do sada izmiče totalitarističkoj kontroli spektakla. Njegovi fleksibilni radni časovi dopuštaju mu avanturu i eksperiment. Ali on je odojče za kažnjavanje; sloboda ga žigoše na smrt: on se oseća sigurnijim u ravnostranom prostorno-vremenskom omotu nastavne dvorane i nedeljnog »eseja«. On je sasvim zadovoljan tim otvorenim zatvorom napravljenim za njegovo »dobro«, i mada nije prisiljen, kao većina ljudi, da razdvoji rad od dokoličenja, on to čini svojevoljno — sve vreme hipokritski proklamujući svoj prezir prema marljivosti i sivim ljudima. On raširenih ruku prihvata svaku dostupnu kontradiktornost i onda mračno gunđa o »teškoćama komuniciranja« iz tople utrobe svoje religiozne, artističke ili političke klike.

Voden depresijom koju slobodno bira, student se potčinjava donunskoj policijskoj sili psihijatara, koju je osnovala avangarda represije. Univerzitetskim klinikama za mentalno zdravlje rukovodi studentska zajednička organizacija, koja tu instituciju vidi kao veliku pobedu studentskog unionizma i društvenog progresa. Kao što su Acteci pohrlili da pozdrave vrsne Kortesove strelce, pa se zatim pitali u čudu otkud grmljavina i zašto su ljudi popadali, tako i studenti nagrću u psihopolicijske stanice sa svojim »problemima«

Stvarna beda svakodnevnog života studenta nalazi svoju trenutnu fantastičnu kompenzaciju u opijumu kulturnih dobara. U kulturnom spektaklu on ima stalnu ulogu poslušnog učenika. Iako je sasvim blizu tački proizvodnje njemu je pristup u Hram Misli zabranjen, te je tako prinuđen da »modernu kulturu« otkriva kao obožavalac-posmatrač. Umetnost je mrtva ali je student nekrofil. On proviruje u kino-klubove i pozorišta da bi video njen leš i kupuje njegove filete na supermarketu kulture. Dok bezrezervno konzumira, on je u svom elementu: živi dokaz svih izanđalosti američkih istraživanja tržišta: izraziti potrošač sa stečenom iracionalnom sklonošću za marku X (Kami, na primer), i iracionalnom predrasudom protiv marke Y (Sartr, možda).

Pošto su mu nedostupne prave strasti, on traži golicanje u bitkama između svojih anemičnih bogova, zvezda na vakuumskom nebu: Altiser — Garodi — Bart — Pikar — Lefevr Levi-Stros — Halidej — de Šarden — Brasans ... i njima suprot nim teologijama zamišljenim poput svih teologija tako, da prikriju prave probleme, putem stvaranja lažnih: humanizam — egzistencijalizam — scijentizam — strukturalizam — kibernetizam — novi kriticizam — dijalektički naturizam — meta filozofizam ...

On misli da je avangardan ako je video poslednjeg Godara ili »učestvovao« u poslednjem hepeningu. On otkriva »moderno« istom brzinom kojom tržište proizvodi svoju erzac verziju odavno zastarelih (mada nekoć značajnih) ideja; za njega je svako novo seckanje leša — kulturna revolucija. Glavna mu je briga status i on pohlepno pribavlja sva džepna izdanja značajnih i »teških« tekstova kojima je masovna kultura ispunila knjižare[1]) Na žalost, on ne zna da čita, pa ih proždire pogledom i uživa u njima posredstvom pogleda svojih prijatelja. On je suprotno-usmereni voyeur. Njegovo omiljeno štivo je kič-štampa, čiji je zadatak da orkestrira potrošnju kulturnih tričarija. Poslušan kao i uvek, student usvaja njene komercijalne ukaze kao jedino merilo svog ukusa. On je tipični prinudni čitalac nedeljnih laži, kao što su le Nouvel Observateur i l' Express čiji su najbliži engleski ekvivalenti Sundays i New Society. On svim bićem oseća da je le Mond — čiji stil smatra pomalo teškim — istinski objektivan list. I on se nada da će upravo sa takvim vodičima ovladati razumevanjem savremenog sveta i postati politički inicijator! Više nego igde, u Francuskoj student je pasivni sadržaj koji treba politizovati. I u ovoj oblasti on spremno prihvata jednako otuđeno spektakularno učešće I kada ščepa sve dronjave ostatke Levice, koju su još pre više od četrdeset godina uništile »socijalistička« reforma i »staljin'stička kontrarevolucija, on je još jednom kriv zbog svog zapanjujućeg neznanja. Desnica vrlo dobro zna za poraz radničkog pokreta, kao što znaju i sami radnici, samo im je predstava o tome nešto konfuznija. Ali studenti nastavljaju, veselo, da organizuju demonstracije koje opet mobilišu studente i samo studente. To je lažna politička svest u čistom obliku činjenica koja, prirodno, pretvara univerzitete u srećno lovište za manipulatore izumirucih birokratskih organizacija. Za njih je to mačji kašalj da programiraju studentovo pravo političkog opredeljenja. Povremeno ima i devijantnih težnji i poklića »Nezavisnost«!«, ali posle perioda simboličnog otpora disidenti su reinkorporirani u status quo, kome se nikada nisu baš radikalno protivili.[3]) »Mladi revolucionarni komunisti«, čiji je naziv slučaj izludelog ideološkog falsifikata (oni nisu ni mladi, ni revolucionarni ni komunisti), su sa mnogo buke i pratećeg publiciteta prkosili gvozdenoj ruci partije ... ali, samo da bi se veselo okupili oko papinskog bojnog poklića »Mir u Vijetnamu!«

Student je ponosan na svoju opoziciju prema »arhaičnom« Golističkom režimu. Ali, on opravdava svoju kritiku pozivajući se — a da toga i nije svestan — na starije i daleko gore zločine. Njegov radikalizam produžuje život različitim strujama staljinizma; Toljatijevom, Garodijevom, Hruščovljevom, Maovom itd. Njegova mladost je sinonim za strahovitu naivnost, a stavovi su mu daleko arhaičniji od režimskih — Golisti, konačno, shvataju savremeno društvo dovoljno dobro da mogu da upravljaju njime

Ali studenta, koliko da se pomene, ne plaši neobični anahronizam. On se oseća obaveznim da ima opšte mišljenje o svemu i svačemu, da iznese na videlo koherentnu sliku sveta sposobnu da pozajmljuje značenje njegovoj potrebi za aktivizmom i aseksualnim promiskuitetom. Rezultat toga je da on pada kao žrtva poslednjih drhtavih misionarskih napora crkve. Sa atavističkim žarom, on hrli da se pokloni trulom božjem truplu i draga sav smrdljivi krš preistorijskih religija u nežnom verovanju da one obogaćuju njega i njegovo doba. Zajedno sa svojim seksualnim rivalima — onim postarijim provincijskim damama, studenti sačinjavaju socijalnu kategoriju sa najvećim procentom priznatih privrženika ovim arhaičnim kultovima. Na svakom drugom mestu popove su izbacivali ili proždirali, samo univerzitetski kler bestidno nastavlja da vašljivi hiljade studenata na svojim duhovnim đubrištima. Moramo priznati da postoje i studenti čiji se intelektualni nivo može tolerisati, koji bez teškoća vladaju kontrolnim mehanizmom, podešenim da proverava mediokritetsku sposobnost koja se zahteva od drugih. Oni to rade jednostavno zato što su shvatili sistem, što ga preziru i znaju da su mu neprijatelji. Oni su u sistemu samo onoliko koliko mogu da izvuku iz njega — naročite povlastice. Eksploatišući protivrečnost, koja barem trenutno obezbeđuje izdržavanje maloj oblasti — »istraživanja« — kojom još uvek upravlja liberalno akademska, više nego tehnokratska racionalnost, oni mirno iznose klice bune do najvišeg stepena: njihov neskriveni prezir prema organizaciji je jasna slika koja im omogućava da prevaziđu sistemske lakeje, bilo intelektualno, bilo na drugi način. Takvi studenti ne mogu a da ne postanu teoretičari nastupajućeg revolucionarnog pokreta. Za sada, oni ne kriju da će ono što sami tako lako uzimaju iz sistema, da se upotrebi za njegovo svrgavanje.

Ako se uopšte buni, student treba prvo da se pobuni protiv svojih studija, mada on manje spontano nego radnik oseća potrebu za tim početnim zamahom, jer radnik intuitivno poistovećuje svoj rad sa svojim opštim uslovima. Istovremeno, pošto je student proizvod savremenog društva kao Godar ili Koka-Kola, njegovo ekstremno otuđenje može da se izbori jedino kroz borbu protiv čitavog ovog društva. Jasno je da univerzitet ni pod kojim uslovima ne može da postane bojno polje: student sve dok se definiše kao takav, manufakturiše pseudo-vrednost koja mora da postane prepreka za svaku jasnu svest o njegovoj stvarnoj razvlašćenosti. Najbolja kritika studentskog života je ponašanje ostalog dela omladine koji je već počeo da se buni. Njihova pobuna postala je jedan od znakova sveže borbe protiv savremenog društva.
Nije dovoljno da misao zahteva ostvarenje u praksi:
praksa mora da traži svoju teoriju

Nakon višegodišnjeg dremeža i permanentne kontrarevolucije, javljaju se znaci novog perioda borbe, u kojoj je mlada generacija nosilac revolucionarne infekcije. Ali, društvo spektakla samo slika svoju sliku i sliku svojih neprijatelja, nameću svoje ideološke kategorije svetu i njegovoj istoriji. Strah je poslednji odgovor. Jer, sve što se događa neopozivi je deo prirodnog poretka stvari. Prave istorijske promene, koje pokazuju da ovo društvo može da se zameni, svele su se na novotarije, koje se razvijaju zbog puke potrošnje. Prvi znak totalne subverzije je revolt omladine protiv nametnutog i »datog« načina života. To je predigra za period revolta — revolta onih koji više ne mogu da žive u našem društvu. Suočene sa opasnošću, ideologija i njena svakodnevna mašinerija prikazuju uobičajeno izvrtanje stvarnosti. Istorijski proces postaje pseudo-kategorija neke društveno-prirodne nauke: Ideja Omladine. Omladina se buni, ali to je samo večita pobuna mladih: svaka generacija se drži »dobrih razloga« samo da bi ih zaboravila kada »se mladi čovek ozbiljno uključi u proizvodnju i kada se pred njega postave konkretni i realni društveni ciljevi«. Za društvenim naučnicima dolaze novinari donoseći verbalnu inflaciju. Revolt se sastoji u preteranom izlaganju: dat nam je da o njemu razmišljamo, kako bismo zaboravili da učestvujemo. U spektaklu, revolucija postaje društveno skretanje, — drugim rečima, ventil sigurnosti društva — koji ima svoju ulogu u ravnomernom radu sistema. On osigurava zato što ostaje marginalna pojava, u izdvojenoj oblasti privremenih problema zdravog pluralizma (uporedi »žensko pitanje« i »problem rasizma«). U stvari, ako postoji problem mladih u savremenom kapitalizmu, on je deo opšte krize tog društva. Razlika je samo u tome što mladi osećaju tu krizu najakutnije.[3])

Mladi i njihove tobožnje slobode su najčistiji proizvodi savremenog društva. Njihova se savremenost sadrži u ponuđenoj mogućnosti da izaberu, što oni već rade: potpunu integraciju sa neokapitalizmom ili najradikalnije odbijanje. Ono što iznenađuje nije revolt mladih, već uspavanost njihovih starijih. Ali, razlog je u istoriji, a ne u biologiji — prethodna generacija je živela u porazima, dok su joj prodavali laži duge, sramne dezintegracije revolucionarnog poretka.
Sama po sebi, Omladina je javni mit, a kao deo novog »društvenog dinamizma«, ona je potencijalni saveznik kapitalističkog načina proizvodnje. Prividna nadmoć mladih započinje ekonomskim oporavkom posle drugog svetskog rata. Kapital je mogao da sklopi novi posao sa radnom snagom: u zamenu za masovnu proizvodnju nove klase potrošača kojima se može manipulisati, radniku se nudi uloga kojom postaje punopravni član spektakularnog društva. To je, konačno, bio idealni model društva, mada je, kao i obično, imao malo veze sa društveno-ekonomskom stvarnošću, (koja kasni za ideologijom potrošača). Revolt mladih, bio je prvi izliv gneva na postojanu životnu stvarnost novog sveta — dosada svakodnevnog bitisanja, mrtav život, koji je još uvek osnovni proizvod savremenog kapitalizma, uprkos svoj njegovoj modernizaciji. Mali broj mladih je u stanju da odbije to društvo i njegove proizvode, ali pri tom i ne pomišlja da se to društvo može zameniti. Oni odabiraju nihilističku sadašnjost. Pa ipak, razaranje kapitalizma je ponovo pravi problem, istorijski događaj, proces koji je već otpočeo. Disidentska omladina mora da ostvari koherentnost kritičke teorije i praktičnu organizovanost te koherentnosti.

Na najprimitivnijem nivou, »delikventi« čitavog sveta (blousons noirs) koriste silu da bi izrazili svoje neprihvatanje društva i njegovih jalovih sloboda izbora. Ali, njihov otpor je apstraktan: on im ne pruža nikakvu šansu da stvarno izbegnu protivrečnosti sistema. Oni su njegov proizvod — negativan, spontan, ali ništa manje podložan eksploataciji. Proizvode ih svi eksperimenti novog društvenog poretka: oni su prvi nuz-proizvodi novog urbanizma; raspadanja svih

vrednosti; širenja sve dosadnije potrošačke dokolice; pojačane kontrole svih vidova svakodnevnog života koju vrše psiho-humanističke policijske snage; i ekonomskog održanja porodične zajednice, koja je izgubila svaki značaj.

»Mladi razbojnik« prezire rad, ali prihvata robu. Želi ono što mu spektakl nudi, ali sada bez plaćanja u gotovom. To je suštinska protivrečnost delikventovog postojanja. On može da pokuša da u svoje vreme ostvari pravu slobodu, individualnim zahtevima, pa čak i u nekoj vrsti zajednice. Ali protivrečnost ostaje i ubija. (Na rubu društva, gde vlada siromaštvo, gang radnika razvija sopstvenu hijerarhiju, koja može da se ostvari samo u ratu sa drugim grupama radnika, izdvajajući svaku pojedinu grupu i svakog pojedinca unutar grupe.) Na kraju se protivrečnost pokazuje nepodnošljivom. Nekad je mamac proizvodnog sveta odveć jak i huligan odluči da se bavi poštenim dnevnim poslom: u tu svrhu, čitava oblast proizvodnje namenjena je isključivo njegovom iskupljenju. Odeća, ploče, gitare, motocikli, tranzistori, purpurna srca mame ga u zemlju potrošača. U drugom slučaju, prinuđen je da napada sam zakon tržišta — bilo u prvobitnom smislu, krađom, ili zaokretom ka svesnoj revolucionarnoj kritici robnog društva. Delikvent ima samo dve budućnosti: revolucionarna svest ili slepa poslušnost.

Provosi su prva delikventska organizacija — oni su delikventskom iskustvu dali prvi politički oblik. Predstavljalu savez dva jasno razgraničena elementa: šačice karijerista iz degenerisanog sveta »umetnosti« i mase bitnika koji traže novu aktivnost, pomešale u početku: pre — ideološka masa našla se pod Umetnici su doprineli zamisli igre, iako su nosili različitu, izlizanu ideološku odeću. Delikventi nisu imali šta da ponude, izuzev nasilja svoje pobune. Te dve struje jedva da su se boljševičkim »vođstvom« vladajuće klase umetnika, koja je opravdavala i potpomagala njihovo nasilje provo-demokratskom ideologijom. U trenutku kada je krajnje nasilje delikventa postalo ideja — pokušaj da se uništi umetnost i dospe van njenog domašaja — nasilje je usmereno u najgrubiji neo-artistički reformizam. Provosi su jedan vid poslednjeg reformizma, proizvoda savremenog kapitalizma: reformizma svakodnevnog života. Poput Bernštajna i njegove vizije socijalizma dobivenog nakon petljanja sa kapitalizmom, hijerarhija Provosa misli da može da promeni život pomoću nekoliko dobro odabranih poboljšanja. Ono što nisu uspeli da shvate jeste da banalnost svakidašnjeg života nije slučajan, već centralni mehanizam i proizvod savremenog kaiptalizma. Za njegovo uništenje potrebna je ništa manje nego sveopšta revolucija. Provosi biraju fragmentarnost, a završavaju prihvatajući totalitet.

Da bi sebi obezbedili osnovu, lideri su izmislili jadnu ideologiju provotarijata (političko-artistička salata koju su istrgli iz Levice, pesnice koju nikad nisu poznavali). Novi provotarijat treba da se suprotstavi pasivnom »buržoaskom« proletarijatu, koji još uvek obožavaju u mračnim svetilištima levice. Zato što su izgubili svu nadu na borbu za potpunu promenu u društvu, izgubili su i nadu u jedine snage koje tu promenu mogu da donesu. Proletarijat je motor kapitalističkog društva, a tako i njegov smrtni neprijatelj: sve je zamišljeno za njegovo ugušenje (partije, sindikalne birokratije, kolonizacija svih vidova svakodnevnog života) jer je to jedina sila koja stvarno preti. Provosi se ne trude da bilo šta od toga shvate; a bez kritike proizvodnog sistema, oni ostaju njegove sluge. Na kraju su jedne radničke demonstracije protiv ujedinjenja buknule u pravi sukob. Provo osnova se vratila neposrednom nasilju, ostavljajući svoje zbunjene vođe da osude »izgred« i da apeluju na pacifistička osećanja. Provosi, koji su nameravali da izazovu vlast da otkrije svoj represivni karakter, završili su žaleći se da ih je policija izazvala. Toliko o njihovom bledom anarhizmu.

Tačno je da je Provo osnova postala revolucionarna u praksi. Ali da bi izmislili revolucionarnu svest, prvi im je zadatak da unište svoje vođe, da okupe objektivne revolucionarne snage proletarijata, i da maknu Konstante i De Vriese sa ovoga sveta (jedan je najomiljeniji umetnik holandske kraljevske porodice, drugi propali član parlamenta i obožavalac engleske policije). Savremena revolucija postoji i jednu od njenih osnova mogli bi činiti Provosi — ali samo bez svojih vođa i svoje ideologije. Ako žele da menjaju svet, treba da brišu od onih koji se zadovoljavaju time da ga omalaju u belo. Besposleni čitaoče, ne može da nam promakne tvoj vapaj »A Berkli?«. Istina, američkom društvu su potrebni njegovi studenti a pobunivši se protiv svojih studija, oni su to društvo automatski doveli u pitanje. Videli su od početka svoj revolt protiv univerzitetske hijerarhije kao revolt protiv čitavog hijerarhijskog sistema, diktatorstva privrede i Države. Njihovo odbijanje da postanu integralni deo robne privrede, da svoje specijalizovane studije daju njima na očitu i neizbežnu upotrebu, jeste revolucionarni čin. To dovodi u sumnju čitav taj sistem proizvodnje koji otuđuje rad i njegove proizvode od svojih stvaralaca. Američki studentski pokret, pored sve zbrke i oklevanja, otkrio je jednu istinu novog otpora: da se koherentna revolucionarna mogućnost može i mora naći unutar »imućnog društva«. Pokret je još vezan za dva relativno nevažna vida američke krize — Crnce i Vijetnam — a mini-grupe Nove Levice, zbog toga trpe. Ima u njihovoj haotičnoj organizaciji nekog autentičnog daha demokratije, ali ono što im nedostaje, to je izvorni razoran sadržaj. Bez njega, oni neprestano zapadaju u opasne protivrečnosti. Oni mogu da se ponašaju neprijateljski prema tradicionalnoj politici starih partija; ali, neprijateljstvo je jalovo i oporavljaće se sve dok se zasniva na ignorisanju političkog sistema i naivnim iluzijama o svetskoj situaciji. Apstraktna opozicija prema sopstvenom društvu izaziva laku simpatiju za njegove prividne neprijatelje — takozvane

Socijalističke birokratije Kine i Kube. Grupa kao Resurgence pokret mladih, može u istom dahu da pokudi državu i da pohvali »Kulturnu revoluciju« — taj pseudorevolt koji usmerava najslonovskija birokratija modernih vremena.

U isto vreme, te organizacije, sa mešavinom slobodarskih, političkih i religioznih težnji stalno opseda »dinamika grupe« koja vodi u ztvoren svet sekte. Masovna potrošnja droga je izraz stvarnog siromaštva i protesta protiv njega; ali to ostaje samo lažno traganje za »slobodom« unutar sveta posvećenog represiji, religioznom kritikom sveta kojoj nije potrebna religija, a najmanje nova. Bitnici — to desno krilo pobune mladih — su glavni nabavljači ideološkog »odbijanja« kombinovanog sa prihvatanjem najfantastičnijeg sujeverja (Zen, spiritualizam, misticizam »Nove Crkve« i plesnivi poridž Gandizma i humanizma). Još gore, u traženiu revolucionarnog programa američke studente snalazi ista sudbina kao Provose i onda nazivaju sebe »najeksploatisanijom klasom našeg društva«. Oni treba da shvate jedno: nema »specijalnih« interesa studenata u revoluciji. Revoluciju će sprovesti sve žrtve otimačke represije i tiranije tržišta.

Što se tiče Istoka, birokratski totalitarizam počinje da proizvodi sopstvene snage negacije. Nigde revolt mladih nije jači ni okrutnije gušen — dovoljan su dokaz snažna plima optužbi štampe i nove policijske mere protiv »huliganizma«. Grupa mladih, kako nam kažu zdravomisleći »socijalistički« funkcioneri, ne poštuju moral i porodični red (koji tamo još uvek cveta u svojim najodvratnijim buržoaskim oblicima). Oni više vole »raskalašnost«, preziru rad, pa čak i ne slušaju policijsku partiju. SSSR je osnovao posebno ministarstvo za borbu protiv nove delikvencije.

Zajedno sa ovim rasprostranjenim buntom, izranja i nešto specifičnija opozicija. Grupe i tajni časopisi rastu i opadaju sa barometrom policijske represije. Do sada je najznačajnija publikacija »Otvoreno pismo poljskoj radničkoj partiji«, mladih Poljaka Kurona i Modzelevskog, koje je potvrdilo potrebu »ukidanja sadašnjeg sistema proizvodnje i društvenih odnosa«, a da se to učini »revolucija je neizbežna«. Istočni intelektualci imaju jedan veliki zadatak — da osveste konkretnu kritičku akciju radnika Istočnog Berlina, Varšave i Budimpešte: proletersku kritiku birokratske diktature. Na istoku, problem nije da se definišu ciljevi revolucije, već da se nauči kako se za njih boriti. Na zapadu, borba može biti laka, ali su ciljevi ostali nejasni ili ideološki: u istočnim birokratijama nema iluzija o tome za šta se borba vodi: otuda ogorčenost borbe. Teško je samo izmisliti oblike koje revolucija mora da preuzme u bliskoj budućnosti.

U Britaniji je revolt mladih prvi put bio izražen pokretom mira. Nikada to nije bila borba svim srcem, sa mutnim nenasiljem Komiteta stotine kao njegovim najsmelijim programom. Kad je bio najjači, Komitet je mogao da pozove na ulice 300.000 demonstranata. Bio je najbolji u proleće 1963. sa skandalom »špijuni za mir«. Ali, već je tada počeo nepovratno da opada; zbog nedostatka teorije, unilateralisti su pali među tradicionalne levičare, ili ih je iskupila pacifička savest. Ono što je levo to su izdržljivi (kvintesencijalno engleski) arhaizmi u kontroli svakodnevnog života i ubrzana dekompozicija starih vekovnih vrednosti. Oni su još mogli da stvaraju potpunu kritiku novog života; ali revolt mladih traži saveznike. Britanska radnička klasa ostaje jedna od najbrojnijih na svetu. Njene će borbe — pokret prodavaca i sve brži tempo i gorčina neizvodivih štrajkova — biti stalna rana na isto tako stalnom kapitalizmu sve dok ne povrati svoje revolucionarne perspektive i potraži zajednički razlog sa novom opozicijom. Debakl laburizma čini taj savez sve mogućnijim i sve potrebnijim. Ako se to dogodi, eksplozija bi mogla da uništi staro društvo — u poređenju s tim, amsterdamske bune su mačji kašalj. Bez toga obe revolucionarne strane mogu tek da tovare: praktične potrebe neće pronaći izvorni revolucionarni oblik, a pobunjeničko iskrcavanje će prevideti jedine snage koje upravljaju savremenim kapitalizmom i koje stoga mogu da ga unište.

Japan je jedina industrijska zemlja gde se već odigrala fuzija studentske omladine i radničke klase.

Organizacije revolucionarnih studenata Zengakuren i Savez mladih marksističkih radnika udružile su se da bi obrazovale stub Revolucionarnog komunističkog saveza[7]). Pokret se već sređuje i rešava nove probleme revolucionarne organizacije. Bez iluzija, on se bori i protiv zapadnog kapitalizma i birokratija takozvanih socijalističkih zemalja. Bez hijerarhije, on okupija nekoliko hiljada studenata i radnika, na demokratskoj osnovi, i cilja na učešće svakog člana u svim aktivnostima organizacije.

Oni će prvi da prenesu borbu na ulice, uz učešće masa, čvrsto se držeći pravog revolucionarnog programa. Hiljade radnika i studenata vodili su žestoku borbu sa japanskom policijom. R.K.S.-u na mnogo načina nedostaje kompletna i konkretna teorija dva sistema sa kojima se tako žestoko bori. Još nije precizno definisao prirodu birokratske eksploatacije i jedva da je formulisao karakter savremenog kapitalizma, kritiku svakidašnjeg života i kritiku spektakla. Revolucionarni savez komunista je još u osnovi avangardna politička organizacija, naslednik najboljih odlika klasičnog proleterskog pokreta. Ali to je u ovom trenutku najvažnija grupa na svetu — i trebalo bi da to ubuduće bude jedan od polova diskusije i zborno mesto nove proleterske kritike.

STVORITI NAJZAD SITUACIJU KOJA PRELAZI TAČKU SA KOJE NEMA POVRATKA

»Biti avangarda znači ići ukorak sa stvarnošću (Internationale Situationniste 8). Predmet radikalne kritike savremenog sveta mora da bude objektivna sveukupnost. Njen reflektor mora da otkrije istinsku prošlost sveta, njegovu sadašnju egzistenciju i izglede za njegovu transformaciju u jednu nedeljivu celinu. Ako moramo da dođemo do potpune istine o savremenom svetu — i još više, ako moramo da formulišemo zamisao o njegovom totalnom razaranju — moramo da budemo u stanju da razotkrijemo njegovu skrivenu istoriju; u konkretnim uslovima ovo znači da se istorija internacionalnog revolucionarnog pokreta, kako ga je započeo zapadni proletarijat još pre jednog veka, podvrgne demistifikujućem i kritičkom ispitivanju. »Ovaj pokret protiv totalne organizacije starog sveta davno je stao« (Internationale Situationniste 7). Zamro je. Njegova poslednja istorijska pojava bila je u Španskoj građanskoj revoluciji i uništena je u barcelonskim »Majskim danima« 1937. Ipak, njegove takozvane »pobede« i »porazi«, ako se o njima sudi u svetlu istorijskih posledica, teže potvrđivanju Libknehtove primedbe, koju je izrekao dan pre nego što su ga ubili, da »su neki porazi stvarno pobede, dok su neke pobede sramnije od bilo kog poraza«. Tako je, prvi veliki »neuspeh« radničke vlasti, u stvari njen prvi veliki uspeh, kojim je primitivni proletarijat proklamovao svoju istorijsku sposobnost da slobodno organizuje sve vidove društvenog života. A boljševička revolucija, pozdravljena kao prvi veliki trijumf proletarijata, pokazuje se u poslednjim analizama kao njegov najstrašniji poraz.
Uspostavljanje boljševičkog poretka podudara se sa razbijanjem spartakista od strane nemačkih »socijal-demokrata«. Udružena pobeda boljševizma i reformizma uspostavlja jedinstvo, maskirano prividnom nespojivošću, jer je i boljševički poredak, na način na koji se ispoljio, morao da bude varijacija na staru temu. Unutrašnje posledice ruske kontra-revolucije bile su uvođenje i razvijanje novog načina eksploatacije, birokratskog državnog kapitalizma, a spoljašnje su posledice bile porast »komunističke« Internacionale, čije su raširene grane služile jedinstvenoj svrsi odbrane i reprodukcije trulog stabla. Kapitalizam, pod buržoasko-demokratskom maskom, stekao je nove životne snage — na mrtvim telima mornara Kronštata, seljaka iz Ukrajine i radnika Berlina, Kila, Torina, Šangaja i Barcelone.

Treća Internacionala, koju su boljševici naizgled stvorili da bi se borili protiv degenerisanog reformizma svojih prethodnika i da bi ujedinili avangardu proletarijata u »revolucionarne komunističke partije«, bila je suviše usko vezana za interese svojih osnivača da bi ikada služila autentičnoj socijalističkoj revoluciji. Uprkos svoj svojoj polemičnosti, Treća Internacionala je bila dete svoga oca. Ruski model se brzo nametnuo radničkim organizacijama na Zapadu, i evolucija i jednih i drugih predstavljala je od tada jednu istu stvar. Totalitarna diktatura birokratske klase nad ruskim proletarijatom našla je svoj odjek u podređivanju velikog broja radnika u drugim zemljama kasti sindikata i političkih funkcionera, koji su u toj represiji gledali sopstvene privatne interese. Dok je čudovište staljinizma progonilo svest radničke klase, staromodni kapitalizam se birokratizovao i sve više razvijao, razrešavajući svoje čuvene unutrašnje protivrečnosti i proglašavajući ovu pobedu konačnom. Danas, mada je jedinstvo pomućeno prividnim varijacijama i opozicijama, jedan jedini društveni oblik počinje da vlada svetom — ovim savremenim svetom kome on predlaže vladavinu po principima davno mrtvog i nestalog sveta. Tradicija mrtve generacije još uvek, kao mora, utiče na mišljenje živih.

Opozicija svetu koju nude unutar toga sveta — i po njegovim sopstvenim uslovima — tobožnje revolucionarne organizacije, može da bude samo lažna. Takva opozicija koja bi zavisila od najgorih mistifikacija i koja bi se pozivala na manje-više materijalizovane ideologije, pomaže učvršćivanju društvenog poretka. Sindikati i političke partije koje je radnička klasa stvorila kao oruđe svog osamostaljivanja, sada nisu ništa drugo do »oni koji uspostavljaju ravnotežu i održavaju« sistem. Njihove su vođe od ovih organizacija napravile privatno vlasništvo: stepenice kojima dolaze do uloge u vladajućoj klasi. Partijski program ili statut sindikata možda sadrži tragove revolucionarne frazeologije, ali je njihova praksa svuda reformatorska, — i to je sada dvostruko više budući da zvanična kapitalistička ideologija afektirajući govori iste reformatorske parole. Tamo gde su sindikalisti prigrabili vlast — u zemljama koje su mnogo zaostalije nego što je Rusija bila 1917. — staljinistički model kontra-revolucionarnog totalitarizma se dosledno sprovodi.[8]) U drugim zemljama oni su postali statična dopuna samoupravljanju upravnog kapitalizma.[9]) Zvanične organizacije postaju najbolja garancija represije — bez ove »opozicije« humanističko-demokratska fasada sistema bi pala i njegovo osnovno nasilje bi bilo razgolićeno. U bici sa borbenim proletarijatom, ove organizacije su neumorni branioci birokratske kontrarevolucije i poslušni izvršitelji njene spoljne politike. One su nosioci najbučnije laži u ovom svetu laži, marljivo radeći na uvođenju trajne i univerzalne diktature Države i Ekonomije. Kako kažu situacionisti, »univerzalno vladajućem društvenom sistemu, koji teži totalitarističkom samo-uređenju, prividno se pruža otpor — ali samo prividno — lažnim oblicima

opozicije koja ostaje zarobljena na bojnom polju koje određuje sam sistem. Takav iluzorni otpor može samo da služi jačanju onoga što on uobražava da napada. Birokratski pseudo-socijalizam je samo najgrandiozniji od ovih oblika starog sveta hijerarhije i otuđenog rada«.

Što se studentskog unionizma tiče, to nije ništa drugo do smešna imitacijia imitacije, beskorisna burleska sindikalizma koji se i sam odavno degenerisao.

Osnovni moto svih budućih revolucionarnih organizacija mora da bude teorijsko i praktično prokazivanje svih oblika staljinizma. U Francuskoj bar, gde je ekonomska zaostalost umanjila svest o krizi, jedini mogući put je put preko ruševina staljinizma. To mora da postane delenda est Carthago poslednje revolucije praistorije.

Revolucija mora da prekine sa svojom prošlošću i da svu svoju poeziju crpe iz budućnosti. Male grupe »borbenih« koje smatraju da predstavljaju autentične naslednike boljševika su glasovi iz groba. Ovi anđeli koji dolaze da osvete »izdaju« Oktobarske revolucije uvek će — samo »na kraju krajeva« — da podrže odbranu SSSR-a. »Nerazvijene nacije« su njihova obećana zemlja. Oni teško mogu da brane svoje iluzije izvan ovoga konteksta, gde je njihova stvarna uloga da brane teorijsku nerazvijenost. Oni se bore za mrtvo telo »Trockog«, izmišljajući hiljadu varijacija na istu ideološku temu i završavaju istom vrstom praktične i teorijske impotencije. Četrdeset godina kontra-revolucije odvojile su ove grupe od Revolucije; budući da ovo nije 1920., oni mogu samo da greše (a oni su još i 1920. grešili).

Posmatrajmo sudbinu jedne ultra-levičarske grupe kao što je Socijalizam ili varvarizam, gde se posle odvajanja od »tradicionalne marksističke« stranke (impotentne Vlasti radnika) jezgro revolucionarnih modernista pod rukovodstvom Kardana raspalo i nestalo za 18 meseci. Iako stare kategorije nisu više revolucionarne, odbacivanje marksizma à la Kardan nije zamena za ponovno stvaranje potpune kritike. Scila i Haribda sadašnje revolucionarne akcije je muzej revolucionarne praistorije i modernizam samog sistema.

Što se raznolikih anarhističkih grupa tiče, one ne poseduju ništa što bi bilo iznad patetične i ideološke vere u ovu etiketu. Oni se zalažu za ono što je samo po sebi kontradiktorno u liberalnim uslovima: slobodu govora, mišljenja i druge takve tričarije. Budući da tolerišu jedni druge, oni bi tolerisali bilo šta.

Predominantan društveni sistem, koji modernizacijom i neprekidnim trajanjem laska samome sebi, sada mora da se suoči sa značajnim neprijateljem: isto tako modernim negativnim snagama koje sam stvara. Dozvolimo mrtvima da sahrane svoje mrtve. Napredak istorije ima praktičan demistifikujući efekat — pomaže da se isteraju duhovi koji se javljaju u revolucionarnoj svesti. Na taj se način revolucija svakodnevnog života suočava sa veličinom svog zadatka. Revolucionarni plan se mora ponovo izmisliti, tim pre što ga život iziskuje. Ako je za plan još uvek bitno uništenje klasnog društva, to je zato što su materijalni uslovi na kojima se bazirala revolucija još uvek isti. Ali revolucija mora da se začne novom koherencijom i radikalizmom, polazeći od jasnog razumevanja poraza onih koji su je prvi započeli. Inače će njena fragmentarna realizacija dovesti samo do nove podele društva.

Borba između nadležnih i proletarijata može da se vodi jedino u uslovima sveobuhvatnosti. I iz tog razloga budući revolucionarni pokret mora da bude očišćen od bilo kakve tendencije da unutar sebe ponovo stvori otuđenost koju je stvorio potrošački sistem[10]); to mora da bude živa kritika i negacija tog sistema, koja sadrži sve elemente bitne za njegovo prevazilaženje. Kao što je Lukač tačno pokazao, revolucionarna organizacija je ovo neophodno posredovanje između teorije i prakse, između čoveka i istorije, između mase radnika i proletarijata koji se konstituisao kao klasa (Lukačova je greška bila u tome što je verovao da će boljševici da ispune ovu ulogu). Ako moraju da se realizuju u praksi »teorijske« tendencije i razlike se moraju pretvoriti u organizacione probleme. Baš zbog svoje sadašnje organizacije novi će revolucionarni pokret ostati ili propasti. Konačni kriterijum njegove koherentnosti biće usklađenost njegovog sadašnjeg oblika sa njegovim bitnim planom — internacionalna i apsolutna vlast radničkih saveta, kako su to nagovestile proleterske revolucije u poslednjih sto godina. Tu ne može da postoji kompromis sa osnovama postojećeg društva — sistemom potrošačke proizvodnje; ideologijom u svim njenim vidovima; Državom; i sa prisilnim odvajanjem rada od slobodnog vremena.

Stena o koju se stari revolucionarni pokret razbio je razilaženje teorije i prakse. Jedino je u odsudnim trenucima borbe proletarijat zaista prevazilazio ovaj razlaz i postizao svoj pravi smisao. Izgleda da u pravilu vlada princip hic Rhodus, hic non salta. Ideologija, ma koliko »revolucionarna« uvek služi vladajućoj klasi; lažna svest je alarmni signal koji otkriva prisustvo neprijatelja pete kolone. Laž je bitni proizvod sveta otuđenosti i najuspešniji ubica revolucija: ako jedna organizacija koja traži društvenu istinu jedanput prihvati laž kao taktiku, njena je revolucionarna karijera završena.

Svi pozitivni aspekti radničkih saveta moraju već da postoje u jednoj organizaciji koja ima za cilj da ih ostvari. Protiv svih poslednjih ostataka Lenjinove teorije o organizaciji se mora boriti i oni se moraju razoriti. Spontano stvaranje Sovjeta od strane ruskih radnika 1905. bilo je samo po sebi praktična kritika te pogubne teorije[11]), pa ipak su boljševici nastavili da tvrde da spontanost radničke klase ne bi mogla da prevaziđe »svesnost sindikata« i ne bi bila u stanju da dosegne »sveobuhvatnost«. Ovo nije bilo ništa drugo do odrubljivanje glave proletarijatu kako bi Partija mogla da zauzme mesto »na čelu« Revolucije. Ako jedanput osporite sposobnost proletarijata da se osamostali, kao što je to nemilosrdno učinio Lenjin, vi zatim poričete njegovu sposobnost da organizuje sve vidove post-revolucionarnog društva. U takvom kontekstu, parola »Sva vlast Sovjetima« značila je samo podređivanje sovjeta Partiji, i utemeljivanje partijske države namesto privremene »Države« naoružanih masa.

»Sva vlast Sovjetima« je još uvek parola, ali ovoga puta bez prikrivenih misli boljševika. Proletarijat može samo da se igra revolucije, ako je ulog u toj igri čitav svet, jer se jedini mogući oblik radničke vlasti — generalizovano i potpuno samoupravljanje — ne može deliti ni sa kim. Radnička vlast znači uništavanje svakog autoriteta: ona ne može da podnese nikakvo ograničenje, geografsko ili neko drugo: ne dopušta nikakva kompromisna rešenja. »Radnička vlast mora da bude način i kraj borbe: to je u isto vreme cilj te borbe i njen odgovarajući oblik.«[12])

Potpuna kritika sveta je garancija realizma i stvarnosti revolucionarne organizacije. Tolerisati postojanje opresivnog društvenog sistema na ovom ili onom mestu, prosto zato što je upakovan i prodat kao revolucionarni, znači opraštati univerzalnu opresiju. Prihvatiti otuđenje kao nešto neizbežno u bilo kojoj oblasti društvenog života znači da se čovek prepušta svim oblicima materijalizacije. Nije dovoljno da se apstraktno pruža podrška radničkim savetima; u konkretnim uslovima oni znače ukidanje potrošnje, pa prema tome i proletarijata. I pored spoljašnjih razlika svim se postojećim društvima vlada logikom potrošnje — i potrošnja je osnova njihovih snova o samoupravljanju. Ovaj poznati fetišizam[11]), je još uvek bitna prepreka ka potpunom osamostaljivanju, ka slobodnoj izgradnji društvenog života. U svetu potrošnje i nevidljive snage upravljaju ljudskim akcijama; autonomna akcija upravljena ka jasno shvaćenim ciljevima je nemoguća. Snaga ekonomskih zakona leži u njihovoj sposobnosti da poprime izgled prirodnih zakona, ali je to i njihova slabost, jer im efektivnost na taj način zavisi samo od »nedostatka svesnosti onih zbog kojih se ti zakoni stvaraju«.

Tržište ima jedan osnovni princip — gubitak ličnosti u besciljnom i nesvesnom stvaranju sveta koji izmiče vlasti onih koji ga stvaraju. Revolucionarna suština samoupravljanja te napad na taj princip. Samoupravljanje je svesno upravljanje ljudi celovite egzistencije. To nije nikakav vid radničke vladavine tržištem što znači samo da čovek izabira sopstvenu otuđenost, da pravi program sopstvenog opstanka (praveći kvadrat od kapitalističkog kruga). Zadatak radničkih saveta neće biti samoupravljanje postojećim svetom, već njegove neprekidne kvalitativne transformacije. Potrošnja i njeni zakoni (ta ogromna stranputica u istoriji čovekovog stvaranja samog sebe) biće istisnuta novim društvenim oblikom.

Samoupravljanjem se završava jedan od osnovnih rascepa u savremenom društvu — rascep između fizičkog rada koji postaje sve materijalizovaniji i slobodnog vremena koje se provodi u pasivnosti. Smrt potrošnje prirodno znači ukidanje rada koji se zamenjuje novim tipom slobodne aktivnosti. Budući bez ove čvrste namere, socijalističke grupe kao što su Socijalizam ili varvarizam i Vlast radnika, pribegle su reformizmu rada izraženom u zahtevima za njegovu »humanizaciju«. Ali, mora se posumnjati i u sam rad. Ukidanje rada, ne samo što nije »Utopija«, već je prvi uslov za prekid sa tržištem. Svakodnevna podela na »slobodno i radno vreme«, te sektore otuđenog života koji se uzajamno dopunjuju, izraz je unutrašnje protivrečnosti između upotrebne i berzanske vrednosti potrošnje. To je postala najjača tačka potročaške ideologije, jedina protivrečnost koja se pojačava napredovanjem potrošača. Nijedna strategija koja ne predviđa ukidanje ne može da je razori. Jedino van domašaja protivrečnosti upotrebne i berzanske vrednosti počinje istorija, gde ljudska aktivnost postaje predmet čovekove volje i svesnosti, i ljudi sebe vide u svetu koji sami stvaraju. Demokratija radničkih saveta predstavlja rešenje svih ranijih protivrečnosti. Ona čini »nemogućim sve što postoji odvojeno od individua«.

Šta je revolucionarni plan? Svesna vladavina istorijom od strane ljudi koji je prave. Moderna istorija, kao i sve prošle istorije, proizvod je društvenog praksisa, nesvesni rezultat ljudske akcije. U epohi totalitarne vlasti, kapitalizam je proizveo sopstvenu religiju: spektakl. U spektaklu, ideologija postaje meso našeg mesa, ostvareno ovde na zemlji. I sam svet koračа postavljen naglavačke. I kao što je u Marksovo doba bila »kritika religije«, danas je kritika spektakla bitni preduslov bilo kakve kritike.

Problem revolucije je ponovo konkretna stvar. S jedne strane veličanstvene strukture tehnološke i materijalne proizvodnje: s druge strane nezadovoljstvo koje jedino može da postane još dublje. Buržoazija i njeni istočni naslednici ne mogu da pronađu načine da upotrebe sopstveno prekomerno razvijanje koje će biti osnova poezije budućnosti, jednostavno zato što i jedni i drugi zavise od očuvanja starog poretka. Najvećim delom oni prekomerni razvoj koriste da izmisle nove represije. Jer, oni poznaju samo jedan trik, akumulaciju Kapitala, dakle i proletarijata — budući da je proleter čovek koji nema suvišnu snagu koju bi koristio u svom životu i koji to zna. Novi proletarijat nasleđuje bogatstva buržoaskog sveta i ovo mu daje istorijsku šansu. Njegov je zadatak da transformiše i uništi ova bogatstva i da od njih stvori deo humanog plana: potpuno korišćenje prirode i ljudske prirode od strane čoveka. Ostvarena ljudska priroda može da znači samo beskrajno umnožavanje stvarnih želja i njihovo zadovoljenje. Ove stvarne želje predstavljaju skriveni život današnjeg društva, koji je spektakl potisnuo u najmračnije uglove revolucionarne nesvesnosti i koje se preko spektakla ostvaruju samo u snovidećem delirijumu sopstvenog obelodanjivanja. Moramo da uništimo sam spektakl, čitav aparat potrošačkog društva, ako hoćemo da ostvarimo ljudske potrebe. Moramo da ukinemo te lažne potrebe i lažne želje koje sistem svakodnevno proizvodi da bi održao svoju vlast. Oslobađanje moderne istorije i slobodno korišćenje njenih nagomilanih tekovina, može da dođe samo od snaga koje ona pritiskuje. U devetnaestom veku proletarijat je već bio naslednik filosofije; sada on nasleđuje modernu umetnost i prvu svesnu kritiku svakodnevnog života. Samo-razaranjem umetnosti radničke klase stvoriće se i filosofija. Transformacija sveta i promena strukture života je za proletarijat jedna ista stvar — oni su sebi lozinka za sopstveno razaranje sebe kao klase, za raspad sadašnje vladavine potreba i za pristup u carstvo slobode. Kao svoj vrhunski program imaju radikalnu kritiku i slobodnu rekonstrukciju svih vrednosti i oblika ponašanja koje je nametnula otuđena stvarnost. Jedina poezija koja to može da prizna je kreativnost preneta na stvaranje istorije, slobodno stvaranje svakog momenta i svakog događaja: Lotreamonove reči »Poezija svuda nedostaje« — su početak revolucionarnog slavlja. Za proletera revolt je festival, ili nije ništa; u revoluciji, put više nego da vodi, jedanput i zauvek u palatu mudrosti. Palatu koja zna samo za jednu razumnost: igru. Pravila su jednostavna: da se živi, namesto da se traga za odlaganjem smrti i da se udovoljava nesputanim željama.

POSTSKRIPTUM: AKO DIŽETE SOCIJALNU REVOLUCIJU ČINITE TO ZABAVE RADI

Ako je prethodnom tekstu i bila potrebna neka potvrda, njegovo objavljivanje bilo je propraćeno burnim reagovanjem. U samom Strazburu, pomalo drevnom i vrlo poštovanom gradu, tradicionalni odraz preteranog straha bio je još uvek prisutan — naivno priznanje svedoka sudije Labadora da su naše ideje subverzivne. I na ovom nivou masa se dokopala trenutnog ohrabrenja za krađu[13]) i hedonizam (interpretiranog, neizbežno, u usko erotskom smislu). Zajedničke ćelije su postale najneslavnije dive u Strazburu. Službene zgrade su pretvorene u svinjce, dok su studenti škrabali po zidovima i davali sebi oduška po hodnicima. Doneli su sobom dušeke za naduvavanje, da spavaju pod krovom, sa ženama i decom! Maloletnici su bili zavedeni...

Amoralnim narodnim masama je, naravno, odmah palo na pamet da nađu odgovarajuće etikete: Provosi, Bitnici i sablasna grupa anarhista potkazivani su na razne načine da su se dočepali vlasti u gradu. Po uputstvima bitnika situacionista, Univerzitetski restoran je obojen u crveno, a ta su gospoda koristila letnji kamp udruženja Morsilja slobodno, gratis i badava.

Neki su okušali svoju spretnost u analiziranju, ali su se obraćali samo preneraženom nerazumevanju čoveka uhvaćenog u živi pesak: Bitnici iz San Franciska i Londona, modovi i rokeri sa engleskih plaža, huligani iza gvozdene zavese, svi su bili široko zahvaćeni ovim talasom nihilizma novog stila. Danas to više nije pitanje otpadničke kose i odeće, histeričnog igranja do ekstaze, to čak više nije ni pitanje putovanja u veštački raj droga. Od sada nadalje, internacionala mladih ljudi, koji su 'protiv', više se ne zadovoljava time da provocira društvo, već namerava da ga uništi — da uništi samu osnovu društva 'stvorenog za stare i bogate' i stvori državu 'slobode bez bilo kakvih ograničenja'.

Rektor Univerziteta je bio taj koji je prednjačio u savremenoj represiji: »Ovi su studenti uvredili svoje profesore«, izjavio je. »Njima treba da se bave psihijatri. Ja ne želim da preduzmem bilo kakve zakonske mere protiv njih — oni treba da su u ludnici. Što se tiče podsticanja na nezakonite akcije, o tome se brine Ministar unutrašnjih poslova.« (»Ja sam za slobodu,« dodao je.) Kasnije, opkoljen novinarima neprestano je ponavljao »Potrebno je da nam sociolozi i psiholozi objasne taj fenomen«. Jedan italijanski novinar je odgovorio da su, u stvari, neki od njegovih najsjajnijih studenata odgovorni za čitavu tu stvar. Situacionisti su imali još bolji odgovor na ovaj apel psihijatrima: posredstvom studentske zajedničke organizacije, zvanično su zatvorili mesnu studentsku psihijatrijsku kliniku. Nadajmo se da će takve institucije jednog dana biti fizički uništene i da nećemo morati da ih trpimo, ali u međuvremenu ovu egzemplarnu odluku vredi citirati:

Administrativni komitet strasburškog odseka Nacionalne unije francuskih studenata...

s obzirom na to da Univerzitetski biro za psihološku pomoć (BAPU) predstavlja uvođenje parapolicijske kontrole studenata u obliku represivne psihijatrije čija je jasna

funkcija svuda — negde između neskrivenog sudskog pritiska ponižavajućih laži masovnog spektakla — da potiskuje apatiju svih eksploatisanih žrtava savremnog kapitalizma;

s obzirom na to da je ovaj tip savremene represije... izazvan čim se komitet generalne federacije strasburških studenata izjasnio za teze situacionista štampajući pamflet »O studentskoj bedi...«, i da je rektor Bajen bio sasvim spreman da prijavi štampi one koji su odgovorni, kao »slučajeve zrele za psihijatra«;
s obzirom na to da je postojanje jednog BAPU-a skandal i pretnja za sve studente Univerziteta, koji su predodređeni da misle svojom glavom, ovim se odlučuje da od dvanaestog januara 1967. BAPU obustavi rad.

Dalji razvoj događaja, koji su pažljivi čitaoci, pamfleta mogli da predvide, obuhvata pokušaj da se strasburška afera objasni izrazom »kriza na univerzitetima«. Mond, »najozbiljniji« francuski list i platforma za tehnokratski liberalizam, ostao je miran, dok su svi ostali pogubili glave. Posle dužeg zatišja izdao je članak koji je onemogućavao aktivnost situacionista u Alzasu sve do »sadašnjeg akademskog mrtvila« (još jedan simptom: fašističko nasilje na Pariskom univerzitetu), za šta je jedini lek da se studentima da »stvarna odgovornost« (čitaj: pustiti ih da upravljaju sopstvenim otuđenjem). Ovakav način mišljenja a priori odbija da vidi ono što je očigledno — da je takozvano studentsko mrtvilo simptom daleko rasprostranjenije bolesti.

Mnogo se govorilo o nereprezentativnom karakteru Udruženog komiteta, iako je on sasvim legalno izabran. Istina je, međutim, da su naši prijatelji došli do vlasti zahvaljujući apatiji velike većine. Akcija nije imala nikakve masovne podloge. Otkrila se samo ispraznost studentske politike i ukazalo se na minimalne zahteve za bilo kakav pokret revolucionarnih studenata. Na generalnoj skupštini Nacionalne unije francuskih studenata u januaru, strasburška grupa je iznela razrađen predlog koji poziva na raspuštanje organizacije i dobila implicitnu podršku velikog broja iskrenih, ali zbunjenih delegata koji su osećali gnušanje prema »politici koridora« i lažnim revolucionarnim pretenzijama unije. Tako gnušanje, mada možda znači početak, nije dovoljno: revolucionarna svest među studentima bila bi prava suprotnost studentskoj svesti. Sve dok studenti ne uvide da se njihovi interesi podudaraju s interesima svih koje eksploatiše savremeni kapitalizam, od univerziteta se može očekivati vrlo malo ili ništa. U međuvremenu, jedini oblik radikalne aktivnosti koji se još može sresti su egzemplarne akcije avangardne manjine.

Ovo važi ne samo za univerzitete, već gotovo svuda. U odsustvu široko rasprostranjene revolucionarne svesti, jedino moguća planirana javna akcija revolucionarne grupe jeste kvazi-teroristička denuncijacija zvaničnog sveta. Značaj Strazbura je u ovome: on pruža jedan mogući model takve akcije. Stvorena je situacija u kojoj je društvo prisiljeno da plaća, objavljuje i emituje revolucionarnu kritiku sebe samog, štaviše, da tu kritiku potvrdi u svoji m reakcijama na nju. U suštini, to je bila lekcija kako da savremeno društvo upadne u sopstvenu jamu. Jedna grupa, koja je poznavala prirodu zvaničnog sveta bolje no on sam, igrala se zvaničnim svetom. Eksploatatori su elegantno eksploatisani. Ali, uprkos virtuoznosti kojom je operacija izvedena, treba je posmatrati samo kao početni i, u pogledu onoga što treba da dođe, vrlo skroman pokušaj da se oformi praksa na osnovu koje će kriza čitavog ovog društva moći da se ubrzava; kao takva, ona stvara daleko veće probleme revolucionarnih organizacija i taktika. I kao što je misteriozni M.K. rekao novinarima, sam Strazbur je bio samo »mali eksperiment«.

Koncept »subverzije«, koji su prvi upotrebili situacionisti u čisto kulturnom kontekstu, može dobro da posluži u opisivanju vrste aktivnosti koja nam je trenutno dostupna na mnogim frontovima.

Rana definicija: »ponovna upotreba ranije postojećih umetničkih elemenata, u okviru nove grupe... Njena osnovna dva principa su gubitak značaja svakog prvobitno nezavisnog elementa (koji čak može potpuno da izgubi svoje prvobitno značenje), i organizovanje nove značajne celine koja daje sveže značenje svakom elementu« (Iz Internationale Situationniste 3, pp. 10-11). Istorijski značaj ove tehnike ili igre proizlazi iz njene sposobnosti da devalvira i »reinvestira« nasleđe mrtve kulturne prošlosti, tako da »subverzija negira vrednost ranijih oblika izražavanja... ali u isto vreme izražava traganje za širim oblikom, na višem nivou za novom stvaralačkom strujom«. Subverzija se suprotstavlja manevrima savremenog društva, koje teži da obnovi i fosilizuje ostatke ranijeg stvaralaštva u okviru svog spektakla. Jasno je da se ova borba na kulturnom planu po strukturi ne razlikuje od mnogo opštije revolucionarne borbe; otuda se i subverzija može smatrati tvorevinom nove upotrebne vrednosti za političke i društvene ciljeve: jedno studentsko udruženje, na primer, koje je davno ojačalo i pretvorilo se u represivnu agenciju, može da postane svetionik pobune i revolta. Subverzija je oblik delovanja koji premošćuje jaz između umetnosti i politike: to je umetnost revolucije. Strazbur označava početak novog perioda u aktivnosti situacionista. Društveni položaj situacionističke misli bio je do sada određen sledećom protivrečnošću: najrazvijenija kritika savremenog života stvorena je u zemlji za koju bi se teško moglo reći da je najrazvijenija — u zemlji koja još nije dostigla momenat kada potpuna dezintegracija svih vrednosti postaje sasvim očigledna i stvara odgovarajuće snage radikalnog odbacivanja.
U francuskom kontekstu, situacionistička teorija je anticipirala društvene snage pomoću kojih će se to ostvariti.

U razvijenijim zemljama dogodilo se obratno: snage revolta postoje, ali bez revolucionarne perspektive. Komitet Stotine ili pobuna u Berkliju 1964., na primer, bili su spontani masovni pokreti koji su propali, jer su se pokazali nesposobnim da shvate nešto više od trenutnih vidova otuđenja (Bomb, Sloboda govora...), jer nisu shvatili da su to samo puke specifične manifestacije bilo čijeg izdvajanja na osnovu čitavog njegovog iskustva, na svakom nivou individualnog i društvenog života. Bez kritike ovog osnovnog otuđenja, ovi pokreti ne bi nikada mogli jasno da izraze pravo nezadovoljstvo koje ih je stvorilo — nezadovoljstvo prirodom svakodnevnog života — dok bi kao posebni »razlozi« mogli samo da se integrišu ili da se raspuste. Kao što je jedan vispreni italijanski novinar pisao u L'Europeo, situacionistička teorija je »karika koja nedostaje« u razvoju novih snaga pobune — revolucionarna perspektiva potpune transformacije koja još uvek nedostaje velikom nezadovoljstvu omladine, kao i industrijskoj borbi koja se nastavlja punom snagom na nižem nivou. Doći će vreme — a naš je zadatak da ga ubrzamo — kada će ove dve struje ujediniti snage. Louise Crowley je ukazao na reakcionarnu ulogu na koju je sada osuđen stari radnički pokret: održanje rada je potencijalno nepotrebno zbog porasta automatizacije.[14]) Ma šta Solidarity mislio[15]), direktna opozicija prisilnom radu postaće borbena tačka revolucionarne aktivnosti u najnaprednijim delovima sveta. U visoko razvijenim industrijskim zemljama, dekompozicija savremenog društva već postaje očigledna na nivou mase.[16]) Sva ranija ideološka objašnjenja savremenog sveta su propala i ostavila bedu i haos svakodnevnog života, bez ikakvog pretvaranja. I politika i moral i kultura su u ruševinama — prodaju se kao takvi, kao sopstvene parodije, dekadentni spektakl kao poslednji očajnički pokušaj da se stabilizuje dekadencija spektakla. Sve se manje prikriva svođenje čitavog života na proizvodnju i potrošnju dobara; sve se manje prikriva odnos između izolovanosti, praznine i straha svakodnevnog života, i te diktature potrošnih dobara; sve manje se prikriva nadiruća pustoš proizvodnih snaga, i bogatstvo životnog iskustva, koje bi sada bilo moguće samo kada bi se te snage upotrebile za zadovljenje ljudskih potreba, umesto što se one potiskuju.

Sa završetkom prve faze pop-a, spektakl počinje da diže svoj zbrčkani šator u pozorištu i umetničkoj galeriji. Degenerisana buržoaska zabava odumire od samosvesti i impotentne odbojnosti svoje publike: umesto da se uspinje na improvizovano »političko« kljuse, trebalo bi da nauči kako da uništi samu sebe. Vreme je da oživi Kristofer Fraj. Poslednji zanos Levice je Maova »kulturna revolucija«, ta farsa nastala ljubaznošću kineske birokratije (dopuni crnim vicevima o crvenim pantalonicama). Stara poslovica kaže: nema revolucije dok se ne naoruža radnička klasa. Revolucija nenaoružanih đaka, koju čak i tada obavezno neutrališe »podrška« armije, je pseudo-revolucija koja služi nekoj mračnoj potrebi za preuređenjem birokratije. Kao taktika birokratske reorganizacije, to je poznato — posle histeričnog i bezuspešnog čišćenja Desnice dolazi apel na »poslušnost«, poziv »da očistimo svoje redove i uklonimo individualizam« (Narodni Dnevnik, 21. februar 1967), i konačno suštinska čistka Levice. Daleko od toga da napada »socijalističku« birokratiju, GPCR označava prvo birokratsko prilagođavanje tehnici neo-kapitalističke represije, njenom kolonizacijom svakodnevnog života. To je priprema za Veliki skok napred do Hruščovljeve Rusije i Kenedijeve Amerike.

Prava revolucija počinje kod kuće: u očajanju potrošačke proizvodnje, u neprestanoj borbi nezvanične radničke klase. Taj nezvanični revolt imao je sve do sada zvaničnu ideologiju. Još uvek se potiskuje slutnja da savremeni kapitalizam proizvodi nove revolucionarne snage, nove bede novog proletarijata. Umesto toga postoji a prirori očaranost »konverzijom« ili »subverzijom« starog ujedinjenog pokreta. Učesnici se oporavljaju (a njihovi intelektualni savetodavci« utiču na proces). Jedina prava subverzija je u novoj svesti i u novom savezu — mesto borbe u banalnosti svakodnevnog života, u supermarketu i bit-klubu isto kao i na dućanskim tezgama. Neprijatelj je kulturni ili politički entropizam. Umetnost i Radnički pokret su mrtvi! Živela Situacionistička Internacionala!

prevele Svetlana Gligorijević i Vesna Đević

[1]) Ako ikada prestanu da mu odvrću dupe, to je samo zato da ga obiđu i zviznu ga u jaja.
[2]) Pod ovim podrazumevamo kulturu Hegela i enciklopedista, pre nego Sorbone i Ecole Normale superieure.
[3]) Niko se više ne usuđuje da govori u ime liberalizma devetnaestog veka: stoga se oni prisećaju »slobodnih« i »narodnih« srednjovekovnih nuiverziteta — te »demokratije neslobode«.
[4]) Da ima ma i atom samopoštovanja i lucidnosti on bi ih već sredio. Ali ne: poslušni potrošač uvek plaća!
[5]) Novi »shizmi«, kako u hrišćanskim, tako i u komunističkim organizacijama, pokazali su, ako ništa drugo, barem da su svi ti studenti ujedinjeni po jednom osnovnom principu: bezuslovna potčinjenost hijerarhiji.
[6]) I ne samo da je osećaju, već pokušavaju da je izraze.
[7]) KAIHOSHA c/o Dairyuso, 3 Nakanoekimae, Nakanoku, TOKYO, JAPAN, ZENGAKUREN Hirota Building 2-10 Kandajinibo cho, Chiyoda-Ku, TOKYO, JAPAN.
[8]) Ove se zemlje industrijalizuju po klasičnim načelima: primitivna akumulacija na račun seljaštva, koju ubrzava birokratski teror.
[9]) Za četrdeset godina svog postojanja francuska »komunistička« partija nije preduzela ni jedan jedini korak da zadobije vlast. Slična je situacija kod svih naprednih nacija koje nisu pale pod pritiskom takozvane Crvene Armije.
[10]) Kojeg bliže određuje karakteristika da postoji prevlast rada nad potrošnjom. Citat iz prevoda na engleski našeg pamfleta »Uspon i pad spektakularne potrošačke ekonomije«.
[11]) Uporedi sa teorijskom kritikom Roze Luksembrug.
[12]) Vidi »Klasne borbe u Alžiru«, Internationale Situationniste 10.
[13]) »Oni veruju da su sve stvari zajedničke i po tome zaključuju da im je to dopušteno«: Strasburški biskup, priliko mnapada na Braću Slobodnog duha, 1317.
[14]) »Izvan automatizacije«, Monthly Review, novembar 1964 (preštampano u Anarchy 49, mart 1965). Naročito su značajne Crowley-ove primedbe o »novom lumpenproletarijatu«.
[15]) Iz njihove samokritike, u Solidarity, svezak 4, br. 5, str. 5.
[16]) »Banalnosti baze« Raula Vaneigema u Internationale Situationniste 7&8, preveden kao pamflet pod naslovom »Totalitet za klince«.

BRANKO VUČIĆEVIĆ (ZMKS)

38. LEVI FRONT

1

LEF (skrać. od rus. Левый фронт искусств), rus. književna grupa osnovana 1923. u Moskvi. Pripadali su joj V. Majakovski, N. Asejev, O. Brik, S. Tretjakov i dr. God. 1923—25. izdavala je časopis »Lef«, a 1927—1929. (sic!) „Новый Леф". Poslije pokušaja da se pretvori u REF (Революционный фронт искуств, 1929)

a posebno ulaskom Majakovskog u RAPP grupa je zapravo prestala postojati. Lef je dvadesetih godina bio osnovnom skupinom rus. umj. avangarde i nastavljao u biti programatska načela rus. futurizma. Lefovci su reklamirali umjetnost koja treba da odgovara modernoj urbanoj civilizaciji i revolucionarnim ciljevima proletarijata; koja bi trebala da pomogne u »građenju života« (жизнестроение), sve do svakidašnjice socijalističkog društva (zbog toga i orijentacija na primijenjene umjetnosti, fotomontažu, film, arhitekturu). Umjetnost je prema njima trebala da bude stvarna, predmetna, depsihologizirana, »pravljena« i u skladu sa »socijalnom narudžbom«. U književnosti su isticali potrebu »literature fakta«, eksperimentiranja u riječi, a shvaćanje umj. djela kao skupa umj. postupaka približavalo ih je »formalistima« u književnoj kritici i teoriji. Okupljali su oko sebe i značajna imena sovj. kinematografije (S. Ejzenštenjn) i kazališta (V. Mejerhold).

Enciklopedija
Leksikografskog zavoda

2

»Lef: časopis-kamen, bačen u blato stvarnosti i umetnosti, blato što preti da dosegne predratnu meru.«

Novi Lef 1/1927.

3

Lef treba sagledati nesentimentalno.

4

Politika Lefa bila je logična akciona protivvrednost ubeđenja da je lokomotiva istorije prošla poslednju presudnu skretnicu i nezadrživo pojurila pravim kolosekom. Da je Partija — Istina. Šta je prirodnije no staviti se u službu Partije? Bez ikakvih sumnji. Otuda ono što danas (lako je biti jasnovid naknadno) može izgledati kao moralna otupelost lefovaca — beznaporno mirenje sa razvlašćivanjem sovjeta, prihvatanje likvidacije radničke opozicije, Kronštata, Trockog (Majakovski je birokrati Pobedonosikovu, koga Vremenska mašina ostavlja nasukanog pred vratnicama Komunizma, dodelio prtljag i kućice s kojima je Trocki pošao u progonstvo); otud oduševljeno pridruživanje hajkama na Bulgakova, Piljnjaka i Zamjatina. Nije teško zamisliti Majakovskog kao laureata Staljinove nagrade ili ostrvljenog progonitelja Sinjavskog.

5

Lefovci su sebe smatrali »boljševicima umetnosti« (»Mi želimo da vidimo ostvarenje našeg Oktrobra, hoćemo da učvrstimo diktaturu manjine, jer samo manjina i jeste stvaralaštvo koje ima dovoljno snažne mišiće da ide u korak sa radničkom klasom« — Punjin: Umetnost komune 3/1918).

Kao što je Revolucija zdrobila društveno-ekonomsko »staro«, lefovci su hteli da unište staru kulturu.

»U ime naše sutrašnjice — spalićemo Rafaela,
Porušiti muzeje, izgraditi cvetove umetnosti!«

Uvodnik Umetnosti komune povodom godišnjice obaranja Vandomskog stuba objavljuje da su odluke Pariske komune »najbolji dokaz da proletarijat nije došao da sačuva bedne otpatke starog, već da sazdaje svoj (svet)«. (Jednu od bezbroj ironija dosuđenih Lefu čini podatak da je nakon poraza Komune, rušilac dotičnog stuba Courbet, na suđenju zbog tog »dokaza« namera proleterijata, plačljivo uveravao sudije kako je brižno uvijao umetnine Louvrea u slamu i sargiju i sklanjao ih u bezbedne lagume, a da je sa četom umetnika-komunara sprečio da narod poruši jednu crkvu, te se izvukao sa šest meseci zatvora i naknadom troškova, dok su ostali časnici Komune pobijeni ili odaslani na prekomorsku robiju.)

Tu su počeli prvi nesporazumi sa »pravim« boljševicima koji su hteli da iskoriste staru kulturu (Lunačarski je podnosio ostavku kada je u borbama oštećen Kremlj). Lefovci su brzo dobili etiketu bolesnika od dečje bolesti levičarstva koje se više nikad nisu otarasili, tako da se Lef celog svog života upinjao da Partiji dokaže svoju pravovernost. Ako zanemarimo problematičnu pohvalu jedne loše satire Majakovskog, Lenjin je neprestano tražio zauzdavanje »futurista«. Možda je najviše istinskog razumevanja pokazao Trocki.

Staljin je, na podsticaj supružnika Brik i uz posredovanje mehaničara čistki Ježova, kanonizovao Majakovskog, no to je druga stvar.

6

U prvoj fazi svaka revolucija kao da traži i donosi nov način svakodnevnog života, nove oblike jezika, obreda i kontraobreda (»Crveni Uskrs«), ljubavi, cirkusa (Majakovski, ali i Durovljev spektakl revolucije dresiranih zečeva, trijumfalno okončane isticanjem parole ZEČEVI SVIH ZEMALJA UJEDINITE SE! i gošćenjem zelenom salatom i šargarepom), češljanja, organizacije rada, sahranjivanja, odgoja dece itd.

Traži i novog čoveka. Mada je sovjetskim naučnicima srazmerno lako uspelo da presađuju psima glave, stvaranje novog čoveka je bilo tvrđi orah. Zato je trebalo konstruisati bar njegov model. Tako su i proletkultovci i lefovci sanjali o novom tipu čoveka »kontrolora-mehaničara« (Tretjakov) i »mehanizovanog kolektiva toliko tuđeg svemu ličnom, toliko anonimnog da će se kretanje tih kolektiva-kompleksa približiti kretanju stvari koje nemaju individualnih lica... već postoje samo lica bez izraza, duše lišene lirike, osećanja koja se ne mere krikom, već manometrom i taksometrom« (Gastev). »Zajedno s čovekom nauke, trudbenik umetnosti mora postati psihoinžinjer, psihokonstruktor« (Tretjakov). Iako nije izmislio, već samo pozajmio termin »inžinjeri duša«, Staljin, taj superkontrolor-mehaničar je, u neku ruku, »bio i jeste« najefikasniji lefovac.

7

Poput Partije siguran da je posednik Istine, Lef nije bio dirigovana umetnost, već dirigovanje (»metoda Lefa stoji na granici estetskog delovanja i utilitarne životne prakse« — Novi Lef 1/1927).

Lefovce nisu zanimali pojedinac i njegova »preživljavanja«, već masa koju, izvršavajući »društvenu narudžbu«, treba usmeriti pravim putem. Korisnik dela nije ravnopravan partner, već predmet.

Parole (Tretjakov je svojim najboljim radom smatrao parolu sročenu za neku fabriku pri čemu je broj slova bio određen brojem praznina između prozora hale koje je valjalo popuniti), antireligiozne, didaktičke agit-scene, zaglušujući koncerti fabričkih sirena, stihovane prorade rezolucija, higijenske pouke, konstruktivno ismevanje izvesnih slabosti i propusta, satirični izlozi Ruske telegrafske agencije, reklame, pokreti dirigovanih gomila, rekonstrukcije istorijskih događaja, kabaste pozorišne mašine i biomehanika Mejerholda, izložbeni praviljoni i filmski dekori-potemkinova sela (nepostojeći moderan sovhoz u Starom i novom), nekritično usvajanje taylorizma, projekti stambenih naselja (deca ne žive s roditeljima, stan je ćelija za spavanje) totalitarna Ejzenštejnova montaža, tipografija (debele crne ili crvene crte Lisickog i Rodčenka što kao kroz niz torova samo na jedan način pripuštaju čitaoca poruci), nameštaj u kome se sedi ili leži u stavu mirno, pozorište mehaničkih lutaka na električni pogon (Lisicki), nacrti tipske odeće koja podseća na uniforme žitelja Metropolisa ili Vorkute — sve su to samo zavidno logično izvedeni praktični zaključci na temelju pomenutog osnovnog opredeljenja.

8

Lef je hteo da umetnost uništi »njenim vlastitim« sredstvima, da se rastopi u životu, uklopi u proizvodnju, »makar po cenu iščezavanja takvih specijalnih proizvoda današnje umetnosti kao što su pesma, slika, roman, sonata itd.« (Tretjakov 1923).

Umetnost se, na žalost, još jednom pokazala kao tvrdokorna životinja i od Lefa su ostale pesme, slike itd.

I ne znajući, vojnici Revolucije koji su pravili obojke od goblena u Zimskom dvorcu mnogo su više učinili za stvar antiumetničke revolucije.

9

Mada je konstruisao Spomenik III internacionali, vavilonski agitromehanizam, Tatljin je jedan od retkih lefovaca koji je prevazišao fazu dirigovanja. Naravno, u stilu svog »tehnološkog hljebnikovizma«. Vratio se čoveku-pojedincu i hteo da mu omogući da poleti vlastitim silama (projekt Ljetatlina).

Dziga Vetrov takođe. Mada i njegovi manifesti često zvuče neprijatno dirigistički.

Vertovljevo zadovoljavanje sagledavanjem, snimanjem i netotalitarnom montažom (Ejzenštejn je Vertova proglašavao »menjševikom u kinematografiji« i zahtevao da se Kino-oko zameni Kino-pesnicom) otvorilo je put demokratizaciji filma. Vertov i njegovi skorašnji američki poslednici (Jonas Mekas, Taylor Mead) pretvaraju film u bogat slikopad Nijagare stvarnosti. Tako: 1) sve postaje zanimljivo (kad se od svake stvari snimi mali broj kvadrata), 2) slike se lako ne prazne, 3) svak može da pravi filmove.

10

Izvesna neobezljuđena upotrebljiva zrna verovatno se kriju u teoriji i praksi »književnosti činjenica«, suprotstavljanju memoara, hronike, činjenične životne građe »lepoj književnosti« (»O kakvom romanu-knjizi, o kakvom Ratu i miru može biti govora kad svakog jutra, dohvativši novine, mi zapravo okrećemo novu stranicu onog basnoslovnog romana koji se zove naša savremenost? Akteri tog romana, njegovi pisci i čitaoci smo mi sami« — Tretjakov 1929).

Očito je, dakle, da proizvode i metode Lefa treba koristiti na suprotan način, uzimajući za osnovu upravo jednog čoveka a ne masu. Predlažući mogućnosti izbora (neobaveznost), a ne žandarišući. U tom pogledu je vrlo poučna evolucija Fluxusa. Fluxus se na svome početku izričito pozivao i nadovezivao na Lef. Čak je George Maciunas, valjda iz nostalgije za onim išaranim agitvozovima i lađama, svojevremeno tražio od Hruščova da mu dâ železnički vagon kojim bi grupa Fluxus s kraja na kraj obišla SSSR izvodeći svoje programe! Ali se brzo uverio da se bar umetnost ili antiumetnost mora odreći nasilja (u svim vidovima).

Mnogi proizvodi Lefa dobili su svoje staljinističke parodične parnjake. Ejzenštejn je položio temelje sovjetske filmske hagiografije. Dvorac kulture u Varšavi je zaustavljena, ispravljena i štukaturom načičkana replika Tatljinovog Spomenika. Logori — ostvarenje projekta mehanizacije ljudskog mnoštva. Lisenko... itd.

Takvi totalitarni sastojci i odrazi ne bi trebalo da osujećuju bavljenje Lefom. Lef je kao život. U njemu su policije, ubijanje, ropstvo, ali i još uvek nove zamisli, cveće, palačinke s mesom, fine planine, osobe koje volimo.

SALVADOR DALI

39. KULTURNA REVOLUCIJA

(Ovaj pamflet koji nosi ime Salvadora Dalija rasturan je po ulicama Pariza za vreme nedavnih francuskih demonstracija. U Englesku ga je doneo Mik Leser zajedno sa ostalim buntovničkim lecima. Original, na francuskom, ne podleže autorskim pravima.)

Ja, salvador Dali, rimo-katolik i romantičar — iznad svega apolitična životinja i intelektualni monarhist, potvrđujem skromno i trijumfalno da se svi izlivi savremene kreativne omladine okupljaju oko jedne jedine vrednosti — naime, suprotstavljanja buržoaskoj kulturi.

Najbolje i najdublje kulturne revolucije odvijaju se bez barikada. Revolucionarno nasilje pokreće sam razum — koji je gospodar vremena i prostora. Proces razaranja, koji je zaista bez barikada, daje istoriji sredstva za dalje napredovanje u budućnosti. Tako je ponovno otkriće fragmenata »antičkih« skulptura u XVI veku dovelo do kulturne revolucije koja se sa pravom naziva Renesansa.

Sve prave kulturne revolucije moraju biti povezane sa razvitkom novog stila. Stil Luja XVI, koji je bio apoteoza Renesanse, uništen je revolucijom koja je trebalo da pruži sramotnu moć buržoaziji. Sferičnu arhitekturu Ledua, čija je budućnost bila u liričnoj viziji grada, napustili su skeptični, racionalni i funkcionalni buržuji.

Novoj revoluciji mogu dati samo ono što sam već prikazao. To jest, svoj metod kritičke paranoje koji je, kako mi se čini, svojstveno prilagođen na sreću neformalizovanoj prirodi događaja koji se odigravaju u sadašnjosti. U svetlu ovoga metoda želeo bih da dam sledeće sugestije:

BOJA

Boja prave kulturne revolucije nije više crvena, već boja ametista, koja razumu donosi vazduh, nebo i fluidnost. To je boja koja odgovara promeni svetskog doba. Atmosfera Vodenjaka koji će odrediti nastupajući milenijum, videće nestanak nasilja i krvoprolića, jer smo za sada samo ubili Ribu (»Bog je mrtav«) i njena krv će obojiti more u plavo i dati valovima ovu boju ametista.

STRUKTURA

Buržoaska kultura može biti zamenjena samo vertikalno — moguće je osloboditi se proleterskog elementa u bilo kojem društvu upućivanjem naroda ka njegovom božanskom, transcedentalnom i istinskom poreklu. Aristokratija intelekta — duha mora se pojaviti. Čovek-kralj može da podnosi na svom dvoru samo prinčeve duha.

U stvari, radi se samo o razmnožavanju spomenika buržoaske kulture. Ne uništavajući ih, već puneći ih novim podacima i menjajući njihove namene. Na primer dodajte postolju spomeniku Agista Konta hajku na sv. Klotildu (sveca-zaštitnika čovečanstva do stepena pozitivnog delirijuma). Ta hajka bi bila ametistna kolevka napunjena helijumom. U njoj bi plivale — kao inventar čovečanstva — najlepše nage mlade devojke u stanju hibernacije za mrzovoljno zadovoljstvo iskušenika-posmatrača, omogućujući im da se oslobode, na strog i naučno kontrolisan način, svojih halucinantnih doživljaja.

Za isti novac predlažem da obložim javne spomenike pojedinih gradova metalnim pločicama koje izrađuju umetnici, koji su kao Pako Raban, sposobni da proslave dolazak Vodenjakovog milenijuma.

INSTITUCIJE

Dodajte element libida takvim anti-prijatnim organizmima kao što je, možda UNESCO. Načinite od njih Ministarstvo javnog Zaglupljivanja, da se ne bi lišilo onoga što je već postignuto. Uključite u to poštovanja vrednu folklornu prostituciju, ali ovoj poslednjoj dodajte jaku libidinoznu i duhovnu energiju. Tako pretvorite ovaj prag super-dosade u pravu erogenu zonu pod okriljem sv. Luja, prvog pobornika kupovne ljubavi.

PRAVDA

Pokrenite kompjuterizovane isledne komisije za vaskrsavanje i glorifikaciju velikih misli zlostavljenih od strane materijalizma. Npr., zabravljene točkove Rajmona Lila, prirodnu teologiju Rajmona de Sebona, Paracelzusovu raspravu, Codijevu nadahnutu mediteransku gotsku arhitekturu, teologiju osećajnosti

Frančeska Pužola, anti-žil Vernovsku kampanju Rajmona Rouseka, teoretičara tradicionalne mistične misli — sve one istinski nadahnute. Nemojte oskrnaviti njihove odore, već ih iskopajte i ponovo sahranite, ali i najraskočnijim futurističkim mauzolejima, u onakvim kakve ih je zamislio Nikolas Ledu.

PRIMEDBA: Gde god prođe kulturna revolucija tamo moraju da niknu ili da se rascvetaju pupoljci fantastičnog.

prevela Nada Dugonjić

40. AKCIJA »TOTAL«

galerija studentskog centra zagreb savska 25

nacrt dekreta o demokratizaciji umjetnosti

(s obrazloženjem)

1. Ukida se: slikarstvo, kiparstvo, grafičarstvo, primijenjene umjetnosti, industrijsko oblikovanje, arhitektura i urbanizam.

2. Zabranjuje se nadalje: svaka djelatnost na području povijesti umjetnosti, a posebno takozvana likovna kritika.

3. Obustavljaju se: sve izložbe u svim galerijama, muzejima, izložbenim i umjetničkim paviljonima.

Obrazloženje

Nemoćni da shvate svoje vlastito vrijeme, nosioci disciplina poput slikarstva, kiparstva, grafike i primijenjenih umjetnosti svjesno mistificiraju svoj posao, kako bi obavijeni plavičastim oblačićima mogli nesmetano proizvoditi laži s okusom ozona s Pars Parnasa, servirati publici kao istinu, Mediterana, posavskih ravnica, ličkog kamena, uzburkanog života velegrada, epske duše naroda i njegove patnje pod Turcima i drugim okupatorima. Esnaf sv. Luke pretvorio se u masovnu organizaciju čarobnjaka i čarobnica koji nas uporno uvjeravaju da svijet nije takav kakvog ga vidimo, već takav, kakvog ga oni vidoviti vide. Pri tom se koriste sva sredstva, koriste se svi jezici našeg stoljeća, od onih već pomalo otrcanih, pa do onih »en vague«, ne bi li laž bila uvjerljivija, šarmantnija ili modernija, ili sve što bilo, a za volju Merkurova blagoslova i kiše zlatnika. Estetskom ortodoksnošću, tolerantnom prema sitnim herezama, po mogućnosti iz istoga lonca, mažu se oči svjetini pred etičkom bezličnošću i bezidejnošću svih onih koji rade na neki način, po nekom stilu, ili u nekom pravcu. Tako »koncipiran« posao nije od sebe već odavno ništa dao osim bujnog kulturnog života, Potemkinovih sela koja tako rado pokazujemo našim inozemnim gostima.

Koketirajući istovremeno s umjetnošću i upotrebnom funkcionalnošću, primijenjene umjetnosti su tipičan bastard, kojemu »ništa ljudsko nije strano«, pa tako stvara specijalne oblike za specijalne ljudske potrebe: tanjure, vaze, svijećnjake, stolne lampe, pepeljare, servise, džezve, broševe, narukvice. U društvu koje se prestalo boriti za životni minimum a svim se silama bori za bolji standard, produkcija se primijenjenih umjetnika savršeno uklapa u društvena kretanja koja kao svoj nuzprodukt izbacuju sve više luksuznih radnika tercijalnih djelatnosti, čije su potrebe točno na razini luksuznog susjeda i luksuznog susjedovog susjeda, a te potrebe bezprimjerno namiruju umjetni obrtnici već prema ukusu svoje birane klijentele. Između umjetnosti i upotrebne funkcionalnosti, vinovnici ovih aktivnosti izabrali su kič kao najadekvatniju — ali i jedinu moguću — duhovnu produkciju s kojom hrane sebe, svoje obitelji i sedamdesetak konja u garaži.

Dizajn je sebi namijenio široki operativni prostor u kojem on čas slijedi, čas samo evocira funkciju, već prema ukusu miliona potrošača. Kao disciplina u kojoj vladaju specifični zakoni industrijske proizvodnje, dizajn je podložan ciklusima recesije i konjukture. Ti se ciklusi s uspjehom svladavaju vanrednom fleksibilnošću teoretske osnove dizajna koja dozvoljava bezbrojne formalne oscilacije pod uvjetom da one budu tehnički moguće. Kako je tehnički gotovo sve moguće, razliku između tehnički optimalnog i tehnički kompliciranog i tako plaća potrošač.

Arhitektura je već odavno izgubila svoj primat među umjetnostima. Njome uvelike vladaju društveno-ekonomski, pa i politički faktori, s kojima se povijest arhitekture s dosta uspjeha objasnila, ali koji temelje novoj arhitekturi nisu postavili. Što više, navedeni faktori postali su u suvremenoj arhitekturi toliko dominantni, da su arhitekta pretvorili u izvršni organ neke kolektivne društvene svijesti, i ekonomskih mogućnosti sredine u kojoj stvara. Posljedice su nam poznate: tipizirana arhitektura, standardizacija minimalnih i maksimalnih prostora, uniformnost. Svuda arhitekti pažljivo osluškuju glas društva, oprezno se kreću u okvirima ekonomskih mogućnosti, a kako su ti glasovi i ekonomske mogućnosti posvuda jednake, nije nikakvo čudo da arhitekti koji su pristali da budu izvršni organ društva, svuda rade — isto. S urbanizmom je, što se tiče poslušnosti, stvar još gora. Urbanist je ustvari priučeni arhitekt, ali je najčešći slučaj da su urbanisti priučeni ekonomisti, građevinari, sociolozi, honorarni stručnjaci za vodoprivredu, cestogradnju, kanalizaciju, hortikulturu, povijest umjetnosti, statistiku, meteorologiju itd. Urbano i regionalno planiranje utire »nove« putove po sadašnjosti umjesto po budućnosti, gazeći nesmiljeno po prošlosti na opće zadovoljstvo naroda koji jedva čeka novu cestu, novu tvornicu, novi stan, novu garažu, novi opskrbni centar, nova parkirališta, nove vizure. Kako sve to zastarijeva još prije nego što je dovršeno, potreba za novim projektima opet je urgentna na opće zadovoljstvo svih radnih ljudi.

Sve je bilo u redu dok je povijest umjetnosti bila razbibriga dokonih profesora koji su, da zadovolje svoje luksuzne potrebe i potrebe svoje malobrojne klijentele, kopali po prošlosti, otkrivajući slike, kipove, knjige, crkve, tapiserije, vaze, mačeve, razno kamenje i drugu staru kramu. Danas ta bratija želi da luksuz postane potreba, što je u osnovi vrlo lijepo i plemenito kada predhodno ne bi bilo potrebno obaviti neke predradnje: opismeniti narod, sagraditi još bolnica, sagraditi domove kulture po selima i gradovima itd. Sve dok se to ne obavi svaki njihov posao, a tu posebno izdajničko mjesto zauzima takozvana likovna kritika, jest čisto sluganstvo i nadalje malobrojnoj eliti, koja ovo sluganstvo prihvaća i tolerira, ne zbog svojih duhovnih potreba, već iz dekorativnih razloga.

Institucionalizirani oblici prezentiranja umjetnosti moraju biti postepeno ukinuti. Galerije, muzeji, izložbene dvorane, paviljoni, moraju postati domovi aktivne umjetnosti, domovi kulture, njihove fizičke osebine (nakriti prostor) trebaju se koristiti samo u slučaju kiše, snijega i ostalih vremenskih nepogoda, ili tada, kada to specifičnost materijala nalaže. Kulturno-povijesni, naučni i umjetnički materijal treba revalorizirati po novim kriterijima, te ono što može biti od opće koristi iznijeti na tramvajske stanice, tržnice, šetališta, u disko-klubove, tvornice i robne kuće.

Borba za progres što se danas odvija na gotovo svim važnijim frontovima našeg društva, u umjetnosti ne nalazi onu snagu koja bi na svoj specifičan način afirmirala ideje za koje se bez kompromisa bore napredni ljudi naše zajednice. Monstruozna tvorevina jugoslavenske suvremene umjetnosti sačinjena od hiljada i hiljada slika, skulptura, grafika, bezbrojne primijenjene umjetnosti, luksuznog dizajna, glupih arhitektonskih i urbanističkih zamisli i realizacija, te još glupljih »kritičkih« interpretacija, u globalu sve otvorenije potsjeća na čisto reakcionarno djelovanje u društvu kojemu je više nego ikada potrebna idejna snaga umjetnosti.

POL LAFARG

41. PRAVO NA LENJOST

Smatram Ameriku odgovornom zbog te sramote našeg doba: glorifikacije rada, te glupe ideologije koja je stvorila ideju materijalnog progresa i prezir za svaku utopiju ili poeziju koje traže savršenstvo ljudskog duha... Ne mogu da se ne suprotstavim tim uticajima, još uvek mogućim na tlu naše truleži, sa svesnošću duha, njegovim diktatorstvom, najžešćim jurišom, idejom i najkreativnijom od svih akcija-lenjošću.

(Tristan Tzara)

Naši moralisti su veoma skromni ljudi. Ako su oni izumeli dogmu rada ipak, oni još uvek sumnjaju u njenu efikasnost u pogledu održavanja mirnoće duše, ponovnim spajanjem sa duhom i održavanja pravilnog funkcionisanja utrobe i drugih organa. Oni žele da provere dejstvo dogme rada pravo na svetini, in anima vili, pre nego što je usmere protiv kapitalista, da bi se pravdali i sami sebe ovlašćivali čije će poroke da svrstaju pod svoju neobičnu misiju.

Ali, zašto vi, petparači filozofi, tako batinate svoje mozgove da stvore etiku čiji postupak ne smete da saopštite svojim gospodarima? Da li biste želeli da vidite kako se rugaju vašim dogmama rada i kako ih omalovažavaju? Otvorimo istoriju starih naroda i spise njihovih filozofa i zakonodavaca. »Nisam siguran«, kaže otac istorije, Herodot, »da li prezir prema radu koji osećaju Grci vodi poreklo od Egipćana, jer sam isti taj prezir susreo kod Tračana, Kidonaca, Persijanaca i Liđana; ukratko, jer se među većinom varvara, oni koji uče mehaničke veštine, pa čak i njihova deca, smatraju najbednijim od svih građana. Svi su Grci odgojeni po ovom principu, naročito Lakedemonjani.«

»U Atini su svi građani bili istinski aristokrati koji su morali da vode brigu samo o administrativnoj zaštiti komune, baš kao divlji ratnici od kojih su poticali. Pošto je tako, sve vreme moralo da im bude slobodno da bi mogli da čuvaju interese republike i to svom svojom psihičkom snagom, sav rad su prebacili na robove. Dok u Lakedemoniji žene čak nisu smele da tkaju ili predu, da ne bi povredile svoju otmenost.«

Rimljani su priznavali samo dve otmene i slobodne profesije, poljopriverdu i ratništvo. Svi građani su, s pravom, živeli na račun državne blagajne i nisu morali da zarađuju za život baveći se prostim zanatima (takvim su smatrali i trgovinu), koji su po pravu pripadali robovima. Brut stariji, osudio je Tarkvinija, tiranina, za naročiti zločin — što je pretvorio slobodne građane u zanatlije i zidare.

Stari filosofi se nisu slagali u pogledu porekla ideje, ali su se slagali kada se radilo o fenomenu rada. »Priroda«, rekao je Platon u svojoj socijalnoj utopiji, uzornoj državi, »Priroda nije stvorila nijednog obućara ili kovača. Takvi poslovi degradiraju ljude koji se njima bave. Prosti najamnici, bezimeni bednici, su upravo zbog svojih znanja isključeni iz političkih prava. Što se tiče trgovaca sklonih laganju i prevari, biće pušteni u grad samo kao nužno zlo. Građanima koji se ponižavaju kupovinom u radnji biće suđeno zbog tog prekršaja. Ako krivica bude dokazana, biće osuđeni na godinu dana zatvora; kazna će biti udvostručena za svaki ponovni prekršaj.«

U »Ekonomici« Ksenofon piše: »ljudi koji se odaju fizičkom radu ne mogu da učestvuju u javnim dužnostima i to sa dobrim razlogom. Veći broj njih, pošto su prisiljeni da ceo dan sede, a neki čak stalno da podnose vrelinu vatre, ne mogu a da se fizički ne promene i gotovo je neminovno da im se i um povredi.« Da li može i jedna časna stvar da se izrodi iz dućana?« »Šta može trgovina da stvori u okvirima časti? Sve što se zove dućan nedostojno je časnog čoveka. Trgovci ne mogu da dobiju nikakv profit bez laganja, a dali postoji nešto bestidnije od laganja? Mi moramo smatrati za nešto nisko i prosto zanate onih koji prodaju svoj mukotrpni rad i marljivost za novac, jer ko god prodaje svoj rad za novac prodaje i sebe i postavlja se u isti red sa robovima.«

Proleteri, vi koje je dogma rada surovo tlači, slušajte glas ovih filosofa, koje su krili od vas sa ljubomornom upornošću. Građanin koji prodaje svoj rad srozava se na rang robova, i čini zločin za koji zaslužuje godine zatvora.

Hrišćanska hipokrizija i kapitalistički utilitarizam nisu izopačili ove filosofe drevnih republika. Govoreći slobodnim ljudima, oni su naivno izražavali svoje misli. Platon i Aristotel, ti intelektualni divovi, pored kojih su naši kasniji filosofi samo patuljci, žele da građani njihove idealne republike žive u potpunoj dokolici, jer kao što je Ksenofon zapazio, »rad oduzima sve vreme i kada je neko zaposlen nema vremena za republiku i svoje prijatelje«. Prema Plutarhu, najveća zasluga Likurga, najpametnijeg od svih ljudi, kojem se potomstvo toliko divilo, sastoji se u tome što je podario dokolicu građanima Sparte, zabranivši im bavljenje bilo kakvim zanatima. Ali naši hrišćanski i kapitalistički moralisti će odgovoriti: »Ovi mislioci i filosofi uzdižu ustanovu ropstva.« Sasvim tačno, ali zar je moglo biti drugačije ako se uzme u obzir ekonomska situacija njihove epohe? Rat je bio sasvim normalno stanje u starom društvu. Slobodan čovek je bio prisiljen da posveti svoje vreme razmatranjima stvari koje su se ticale države i da se brine o njenoj odbrani. Zanati su tada bili isuviše primitivni i nespretni da bi oni koji su se njima bavili mogli da iskoriste svoje pravo koje su rođenjem dobili i da postanu ratnici i građani; zato su filosofi i zakonodavci, ako su želeli da imaju ratnike i građane u svojoj hrabroj republici, morali da podnose robove. Ali zar kapitalistički moralitsi i ekonomsti ne veličaju nadničarski rad, savremeno ropstvo; i kojim ljudima kapitalističko ropstvo obezbeđuje nerad? Ljudima kao što su Rotšild, Šnajder i madam Busiko, nepotrebnim i štetnim robovima svojih poroka i svojih kućnih slugu. »Predrasuda ropstva je vladala mozgovima Pitagore i Aristotela,« — to je bilo prezrivo napisano; pa ipak, Aristotel je prorekao: »kada bi svaka alatka mogla sama da obavlja svoj posao, kao što se Dedalovo remek delo samo pokrenulo, ili kao što se trozupci Vulkana sami pokreću u svom uzvišenom poslu; kada bi, na primer, tkački čunak sam od sebe tkao, nadzorniku radionice ne bi više bili potrebni pomagači, niti bi gospodaru bili potrebali robovi«.

Aristotelov san je naša realnost. Naše mašine brze kao vatra, za udovima od neumornog železa, sa uspehom, divnom neumornošću i poslušno izvršavaju svoj sveti posao. Pa ipak, genij velikih filosofa kapitalizma ostaje potčinjen predrasudama nadničarskog sistema, najgoreg od svih robovanja. Oni još nisu shvatili da je mašina spasitelj čovečanstva, bog koji će osloboditi čoveka prostih zanata i najamničkog rada, bog koji će mu podariti dokolicu i slobodu.

prevela Nada Dugonjić

42. SOCIJALISTIČKO DRUŠTVO

Posle socijalne revolucije čovečanstvo će prestati da živi današnjim životom bede i nesreće. Opšte blagostanje i opšta

sreća zavladaće svetom. Sva zla, koja su nerazdvojna od današnjeg društva, nestaće zajedno sa njim. Eksproprijacija klase kapitalista postaviće društvo na drugoj osnovi; društvo u kome se neće znati za sve »blagodeti« današnjeg društva. U našem društvu više neće biti neradnika koji žive na račun radnika: neće biti gospodara niti njihovih kamdžija, neće biti žandarma i njihovih tesaka; neće biti gladi i bede, tih današnjih redovnih radničkih pratilaca. Niko u našem društvu neće moći živeti bez rada; gotovana neće biti, svi ćemo živeti od svoga rada. Biće prvo pravilo, da svaki koji može mora da radi. Nauka i razna tehnička usavršavanja daće nam mogućnost da dnevno po vrlo malo radimo, sve ostalo vreme posvećivaćemo obrazovanju i umnom razvitku. Današnji razvitak mašina i ostalih sprava za rad daće nam mogućnost da menjamo zanimanje kad god hoćemo. Danas ću okretati točak na mašini, sutra ću se zanimati povrtarstvom, prekosutra ću raditi u hemijskim laboratorijama, itd. Potpuna sloboda u izboru rada biće nam zagarantovana. U društvu više neće postojati podela rada sa kojom se je prvi put na svetu pojavilo ropstvo, potčinjenost čoveka čoveku. Svi ćemo se moći svime da zanimamo. Nećemo se deliti na umne i fizičke radnike.

Naučna otkrića uprostila su sve radove, koje mi sve vrlo lako možemo izučiti. Svi ćemo biti krojači, i obućari, i baštovani i naučenjaci, itd. Dok današnja podela na zanimanja ubija čoveka u fizički i duhovno, dotle će se u našem društvu čovek razumno i svestrano razvijati u svima pravcima, i fizički i umno.

Nestaće današnje grabljivosti za novcem, za imanjem. Sve će pripadati svima; svi ćemo biti svoji, svi ćemo biti jednaki. Novac, za kojim se svet toliki grabi, zbog koga se kidaju i najprisnija priajteljstva i najdraže društvene veze, u našem društvu neće postojati! On se je javio sa proizvodnjom e s p a p a, sa proizvodnjom za pijacu; u našem društvu se neće proizvoditi za prodaju, pa, dakle, neće biti ni novca.

Nestaće današnje trgovačke klase. Samo društvo će da vrši nabavku i prenos potrebnih proizvoda s jednog kraja na drugi. Sredstva za saobraćaj biće mnogo savršenija i razvijenija. Na taj način će ljudi živeti gde će ko hteti; decentralizacija će biti izvršena.

Savršena zemljoradnja će biti neobično razvijena. Sitni sopstvenik danas ne može da upotrebi sve što mu nauka pruža u korist veće proizvodnje. U našem društvu zemlja će nam donositi mnogo više plodova negoli danas. Mi ćemo se koristiti svime što nam nauka pruža. Mašine, para, elektricitet, razna hemijska otkrića, biće upotrebljeni pri zemljoradnji. Sve međe i ograde koje danas dele zemlju biće uništene i zasejane. Ogromni prostori zemlje koji se danas ne obrađuju, biće obrađeni i zasejani. Sve bare i podvodni zemljani prostori biće isušeni, iscđeđeni i zasađeni. Cela priroda izgledaće kao divna bašta. Na taj način, sa podizanjem poljske privrede izvršiće se decentralizacija varoši, neće više samo po pojedinim mestima ljudi biti koncentrisani, ne, oni će se raplinuti po bogatoj i divnoj prirodi.

Ali kad se uzme na um da nauka džinovski napreduje, onda ni najmanje neće biti čudno ako n. pr. hemija dâ puta i načina da veštačkim putem možemo da pravimo belančevinu i druge hranljive materije. Onda će biti izlišno svako obrađivanje zemlje, biće nepotrebno sejanje žita jer ćemo se na mnogo lakši način moći hraniti.
Polja i brda će biti divno zasađena i uređena; priroda će izgledati kao kakav veliki zasađeni park u kome će uživati slobodan rod ljudski. Ni skaske iz »Hiljade i jedne noći«, ni legendarni nebeski raj neće ništa biti prema ovoj skoroj stvarnosti.

Sa eksproprijacijom zemlje i sredstava za rad nestaće sviju zala i zloupotreba, koje su nerazdvojne od današnjeg društva. Neće više biti krađa i falsifikacija, neće biti igara na berzi, niti raznih špekulativnih preduzeća. Postavivši nepotrebnom, država će prestati da živi; na mesto uprave nad ljudima doći će uprava nad stvarima.

Sa nestajanjem države nestaće i sviju njenih predstavnika; ministara, parlamenata, policije, zatvora, stajaće vojske, sudija, advokata, jednom rečju, nestaće sve opreme za političko gospodarenje. Sa uništenjem privatne svojine nestaće zločina i krađa. Tako će isto biti i sa verom; ona neće biti ugušena kao što buržoazija misli, ne, ona će iščeznuti. Buržoazija ne veruje ni u šta, ali misli da je v e r a p o t r e b n a n a r o d u.

Vaspitanje i obrazovanje sviju ljudi biće opšte i najpotpunije.

U budućem društvu društveni život biće javan. svi ćemo se brinuti o svemu.

Današnja porodica dobiće drugi oblik. Žena će prestati da bude rob mužu, kao god što će i jedno i drugo prestati da su kapitalističko roblje. I žena će imati toliko isto slobode koliko i čovek, i ona će uglavnom dobijati isto vaspitanje kao i on. I ona će moći slobodno da razvija sve svoje fizičke i intelektualne sposobnosti. Današnje bračne veze osnovane na računu i špekulaciji dobiće sasvim drugi oblik.

Polne veze i odnošaji između muškog i ženskog biće osnovane na čistoj idealnoj ljubavi. Čim nje nestane, onda se sama po sebi raskida i svaka polna i supružanska veza. Za to neće biti potrebni nikakvi popovski sudovi.

Među ljudima neće biti nikakvih nacionalnih granica i razlika. Buduće društvo biće podignuto na internacionalnoj osnovici.

Eto vam drugovi, u nekoliko crta budućeg društva. Njegovi svetli zraci, vec se probijaju kroz gusti mrak današnjeg društva, dopiru do nas. Roblje mraka, pohitajmo k toj svetloj meti, put je trnovit ali pouzdan, njegovo je ime o r g a n i z o v a n a r a d n i č k a s i l a. Sila će raskinuti vaše okove u današnjem društvu, sila će otvoriti vrata novoga društva.

Da živi organizovana radnička sila!

1896. maja, Beograd.

Vaš
Bespravni proleter
(Pisac nepoznat)

HERBERT LOMAS

43. NOVAC, NEKADA UPOTREB LJIVO SREDSTVO

Mi sada moramo da se interesujemo za novu nauku o anti-ekonomiji. Dok se »ekonomija« bavi postojećim ekonomskim

delovanjem da bi ga ojačala, anti-ekonomija otkriva beskorisnost postojećih sistema da bi pronašla puteve da te sisteme ukloni i ostvari novo i humanije društvo. Po svom karakteru, anti-ekonomija uspostavlja dijagnozu i pomaže pri rođenju.

Cilj je da se, što je brže moguće, ostvari društvo koje sadašnje društvo već u sebi sadrži, u kome se samo u maloj količini obavlja visoko produktivni rad, a težak robovski posao obavljaju mašine: aristokratski XVIII. vek za svakoga, gde se pravi motiv samoostvarivanja (sa kojim se svako rađa i koji svakoga uništava) zamenjuje nametnutim »motivom zarade« (koji je veštački stvoren da održi pokretačku snagu robovskog društva). Tako — mi moramo da svoju svesnu pažnju okrenemo novcu, sredstvu pomoću koga se stvaraju varljive zamisli o bogatstvu i sreći, koje zamenjuju prave ljudske proizvode.

Većina stanovništva, naravno, radi za novac. Ako bi se novac i potreba za njim odstranila, radnici bi prestali da mukotrpno rade (mada bi stvaraoci — što je potencijalno svako — još uvek želeli da se bave svojim stvaralačkim zanimanjima). Ljudi koji žeel da rade — ponovo, katakada — mogli bi da rade u svojim baštama.

Dakle, ljudi mukotrpno rade za novac. Ako hoćete da odstranite mukotrpan rad, morate svakako da odstranite i novac. Pitanje je u ovome: da li je realistično predočavati isključivanje novca kao društvenog sredstva u ne tako dalekoj budućnosti?

Čim čovek svesno obraća pažnju na ovo, shvata da je upravo čuvanje, a ne isključivanje novca nerealno. Ogromna većina stanovništva sudeluje u fantastičnim aktivnostima da udovolji masovnoj obmani — i da toj obmani da uverljiv izgled.

Obmana je u ovome: da postoji nestašica i da je to pravilo. Istina je da je obilje pravilo. Obilje je tako veliko, da se ulažu strahoviti napori, darovitost i da se gubi život da bi se stvorila neuverljiva pojava nestašice. Obilje je tako veliko, da se čak i pored svih naših sadašnjih napora da se stvori gubitak i nestašica, obilje probija i ugrožava sadašnji poredak. Ne možemo da se borimo sa svim problemima obilja — više nego dovoljnog za svakoga — a da zadržimo ovu nekada korisnu, ali sada zastarelu i nepodesnu tvorevinu, — novac.

POREKLO NOVCA

Kada je uveden novac da bi zamenio razmenu dobara, mora da je ta ideja izgledala kao izlaz. Mada su njegove prednosti bile očigledne, mora da je bilo veoma teško naterati ljude, naročito one starije i »zrelije«, da prihvate tako slabašnu zamenu, takvo za oči blistavo i lepo, ali nepraktično sredstvo, namesto isprobanog, mada nezgrapnog sistema razmene dobara. Kod razmene dobara bar se znalo šta se dobija i šta se daje. Ljudi su to ipak učinili.

Ovde, međutim, ljudima pomaže iracionalna vrednost koju daju komadićima potpuno nekorisnog metala boje izmeta, ali koji su za razliku od izmeta neuništivi. Na žalost, ova ista iracionalna, nesvesna identifikacija zlata sa dragocenim izmetom radiće protiv uništenja novca. Mi smo, na prvom mestu, protiv mnogih neispitanih snaga i inertnosti: verovanje da je ovo što sada postoji neizbežno delo »prirode«; nesvesna ulaganja; simboli. Ono što je isprobano izgleda da predstavlja »sigurnost« za nesvesni um, iako je novac očigledno osnovni faktor strahovitih ratova koji su uništili sigurnost u ovom i prethodnim vekovima.

Naša jedina nada je u svesnosti (za dvadeset godina ješćemo konzervisane planktone i morske alge namesto govedine, ako ne budemo oprezni) i tako, pre nego što prihvatimo slepu, nesvesnu, stalnu otpornost novca kao da je nepobediv, hajde da svesno ispitamo načine kako je novac preživeo svoju korisnost i kako sprečava pojavljivanje istinski humane ekonomije i života.

Prvo, novac je upotrebljiv samo onda kad postoji nestašica robe. Ako postoji obilje — ako ima više nego što je potrebno za svakoga — mnoga svojstva novca će da se izgube. Novac ima dve funkcije:

1. Da podstiče ljude da što više rade, stvaralački ili drugi posao, da bi povećali nabavku stvarnog bogatstva, robe i usluga koje novac simbolizuje.

2. Da osigura, ne »poštenu« ali »zadovoljavajuće« nepravednu raspodelu nabavke bogatstva.

Izmišljotina da je plaćanje poštena naknada za rad koji je čovek obavio, bila je samo sredstvo da se robovsko stanovništvo održava kao roblje. Bogataši, naravno, nikada nisu bili oni koji najviše rade. Sirotinja je oduvek najviše radila. Postoji poslovična — ne tako mudra — izreka kako očuvati roblje robljem: stanovišta kao što su »ko rano rani, dve sreće grabi«. Ali svako čije oči nisu suviše zasenjene ekonomijom, može da vidi da bogataši kasno idu u krevet i kasno ustaju. Oni su uglavnom bistriji, ako ne i mudriji od sirotinje, ako ni zbog čega drugog, ono zato što su obrazovaniji i imaju više slobodnog vremena da čitaju i razmišljaju. I budući da oni jedu bolju hranu, ne zamaraju svoja tela preteranim radom, žive u zdravijim i suvljim kućama i mogu da plate bolje lekare, oni su, u celini, zdraviji od sirotinje. Funkcija poslovice i tradicionalne »mudrosti« uopšte je, u stvari, u tome da zaslepi roba da se prilagodi svojoj stvarnosti i da, za nagradu, razvija svoj smisao za vrlinu.

Izgleda, međutim, da je najbolje da se potpuno odgodi diskusija o tački 2 do sledećeg članka o psihološkim preprekama novog društva, a da se ovde usredsredimo na tačku 1.

NOVAC PROTIV BOGATSTVA

Da li novac pomaže da se ostvari bogatstvo? Ne. Novac ne čini naše društvo bogatim. On ga osiromašuje.

Zbog novca ljudi mukotrpno rade besmislene poslove. Ali, povećanje bogatstva zemlje ne predstavlja — količina robe i usluga koje su podesne za ljudsko uživanje.

Uzmite bilo koji proizvod o kome možete da razmišljate — aparate za brijanje, najlon čarape, automobile. Zato što je novac, a ne sama roba osnovni cilj njene proizvodnje, roba mora da bude prodata i mora da nastavi da se prodaje: međutim, ona mora brzo da se potroši. Na taj način dolazi do apsurdnog trošenja ljudske darovitosti i tehnoloških dostignuća za stvaranje robe koja će se istrošiti za najkraće moguće vreme. Da nije ove oslobađajuće, drugorazredne proizvodnje, došlo bi do takvog super-obilja robe da većina ljudi više ne bi bila motivisana da radi. Bilo bi nemoguće prodati robu: morala bi da se poklanja i ljudi bi je jednostavno sakupljali. A ako im ne bi bio potreban novac, zašto bi radili?

Dvadesetpet odsto našeg (engleskog, prim. prev.) i četrdesetpet odsto američkog budžeta troši se na odbranu. Glavni cilj ovoga je da se stvara novac i da se taj novac upotrebi da bi ljudi stalno radili. Naravno, kada se ova nekorisna roba stvori, postaje potrebno da se njena upotreba potvrdi — jedan od razloga zašto postoji vijetnamska kriza ili kriza

Srednjeg Istoka.
Ako uzmemo u obzir proporcionalan odnos stanovništva koje ne proizvodi robu — bogatstvo — već samo rukuje novcem: službenici u bankama, sakupljači poreza, kondukteri autobusa i sakupljači karata i blagajnici u svim oblastima od bioskopa do škola i koledža, agenti svih vrsta, berzanski preprodavci, praktično svi radnici iz »poslovnog dela« grada, radnici i službenici osiguravajućih društava, udruženja za davanje zajmova... spisak se proteže do sudnjeg dana.

Tako, pravećí novac, a ne stvarno bogatstvo, što je naš cilj, sveli smo većinu naših aktivnosti na čistu beskorisnost. Postojanje novca nas primorava da proizvodimo da bismo imali štetu, a ne dobitak. I sasvim neproporcionalna količina ljudi je angažovana manipulisanjem ovim ne samo nekorisnim, već stvarno destruktivnim sredstvom, novcem.

RAD I SNABDEVANJE

Da, reći ćete, ali postoje izvesne bitne industrijske grane gde će ljudi morati da nastave sa radom — na primer, poljoprivreda, snabdevanje.

Pre nego što o ovome govorimo, ne treba da zaboravimo da su čak i sada u Americi farmeri zakonski primorani da ne rade, jer ovo dovodi do prezasićenosti tržišta robom i do smanjenja cena. Postoji zanimljiv slučaj jednog farmera koji je iz religioznih razloga hteo da obradi ceo svoj posed; on je na ovo gledao kao na službu Bogu, koji je, kako njegova Vasiona pokazuje, Bog Izobilja. On, (famer, ne Gospod) zatvoren je i osuđen zbog prekomerne proizvodnje.

Drugo, automatizacija farmerskih poslova bi i dalje smanjivala rad. Nema razloga da traktori, kojima bi se upravljalo pomoću kompjutera ne oru ogromne prerije, žanju, sakupljaju i raznose proizvode u velika nabavna skladišta. (Molim vas obratite pažnju: budući da bi ovo omogućilo ljudima više slobodnog vremena, to ne bi sprečavalo one koji žele da uzgajaju životinje i druge stvari da to čine radi sopstvenog uživanja u svojim malim oblastima. Naprotiv, to je povoljna prilika koju bi koristilo više ljudi). Da, reći ćete, ali čak i ovo podrazumeva izvestan osnovni rad; a zatim, tu je i problem podele robe ljudima. Šta je rešenje?

Sad je jasno da će ovo društvo u razvoju morati da prođe kroz različite prelazne stadijume. Ali bi ovim stadijumima upravljao i uslovljavao bi ih budući cilj. Hajde da još jednom ustanovimo taj budući cilj: društvo, koje bi bilo potpuno delotvorno u prve dve decenije XXI. veka, u kome niko neće morati da radi čitavog svog života. Visokoproduktivni rad bi obavljali dobrovoljno oni koji imaju sklonosti za to. A šta je sa osnovnim radom? Odgovor je: svi telesno sposobni ljudi radiće, recimo, jednu ili dve godine svog života. Dužina vremena menjaće se zavisno od ukupne potrebe godina za fazu kroz koju društvo prolazi.

Situacija će biti slična onome što se sada dešava kod opasnosti od nacionalnog rata, kada se upućuje poziv grupi određenog godišta. Svaka druga generacija se sada poziva da se uvežbava za vešte i plaćene ubice, da bi se potrošilo suvišno bogatstvo zemlje, smanjilo stanovništvo, izvodila ista služba za druge zemlje, i dalje se smanjivalo prirodno obilje »obnavljanjem« pobeđenih zemalja posle rata. Postoje i usputne koristi, kao što je sublimacija infantilnih želja da se ubiju roditelji ili bliski prijatelji, u vezi sa kojima postoje jaki tabui, u relativno poštovanja dostojno, ubistvo stranaca iz druge zemlje.

Namesto ovog tobože ozbiljnog angažovanja, neverovatnog, zamršenog rešenja svetskih problema obilja, bogatstva i prenaseljenosti, mogao bi da postoji poziv za neophodni rad koji društvo mora da obavi u neko određeno vreme. Kao i rat, to bi mogla da bude velika pustolovina za grupu istogodišnjaka: vožnja kamiona, recimo, od Viltšira do Londona; izgradnja novog puta od Škotske do Londona — ne zaboravljajući pri tom da bi izgradnja puta bila visoko automatizovana; nadgledanje ponovnog pošumljavanja.

Ima i drugih avantura koje bi takva grupa istogodišnjaka — a u međuvremenu nova klasa koju bismo mogli brzo da stvorimo od plaćenih ne-radnika — mogla da preduzme. Na primer, plovidba brodovima do zemalja gde vlada glad, što bi se rešilo dovozom naših suvišnih zaliha: učiti takve zemlje da i one mogu da stvore društvo u kome se ne radi. (Ne treba nikada da damo činiju supe izgladnelom detetu, a da mu ne prikažemo film koji mu objašnjava zašto je gladno i šta može da učini da tu situaciju promeni kada odraste.)
Ima dosta poslova koje mogu da obavljaju dobrovoljci u svom slobodnom vremenu.

STADIJUMI PROMENE

Pogledajmo sada stadijume kroz koje bi nova politička partija, sastavljena od maloletnika i dvadesetogodišnjaka, svakog drugog ko želi da joj se pridruži i narednih generacija maloletnika, ispunila ove zadatke.

Stadijum I. Upravljačka shema. Automatizacija apsolutno nebitne lake industrije i otpuštanje radnika uz puno plaćanje, prema shemi koju sam izneo u pređašnjem članku. (»Društvo bez rada«, prim prev.)

Stadijum II. Kada se ovo sprovede, slična automatizacija i otpuštanje radnika krupnije industrije, koji se, jedan po jedan, stalno otpuštaju i plaćaju. Naoružanje bi svakako bila prva krupnija industrijska grana sa kojom treba početi, kao najnekorisnija i skupa.

Stadijum III. Nov način snabdevanja pomoću velikih samouslužnih trgovina. Stvorila bi se ogromna nabavljačka stovarišta, velike samousluge za prodaju svega, u kojima bi bile smeštene robe. Za izvesne robe postojale bi posebne samousluge. Na primer, ako ste želeli nova kola ili traktor, vi biste jednostavno odvezli vaša stara kola u trgovinu, stavili biste ih u mašinu za uništavanje, odabrali vaše novo vozilo i odvezli biste se. Prvih godina sveopšte promene morali biste da platite nova kola. Otprilike posle dvadeset do trideset godina verovatno ne biste morali da plaćate. Za hranu odeću itd., stvorile bi se lokalne samousluge, recimo, tri u oblasti kao što je Falhem, omogućujući čuvarima radnje da budu plaćeni, a da ne rade. Počelo bi se time što biste morali da platite za robu koju uzimate iz samouusluge. Kasnije biste jednostavno išli i uzimali ono što želite.

Stadijum IV. Oko 2.000 god., za samo trideset godina od sada, došlo bi se do tačke kada se na rad ne bi gledalo kao na životni zadatak. Visokoproduktivni rad bi obavljali dobrovoljci koji za to imaju smisla. Mukotrpni rad bi se obavljao pozivanjem na rad. Novac je gotovo izgubio svoju svrhu i jednostavno nestao.

Ovo su samo najšire zamišljeni stadijumi. Između njih biće mnogo prelaznih etapa. Na primer, upravo sada mogli bismo da prestanemo da zapošljavamo sloj ljudi koji sakuplja karte u autobusima i podzemnim železnicama. Milioni funti koji se troše na plaćanje ljudskih bića koja obavljaju ove nepotrebne dužnosti (jednostavno ulazimo i izlazilo kad hoćemo, štedeći na taj način oko milion funti na svaku hiljadu otpuštenih autobuskih konduktera) koje bi sada mogle da budu utrošene zapošljavanjem tih ljudi da rade nešto korisnije: da izgrađuju sigurne dvostruke puteve svuda, da izgrađuju višespratna parkirališta za kola, i iznad i ispod zemlje.
Kako je dosadan posao saobraćajca: osoba koja ceo svoj dan provodi u sumornoj uniformi, beležeći u notes brojeve automobila koji su se suviše zadržali na parkiralištu ili na nedozvoljenom pločniku. Ako se na ovo gleda kao na posao, to je plemenita ljudska aktivnost. Bilo bi sramno dopustiti ovakvoj osobi da igra »bingo« celog dana. Ipak, kako je taj novac tipičan besmisleni krug gubitaka! Dvadesetpet posto novca koji se daje za parkiranje ide američkoj firmi koja proizvodi ove mašine. Najveći deo ostalog novca troši se na plaćanje saobraćajaca koji kontrolišu parkirališta i ostalima koji nadgledaju. To je potpuno nekorisni krug neaktivnosti i gubitaka.. Zaposlimo saobraćajce da grade višespratna parkirališta. Vlada će stvarno zarađivati na tome (onoliko dugo koliko ih koristimo), putevi će biti neopterećeni što će ići u prilog i onima koji koriste kola i ostalima, a biće i prostora za parkiranje.

Jedan članak ne može da pokrije sve probleme, čak ni u opštim crtama. Nadam se da ću se u sledećim člancima baviti većim brojem problema i to nama bliskih — kao što je problem stanovništva. Na primer: ako je svojina slobodno dostupna, a da se za nju ne plaća, onda krađa postaje nemoguća. Na taj način najveći broj razloga zbog kojih postoji policija nestaje. Afekti, nasilja psihološkog porekla postali bi jedini problem kojim bi se policija mogla baviti. Zbog toga, moglo bi se predložiti još jedno rešenje: stvaranje male pokretne jedinice, koja bi bila u privremenoj službi zajedno sa psihijatrijskim jedinicama, recimo — i to ne stalna grupa koja već ima sopstveni stil života i utvrđena interesovanja.

Ljudi će reći, a šta sa Afrikom, Kinom, Indijom?
Zar mi ne treba da se najpre nesebično pozabavimo njihovim problemima? Ne. Oni će oponašati Britaniju ako ona ovo uradi. Druge zemlje uvek oponašaju zemlju za koju im se čini da najbolje rešava svoje probleme. Svet sledi našu industrijsku revoluciju. Mi se okrećemo prema spektaklu Rusije i Amerike, verujući da oni vode svet čineći ono što je Britanija činila u viktorijansko doba, iako smo sada praktično u XXI. veku. Svet traži drugi uzor.

prevela Svetlana Gligorijević

MARŠAL MAKLUAN.

44. ©

»Autorstvo« — u onom smislu kako ga mi danas znamo, individualni intelektualni napor vezan za knjigu kao neku ekonomsku potrepštinu — praktično je bilo nepoznato pre prispeća štamparske tehnologije. Srednjevekovni učevnjaci bili su indiferentni prema preciznom identitetu »knjiga« koje izučavaju. Za uzvrat, vrlo su retko potpisivali čak i ono što je očigledno bilo njihovo pisanje. Ti su ljudi bili smerna uslužna organizacija. Priređivanja tekstova bilo je često ubitačno dosadan posao koji ždere vreme. Mnogi sitni tekstovi prenosili su se u tomove šarolikog sadržaja, sasvim nalik na nadrljane beleške u notesu, pa se, tim prenošenjem, autorstvo često gubilo.

Pronalazak štampe raskinuo je s anonimnošću, podstakao ideju književne slave i naviku da se intelektualni napor smatra privatnim vlasništvom. Mehanički umnošci jednog te istog teksta stvorili su publiku — čitalačku publiku. Rastuća kultura usmerena na potrošača počela je da se brine za etikete autentičnosti i za zaštitu od krađe i gusarenja. Ideja autorskog prava — »isključivog prava reprodukcije, objavljivanja i prodaje tekstova i dela književnosti i umetnosti« — rodila se tada.

Kserografija, suva štampa — kradljivac pameti za običnog čoveka — vesnik je ovog doba trenutačnog izdavaštva. Ko god hoće sad može da postane i pisac i izdavač. Uzmite bilo koju knjigu s kojom bilo temom i levom rukom napravite sopstvenu knjigu, prosto tako što ćete »kserovati« poneko poglavlje odavde, poneko odande — trenutačna krađa-!

I dok nove tehnologije stupaju na scenu, ljudi su sve manje i manje ubeđeni u značaj ispoljavanja sopstvene ličnosti. Timski rad nasleđuje privatni napor.

Sprava za isto to, isto to.
Sprava za isto to, isto to.
Sprava za isto to, isto to.
Sprava za isto to, isto to.
Sprava za isto to, isto to.
Sprava za isto to, isto to.

Čak i tako maštovit pisac kakav je bio Žil Vern nije uspeo da predvidi brzinu kojom će električna tehnologija da proizvodi medije obaveštavanja. On je prenagljeno predvideo da će se televizija otkriti u XXIX veku

Današnja naučno-fantastična književnost prikazuje situacije koje nam omogućuju da naslutimo potencijal novih tehnologija. Ranije, problem je bio kako izumeti nove oblike za uštedu rada. Danas je problem upravo obrnuta stvar. Sada treba da se prilagođavamo, a ne da izumevamo. Moramo da nađemo ambijente u kojima će biti moguće živeti s našim novim izumima. Veliki Biznis je naučio da obuzdava pisca naučne fantastike. Televizija upotpunjuje ciklus ljudske čulnosti. Sveprisutnim uvom i pokretljivim okom ukinuli smo pisanje, specijalizovanu akustično-vidnu metaforu koja je vaspostavila dinamiku civilizacije Zapada.

Televizija nudi ekstenziju osećanja aktivnog, istraživačkog dodira koji istovremeno uključuje sva čula, a ne samo vid. Vi, morate da budete »u društvu« sa njom. A i kod svih električnih fenomena, vizuelno je samo jedna komponenta u kompleksnom međuodnosu. Budući da se u ovom dobu informacija većina transakcija obavlja električnim putem, električna tehnologija je za čoveka Zapada predstavljala značajno opadanje vizuelne komponente iskustva i odgovarajući porast aktivnosti drugih čula. Televizija zahteva sudelovanje i angažovanost do dna čitavog bića. Ona neće da dejstvuje kao pozadina. Ona vas uvlači u igru. Možda zato toliki mnogi ljudi osećaju da im je identitet ugrožen. Ovaj juriš svetlosne brigade uzdigao je našu opštu svest o obliku i značenju života i svih zbivanja do nivoa krajnje osetljivosti.

Sahrana predsednika Kenedija je najjače dokazala moć televizije da uzdigne događaj čiji je karakter kolektivno sudelovanje. Čitava populacija uključila se u ritual. (U poređenju s tim, štampa, bioskopi i radio su samo sprave s upakovanim informacijama za posmatrače). Televizija slike projektuje na vas. Vi ste ekran. Slike se oko vas obmotavaju. Vi ste tačka koja iščezava. To stvara neku vrstu posuvraćanja, neku vrstu okrenute perspektive koja ima mnogo zajedničkog sa orijentalnom umetnošću.

Televizijska generacija je namrštena družina. Ona je daleko ozbiljnija od dece bilo kog drugog perioda — ranije su deca bila lakoumna i ćudljivija. Televizijsko dete je ozbiljnije, posvećenije stvarima.

Najčešće ono nekoliko sekundi, ubačeno u sendvič među sate i sate programa — TV »reklame« — ispoljava istinskije razumevanje medija. Naprosto nema se vremena za pripovedanje, pozajmljeno od ranije štamparske tehnologije. Nit pripovedanja mora da se batali. Sve do nedavno televizijske reklame su se prosto smatrale nečim hibridnim, ili nekakvom prostačkom narodnom umetnošću. A one utiču i na savremenu književnost. Širina viđenja romana »Hladnokrvno«, na primer.

Glavni uzrok razočaranja u televiziju i kritika protiv nje jeste neuspeh njenih kritičara da je vide kao potpuno novu tehnologiju, koja zahteva drukčije čulne reakcije. Ti kritičari nastoje na uverenju da je televizija samo degradirana forma štamparske tehnologije. Kritičari televizije nisu uspeli da shvate da bi se filmovi koje oni veličaju — kao što su »Šarm i kako ga steći«, »Noć napornog dana«, »Šta je novo, mačkice?« — ispostavili kao neprihvatljivi za masovnu publiku, samo da ta publika nije bila televizijskim reklamama naštimovana na nagle zumove, eliptično saopštavanje, otsustvo niti pripovedanja, »fleš« rezove.

Filmovi su bolji nego ikad!

Holivud često podgreva anti-kolonijalističke revolucije.

iz publikacije za šou-biznis,

VARIETY

»Frižideri podrivaju kolonijalizam«

Sukarno: »Filmska industrija stvorila je prozor u svet, pa su kolonizovane nacije pogledale kroz taj prozor i videle stvari kojih su lišene. Možda još nisu svi shvatili da jedan frižider može da postane revolucionarni simbol — ljudima koji nemaju frižidera. Automobil, čiji je vlasnik u jednoj zemlji radnik, može da bude simbol revolta za ljude koji su lišeni čak i minimalnih životnih potreba... Holivud je pomogao da se izgradi osećanje lišenosti čovekovih prirodnih prava, i to osećanje uskraćenosti igralo je značajnu ulogu u nacionalnim revolucijama posleratne Azije.«

preveo Radivoj Popov

MALKOLM ROS

45. FILM KAO POEMA PROMENE

Bioskopi, kako se komercijalno upotrebljavaju, snabdevaju društvo geografski određenim oblastima za kolektivno izdvajanje. Filmski materijal, koji velike filmske kompanije šire preko bioskopa, mora da ispuni izvesne ekonomske funkcije koje se od njega očekuju. Zato se većina filmova pravi strateški, u obliku lakih fantazija i poletnih drama.

To prikazivanje stvarnosti »koje prevazilazi život« obezbeđuje sredstva pomoću kojih veliki broj ljudi može istovremeno da ode (da se izdvoji) na putovanje u jedan svet lakrdije prirodne okoline i njenih stanovnika.
Začetak »dokumentarnog« filma značio je da ljudi mogu da se izdvoje u svet lakrdije burnih tekućih proizvoda i događaja.

Ovo tvrđenje nije apsurdno koliko na prvi pogled izgleda, ako dovedemo u vezu
činjenice da je čovek još uvek morao da poseti oblast za kolektivno izdvajanje da bi u tome učestvovao i da je čovek još uvek morao doslovno da bude »u mraku« da bi »video«. Ukratko, nosili smo u sebi shvatanje da nas još uvek zabavljaju, da pisci scenarija i montažeri, koji žele da koriste nove oblike, treba sve da izmisle.

Sada imamo društvene filmske projekte. Uzajamno promenljive delatnosti povezuju se sa odgovarajućom društvenom promenom. To znači da se sada zajednica uključuje u neposredne primene nekadašnje fabrike snova.

Mnogi projekti izgledaju kao da su izgubili organizatore, uz osećanje da se posle prikazivanja novog materijala začinje vakuum, neka vrsta težnje ka novom društvenom katalizatoru.

Zašto?

Pa, izgleda da je ova faza gotovo neizbežna pri novoj upotrebi medija. Jer, ljudi se ne bore samo sa novim društvenim uključivanjem filma, već sa čitavim svojim shvatanjem filma, istorijski. Film je zauzimao naročitu nišu u društvenom poretku, toliko dugo, da taj prvi stepen skepticizma neumitno izgleda kao povreda, čak možda kao žestoko nepoverenje.

Zbližavanjem društva sa stvaranjem filma, možemo da uočimo promenu ovog stava u optimistički u korist društva, kada se shvati dinamički potencijal filma u areni promena.

Zasad čak ni organizatori ne shvataju da mogućnosti filma prevazilaze naše najluđe snove. Jer, nisu li naši najluđi snovi bili opskrbljeni starim filmskim oblicima?

Film, namesto da nudi oblasti za isključivanje, mogao bi da postane žiža nove društvene svesti, neka vrsta uključivanja i stvaranja koje vodi novom društvu.

prevela Svetlana Gligorijević

ANTONEN ARTO

46. FILM I VEŠTIČLUK

...Oduvek sam zapažao jedan osobiti kvalitet filma, u njegovom skrivenom pokretu i u samom jezgru žive slike. Film ima jednu neočekivanu i tajanstvenu stranu koja se u drugim umetnostima ne može naći. Možemo biti sigurni da svaka slika, ma kako bila trivijalna ili dosadna, stiže na platno preobražena. Najsitniji detalji, najbeznačajniji predmeti dođu tu do svog pojedinačnog života i značenja; i to preko i iznad vrednosti značenja samih kadrova, i iza misli koje prenose i simbola koje grade. Film predmetima daje odvojenu egzistenciju time što ih izoluje pa oni u progresiji postaju sve nezavisniji i sve otcepljeniji, od uobičajenog predmetovog smisla. Lišće, flaša, ruka, žive nekim gotovo životinjskim životom i traže za sebe korisnu egzistenciju. Postoje izopačavanja kamere, ili tek dođe do neočekivane primene snimljenih stvari. Kako koja slika pred nama iščili, izvesni detalj koji smo dotle potcenjivali uhvati našu imaginaciju nekom čudnom silom koja je sasvim suprotna osećanju za kojim se u filmu tragalo. Postoji i neka fizička opijenost koju zujanje filma izazove. Um bude kosnut, ali je slobodan od bilo kakvih identifikacija. Film poseduje neku stvarnu moć koja seže u svest i tamo otkriva mogućnosti o kojima nismo ni sanjali.

Filmovi su u osnovi otkrovenje jednog potpunog, grafički saopštenog, okultnog sveta. Ali od nas zavisi hoćemo li pronaći odgonetku tog tajnog života. Ima i boljeg sredstva koje će nas navesti da odgonetamo tajne pomeranja u dubinama svesti, nego što je prosta ispoprilepljivana filmska montaža. Nemontirani filmovi, uzeti onakvi kakvi su, na jedan apstraktan način odaju od sebe izvesnu količinu atmosfere koja podstrekava na otkrovenja. Upotrebljavati njih da se pričaju priče — spoljašnja akcija — znači lišiti ih njihovog najdubljeg vrela i ići protiv njihovih najboljih ciljeva. Stoga izgleda da film postoji naročito zato da izrazi mentalne stvari, unutar, svesti, i to ne toliko međuigrom slika, koliko nečim mnogo opipljivijim: preustrojavanjem predmeta, individualne supstance, bez posrednika i portretisanja. Film je stigao do prekretnice u ljudskom mišljenju i to upravo u času kad jezik gubi svoju simboličku moć, kada je svest umorna od simuliranja.

Jasno mišljenje nije dovoljno. Ono smešta život u okvire istrošenog, ogađenog sveta. Sve što je trenutno shvatljivo — jasno je, ali ono što je trenutno shvatljivo služi samo kao spoljašnja ljuštura života. Sav ovaj odveć poznati život izgubio je svoju simboličku moć i mi počinjemo da ga vidimo kao poricanje života. I naše doba je prikladno za svece i volšebnike, možda je čak prikladnije nego što je to ikad ranije bilo. Jedan potpun nedokučiv svet oblikuje se i rađa, traži da dopre do svetlosti. Film nas dovodi bliže telesnoj suštini tog sveta. Ako se filmovi ne prave radi tumačenja snova, ili da bi se sve što postoji na javi povezalo sa svetom snova, oni onda ne postoje. Jer nema ničega što bi moglo da ih učini različitim od pozorišta. No, uz sve to, budući da je film brzi neposredni jezik, njemu, da bi živeo i bujao, nije potrebna teška i spora logika. Film će se ili približiti svetu mašte, one iste mašte za koju svakodnevno saznajemo da stvarnost počiva na njoj, — ili neće više živeti. Ili će možda film postati nešto kao slikarstvo ili poezija. Ono što je sigurno, jeste da je većina oblika izražavanja imala svoje vreme. Već dugo stvari stoje tako da sve dobro slikarstvo jedva da služi bilo kakvoj drugoj svrsi, sem reprodukovanju apstraktnoga. I to nije samo stvar izbora. Neće se s jedne strane stvoriti filmovi koji predstavljaju život, a da s druge strane nastanu filmovi koji zastupaju samo dejstvovanje uma. Jer život će, ili ono što mi nazivamo životom, sve manje i manje bivati odvojiv od mišljenja. Nekakav skriveni svet penje se ka površini. Film je u stanju da prenese izraz tog sveta bolje no ijedna umetnost, jer su glupavi red i otrcana jasnoća njegovi neprijatelji...

preveo Radivoj Popov

EDMUND KARPENTER I MARŠAL MAKLUAN

47. POSTALI SU ONO ŠTO SU VIĐALI

PRETRPANA POZORNICA

Čula nisu samo puki prijemni kanali, ona stvaraju sopstvene svetove prostora.

Svako čulo ima sopstvenu paradigmu zadovoljstva i bola, stvara svoje vreme i prostor — i u stvari je jedinstvena celina. Slično tome, svaki medij ima svoj pravac, stvara svoju okolinu i prouzrokuje svoje posledice. Mediji prodiru jedni u druge i prožimaju se isto kao i čula. Ali pravac svakog medija može biti izolovan i njegove posledice, ostvarene zasebno ili u kombinaciji sa drugim medijima mogu da se proučavaju. Mediji, kao oblici umetnosti, oblici su čulne svesnosti.

Ako izvadite jedan organ iz tela, preostali organi će dobiti nove uloge, dodajte jedan organ i opet dolazi do preustrojavanja. To isto važi i za medije: novi mediji preuzimaju nove uloge starih medija. Pojava televizije npr., prisilila je sve druge medije da preuzmu nove uloge.

Tokom 2500 godina, pod pismenošću, zapadnom civilizacijom je vladao jedan medij: jezik. Sva istina, tako se verovalo, mogla se smestiti unutar njegovih zidova. Pisci su pokušavali da zaokruže ljudsko iskustvo unutar granica racionalnih rasprava, naučnici su pokušavali da podrede stvarnost dominaciji jezika. Neverbalni mediji postali su podređeni verbalnim kategorijama

Ali sinteze razumevanja koje su nekad omogućavale prosti govor, sada više ne deluju. Kao što Georg Štajner ukazuje, velike oblasti značenja su sada pod vlašću neverbalnih jezika kao što su matematika, simbolički jezik ili film. Malo je ili gotovo nimalo »verbalnog« u savremenoj muzici ili likovnoj umetnosti. Obe su jezici, ni o jednom se ne može reći ništa što bi bilo od nekog značaja sa stanovišta tradicionalnih navika lingvističkog osećaja. Apsolutno ništa se ne može reći o nekoj slici Franza Klinea. Jedno platno De Kuninga nema predmeta o kome se može izreći verbalni sud, ono mimoilazi jezik i kao da neposredno deluje na naše nervne završetke. »O čemu ne može da se govori, o tome treba da se ćuti.«

Isto važi i za veliki deo savremenog plesa, filma i muzike, naročito elektronske muzike. Kada od savremenog umetnika tražimo objašnjenje, on nas upućuje natrag ka svom delu. On nije voljan da prevede svoj trud u reči, tj. u potpuno drugačiji medij. »Kada bih zaista mogla da vam kažem šta to znači«, rekla je Isidora Dunkan, »ne bi imalo nikakvog smisla da se to igra.«

»Definisao sam poeziju«, pisao je Frost, »kao ono što se gubi prevodom, a kod prevođenja Sanoberga ništa se nije izgubilo.«

Nova kritika poezije zasniva se na otkriću nemogućnosti parafraziranja.

Savremena matematika ne može da se prevede na reči. Ne može čak ni da se parafrazira. To su dva odvojena sistema označavanja.

To se odnosi i na druge medije. Da bi neko zaštitio muziku autorskim pravom, on je objavljuje, ali veliki deo savremene muzike ne može da se predstavi vizuelno. To je sopstveni jezik: »Beba koja plače noću — ni na jednom drugom jeziku osim plača«.

Monopol, čak tiraniju koju je jezik uživao u doba pismenosti umanjila je električna struja. Jezik je svojevremeno bio jedini, ili bar glavni glumac na sceni. Danas je pozornica pretrpana. Nijedan medij ne vlada drugim. Svi su slobodni da se razviju u vlastite jezike, onako jasne i složene kao jezici verbalnih rasprava.

»... za nastavak ne mogu da upotrebim reči; one ne kazuju dovoljno.« (Džefersonov avion).

To možemo da uporedimo sa razlikom koja postoji između sinhronizovane muzike, koju izvode muzičari pod vođstvom strogog dirigenta, i muzike isprepletenih ritmova, koju sviraju improvizatori, svaki u svom taktu.

Sposobnost da se veliki broj elemenata utka u jednu smisaonu celinu karakteriše plemenskog čoveka. Neki afrički muzičari sprovode pet istovremenih ritmova, melodiju i četiri bubnjarske partije. Tri ritma su česta u nepisanoj muzici: melodija, udaranje dlanom o dlan i tapkanje nogama: pojedinac izvodi ova tri ritma istovremeno, ali ne i sinhronizovano.

Većina pismenih ljudi, uslovljenih da rade po jednu stvar u jednom trenutku, ovo ne mogu da izvedu. Ali, ljudi koji su prevazišli pismenost — mogu. Jaz koji danas postoji između generacija, je jaz koji postoji između čulnih profila.

Elektronski mediji su potkopali tradicionalni individualizam, oslabili izborne vlade i doveli do opšteg gubitka sloboda i zaštita koje su postojale u doba pismenosti. Glasačka kutija

vise ne može da stvara slike za elektronski svet. Sloboda se preselila iz vlada u umetnost. Današnji raznovrsni mediji, a svaki je jedinstveni sistem označavanja stvarnosti, nude domet i dubinu ljudskom izrazu i ostvarenju, možda ravne onima koji su napušteni.
Čovek je upotrebljavao alat da oslobodi izvore zemlje. Sada upotrebljava jezik i umetnost da oslobodi izvore unutar sebe samog. Spajanje nekog jezika ili umetnosti sa električnom strujom stvara nove medije astronomske snage. Ovi mediji nisu igračke: oni ne bi trebalo da budu u rukama stvaralaca Petra Pana. Oni mogu da se povere samo novim umetnicima, jer su to novi umetnički oblici. Zauzdavanje reke Tenesi je dečja igra u poređenju sa usmeravanjem filmova ili televizije ka ljudskim ciljevima. Divlji konji tehnološke kulture još uvek moraju da pronađu svoje krotitelje i gospodare. Do sada su pronašli samo svoje Barnume.

ŽIVOTNA ISTINA LJUDSKOG LICA

Ne govoriti ne znači da nema šta da se kaže. Oni koji ne govore mogu biti prepuni osećanja koja se mogu izraziti samo pokretom ili mimikom.

Pokreti prenose unutarnja osećanja, koja bi ostala još uvek neizražena i kada je rečeno sve što je imalo da se kaže, »Kada reči smetaju...« Ovakva osećanja počivaju u najvećim dubinama. Mimika je ljudsko iskustvo koje se odmah vidi, bez posredovanja reči.

Štampanje je onemogućilo čitanje ljudskih lica. Toliko mnogo se moglo pročitati sa papira, da su izrazi lica postali nepotrebni. Lice je postalo nepokretno, unutrašnji život se pritajio. Izvori koji presušuju su izvori sa kojih se voda ne uzima.

Fotografija, film i televizija pomogli su nam u obnavljanju pokreta i obratili nam pažnju na mimiku — jezik raspoloženja i osećanja koja nikad nisu mogla adekvatno da se izraze rečima.

Fonetsko pismo je prevelo višečulnu stvar, kao što je govorni jezik, u samo jedno čulo. Ovo čudno dejstvo prevođenja više čula izgovorene reči u vizuelni način pisanja sastojalo se u apstrahovanju jednog čula iz kandži ljudskih čula.

Fonetsko pismo i sve njegove prerađevine pridavale su pažnju samo po jednoj stvari u jednom trenutku analitčke svesti percepcije. Ovaj intenzitet analize je ostvaren po cenu potiskivanja svega ostalog u oblasti percepcije ispod praga svesti.

Pismenost je uvela čoveka u svet podeljenih čula. Vrednost koja je dodeljena oku na račun svih ostalih čula, uništila je harmonično slaganje svih ostalih čula i dovela do prenaglašavanja individualnog iskustva pojedinačnog čula. Ona je stvorila hijerarhiju čula sa vidom kao najvišim, a čulom dodira kao najnižim. Aristotel u prvoj rečenici Metafizike kaže da od svih čula treba verovati samo čulu vida. Ova predrasuda ne odvaja čula od pismenosti. Platonu je dodir bio najniže čulo. Ali, da li i ljubavnici tako misle?

Renesansa je pokrenula srednjovekovni aksiom »Viđenje je verovanje, ali dodir je Božja reč«, u »Viđenje je verovanje«. Pismen čovek je govorio: »Ja sam iz Misirija — pokaži mi«, »Veruj pola od onoga što vidiš, a ništa od onoga što čuješ.« Dodir, ukus i miris on je nazivao »čulima spavaće sobe« ili »prostijim čulima«. Istina, smatrao je on, treba da se otkrije okom; poslovice su upozoravale: »Božje oči čuvaju znanje, i On je uništio reči zločinca.«

Trebalo je 2500 godina da se vid dovede na presto. To je bilo dugo osporavano krunisanje (»Tako je pisano, ali ja tebi kažem«), ali je pismenost pobedila i njena analitička usmerenost je prožela sve vidove društva.

OTUĐENJE

Otuđenje od svih čula sem vida dovelo je do emocionalne nezainteresovanosti — do nemogućnosti da se oseća i da se osećaji izražavaju. Pismeni ljudi ne samo da skrivaju osećanja; oni ih manje i doživljavaju. »Nepokrenut, hladan, spor prema iskušenjima.« Psihijatri nam govore da ljudi koji mogu da izražavaju osećanja, mnogo ih lakše doživljavaju i da su oni koji ne mogu da ih ispolje bolesni.
Pre svega u plemenskim društvima, percepcija ili saznavanje su povezani ili neposredno propraćeni »osećanjem«. Svaka ideja nije samo stanje znanja već i težnja ka pokretu: »Videti je znači voleti je«; »Stresao sam na pomisao«.

Emocije deluju na srce i pluća. »Svaka emocija ubrzava rad srca i zajedno sa njim disanje« primetio je Darvin. »Kada je pred nama predmet koji nas plaši, dahćemo i ne možemo da dišemo duboko«.

Osećanja često rađaju telesne pokrete. Kod Homera najhrabriji ratnici slobodno plaču, udaraju se u grudi, čupaju kosu, a kada se o tome pevalo na atinskim trgovima, verovatno je da su se i slušaoci pridruživali izražavanju ovih osećanja.
izražavanju ovih osećanja. Čuti ove događaje značilo je iskusiti ih. Ali oni se mogu čitati bez osećanja. Svaka naslovna strana novina je gomila tragedija, a mi ipak ostajemo nedirnuti čitanjem. Nikada ne bismo ove iste tragedije mogli da odglumimo ili odigramo bez emocija. Ili da ih otpevamo. Ili da ih izrazimo kao poeziju. Ali je čitanje drukčije. Čitanje u sebi je mišljenje bez osećanja. Ono vodi visokom stepenu odvajanja mentalnih zamisli od mnogostrukosti konkretnog.

»Danas sam čitao vesti, dečko moj (...) i mada su vesti bile stvarno tužne) ipak sam morao da se smejem«. (Bitlsi)

»Normalni« čitaoci se ne osećaju emocionalno uključeni u ono što čitaju. Oni uživaju u čulnoj ravnodušnosti — mogućnosti da se dela bez odgovora na to delanje. Ali štampane vesti mogu da deluju na »neuravnoteženog« čitaoca. Opisi hotelskih požara mogu da dovedu do novih požara. Osvald, Rej, Sirhan, svi su oni sakupljali i nosili sa sobom isečke iz novina.

Henricha Pommerenkea, koji je varao, silovao i masovno ubijao žene u Nemačkoj, naveo je na niz zločina film Sesila de Mila Deset Zapovesti. Tokom scene u kojoj Jevrejke igraju oko Zlatnog teleta, sve sumnje njegovog života su se razjasnile: žene su izvor svih svetskih briga i njegova misija je da ih kažnjava. Džon Džordž Herg, britanski vampir koji je kroz slamke za sodu sisao krv svojih žrtava, prvi put je osetio svoje vampirske želje na misi anglikanske crkve.

VIZUELNA USMERENOST

Pismen čovek je podelio čula i izgradio odvojene umetničke oblike oko svakog čula pojedinačno. Pisac, muzičar, vajar, radili su nezavisno jedan od drugog; retko je jedan bio obdaren u dve oblasti. Pismeni ljudi su cenili pojedinačno iskustvo pojedinačnog čula; naročito vida.

Kad hobotnica ispruži jedan od svojih krakova, ostali se uvlače. Kada se pridaje veliki značaj jednom čulu, ostala se degradiraju. 500 godina je štampana kultura potiskavala čitav čulni život osim vida. Pismeni ljudi su slikare, pesnike i muzičare nazvali »umetnicima«, ali su kuvari, baštovani i frizeri retko bili nešto više od posluge.

Pojava je postala sve. Moda je uzimala u obzir samo vid. Manekeni su postali lutke: odelo je bilo važno, ne devojka.

»Odelo stvara čoveka«. Vizuelne vrednosti postale su oznaka civilizovanog čoveka nasuprot varvaru. Erotičnost je bila gotovo u potpunosti vizuelna. Muškarci su postali »kibiceri devojaka«. »Oni koji vire kroz ključaonicu«. Pismenost je stvorila »pinap gerle«, devojke velikih veštačkih grudi, koje su sada izašle iz mode. Danas, kada se ljubav pre svega vodi dodirom i mirisom, gola devojka iz PLAYBOYA čini se daleka kao skulptura.

prevela Nada Dugonjić

STEN VAN DER BIK

48. UMETNOST PRED NAMA

SINTETIČKA SREDSTVA KOMUNIKACIJA I VEŠTAČKA INTELIGENCIJA

Čovek mašini... čovek kao mašina... mašina kao čovek... vrata logike... sistem pamćenja... učešće u programiranju... vezani vremenski sistem... stvarno vreme... osnovno vreme... jezgro memorije... umetnost životu... život u umetnost... umetnost-život... čovek i mašina... ili »surovi kompjuter koji se spušta niz stepenište...«

Argument u prilog venčanja umetnosti i života... umetnost i tehnologija... život i njegova budućnost...

Svetlo... kretanje... vreme... filmska mera... filmovi kao mašina vremena... kao mašina iskustva.

Kaže se da je Vudrou Vilson, kada je video film D.V. Grifita »Netrpeljivost«, rekao da je to »kao pisanje istorije munjom«...

Simbol... nešto što postoji ili sugeriše nešto drugo putem odnosa, asocijacije, običaja i slučajnog podsećanja; vidljivi znak nečeg nevidljivog... život... kretanje... vreme života i istorija koja se menja...

Kretanje da bi se ostalo u skladu sa istorijom... mentalne filmske novosti sa dubokim snom vremena, koje zapisuju naslove ideja, tako da ih možemo razumeti u trenutku filmskog sna, prst, reč, časovnik, oko koje razmišlja zašto ništa ne miruje osim našeg razuma ponekad život traži sebe preko fotografije vizuelne slike latentnu sliku foto-žurnalizam... realizam... dokumentarni film društveni nadrealizam »emocionalni« film i televiziju... moralni i duhovni poredak je tamo gde ga nađete...

Znam više ljudi koji doživljavaju religiozna uzbuđenja u »drive-in« bioskopima nego u crkvama...

»Možda će se sve događati odjednom, ništa iza filmskog platna, ukoliko se ne desi da platno bude pred nama. Sve više će to biti pad, umesto udarca. Ono što treba učiniti jeste da se sabere sposobnost da se reaguje i nastavi pri raznim brzinama. Naravno, sledeći opštu liniju hrišćanskog života. Što se mene tiče, nameravam da stignem na voz, a ne u hrišćanstvo.«... Džon Kejdž, 1954... život u pokretu... u promeni.

»Kad smo ušli u Prvi svetski rat, Amerikanci su se kretali od jednog do drugog mesta raznim sredstvima, isključujući noge, u dužini od oko 350 milja godišnje. Hodali su oko 1.300 milja godišnje, a putovali vozom, brodom ili na konju oko 350 milja. Kad je završio Prvi svetski rat pojava pokretljivosti — proizvodnja automobila, kamiona, lokomotiva i vagona — iznenada je unela veliku promenu. Prosečni Amerikanac se 1919. kretao godišnje 1.600 milja tehničkim sredstvima, a nastavio da hoda 1.300 milja. Po prvi ptu u svojoj istoriji čovek je iznenada povećao svoj ekološki radijus. Kad smo ušli u Drugi svetski rat, imali smo u Americi godišnje 4.000 milja mehaničkog kretanja po glavi, dok je godišnje hodanje ostalo na konstanti od 1.300 milja... Danas (1964.) mi se tehnički krećemo u proseku oko 9.000 milja po glavi godišnje.« Bakminster Fuler...
Život i umetnost... utiču jedno na drugo... zanimljivo je zapaziti da su filmovi i psihoanaliza otprilike istih godina...

Danas u Americi ima više TV aparata nego kupatila. Ima više radio-aparata nego ljudi. Premda 75% japanskih domaćinstava poseduje TV aparate, statistika pokazuje da samo 35% ima tekuću vodu, a manje od 10% engleske klozete. Oko 40% američke dece uzima jedan ili više obroka hrane pored televizijskog prijemnika... Televizija ne dopire samo do 3% Amerikanaca. (Ovo je iz statisike za 1962.). U junu 1967. godine se prvi »živi« međunarodni TV program preko satelita direktno primao u 26 država.

Osećaj realnosti je osećaj čula... osećaj realnosti je smisao besmislice... filmovi treba da oduševe oko i izmene osećanja.

Umetnik će vam reći da je to istovremeno proces za koji je i on zainteresovan... Umetnost je proces, život je proces — da li su to isti procesi? »Mnogi umetnici postaju nesretni zbog onog večnog svojstva nepopustljivosti njihove umetnosti i počinju da priželjkuju da njihova dela budu slična cipelama, privremena, više ljudska, da su sposobna da uključe mogućnost promene... Završeno, upotpunjeno delo počelo je da ustupa mesto ideji o delu kao procesu, koje stalno postaje nešto drugo, privremeno, što dopušta više od jedne interpretacije.« Dik Higins, aprila 1966...

Sve stvari se kreću i menjaju. Svetlo koje se kreće uništava učvršćena gledišta; ušli smo u obrtna vrata svemira... i u centrifugalni pravac osećanja... koja se udaljavaju.

Govorim kao aktivni umetnik — počeo sam kao tradicionalni slikar... zapažajući da se većina mojih slika pojavila u nizovima.

Logično je bilo usmeravanje na animaciju i ideju »filma«, koji nisu ništa drugo nego nizovi nepokretni slika — logično okretanje animaciji (nazvanoj i »zaustavljeno kretanje«) i »filmu«... koji se zbog iluzije kretanja... (inercija oka) ne vidi kao niz »nepokretnih« slika.

Kao slikar sam počeo da napuštam tradicionalni »objekat« (i muzejsku tradiciju na kojoj se zasniva...), okrećući se od stvarnog sveta... tako da kažem... ka iluzornom svetu... Želim da slikam svetlošću, stvarne slike, magiju projektovanih slika, i da isputujem osećaj foto-realnosti, novi nedefinisani vizuelni jezik filma. Jasno je da će na sledećoj stepenici svetskog poretka morati da se upotrebi potpuno nova vizuelna tehnika, simboli, jezik, sredstva komunikacija — tako da dijalog pojedinog čoveka sa osećanjem života i svojim delima može da uđe u široki dijalog sa drugim pojedincima ili drugim kulturama. Verujem da upravo počinje prelaz simbolične forme od dadaista ka formi 13 TV kanala. Moj rad se odnosi na izgradnju prototipa »svemirske bioskopske pozornice«... magičnog pozorišta (zvanog Filmodrom), u kojem će gledaoci biti u mogućnosti da kontrolišu znatan obim audio-vizuelnog prikazivanja (gledaoci leže uz spoljni rub kupole, tako da vizuelno polje svake osobe čini čitava kupola-platno). Što se tiče okoline i »estetske logistike«, izgleda mi da to sve više postaje pitanje »biblioteka«... a što se tiče filma — to postaje uskladištenje slika i njihovo izvlačenje, kada i gde ih budemo potrebovali i želeli u našem životu. Zamišljam da će se u budućnosti u ovim salama tipa kupole razviti

jednostavan sistem uskladištenja slika i njihovog izvlačenja, da i ne govorimo o novim tipovima slika i novoj grafičkoj tehnici... Na kupolama će umetnik (preko kompjutera i magnetoskopa) »izvoditi« svoje ideje brzim izborom slika i njihovom međuigrom... ovo može da bude i »koncert informacija«... sa punim i istinskim informacijama, u celovitom i snažnom obliku; prebrodićemo krizu filma i TV — kada se slike budu tretirale slično muzici... beskrajno, sa mnogo raznolikosti i dinamike... uskladišteno i u kretanju... samo da se podsetimo...

Sada smo na putu da napravimo novi red u našoj vizuelnoj semantici... izgled iznutra i proces apsorbovanja informacija... brze električne biblioteke.

Podučavanje kao »izvođenje«. Sala »živih« filmova kao iskustvena mašina. Mogući put zamene »ratne« igre, igrama »mira«.

U sadašnjoj mešavini medija, čovek kao metafora... ne prepoznaje čoveka... ulazimo u eru aproksimativne »umetnosti približavanja« (ovde treba reći da je reč »hepening« ušla u naš život, reč-simbol koja predstavlja niz događaja, sa rezultatom koji nije moguće predvideti. Opit često završava delom koje nam se nameće...)

Veoma je važno da se umetnost i život... međusonbo isprepliću i da društveni proces bude samosvestan. Ulazimo u eru umetnosti pred nama... sintetičkih sredstava komunikacija i veštačke inteligencije... društvene svesti bez odluka... (Levitaunskih) društvenih odluka bez svesti... pobuna u Detroitu i Njuarku. Suočavamo se sa pojavom »veštačkog čoveka«, čoveka »pred nama«... sa dilemom dokolice...

Veštačka inteligencija i napredovanje kompjutera... Kompjuter je među nama oko 15 godina... tek je 1968. stigao i prestigao kapacitet ljudskog mozga u donošenju odluka... nešto iznad 100.000 odluka u sekundi...)

Kompjuter koji će sve više preuzimati na sebe naše svesne odluke... postepeno će izmeniti našu obradu informacija, čineći nas manje »svesnim«, pružajući nam sve više »energije odlučivanja.«

Kako ćemo koristiti ovu novu, posebnu energiju odlučivanja, koja će štedeti vreme i grafičke mogućnosti...???

To bi trebalo da prouzrokuje procvat nove masovne, lične umetnosti, trenutačnu kulturu i neverovatno suptilne situacije povratne sprege... uzajamno delovanje tehnike između čoveka i mašine... dijalog čovek-mašina...

Cvetanje nove tehnološke umetnosti... pravac u kojem Amerika lonako ide... (6% svetskog stanovništva poseduje 50% ukupnog broja telefona u svetu).

Ova rastuća tehnologija će proizvesti nove forme (ne samo filmova) i pomoći će nam da ospoljimo stvari... pomoći će nam da prevazidemo našu vizuelnu nepismenost... (jezik slika je način da se izvrši proboj velikog problema 700 miliona ljudi koji ne znaju da čitaju ili pišu)... filmovi, ako ništa drugo, pomažu nam da ponovo doživimo naše iskustvo, i ovde se javlja zanimljiv problem — da smo mi, svaki od nas, posebni (specifični) u svojim potrebama, svojem tumačenju »iskustva«, bilo u vremenu sintetičkog filma, bilo u »stvarnom« vremenu, u privatnom životu ili javnim odnosima: ovo je problem interpretativnog »simbola«...

Priča se da su u Africi američki filmovi tako stari i izgrebeni — da domoroci misle da u Americi uvek pada kiša.
Kako ćemo rešavati problem proširenja jezika viđenja? Putokaz je došao sa Expo 1967., koja je indeks popularizovanja mešavine medija... Mislim da ni jedna veća izložba na Sajmu nije primenila standardnu, jednostavnu koncepciju filma... a ipak se staromodne koncepcije umetnosti podučavaju u školama slikarstva i tradicionalna umetnost je ono što danas umetnici moraju da slikaju...

Većina škola ignoriše činjenicu da je filmska umetnost najmoćnija umetnička vrsta našeg vremena i ona se retko uključuje u program predavanja... Amerika ima dva univerziteta, sa određenom reputacijom, u kojima se predaje o filmu... a i pri tom su u osnovi veoma konzervativni i samo pripremaju zamene za Holivudske »tvornice«...

Uzgred da pomenemo — prosečna starost snimatelja u Holivudu je 55 godina.

Smešno je da umetnik nema efikasnog načina da se upozna sa novom tehnologijom... neki umetnici su formirali vlastite grupe pokušavajući da do toga dođu... (Zadruga filmskih proizvođača i Eksperimenti u umetnosti i tehnologiji... zvani E.A.T., u Montrealu i Njujorku)... Kako može današnji umetnik da se služi grafičkim izvođenjem pomoću kompjutera, da radi sa magnetoskopima, lejzerom ili holografskim sistemima? Zaista je čudno da nema ni jednog stalno zaposlenog umetnika kod C.B.S... Nadam se da će doći do sporazuma koji će omogućiti umetnicima da odu, vide i dožive neke od zgrada Expo 1967., koje su opskrbljene izvanrednim video — i zvučnim sistemima... pre nego što budu srušene i uništene.

Kompjuteri kao pojačivači ljudske inteligencije... Sistem grafičkog izvođenja putem »svetlosnih pera«... u kojem umetnik može da slika, da traži od mašine da rotira njegove slike (okreće ih u raznim pravcima)... i stavlja ih na film... istovremeno stvarajući elektronsku zvučnu traku... animacija slika sa izrazitim detaljima, izvršena u nekoliko minuta... Kompjuterski senzorni sistem koji prati pokret oka preko ispitivanog materijala — kada se oko zaustavi na jednoj slici, ova se automatski uvećava; ako se oko zaustavlja duže vremena na istom materijalu, slika se menja... (Zamislite kurs francuskog jezika na elektronskoj traci punoj reči koje brzo protiču. Čitate sa vidnog polja ili TV ekrana. Ako vam je jedna reč nejasna — gledate u nju tri sekunde i ona će postati veća od drugih reči; ako gledate ovu reč još tri sekunde, ona će se automatski izmeniti u englesku...).

Kibernetika... mašine koje reaguju na čovekove potrebe... kompjuter kao muzičar... nastupa novi sistem rotacija, koji vam omogućava da »vidite« muziku i da je svetlosnim perom proizvodite i tako odmah slušate... (muzika se ne piše u tradicionalnom obliku nota — nego u lineranoj formi; linije grafa koje idu prema gore označavaju osnovni ton i dužinu, trajanje itd...) Ovde međuodnosi »muzike koja se gleda« daju zvučnoj umetnosti nove elemente apstrakcije... sistemski se uskladištava veliki broj slika, koje posle mogu da se »izvode« kao na klaviru, u traganju za novim audio-vizuelnim umetničkim oblicima budućnosti...

Dakle, tu se nalazimo... balansirajući prema metafizičkoj nuklearnoj dilemi... viseći na žici glagola i imenica... čovek... čovek čoveku... nastojeći svim sredstvima da se shvati... da »vidi« sebe upravo u vreme kada se menja... brže nego ikad u ljudskoj istoriji... čovek čoveku... masovni čovek masovnom čoveku... Verujem da filmovi i za njih vezano razmišljanje u slikama pružaju nadu da sebe »vidimo« i na taj način razvijemo ekologiju najpogodniju za život, za življenje... Vidite li me! Čujete li me!

preveo Nikola Čatipović

TERI

49. MOZAK

Naša tehnološka sredina nam pruža pogrešan pogled na svet. Povremeno se napadaju bedemi nauke. Gedel je objavio protivrečnosti matematike, neodarvinizam nije uspeo da objasni prilagođavanje vrsta slučajnom genetičkom mutacijom. Svi naši tehnički izumi imaju negativnih posledica; na primer ciklamat, DDT i zagađena atmosfera i reke. Primenjujemo li tehniku logično ili patimo od tehničke iracionalnosti?

Krajnje je vreme da se sruši dogma bihejviorističke psihologije. Psiholozi establišmenta su isključili tehničku racionalnost. Suvereno vlada ne-sveto trojstvo pozitivizma, redukcionizma i bihejviorizma. Niko ne zna kako funkcioniše mozak, a naš primitivni analogon, digitalni kompjuter ne mogu da nam pomognu, jer su odraz pravca u kome je usmerena naša nauka. Izgleda da mozak dolazi do rešenja na drugi način, koji se nekad zove intuicija, a nekad stvaranje.

Počnimo ispočetka, ljudima, a ne jednostavnim refleksnim lukovima, jer je naš cilj komuniciranje, a ne otuđenje. Napustimo udobna razmišljanja u oblacima o konspiraciji, da bismo sačuvali status quo. Apatija i nesposobnost komuniciranja mogu samo da štite sistem i ništa više.

Manipulišimo sistemom i ne dozvolimo da on manipuliše nama.

preveo Ilija Todorić

BAKMINSTER FULER

50. ČOVEKOV SISTEM TOTALNE KOMUNIKACI JE

Ljudska bića izranjaju iz materice kosmičkog broda Zemlja koji se o našim potrebaam brinuo u prošlosti. Sada smo dužni da rukujemo svojom planetom potpuno svesni činjenice da u našem sistemu održavanja života više nema prostora za grešku.

U svakom trenutku, danas približno oko 66 miliona ljudskih bića na čitavoj Zemlji živi udobno u utrobama svojih majki. Zemlja koju nazivaju Nigerija obuhvata četvrtinu ljudskih bića velikog kontinenta Afrike. Ima 66 miliona Nigerijanaca. Možemo reći da je broj ljudi koji žive u Utrobiji približno isti kao četvrtina stanovništva Afrike. Tih 66 miliona stanovnika Utrobije nadmašuju ukupno stanovništvo, bilo Zapadne Nemačke sa njenih 58 miliona, bilo Velike Britanije sa 55 miliona, ili Italije sa 52 miliona, Francuske sa 50 miliona, ili Meksika sa njegovih 47 miliona. Samo devet takozvanih svetskih zemalja (Kina, Indija, Sovjetski Savez, Sjedinjene Države, Indonezija, Pakistan, Japan i Brazil) imaju pojedinačnu populaciju veću od one naše Utrobije sa njenim stanovnicima mlađim od devet meseci, koji žive istinski luksuznim životom.

Očigledno, menjajući temu ovih izlaganja, ali samo za trenutak, možemo da zapazimo da su u toku poslednje dve decenije naučnici — ispitujući elektrodama saznali vrlo mnogo o čovečjem mozgu. Mozak odaje samerljivu energiju i diskretne talasne modele koje je oscilograf uspeo da razazna i zabeleži. U tim talasnim modelima uspeli su da identifikuju specifične snove koji se ponavljaju. Istraživači neurolozi i fiziolozi ne smatraju uopšte nastranim da razmišljaju čak i o tome da bi bilo moguće da se sazna šta je čovečanstvo sve do sad mislilo i sanjalo, naravno samo ako bude stvorena telepatska nauka koja bi ultra-ultra visokofrekventnim elektromagnetskim talasima omogućila da prodremo u decenije koje su nam prethodile.

Sva dela dobro pisane naučne fantastike smatraju realističnom tu stvar za koju nam i naučni podaci sugeriraju da nam uskoro predstoji. Dobra je to naučna fantastika, ako pretpostavimo da jedan moćni telepatski komunikacioni sistem povezuje sve te mlade građane Utrobije koja se prostire širom sveta. Zamislimo jednu od njihovih konverzacija: »Kako stoje stvari tamo kod tebe?« Odgovor: »Moja mama planira da me nazove ili Džo ili Meri.
Ona pojma nema da je moja pozivna frekvencija već utvrđena na 5567-00-3821.« A drugi: »Mnogo bih voleo da moja mama lične osobine Votsona, Krika i Vilkersona poveže sa mojim pozivnim brojevima!« A jedan drugi od tih 66 miliona žitelja Utrobije, upadne im u reč s ovim: »Strašno se brinem što moram izići napolje. Baš ovih dana čujemo šta se zbilo s nekim od momaka koji su već izašli — priča se da ćemo biti odsečeni od našeg glavnog izvora snabdevanja. Izgleda da ćemo morati u svoje sisteme da ubacujemo gorivo i da se nalivamo nekakvim tečnostima. Izgleda da ćemo morati da imamo i sopstvenu krv. Šta više, priča se da ćemo morati početi da upumpavamo nekakvu čudnu vrstu gasa u pluća da bismo tu svoju krv pročišćavali. Izgleda da ćemo morati da se pretvorimo u džinove petnaest puta veće od današnjeg rasta. Što je najgore, moraćemo da naučimo da lažemo o svemu. Po svemu sudeći predstoji nam mnogo posla, vrlo opasnog i vrlo obeshrabrujućeg.« Odgovor: »Pa što ne štrajkujemo? U sjajnoj smo situaciji da priredimo sedeću demonstraciju.« A drugi: »Uh bre! kakva ideja. Navešćemo celo stanovništvo Utrobije i to širom sveta da bojkotuje diplomski. Naše kosmičko stanovništvo zadržavaće se sve više i više u Matericama žena, jer ćemo svi odbijati da diplomiramo za devet meseci. Sve više i više zemaljskih žena biće trudno. Doći će do opštesvetskog zaprepašćenja — do agonije. Stavićemo do znanja autsajderima da ćemo, ako ne prestanu da lažu sebe same i jedni druge, i ako ne dignu ruke od svojih tupavih suvereniteta i eksplozivnih ideologija papskijih — od — pape, od zagađivanja prirode i od zločinstava, da ćemo odbiti da ikad izađemo napolje. Samo će hirurgija, fatalna i za majke i za nas, biti u stanju da nas evakuiše.«
Drugi odgovara na to:»Luda stvar! To moramo uraditi. Jer ako izađemo, suočićemo se sa daljim patološkim bujanjem hladnoratovskog gerilizovanog ubijanja beba radi psiho-šok demoralizacije nevinih zajednica širom sveta, nesmotreno uvučenih u nerazumljivi ideološki rat koji podjaruju dijametralno suprotstavljeni, a podjednako tvrdoglavi, tobožnji dobročinitelji, — birokratske vođe i njihove pristalice, koji kontrolišu sredstva proizvodnje čitavog sveta, i ubijanje po njemu, a brojem ih (uključujući tu i sve za politiku zainteresovane individue na čitavoj kugli zemaljskoj), ima manje nego jedan procenat celog čovečanstva. Ljudskim umovima i srcima ovi političari i njihove pušketine ne daju ni zadovoljstva ni nade. Kao žene u Lizistrati, koje su uskratile snošaj svojim muškarcima sve dok ne prestanu sa ratovanjem, tako ćemo i mi Utrobljani pobediti.«

Sve do juče, ono što danas predstavlja 150 nacija članica Ujedinjenih naroda naše planete, predstavljalo je samo sićušne grupe ljudskih stvorova, koji su se kroz dva miliona godina razmnožavali na našem globusu tako udaljeni jedna od druge, da je svaka kolonija, nacija ili pleme bila potpuno bez svesti o postojanju onih drugih. Samo telepatija, i to onako kako smo je zamislili u prethodnim pasusima, bila je u stanju da pruži tim udaljenim ćelijama ljudskih bića, koja na jedvite jade preživljavaju, nešto svesti o postojanju drugih, za vreme svih tih dva miliona godina. A za ovih poslednjih nekoliko

sićušnim sekundi sveukupne istorije, izronila je pre desetak milenijuma iz utrobe plemenske udaljenosti šaka mornara i istraživača zemlje koji su počeli da otkrivaju prisustvo drugih ljudskih bića razasutih diljem tajanstvenog sveta. Kad su otkrili da su plemena potpuno nesvesna postojanja drugih i da nemaju pojma ni o iznenađujuće drukčijim izvorima sirovina ni o životnim potrebama ni o prohtevima drugih, oni su kao tajna počeli da čuvaju izvore tih iznenađujućih prohteva i roba, pa su tako bili u stanju, monopolom trgovine i posredništva, da na svoju ličnu posebnu korist eksploatišu životne potrebe, neznanje i bogatstva ekonomskih izvora — iz čega su rođeni — požurivanjem ili usporavanjem interakcije fizičkih resursa sa čovekovim raspoloživim vremenom za preradu resursa u alatke veće korisnosti, — sprave za kontrolisanje životne sredine i razmenom materijala obnovljivi izvor hrane i života.

Tokom čitava dva miliona godina koji su prethodili dvadesetom veku, ukupna razdaljina koju bi prosečni čovek tokom prosečnog života prevalio uspevala je da mu otkrije manje od jednog milionitog dela površine naše loptaste planete. Tako je sićušan čovek i tako relativno golema naša planeta, da ne iznenađuje što ljudi još uvek rezonuju samo u duhu fraze »veliki, veliki svet — Zemlja sa četiri ugla«, koji je smešten usred beskrajne ravni, pa su sva u odnosu na njega vertikalna tela međusobno paralelna i vode samo u dva pravca — GORE i DOLE — s tim da je nebo GORE, a zemlja DOLE. Nemojte misliti da je samo nepismeni i nezaposleni čovek u tome pogrešno orijentisan i neznalica; čak i dan-danji čula i umovi svih naučnika doktora filozofije spekulativno su tako pogrešno orijentisani da i oni vide sunce kako se pri silasku zariva u beskrajnu ravan na nekom tajanstvenom i nikad pronađenom mestu zvanom Zapad, vide ga kako se opet uzdiže tajanstveno sa nje sledećeg jutra, na nikad identifikovanom mestu zvanom Istok — a astronaut Konrad sasvim spontano odstupa od svog preimućstva što je na Mesecu, pa priča o tome da se nalazi »...ovde gore na Mesecu...« dok predsednik Sjedinjenih država astronautima čestita što su«... otišli gore do Meseca i vratili se dole na Zemlju.« Naučnici ne samo da priznaju već i potvrđuju da nema nijednog mesta u vasioni koje bi se moglo identifikovati kao GORE i DOLE. Nijedno od tela koje pod pravim uglom stoji prema loptastoj površini naše zemlje nije paralelno međusobno; ona se kreću u bezbroj pravaca.

Bez obzira kako vi na to gledate moralno i ideološki, pretpostavka da čovečanstvo može ili ne može posedovati komad zemlje tako što bi njegove bile i sva zemlja vertikalno ispod njega, i sav vazduh vertikalno iznad njega, ne samo da je naučno bespredmetna — već je i naučno nemoguća. Ta je shema geometrijski moguća samo kad bi svet kao u bajci bio ravan i kad bi postojalo gore i dole.

Da bismo razumeli naučnu nemogućnost takve jedne sheme, zamislimo kocku usred lopte, ali tako da se svih osam uglova kocke slažu sa površinom lopte. E sad neka se dvanaest ivica kocke sastoji od čeličnih šipki. Svetlost neka bude u zajedničkom centru kocke-lopte i neka senku dvanaest strukturalnih ivica kocke baci napolje na površinu providne lopte. Sada ćemo videti da je čitava loptasta površina velikim kružnim lukovima podeljena u šest ravnostranih četvoroivičnih polja. Mada će svako od ovih četvorostranih simetričnih polja imati uglove od 120°, a ne uglove od 90°, svako ćemo nazvati kružnim kvadratom. Sva zajedno, ona sačinjavaju loptastu kocku.
Pretpostavimo sada da je loptasta kocka planeta Zemlja: Pretpostavićemo da su rat i mir uvek bili posledica činjenice što je čitava Zemlja na ravne delove podeljena među šest suverenih grupa, — svaka od njih vlada svojim delom prema svojim zakonima kako bi garantovala pravo na vlasništva u okviru svojih kružnokvadratnih površina koje im na planeti pripadaju, bez obzira na to da li su pokrivene vodom ili nisu. Pretpostavićemo da je, u ovom trenutku, svaka od glavnih suverenih nacija sveta stekla autoritativno pravo da dekretom deli i izdaje u zakup titule segmentima svake od svojih područnih zemalja, korporacijama, potčinjenim vladama i pojedincima. Sva legalna priznata prava na vlasništvo, bilo gde širom sveta, mogu se pratiti unatrag samo do onih pretenzija na suverenitet, koje su ustanovljene isključivo vojnom silom i odonda se održavaju na isti način.

Sada kada imamo model kockaste isparcelisanosti lopte, ofarbajmo šest lica naše kocke već svako prema njegovoj boji, u crveno, narandžasto, žuto, zeleno, plavo i ljubičasto. Neka Rusija suvereno poseduje crvenu stranu kocke. Zamislimo da su sve vertikale u odnosu na crvenu stranu kocke, koja je u lopti, gornje i donje vertikale, i da su kao takve slika svojinskih pretenzija na svu zemlju ispod površine i na sav vazduh iznad površine. Pod tim uslovima videćemo da crvena površina poseduje svu unutrašnjost kocke koja se pod pravim uglom nalazi ispod te crvene površine na kocki. Zbog toga će se i desiti da, ako svaka od ovih šest zemalja pretenduje na isključivo vlasništvo nad istom »celom« kockom, očigledno neće moći da važi nijedan od tih njihovih zahteva, pa ni oni koji se odnose samo na šestinu kocke. Ovo saznanje na neki način podseća na Porcijinu opomenu Šajloku da svoju funtu mesa mora odseći tako da ne prolije ni kap krvi.

»Dobro«, reći ćete vi, »slažem se s tim da je nemoguće dokazati valjanost pretenzija na zemlju koja vertikalno leži ispod moje površine mape, i da bih neslaganjem osporio prava svih vlasnika zemlje na svetu. Ali ću ja zato pokušati da živim na površini svoje zemlje tako što ću pretendovati na vazdušni prostor koji se vertikalno nalazi nadamnom.« »Dobro«, odvraćamo mi vama, »o kakvom to vazduhu vi pričate, ta on vam je baš ovaj čas sav odvetrio.« Vi odgovarate tvrdoglavo: »Ne mislim na tu glupost... ja prosto mislim samo na vazduh koji se geometrijski nalazi nadamnom. Eto šta mislim kada vam kažem da ste povredili moj vazdušni prostor — povredili ste moju nadglavnu geometriju.« »Dobro«, kažemo mi vama, »u koje ste zvezde gledali u času kada ste rekli: ... ovaj prostor iznad mene? Naša se zemlja već okrenula od tih zvezda. Sasvim druge zvezde ovog časa stoje iznad nas. Jer ne samo da se mi vrtimo, nego istovremeno kružimo oko Sunca, dok su sve planete i zvezde uvek u munjevitom pokretu, ali jedino zato što su tako daleko od nas, a životi su nam tako kratki, mi nismo u stanju da taj pokret zapazimo. Razdaljine o kojima je reč, tako su velike da je svetlosti sa zvezde najbliže Suncu potrebno četiri i po godine da dođe do našeg sunčevog sistema i to tako što putuje 700 miliona milja na sat, a dužina puta samo u našoj galaksiji veća je od 300 hiljada svetlosnih godina, dok su prve sledeće galaksije koje su nam od miliona galaksija najbliže, multimilion svetlosnih godina daleko od naše galaktičke magline. Sa svim tim vrstama razdaljina u nebu, iznos zvezdanog kretanja koji vi i ja možemo tokom svog života da zapazimo, ljudski je neprepoznatljiv. Većina zvezdanih brzina u okviru sopstvenih galaksija stoje u poretku od samo 100 hiljada milja na sat, što je zanemariva brzina ako se uporedi sa brzinom svetlosti koja je 700 miliona milja na sat.«

Budući da su sve zvezde u vasioni u pokretu, naša planeta kreće se kružno u jednom stalno promenljivom sveukruženju nebeskih zbivanja. Nema statičke geometrije opšteg međuodnosa vasionskih zbivanja. Neke od zvezda na koje gledate nisu na tom mestu već milione godina — a neke uopšte više ne postoje. Kao što su Ajnštajn i Plank otkrili: »vasiona je scenario nesimultanih i samo delimično podudarnih, transformativnih zbivanja.« Jedan deo scenarija gusenice uopšte ne predviđa ono kasnije zbivanje iz tog istog scenarija, kada se ona pretvori u leptira. Jedan deo leptira uopšte ne može da vam kaže da leptir leti; informaciju koja ima smisla mogu pružiti samo segmenti scenarija dati u velikim vremenskim sekvencama. Razmišljajući o milijardama zvezda koje su tako očigledno razbacane u neuredni prostorni aranžman po nebu, pojedinci često kažu, što možda i vi činite: »Pitam se šta li je tamo napolju, daleko izvan?« — a pri tom bi želeli da dobiju jednodelni odgovor, što je isto onoliko neinteligentno kao kad bi se upitali: »Iskažite mi jednom rečju sve što piše u ovom rečniku.« Vi znate da je poredak u rečniku azbučni, a njegove reči ne čitaju se jedna za drugom kao rečenice. Ako ih budete slušali kako ih neko čita naglas, čućete samo jedan očigledno neuređeni aranžman. Baš to je karakteristično za način na koji priroda prikriva svoju uređenost u neredu koji je samo prividan.

A sada da se vratimo malom vasionskom brodu, Zemlji, i onom pitanju vlasništva. Jedino što bi se pojedincu moglo priznati da poseduje, bilo bi ono što se ograničava na jednu beskrajno tanušnu foliju njegovog tla, jer izvan nje nema geometrije prostora kao što ni ispod nje nema zemlje na koju bi neko imao ekskluzivno pravo da je zauzme. Naša planeta Zemlja je dom svih ljudskih bića, ali naučno govoreći ona pripada samo Vasioni. Ona pripada podjednako svim ljudima. To je prirodni, geometrijski zakon. A svi čovekovi zakoni koji protivreče prirodi jesu lažni i ne mogu se silom nametnuti.

Ako nema beskrajno proširene bočne ravni, reči gore i dole besmislene su. Piloti su počeli sa pravilnim opisnim izrazima ULAZAK za ateriranje, a IZLAZAK za uzletanje. Besmisleno je reći »u UZVEŽDU i u VANZVEŽDU«. Govorite to nedelju dana i vaša će čula otkriti i staviti vam do znanja da živite na jednoj planeti.

Šta podrazumevate pod rečju »astronaut«? Svi smo mi astronauti. Oduvek smo to i bili — i to stvarno! Nema veze ono vaše »Nema veze ta kosmička stvar, budimo praktični, vratimo se mi dole na Zemlju« — kad se govori napamet i još ako taj govor nije poremećen znanjem, to je onda isto kao kada papagaj govori napamet. On ono o čemu govori uopšte ne rađa iz svoje misli. Mozak je fizička stvar — da se izmeriti; misao je metafizička — besteži̇nska. Mnoga stvorenja imaju mozgove. Samo čovek ima svest. Papagaji ne mogu da rade algebru; samo je um u stanju da apstrahuje. Mozgovi su fizičke sprave za lagerovanje i raspakivanje specijalnih podataka o iskustvenim slučajevima. Samo um može da otkrije i iskoristi uopštena naučna načela za koja se već otkrilo u svakom posebnom iskustvenom slučaju da su istinita.

Vasiona je otkrila astrofizičarima elegantan uređeni inventar 92
regenerativna hemijska elementa, od kojih svaki ima svoje jedinstveno ponašanje, s tim što je svaki bitan za uspeh vasione. Svi su u kontinuiranoj međurazmeni u okvirima totalnog evolucionog procesa Vasione. Neznalačka ljudska bića sa vasionskog broda Zemlja sada kukaju: »Zagađenje!« Nema takvog fenomena. Ono što oni nazivaju zagađenje predstavlja izuzetno vrednu hemiju koja je bitna za Vasionu i bitna za čoveka na Zemlji. Ono što njega čini neznalicom. On nije u stanju da shvati vrednosti pred koje ga postavlja obavljanje procesa koje vrši. Žuto-mrka sadržina dima i »smoga« uglavnom je sumpor. Količina sumpora koji izlazi iz dimnjaka širom sveta svake godine potpuno je ista kao količina sumpora koji se izvadi svake godine iz Zemlje da bi se ekologija sveta održala u opticaju. Bilo bi daleko jeftinije da se taj sumpor uhvati dok je još u pećima, pa da se pošalje svojim korisnicima. Bolje to nego da se rudari. A bilo bi dobro da se on izvadi i iz ljudskih pluća, i tako dalje, — to sve tako jeste ako uzmemo u obzir sve gubitke koje će sumpor naneti društvu u roku od dvadeset i pet sve gorih i gorih godina. Ali čovečanstvo insistira na tome da očrži ovogodišnje profite, ovogodišnju žetvu i ovogodišnje izbore. Svetsko društvo je pogubno kratkovido.

U podsvesti se držeći pogrešne zamisli o beskrajnoj ravni, ljudi su stekli utisak da bi bili u stanju da se svih štetnih materija, koje se sve više i više nagomilavaju i sa kojima ne znaju šta da rade, otarase tako što će ih izbaciti napolje u nekakvom kosmičkom pravcu, pod pretpostavkom da se one mogu neškodljivo rasuti po beskraju. »Pijun'o sam u Okean, pa šta onda?«. Ljudi se tajno i sa nadama domišljaju da će — budući da su jučerašnja iscrpljivanja uobičajenih resursa uvek propraćana pronalaskom alternativnih ili još i boljih resursa — veliki beskraj nastaviti da se brine o neznalačkoj nebrizi i traćenju.« Šta se bunite? Što diže dževu?« — kažu »prizemljeni«, pristalice status-kvoa. »Ispumpajte svu energiju fosilnoga goriva koje se kroz milijarde godina nataložilo u zemljinoj kori. Sagorite ga za jedan vek. Napunite svi svoje bankarske račune desetocifrenim brojkama. Dođavola i pra-pra unuci. Oni neka spale ovu našu vasionsku lađu Zemlju i njene Okeane hidrogenskom fuzijom. Neka se oni brinu o sutrašnjici.«

Kao što su biološke protoplazmatske ćelije kolonizovane u veće organizme, od kojih je najkompleksniji i najprilagodljiviji ljudski, tako se i ljudska bića kolonizuju i inventivno eksternalizuju iste alatne funkcije organa kako bi mogli da obavljaju svoju uzajamnu metaboličku regeneraciju. Tu kompleksnu zajedničku eksternalizaciju alatki nazivamo imenom industrijalizacija, u kojoj svako od nas može da upotrebi telefon ili električnu svetlost radi svojih specijalnih, jedinstvenih zadataka. A svaki od njih zahteva pojačani razvoj opštesvetskog pristupa svim resursima i opštesvetsku raspodelu svih pogodnosti koje su proizvedene celokupnom metaboličkom regeneracijom.

Svetsko stanovništvo koje je posle ćelijskog kolonizovanja u okvirima svoje kontrolisane životne sredine izašlo iz tanke, protoplazmatične, tkivom zaštićene, ljudske materice u jednu širu, biosferom zaštićenu Utrobu industrijskog organizma na planeti Zemlji, nastavlja da se kolonizuje, integriše i lokalno specijalizuje i to tako nevino i neznalački, baš kao što su to protoplazmatične ćelije činile u ženinoj utrobi, s tim što čitavo vreme jedno prema drugome pokazuju krajnje nepoverenje, to veće što je konačnija njihova ljudska međuzavisnost na Zemlji, kao što to individualne protoplazmatične ćelije stanovnika ljudske Utrobije, čine kada se sakupljaju u svoje zajednice selektivno, da bi konačno formirale celo dete. Kad vreme tog procesa dođe, mi ćemo shvatiti ljudski integritet jednog jedinstvenog sveta, pa će se tada svakim stupnjem fizičke integracije steći novi stepen metafizičke slobode.

Zemljani su u svojoj vrlo prostornoj biosferi, već sada opremljeni, uprkos svom krajnjem nepoznavanju te činjenice, beskrajno upotrebljivim i pouzdanim interakcijama kosmičke mehanike. Majke uopšte nemaju potrebe da izumevaju grudi da bi nahranile bebu, ili da stvaraju kiseonik za nju da bi ona disala. Niti moraju svom detetu da govore kako treba da se vlada ne bi li mu ćelije rasle. Ljudi savršeno ništa ne znaju o onome što se zbiva, ni kako se zbiva, ni zašto.

Vasiona je samoregenerativna organska mašina koja se transformiše. Ljudska Utroba uzdignuta je sada na viši stupanj time što se u okvirima biosfere rađa Utroba svetskog industrijskog organizma, gde su pronađeni i upotrebljeni nekoliki od principa koji upravljaju mikro-makro kosmičkom mehanikom, ali uz sve to, sve vreme ljudi neznalački govore o svojim uspesima u toj oblasti čiju prirodnu spontanost uvek potpuno zanemaruju, pa govore o njima kao o »pronalascima« i »kreacijama«. Sada su ljudi postali i sumnjičavi prema svojim malim mašinama, okrivljuju ih za permanentna prekidanja neiscrpnog evolucionog procesa kosmičkih rađanja, koja ih — transcendentna za saznajne kapacitete njihovih mozgova stalno iznova ubacuju u sve veće, sve isključivije, sve ekskluzivnije prostorne ambijente automatskih mehaničkih kontrola; — one progresivno lišavaju kontrole misao čovečanstva i njegove sposobnosti za akciju — a sve više se povećavaju mogućnosti slobodnog izbora koje čovečanstvo oslobađaju od njegove nekadašnje, gotovo totalne preokupiranosti apsolutnim činiocima opstanka.

Pretpostavljajući pogrešno da njihova svakodnevna pozitivna iskustva moraju ostati večita, a da njihova negativna iskustva moraju biti eliminisana, ljudi pokušavaju da nezamrzljivu evoluciju zamrznu na specifičnim stadijumima. Oni pokušavaju da naprave »plastično cveće« svih zbivanja i drangulija koje donose trenutna zadovoljstva. U prošlosti, to su pokušavali da urade sa kamenom. Odvojena od onog što im je blisko, suočena sa neuobičajenim, a umno poduprta jedino mehaničkom povratnom spregom mozga, nemisleća ljudska bića — ne shvatajući da nisu prave linije, već samo talasaste, i ne shvatajući da se talasi mogu ostvarivati samo pozitivno-negativnim oscilovanjem — dolaze do zaključka da njihova prava linearna htenja večito poražava talasni sistem vasionske realnosti. Oni neznalački govore o evolucionim talasima koji komplementarno i regenerativno osciluju, kao o »rđavim« i »dobrim«, mada naučnici ne mogu da pronađu takva moralna ili amoralna svojstva u elektronu ili u njegovoj komplementarnoj suprotnosti, pozitronu.

Čovečanstvo je kao celina zaista proizašlo iz dva miliona godina duge trudnoće u Utrobi dopuštenog neznanja, a za

njegov infantilni period kosmička mehanika priredila je širok izbor mogućnosti ne samo time što je tolerisala neznanje i rasipništvo, već i time što je čovečanstvu dozvoljavala postepeno eksperimentalno otkrivanje relativno zanemarive efektnosti njegove mišićne snage i to tako što je eksperiment mogao da počiva na devizi »učimo se na greškama« — tu je šansu ono, naravno, koristilo ne samo ekskluzivno već i divlje. Taj je period podario čoveku i zajednički pronalazak beskrajnih moći ljudskog uma da naslućuje i da razumeva, uma koji jedini može da otkrije i upotrebi kosmičke istine — čime se komprehenzivno ostvaruje potencijalno, progresivno, nerasipničko, pozvano, smišljeno majstorstvo vladanja fizičkim ambijentom metafizičkog intelekta.

Sa metafizičkim integritetima koji su očigledni širom sveprisutnog, međutransformišućeg, Vasioninog u svemu međuprilagodljivog kosmičkog organskog sistema, očigledno se s vremena na vreme takmiče, u jednom manjem stepenu, intelekti ljudskih prolaznika, koji borave u prostranoj materičnoj oblozi vodene, gasne i elektromagnetske biosfere planete Zemlje.

Najnoviji izlasci čovečanstva do Meseca iz utrobolikog biosferskog zemljinog omotača po vrednosti su sasvim jednaki prevremenom, privremenom hirurškom vađenju bebe iz njene majčinske utrobe. Put na Mesec liči na operaciju u kojoj je dete posle vađenja majstorski zatvoreno u jednu naučno kontrolisanu životnu sredinu, ostalo još uvek vezano za majku, pa posle uspešne operacije ponovo vraćeno u ljudsku majčinsku utrobu da uspavankom uspavano provede svoje preostale dane materičnog života sve dok ne dođe do uspešne akcije poletanja u spoljnu Vasionu, što neznalački identifikujemo sa rođenjem. Kartoni o tom poletanju, kojih se suverene nacije drže, postavljaju vam smešna pitanja. »Kada ste se rodili?« »Gde živite?« Odgovor: »Ja sam besmrtan. Ja navraćam čas ovde čas onde s nebeskog vremena na nebesko vreme. Trenutno sam putnik na kosmičkom brodu Zemlja koji fijuče oko Sunca brzinom od 60 hiljada milja na sat, negde u sunčevom sistemu, koji je bog će ga znati gde u scenariju Vasione. A zašto me to pitate?«

Izlasci čovečanstva do Meseca izvršeni su samo zahvaljujući instrumentalnom vođenju njihovih kapsula kontrolisane životne sredine i mehanički zaptivenoj odeći uz krajnje nevidljive elektromagnetske fenomene koji su bili povezani sa instrumentima zvezdanih sprava, dok su nevidljive matematičke integracije izvršavali kompjuteri, nekorumpirani i neiskvarljivi od strane ljudskih bića koja su zadojena neznanje čovek iskoristio preimućstva što mu ih je dalo lačkim uverenjima. Tako je čovek iskoristio preimućstva što mu ih je dalo ono malo ljudi, koji su razmišljali i delovali ne bi li proizveli te instrumente, oslobađajući bar zasad ogromnu većinu ljudskih bića obaveze da misle i da koordiniraju svoja čula sa stvarnošću kosmičke mehanike.

Ljudska bića još uvek misle u duhu krainje površne igre statičkih stvari — predmeti, površine ili prave linije — uprkos tome što nijedna stvar, nijedan kontinuum, ne dejstvuje — jedino kvantovi diskontinuirane energije — odeljeni paketi zbivanja — dejstvuju udaljeni jedno od drugog kao zvezde u mlečnom putu. Nauka nije pronašla »stvari«; samo zbivanja. Vasiona nema imenica, samo glagole. Nemojte tešeći se reči sebi, a nemojte ni meni, da ste otkrili da je stari put prilagođavanja na lažne pojmove nešto sasvim prikladno i zadovoljavajuće. Bila je i stara i pupčana vrpca prilagođena vašoj majci i vezana za nju. Ali vi je više ne možete tamo ponovo privezati, i vaša majka fizički više nije tu prisutna. Vi se ne možete vratiti. Ne možete ostati ni u mestu zgrčeni. Vi jedino možete rasti, a ako shvatite šta se to zbiva. naći ćete da je to nešto što daleko više zadovoljava i fascinira, jer to je ono što evolucija čini, pa makar vi neznalački i mislili da to ne volite ili da nećete to da radite.

Za svako ljudsko stvorenje životna sredina je »čitava vasiona to nisam ja.« Naše makrokosmičko i mikrokosmičko »tonisamja — stvo« sastoji se u celosti od široko disinhronih frekvencija ponavljanja angularnih promena i od složenih međuakcija talasa različitih dužina i frekvencija ponavljanja. Fizika je pronašla da se Vasiona sastoji samo od frekvencija i ugaonih modulacija.

Naša životna sredina je kompleks frekvencija i uglova. Naša životna sredina je kompleks različito frekventnih nasrtaja — iznutra i spolja — na individualna »ja—stva«. Mi smo u utrobi kompleksnih frekvencija. Neke od tih frekvencija čovek identifikuje neznalački rečima kao što su »prizor, zvuk, dodir, i miris.« Druge opet naziva »tornada, zemljotresi, novine«. Na neke neznalački gleda kao na statičke stvari: kuće, stene i čovekoliki manekeni.

Vrlo, vrlo lagane promene ljudi identifikuju kao nešto mrtvo. Spore promene modela nazivaju živim i prirodnim. Brze promene nazivaju eksplozivnim, a još brža zbivanja ljudi ne mogu ni da osete neposredno. Oni mogu da vide raketu ispaljenu brzinom od 7000 milja na sat. Oni ne mogu da vide sto hiljada puta brži radarski impuls koji se kreće 700 miliona milja na sat. Ljudi mogu da zapaze samo položaj kazaljki na tablama instrumenta. Ono što oni zovu »radio« — elektromagnetizam, upoznali su isključivo putem naučne instrumentacije. Od celokupnog opsega elektromehaničkog spektra dosad poznatih realiteta Vasione, čovek može putem svoje čulne opreme da se uključi neposredno samo u jedan milioniti deo otkrivenih fizičkih zbivanja vasione. Svest o čitavoj onoj stvarnosti, milion puta većoj no što ljudska čula mogu da shvate, može se ljudskom saznanju preneti samo putem instrumenata koje je izumela šačica individua koje upotrebljavaju misao anticipirajući smišljeno rastuće potrebe drugih.

Gotovo potpuno nevidljivi, nečulni, elektromagnetski utrobni omotač, stvarnosne faze evolucije životne sredine u koju je čovečanstvo sada prispelo — posle dva miliona godina neznalačkog, nevinog sedenja u jednoj drugoj materici — još uvek je gotovo potpuno neshvaćen od strane čovečanstva. 99,9 procenata svega onoga što sada zadire u ljudsku aktivnost i interakciju sa prirodom odigrava se u sferi realnosti koja je potpuno nevidljiva, beščulna, nepomirisljiva, nedodirljiva ljudskim čulima. Ali ta nevidljiva stvarnost ima svoja pravila ponašanja koja su potpuno transcendentalna zakonima koje je čovek napravio i ograničenjima njegovih procena. Nevidljivi integriteti realnosti beskrajno su pouzdani. Njih može pojmiti metafizički um, vođen nastojanjem da stigne ka nečemu što sluti kao istinu. Samo je metafizička svest u stanju da komunicira. Mozak je samo magacin informacija i naknadni instrument. Telefoni ne mogu komunicirati: Samo ljudska bića koja te instrumente upotrebljavaju. Čovek je metafizička svest. Ako nema svesti — nema komunikacije — — pa nema ni čoveka. Fizičke transakcije bez svesti — DA. Komunikacija — NE. Čovek je mikrokomunikacioni sistem koji se sadrži u sebi samome. Čovečanstvo je makrokomunikacioni sistem. Vasiona je serija sistema koji komuiciraju: to je scenario samo delimično podudarnih, nesimultanih, ireverzibilnih, transformativnih zbivanja.

Kako je još uvek opsednuto samo vidljivim, statističkim novinskim pogledom na letimično jedva i sagledane površine ljudi i stvari — sa samo milionitim delićem stvarnosti koju je iskarikiralo i to krajnje lažno — društvo ne uspeva da shvati da je nekoliko stotina hiljada radio i TV komunikacija u svakom trenutku nevidljivo prisutno na svakoj tački naše planete. One prodiru u svaku sobu i u svaku zgradu — prolaze direktno kroz zidove i ljudska tkiva. To će reći da su kameni zidovi i ljudska tkiva nevidljivi i nepostojeći za stvarnost elektro-magnetskih talasa. Mi smo samo sebe zavarali da pomislimo da su zidovi čvrsti. Kako to da vi vidite kroz te svoje čvrste naočari? One nisu pune rupa. One su skupovi atoma udaljenih jedan od drugog kao zvezde. Tako da ima puno mesta za svetlosne talase da kroz njih prodru.

Nekoliko stotina hiljada različitih široko-talasnih radio aparata može se u bilo kom času uskladiti na bilo kom mestu širom naše biosfere sa isto toliko različitih komunikacija. Kako direktno prolaze kroz naše glave ovog časa, ti programi bi mogli da se pravim kristalima i strujnim kolima čak i uhvate. Kristali i strujna kola sastoje se od logički strukturiranih atomskih aranžmana. Takvi aranžmani mogu da funkcionišu čak i u našim mozgovima. Sićušni slepi miševi lete po mraku tako što lociraju objekte pred sobom na putu svog leta, još sićušnijim radarskim otpremnicima i prijemnicima — mehanizmima za proračunavanje razdaljine do objekata. Upravo ovog trenutka, pet stotina satelita lansiranih sa Zemlje a opremljeno senzorima, javlja o svim fenomenima koji se nalaze na površini naše planete. Uključite samo pravu talasnu dužinu i moći ćete da saznate gde je na bilo kom mestu Zemlje svaka krava koja na njoj živi ili svaki oblak koji se nad njom nadnosi. Sve se te informacije
već sada permanentno i nevidljivo emituju.

Za ljude više uopšte nije neverovatno da će u sopstvene moždane mehanizme moći da ugrade odgovarajuće atomske radio-prenosnike za prenošenje telepatskih komunikacija. To nije ništa fantastičnije od tranzistora koji su pronađeni pre svega dve decenije, a još je manje to fantastično od gradđe šišmiševog radara i kompjutera za snalaženje u prostoru koji se — ne veći od vrha čiode — nalazi u njegovom mozgu.

Nema ničega u naučnim činjenicama što bi govorilo da su sledeće misli nemoguće, a ima mnogo toga što nagoveštava da su one mogućne. Te misli glase ovako: Svetlost sveće koja emituje svoje zračenje u svim pravcima ne može se videti dalje od kilometra, i to ako je atmosfera sasvim čista. Kada se svetlost iste sveće postavi u žižu paraboličkog reflektora, pa se još dalje njeni zraci koncentrišu u zrak putem Fresnelovih sočiva, njena se svetlost može videti sa 10 kilometara. Najraniji svetionici bili su opremljeni takvim reflektivno koncentrisanim zračnim svetlima malih petrolejki.

Ono što mi nazivamo svetlošću jeste ograničeni niz frekvencija daleko širih elektromagnetskih talasnih raspona. Svi elektromagnetski talasi mogu se kondenzovati u zrak i tako emitovati. Kada su uzračeni i sočivno koncentrisani (kao što se to radi sa laserskim zracima kada ih prelomimo kroz rubine), njihove se energije tako koncentrišu da bi bile u stanju da kopaju tunele kroz planine. Što su talasi kraći to reflektor i refraktor mogu da budu manji.

Mi znamo da čovek nije nikad video izvan sebe. Elektromagnetski talasi svetla odskaču od predmeta van njega, ljudske oči uhvate frekvencije pa ih namah prenesu natrag u mozak. Pošto je svetlost toliko brža od dodira, mirisa ili čuvenja, ljudi su bili skloni da zanemare biloniti deo sekunde koji je svetlosti potreban da se odbije od nečije ruke i da donese informaciju natrag u čovekov mozak. Sve što ljudi osete vrši se isključivo u mozgu, s tim što se informacije nervima prenose od spoljašnih kontaktnih prijemnika. Ljudski mozak je kao velika televizijska stanica. Ne samo da mozak prikazuje najrazličitije žive, vidljive, čujne, pomirisijive i opipljive trodimenzionanle emisije, nego on i magnetoskopski registruje vesti koje mu pridolaze, stalno priziva jučerašnje značajne dokumentarce i upoređuje ih sa prispelim novostima, kako bi mogao novootkrivene i neočekivane događaje da izdiferencira od davnopoznatih tipova, jer mu je cilj da otkrije kakve bi moguće posledice novosti mogle da izazovu, za razliku od onih nekada doživljenih sličnih zbivanja, a sve to sa namerom da se brzo smisle novi planovi daljih akcija koje logički treba preduzeti s obzirom na novonastale izazove.

Tako je pouzdano bilo ono četvorodimenzionalno, u svim pravcima usmereno, začinjanje slika u svečulnim emisionim stanicama ljudskih mozgova, da su ljudi sami vrlo davno spontano došli do pretpostavke da je sasvim moguće poverovati da su informacije do kojih se došlo u mozgu, u stvari informacije o zbivanjima koja se odigravaju napolju i daleko od ljudskog oka. Pouzdanost sveg tog zamišljanja bila je tako trajna, da je čovek danas sklon da poveruje da je on u stanju da gleda samo van sebe.

Što su kraće elektromagnetske vazdušne, vodene, peščane ili stenovite zemljotresne talasne dužine, to je viša njihova frekvencija. Što je viša talasna frekvencija, veći su izgledi da će doći do njihove interferencije sa drugim visokofrekventnim fizičkim fenomenima, kao što su zidovi, drveće, planine. Što se bliže oni primaknu istim frekvencijama, to će se manje interferovati jedan sa drugim. Iz tog razloga naj-visokofrekventniji elektromagnetski talasi radio i televizije bivaju ozbiljno ometeni preprekama. Posledica toga bila je da je čovek naučio da emituje kratkotalasne televizijske programe od horizonta do horizonta. On je stvorio parabolične refleksne prenosničke uređaje koji su prihvatali i odašiljali talase paralelnim žižnim zracima. Na prenosnim relejnim stanicama na horizontima, dodatna energija prehranjivana je u signale koji su primljeni a njihova projekciona moć je tako ojačavana da su, kad bi stigli do konačnog cilja, posle mnogih relejskih prenošenja, njihova vernost i moć bivale još uvek sjajno izdiferencirane i rezonancijom jasne. Sasvim je mogućno da su ljudske oči takvi parabolični prenosni uređaji infra-veličine. Moguće je da su naše oči-prenosnici sebe adekvanto prilagodile izuzetno niskoj snazi energije koju mozak emituje u vidu elektro-magnetskog modela oscilacija koje bi drugi trebalo da prihvate.

Rana fotografija zahtevala je čitav minut ekspozicije. Kako se filmska hemija razvijala, tako se smanjivalo i vreme ekspozicije. Juče je hiljaditi deo sekunde bio brz. Današnji kapacitet je već takav da je milioniti deo sekunde relativno spor za ekspoziciju kod elektro-astrofotografije. Slike koje su snimljene za milioniti deo sekunde danas jasnije su od onih koje su juče zahtevale minute. Odbijeni slikovni signali putuju 700 miliona milja na sat. Ako to uporedimo sa pojmovima koji odgovaraju čovekovim dodirnim, slušnim i mirisnim čulima njihovo dejstvo je trenutno.

Govornici koji se dovoljno često pojavljuju pred velikim skupovima ljudi, tokom dužeg perioda godina saznali su da im oči publike »odvraćaju svoje odgovore« tako trenutno, da oni u svakom trenutku znaju šta njihova publika misli, pa čak mogu da razgovaraju sa publikom, mada izgleda da je govornik jedini koji izgovara reči. Povratna sprega očima je tako brza da mu daje trenutne, spontane reakcije i adekvatnu formulaciju misli.

Paraboličnim reflektorom u zrak pretvoreni, ultra-ultravisokofrekventni elektromagnetski talasi — oni koje može da prihvati relejni infra-prečnik ljudskog oka — takvi su, da mogu kompletno da interferuju sa zidovima ili drugim, za nas očigledno neprozirnim, predmetima. Pa ipak, kada ih emitujemo napolje prema nebu kroz atmosferu bez oblaka, do interferencije ne dođe. Ultrakratki radio i radarski zraci koji interferuju sa planinama i drvećem, mogu se emitovati u vedro nebo da odu do Meseca i da se od njega odbiju pa da ih primimo natrag na zemlji, u roku od približno jedne sekunde i tri četvrtine. Na sličan način moguće je da ljudske oči, delujući kao prenosnik, potpuno neznano za nas, možda izzračuju naše misli tamo daleko u veliku prazninu noćnog neba, kada nema sunčevog zračenja da sa njima ipak interferuje. Takve okom izzračene misli poslate kroz međunebeske praznine mogu se odbiti od različitih objekata u različitim vremenskim periodima, pa se reflektivno mogu uglom preusmeriti u nov pravac kretanja po vasioni, a da ne dođe do značajnijeg gubitka energije. Ako bude više odbijanja od većeg broja asteroida i od kosmičke prašine ti zraci se mogu preobratiti u širokougaone mlazeve koji rasipaju svoje energetske signale u toliko mnogo ugaonih pravaca, da se oni redukuju na nivo ispod nivoa prijemnog zapažanja. Okom izzračene misli mogu se odbijati od objekata tako udaljenih, da bez obzira na njihovo putovanje brzinom od 700 miliona milja na sat one mogu u povratku na Zemlju da okasne hiljadu godina, deset hiljada godina, sto hiljada godina. Sasvim je moguće da misli mogu biti okom izzračene napolje ne samo od Zemlje pa da se vrate natrag na Zemlju u nekom kasnijem periodu kada se odbiju od nekog nebeskog predmeta sa svojstvom ogledala — već je isto tako moguće da misli mogu biti kroz prostor u kome nema interferencije izzračene i eventualno primljene na Zemlji — sa drugih planeta negde u Vasioni. Nema ničeg u raspoloživim podacima što bi sugerisalo da fenomen o kome govorimo kao o intuitivnom mišljenju, nije možda baš takva udaljena kosmička transmisija. Intuicije nam često

dolaze zaprepašćujućom lucidnošću i naglošću. Takve intuicije često bace jarko usredsređeno svetlo na najznačajnije podudarnosti mirijada posebnih iskustvenih slučajeva, što vodi pronalaženju uopštenih naučnih principa, čime se od tada misao čovečanstva naglo rasvetljava. Te intuicije mogu biti poruke mozgu Zemljana koji ih prima uz uputstvo: »Pogledaj tu — i — tu, ovo — i — ono i pronaći ćeš nešto strašno važno«. Intuicije mogu biti misli koje su poslate neverovatno davno sa nekog neverovatno dalekog mesta.

Kao što je to Holton pisao u American Journal of Physics, a o čemu se na naučnoj strani magazina »Tajm« javlja 26. januara 1970.:

Da bismo u celosti shvatili izuzetnu intelektualnu smelost Ajnštajnovih jednačina, treba da zapazimo objašnjenje koje nam je veliki naučnik sam dao o njihovom poreklu: »Nema logičnog puta ka pronalasku tih elementarnih zakona. Za to postoji samo put intuicije.«

Budući da se ljudi sastoje od bezbroj atoma i budući da su atomi po sebi fenomeni elektromagnetskih frekvencionih zbivanja — a ne stvari — teorijski je moguće da sve frekvencije od kojih su ljudi sastavljeni, zajedno sa njihovim ugaonim međupoložajima, mogu biti potanko raspletene, pa zatim emitovane i zračno prenesene u nebesku prazninu, da ih jednog dana negde u Vasioni neko primi posle njihovog putovanja brzinom od 700 miliona milja na sat, što je približno 100 hiljada puta brže od brzine naših mesečnih raketa minut posle starta. Nije teorijski nemoguće, u duhu sveukupnih fizičkih podataka, da se ljudska bića mogu preemitovati na Zemlju u prošlost sa beskrajnih razdaljina.

Povlačeći se iz takvog spekulativnog raspoloženja, mi ćemo sad preći na razmatranje i bližih mogućnosti i verovatnoća. Mi se sećamo da su se ljudi koji su prema našem znanju stigli na Zemlju pre najmanje dva miliona godina, regenerisali tu na tom malom prečniku od 8.000 milja, na kosmičkom brodu Zemlja, i da tokom svih tih godina nisu čak ni znali da se nalaze na Vasionskom brodu. Oni sada ipak izranjaju iz Utrobe dozvoljenog neznanja njihove rane, subjektivne, nehatne faze, i počinju da postaju sa razumevanjem svesni svih ovih stvari o kojima smo do sada raspravljali. Oni počinju da shvataju da se nalaze u jednom ograničenom biosferskom sistemu za održavanje života, čija je početna preterano izobilna zaliha životnih potrepština bila tu samo zato da dopusti čovečanstvu njegovo početno »učimo-se-na-greškama« otkriće vlastite antientropijske funkcije u Vasioni. Ljudi vrlo brzo dolaze do shvatanja da sada moraju svesno početi da upravljaju svojim kosmičkim brodom Zemlja, uz totalnu planetarnu saradnju, kompetentnost i integrisanost. Ljudska bića vrlo brzo osećaju da se ona opruga tolerantnosti prema njihovoj početnoj greški gotovo sasvim istegla.

Svako dete koje izranja iz majčine utrobe ulazi u veću utrobu totalne ljudske svesti, koja se permanentno modifikuje i širi u subjektivnim iskustvima i objektivnim eksperimentima. Kako se koje od te dece rodi, ono stupa i u kosmičku svest u kojoj se sučeli sa manje lažnih informacija nego što je to bilo juče, i sa više pouzdanih informacija nego što ih je juče bilo. Svako dete rađanjem stiže u jednu mnogo prostraniju utrobu intelektualno kompetentnije svesti.

Imao sam sedam godina kad sam prvi put video auto.

mada sam živeo u ambijentu velikog američkog grada. Sve dok nisam napunio devetu godinu, avion nisu ni izumeli. Kao dete ja sam spontano mislio samo u duhu hodanja, vožnje biciklom i konjske vuče. Putovanja vozom i parobrodima bila su nešto što izaziva sanjarenja, a što smo naučili od šačice onih starijih koji su putovali. Moja se ćerka rodila sa dvokrilcima čija su krila bila pokrivena tekstilom, bili su već na njenom nebu, a u njenom sluhu bio je radio pričalica. Moja unuka rodila se u kući preko koje nekoliko mlaznih transportera preleti svakog minuta. Ona je videla hiljade aviona pre nego što je spazila svoju prvu pticu. Hiljade automobila pre konja. Za decu rođenu 1970. putovanja na Mesec biće svakodnevan događaj kao što su putovanja u velegrad bila za mene kada sam ja bio dečko. Nije bilo radija kada sam se ja rodio. Televizija je naišla kad sam bio već u onom što nazivaju »doba za penziju«.
Prvi disidentski studenti iz Berklija rodili su se one godine kada je počela komercijalna televizija. Oni vide šta se zbiva širom sveta, od časa svog rođenja — oni misle svet. Ukupna razdaljina koju je prolazilo prosečno ljudsko biće za čitavog svog života, sve do vremena u kome sam se ja rodio, bila je 30.000 milja. Zbog ovih velikih promena koje su se od mog rođenja desile, ja sam već sada prešao sto puta više. Astronauti obale tri miliona milja nedeljno. Prosečna stjuardesa natkilometri moju kilometražu koja je stostruko veća od kilometraže svih ljudi koji su živeli pre mene. Sve se to desilo tokom mog života. Moj život bio je život čoveka koji izlazi iz utrobe međusobne udaljenosti ljudskih bića i prilazi svesnoj integraciji celokupnog čovečanstva. Ali sve carine, svi jezici, svi zakoni, svi sistemi naplate, gledišta, klišei i aksiomi jesu iz onih starih, podeljenih, neznalačkih dana. Parafraza izreke, »podeli pa vladaj« jeste: »biti podeljen znači biti pokoren«. Biti specijalizovan znači biti podeljen. Specijalizaciju u kojoj čovečanstvo tako istrajava, izumeli su naoružani nepismeni osvajači jučerašnjice. Otcepljivanje ljudi u mnoštvo država učinilo je upravljanje ljudima lakšim. Nacije se mogu ujedinjavati kao što to danas biva, ali bez uspeha. Borba se jalovi. I sve dok se specijalizacije i nacija ne otarasimo, čovečanstvo neće imati šansu da preživi. Preživeće ili svi ili niko.

Kad sam se prvi put zaposlio pre prvog svetskog rata, otkrio sam da svi radnici govore rečnikom u kome nema više od sto reči, a više od pedeset odsto tih reči bilo je prostačko ili nepristojno. Pošto sam radio sa njima, ja sam znao da su njihovi intelekti tu prisutni, ali su zatupljeni i lišeni informacije o tome kako se misao može vizionarski zasnivati. Oni nisu imali drugog načina da se izraze osim tako što će vređati i šokirati. Osvajači su izumeli gladijatorska rvanja, igre za pretvaranje ljudi u nasilnike, batinu i iluzionističku dramu, kako bi se nepismene mase održale u nekoj zabavi kad ne rade. To nije promenio čak ni sistem obaveznog obrazovanja — to je promenio radio; službenici radija koji učestvuju u emisijama, a iznajmljeni su zbog toga što su imali rečnik i dikciju. Oči i uši ljudskih bića bile su u stanju da koordiniraju reči radija sa grafičkim rečima novina. Pismenost se ubrzava. Za pola veka rečnik običnog čoveka proširio se toliko da je dostigao školovanog čoveka jučerašnjice. Naučni pronalazak televizije i podvodna i kosmička istraživanja ubrzali su taj proces oslobađanja čovečanstva od svog robovskog kompleksa i doveli ga do izuzetnog nivoa. Mladi shvataju, baš kao što njihovi stariji ne shvataju, da čovečanstvo može učiniti i može podneti da učini štogod mu je potrebno da učini i da zna kako to treba da učini.

Oni koji neznalački misle o sebi kao o dobro stojećoj konzervativnoj eliti, u stvari su tako robovski iskompleksirani, da se šokiraju kad mlada generacija odbaci njihovu odeću i kola za isticanje, i kada se — napuštajući njihove pričam-ti-priču palate, koje nisu ništa drugo nego zamkovi starih osvajača — po velikim plažama i livadama sakupljaju u nevine bande od stotinu hiljada ljudi bez stidljivosti. To što se desilo, nije uopšte neki nepremostivi jaz među generacijama, već emancipacija omladine od robovskih kompleksa jučerašnjice. Do toga je došlo isključivo umnožavanjem znanja. »Medijum je poruka« — to je poruka samo za elitu jučerašnje srednje klase. Ona je govorila: »Nema veze duh. Telo je glavno.« Ili »Ono što možemo posedovati jesu fizičke stvari — đavola sa metafizičkim. Vi možete posedovati fizički mozak, ali ne i univerzalno slobodni um i njegove misli. Zato ostavite to intelektualcima. Čuvajte se tih opasnih slobodnih mislilaca. Više obrazovanje bilo je ukras — beleg za isticanje — a ne nešto što bi trebalo shvatiti ozbiljno. Zadaća čoveka rođenog u novoj utrobi planetarnog razumevanja, u novom svetu integrisane koordinacije i razumevanja čitavog čovečanstva, nije da odškoluje jednog jedinog apsolutnog monarha, niti da odškoluje bilo fašističke, bilo centralne partijske elite, niti je problem obrazovanje srednje klase same. Stvar je u obrazovanju svakoga na svakom mestu, u učenju stvarnosti čoveka koji izranja iz utrobe dopuštenog neznanja i prelazi u utrobu obaveznog razumevanja i kompetentnosti. To obrazovanje mora se sprovesti osobitim odbacivanjem neprikladnih zabava jučerašnjice, šupljih romansi i drama, i veštačkih pričam-ti-priču svetova koji su bili tu samo da prikriju neadekvatan položaj pogrešno obaveštenog ili neobaveštenog, fizički ropskog ili birokratski dogmatičnog života bez mišljenja.

Ipak Njutn, kao veliki olimpijac klasične nauke čiji je uticaj vladao suvereno sve do zaokreta Devetnaestog u Dvadeseti vek, pretpostavljao je da vasiona normalno miruje a da se abnormalno kreće. Ajnštajn je shvatio da su eksperimentalni podaci koji se tiču Braunovskog Kretanja i brzine svetlosti, učinili jasnim da Vasiona normalno ne miruje, jer kada se njene energije oslobode u bezvazdušnom tunelu, one linearno putuju brzinom od 186 miliona milja u sekundi. On je pretpostavio da to manifestuje njenu normu, budući da je upravo to način na koji se Vasiona normalno ponaša kada je u vakuumu neometena. On je razmišljao ovako: svi se naizgled nepokretni fenomeni, što čvrsta materija očigledno jeste, sastoje od energije koja se kreće brzinom od 186 miliona milja u sekundi, ali to čine u tako malim lokalnim orbitama, da ih njihova brzina i izuzetno male, sasvim sklupčane orbite čine neprobojnim; ergo, prividno čvrstim. To je bila osnova za formulisanje njegovog izuzetnog $E=mc^2$, koje je, kada su se fisija i fuzija zbile, dokazalo da je njegova formulacija o zaključanoj energiji tačna. Krajnja razlika između Njutnove norme mirovanja i Ajnštajnove norme o 186 miliona milja u sekundi, prikazuje se, kako izgleda, kao najnaglija konfrontacija čovečanstva, ona se tiče epohalne razlike u mišljenju između neznanja iz utrobe jučerašnjice i ove svesti u utrobi novog svitanja. Očigledno je da čovek sada doživljava poslednje faze oslobađanja i prelaska iz jedne u drugu.

Misleći u duhu činjenice da je 700 miliona milja na sat normalno — a obavešten na osnovu eksperimenata naučnika da se nijedna energija ne gubi — Ajnštajn je napustio njutnovsku misao o vasioni, i na njeno mesto postavio pretpostavkom vasionu koja je »scenario nesimultanih i samo delimično podudarnih transformativnih zbivanja«. Ajnštajnove opažajne formulacije, ipak jesu subjektivne, ne objektivne. Sredinom tridesetih godina ja sam u jednoj knjizi sugerirao da će Ajnštajnovo delo vremenom uticati na svakodnevnu životnu sredinu čovečanstva i fizički i mentalno. Kad je pročitao ono što sam napisao, Ajnštajn je rekao: »Mladiću, vi me iznenađujete. Ja ne mogu da zamislim da išta od onoga što sam bilo kad učinio može imati ma i najmanje praktične primene«. On mi je to rekao godinu dana pre nego što su Han, Štresman i Liza Majtner, na bazi $E=mc^2$ otkrili teorijsku mogućnost fisije. Možete zamisliti Ajnštajnov užas kada je Hirošima postala »prva praktična primena«.

Omladina sutrašnjice upotrebljavaće izvore informacija kao što su video-kasete, da u scenario unese i dokumenta svih najsposobnijih mislilaca i pronalazača čovečanstva..
Samo takvim scenarijem čovek verovatno može »očistiti kuću« od konceptualnih izvora svojih spontanih formulacija i samo tako može to učiniti dovoljno brzo. Sutrašnji univerzitet raspoređenog filma, kao što to reč univerze — (prema jednome) podrazumeva, metafizički će stopiti ujedno čovekovu svetsku zajednicu, a to će učiniti izlivom razumevanja i spontanim, istinom prožetim, integritetom deteta.

NEUMOLJIVA EVOLUCIJA I LJUDSKA EKOLOGIJA

Sve dok čovečanstvo ne počne da se ponaša
Logično
Prema razlozima logike
Prirodna evolucija prisiljavaće ga
Da se ponaša logično
Jer iz očigledno alogičnih razloga —
Koji neumoljivo dovode do toga da, kao što danas biva,
Čovečanstvo nazaduje
Udarajući stražnjicom u svoju budućnost
Nipodaštavajući mogućnosti
Da se osvrne na sve strane i da shvate
Svoje nadahnjujuće putništvo
Na palubi planete Zemlje —
Koje je majka istraživanja
Sve prostranijih i sve dragocenijih
Makro i mikro kosmičkih carstava.
I porazi zbog
Poplašenog pridržavanja navika
Istrajaće neometeni sve dok
Čovečanstvo ne otpočne
Ozbiljno, s fantazijom,
Odvažno i nadahnuto
Da efikasnije postiže
Sve više, a sa sve manje i manje
Napora, materijala i vremena,
I sa sve manjom tolerancijom prema greškama
Pri obavljanju svih zadataka,
Da svesno anticipira
Plan naučne revolucije —
Imajući pri tom nameru
Da se čitavo čovečanstvo učini
Uspešnim u svakom smislu.
I kad se lati planske revolucije
Čovečanstvo mora shvatiti i to
Da ono uvek može podneti preustrojstva
Sastavnih delova fizičke životne sredine
Što proizvodi znatna poboljšanja
Već u srazmeri s tim koliko čitavo čovečanstvo
Uživa u shvatanju uspeha —
S tim da jedino zadaća
Bude fizički ostvariva
U okvirima ekološki kritičnih granica
Elektromagnetizma, hemije, vremena.
»Ne isplati nam se« podrazumeva trošenje u smislu rasipanja
Međutim, preobražavajući se u sebi kao materija ili radijacija
Energija se ne može potrošiti
Znanja se stalno uvećavaju
Bogatstva se umnožavaju bespovratno.
I neće priroda strašno dugo
Prestati da se nosi
sa Inercijom čovečanstva koju produžava neznanje
Baš sasvim onako
Kao što se ni ljudski roditelji
Ne prestaju nositi sa svojim novorođenim
Koji nevino ne znaju ništa
O svojoj bespomoćnosti —
Radiće priroda to tako što će prisiljavati čoveka
Da stiče prikladnu tehnologiju
Sa kojom će definitivno
Moći da pribavi i da održi
Taj potencijalni uspeh u svemu.
I strašno dugo to će se izvršavati sasvim posuvrnuto —
Tako što će se aktivirati u čovečanstvu njegovi
Nagoni straha od smrti.
Strah ga prisiljava da stiče
Odgovarajući kompleks proizvodnih alatki
Pa kao posledica toga proizađe
Ono ljudsko svojstvo da ulaže
U investicije i obnovu
Sva svoja najbolja umeća i resurse
Samo kad se za rat sprema.
Ta posuvrnuta procedura regenerisaće
I uzdići do još višeg stupnja
I proces uraditi — što — više —sa — što manje — energije
I proizvodnu opremu tog procesa.
I kad čovek nauči, ako nauči,
Da to svoje što — više — sa — što — manjim vodi
U znaku miroljubive svrhe
Do mira će tada doći
I vasiona će se potvrditi
Ali pre toga nikako.

prevco Radivoj Popov

Impresum

FEST 71

Film i revolucija danas; materijali za Simpozijum „Film u društvenim konfrontacijama“, januar 1971.

Izbor: Dušan Makavejev, Lazar Stojanović.

Dizajn: Florijan Hajdu.

Izdavač: Međunarodni filmski festival „Hrabri novi svet“ (FEST), Beograd, Knez Mihajlova 19, 1971.

Štampa: Grafičko preduzeće „Budućnost“, Zrenjanin, Sarajlijina br. 10; „Svjetlost“ Sarajevo.

Dimenzije: 49 x 11,5 cm

114 str. + 2 str. korice (tvrde, lepenka)

Složeno kao harmonika, štampana obostrano, u dužini od 6,67 m.

Podaci o tekstovima (1-50)

Uz tekstove nisu navedeni izvori, niti bilo kakvi bliži podaci. Ovo je pokušaj rekonstrukcije, sa podacima do kojih se moglo doći. Oni koje to zanima, mogu da dopune ovaj fajl, tako što će sami potražiti izvore (po nekoj karakterističnoj frazi, prevedenoj na engleski ili francuski, i sl.) ili ih možda odmah prepoznati.

1. Danko Grlić: Šta je progres u umetnosti?

Odlomak iz Dankro Grlić, *Contra dogmaticos*, Praxis, Džepno izdanje broj 9, I tromjesečje, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1971; I: Živjeti umjetnički, Literarna kritika i marksistička filozofija, str. 23–24.

https://filoz.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2011/09/Praxis-pocket-edition-1971_-contra-dogmat-Danko-Grlic.pdf

2. Ebi Hofman: Kad pričam u snu: Vežba iz samokritike (autointervju); preveo Radivoj Popov.

Abbie Hoffman, „Talking in my sleep – An Exercise in Self-Criticism“, *Revolution for the Hell of It*, 1968, str. 59–74 (PDF, LibGen).

3. Ričard Polak (?): Istočni vetar; prevela Nada Dugonjić.

Nema podataka. Povodom filma *Vetar sa istoka* grupe Dziga Vertov (Jean-Luc Godard, Jean-Pierre Gorin, Gérard Martin, *Le Vent d'est/ Wind from the East*, 1970).

Slično: „… Godard's interview with Marcel Martin of *Cinéma 70*, No. 151 (Paris, December, 1970) on 'Groupe Dziga Vertov' and subtitled 'Jean-Luc Godard parle au nom de ses comrades du groupe: Jean Pierre Gorin, Gerard Martin, Nathalie Billard, et Armand Marco'.“

http://www.lafuriaumana.it/index.php/66-archive/lfu-33/753-the-dziga-vertov-group-cinema-70-n-151-december-1970

4. Žan-Lik Godar; preveo Ilija Todorić.

Odlomci iz nekoliko intervjua, što nije nikako naznačeno, osim nešto većim razmacima između celina.

Prvi deo: odlomak iz intervjua za *Rolling Stone*, 35, 14. VI 1969 (iz kojeg je preuzeta i fotografija reprodukovana na 4 stranice):

https://www.rollingstone.com/movies/movie-news/jean-luc-godard-the-rolling-stone-interview-183636/

Drugi deo, povodom filma *British Sounds* (1969): odlomci iz teksta „Premiers 'sons Anglais'“, *Cinéthique*, 5, September-October 1969.

Za ostalo nisam uspeo da nađem izvore, osim delimično za poslednji deo: intervju, Jean-Luc Godard i Jean-Paul Török, „Initiation (révolutionnaire) au cinéma, rushes 1969“, iz monografije, *Jean-Luc Godard: Documents*, Centre national d'art et de culture Georges Pompidou, 2006 str. 116–120.

5. Film i revolucija: Intervju sa Žan-Lik Godarom; preveo Radivoj Popov.

Kent E. Carroll, „Film and Revolution: Interview with the Dziga Vertov Group“, *Evergreen Review* 14, no. 83, oktobar 1970.

https://www.sevenstories.com/blogs/86-bourgeois-garbage-and-revolutionary-garbage-an-interview-with-jean-luc-godard-and-jean-pierre-gorin

6. Leni i vuk: Razgovor koji je Mišel Delae vodio sa Leni Rifenštal; prevela Svetlana Stojanović.

Michel Delahaye, „Leni and the Wolf: Interview with Leni Riefenstahl“, *Cahiers du Cinema in English*, no. 5, jun 1966, str. 48–55. Orig., „Leni et le loup: Entretien avec Leni Riefenstahl“, *Cahiers du Cinema*, n° 176 (ili 170?), septembre 1965, 42–51 (ili 63?).

Takođe, *Interviews with Film Directors*, ed. Andrew Sarris, 1967, str. 453–473 (PDF, LibGen).

7. Žan Vigo: Uvod za „Nulu iz vladanja“; prevela Svetlana Stojanović.

„Présentation de ’Zéro de conduite’“ (poznato i kao „Responsabilite de l’auteur“), *Positif*, 7, mai 1953, str. 41–45; predstavljanje filma u Club de l’Ecran, Brussels, 17. X 1933.

https://www.la-belle-equipe.fr/2017/02/15/jean-vigo-presente-zero-de-conduite-1933/

8. Narode, spremi se…; preveo Ilija Todorić.

Bez autora i izvora, ali po svemu sudeći prilagođeni odlomci iz knjige Ebija Hofmana, *Ukradi ovu knjigu* (Abbie Hoffman, *Steal This Book*, 1971; naročito drugi deo, *Fight!*, poglavlja 3–6; PDF, LibGen, archive.org). Godine 1968. Jipiji su objavili letak pod naslovom „People Get Ready“ (Youth International Party, „Yippies“), čiji je autor verovatno bio Hofman, ali to je bio jednolist, drugačije sadržine.

9. Dajana di Prima: Revolucionarno pismo br. 3; preveo Ilija Todorić.

Diane di Prima, *Revolutionary Letters*, City Lights, 1971 (1968).

Izbor „pisama“ (odnosno pesama, bez br. 3) u prevodu Voje Šindolića:

https://www.elektrobeton.net/tenderska-dokumentacija/revolucionarna-pisma/

https://www.elektrobeton.net/tenderska-dokumentacija/jasno-i-glasno/

Izbor pisama (opet bez br. 3) u prevodu Ivane Maksić:

https://polja.rs/wp-content/uploads/2015/11/484-18.pdf

https://voxfeminae.net/kultura/donosimo-prijevod-odabranih-pjesama-americke-beat-pjesnikinje-diane-di-prima/

10. Priručnik za gradskog teroristu; preveo Ilija Todorić.

Prevod članka „A Manual for the Urban Terrorist“, iz časopisa *Time*, od 2. XI 1970, o brazilskom „gradskom gerilcu“ Karlosu Marigeli (Carlos Marighella, 1911–1969), autoru *Malog priručnika za gradsku gerilu* (Minimanual do Guerrilheiro Urbano/ Minimanual of the Urban Guerrilla, 1969).

https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/index.htm

11. Timoti Liri: Nasilje je ubijanje mašinama iz daljine; preveo Ilija Todorić.

Dr. Timothy Francis Leary, „Violence Is Killing With Machines at a Distance“, *Alternatives to Violence*, ed. Dr. Larry NG, Time Life Books, 1968, str. 86–103.

https://archive.org/details/alternativestovi00ngla/page/n11

https://truthout.org/articles/timothy-leary-violence-is-killing-with-machines-at-a-distance/

http://www.timothylearyarchives.org/violence-part-two/

12. Partija Crnih pantera: Šta želimo, u šta verujemo; prevela Nada Dugonjić.

13. Pravila Partije Crnih pantera; prevela Nada Dugonjić.

14. Poruka Americi, koju Partija Crnih pantera 19. juna 1970. godine upućuje povodom 107-godišnjice Povelje jednakosti, u Vašingtonu, kapitalu (*sic*, prestonici) Babilona, svetskog rasizma i imperijalizma; prevela Nada Dugonjić.

Materijali o Partiji Crnih pantera mogu se naći u raznim izvorima. Ovaj prilog je možda nastao na osnovu uvida u glasilo Crnih pantera, *The Black Panther: Black Community News Service* (1967–1980), čija se arhiva nalazi ovde:

https://archive.org/details/DSStore_20180324/page/n1

https://archive.org/details/01No5124Jul201967_201803

Prva dva teksta se ponavljaju u skoro svakom broju partijskog glasila (naročito od 1968). Pamflet „Poruka Americi“ objavljen je kao posebno izdanje, dvolist, s još dva teksta:

https://www.mallorybooks.com/pages/books/26575/black-panther-party-eldridge-cleaver-huey-p-newton/on-the-constitution-message-to-america-towards-a-new-constitution

Videti i

https://www.marxists.org/history/usa/workers/black-panthers/

https://www.historyisaweapon.com/defcon1/bpp.html

15. Ignacio Silone: Izlaz za slučaj opasnosti; odlomak; prevodilac nije naveden.

Ignazio Silone, *Uscita di sicurezza*, 1965; eng., *Emergency Exit*, transl. Harvey Fergusson, 1968, ako je to izdanje poslužilo kao izvor.

16. Feministkinje: Politička organizacija za poništavanje polnih uloga; preveo Božidar Zečević.

Manifest grupe Feminists – A Political Organization to Annihilate Sex Roles (1968–1973).

http://feminist-reprise.org/docs/RF/THE_FEMINISTS_POLITICAL_ORGANIZATION.pdf

Objavljeno i u antologiji *Radical Feminism*, ed. Anne Koedt et al., 1973, str. 368–378:

https://archive.org/details/radicalfeminism00koedrich (ili PDF, LibGen)

17. Kejt Milet: Seksualna politika: Manifest za revoluciju; preveo Božidar Zečević.

Kate Millet, „Sexual Politics: A Manifesto for Revolution“ (1970), *Radical Feminism*, ed. Anne Koedt et al., 1973, str. 365–367.

http://feminist-reprise.org/docs/RF/MILLETT_SEXUAL_POLITICS.pdf

18. Manifest Crvenih čarapa; preveo Božidar Zečević.

„Redstockings Manifesto“ (1969), *Radical Feminism: A Documentary Reader*, ed. Barbara A. Crow, New York University Press, 2000, str. 223–225.

https://www.redstockings.org/index.php/rs-manifesto

19. Džo Frimen – Džorin: Manifest kučki; preveo Božidar Zečević.

Joreen Freeman ili samo Joreen, „The Bitch Manifesto“ (1969), *Radical Feminism*, ed. Anne Koedt et al., 1973, str. 50–59; takođe, *Radical Feminism: A Documentary Reader*, ed. Barbara A. Crow, New York University Press, 2000, str. 226–232;

https://library.duke.edu/digitalcollections/wlmpc_wlmms01012/

20. Doroti Tod Eno: Televizija kao skup građana; prevela Svetlana Gligorijević.

Tačan izvor nepoznat, ali očigledno je reč o verziji teksta Dorothy Todd Hénaut, „A Report from Canada: Television as Town Meeting“, *Radical Software*, vol. 1, n. 2, Autumn 1970, str. 17.

http://www.radicalsoftware.org/volume1nr2/pdf/VOLUME1NR2_0019.pdf

http://www.radicalsoftware.org/e/volume1nr2.html

21. Televizija i bolesnikova slika o sebi; prevela Svetlana Gligorijević.

Verovatno Frederick H. Stoller i Anthony Lapolla, „TV and the Patient's Self-Image", Roche Rep. 2:1–2, 1965; ili *Frontiers of Hospital Psychiatry*, 1965, 2, no. 3, gde je kao autor naveden samo Stoller. Podatak iz *Annotated Bibliography on Television and Videotape in Psychiatry* (archive.org).

22. Opšta delatnost, načela i pravila zajednice za proučavanje narkotizovanja omladine; prevela Svetlana Gligorijević.

Nema podataka.

23. Sintija Edelman i Stiven Erbah: Šta je LSD?; preveo Ilija Todorić.

Verovatno Cynthia Edelman & Stephen Erbach, „Acid: A Technical Fact Sheet", *Countdown: a subterranean magazine*, 1 (Signet, February 1970), produced by Hexagon International under the direction of Mel Howard.

https://seanhowe.tumblr.com/post/111578460092/countdown-1-signet-february-1970-produced-by

U istom broju časopisa *Countdown* objavljeni su i već navedeni tekstovi „Revolucionarno pismo br. 3" i Timoti Liri, „Nasilje je ubijanje mašinama iz daljine".

24. Timoti Liri: Politika ekspanzije svesti; odlomak; prevodilac nije naveden.

Verovatno greška: reč je o odlomku iz teksta Timothy Leary, „The Politics, Ethics, and Meaning of Marijuana", *The Marijuana Papers*, ed. David Solomon, 1966.

https://abuse-drug.com/lib/The-Marijuana-Papers/chapter-five-the-politics-ethics-and-meaning-of-marijuana.html

Naslov inače navodi na sledeći izvor, ali u kojem nema prevedenih odlomaka: Timothy Leary, Richard Alpert, „The Politics of Consciousness Expansion", The Harvard Review, Summer 1963, Vol. I, No. 4, 1963. Objavljeno i kao „The Fifth Freedom: the Right to Get High" u Timothy Leary, *The Politics of Ecstasy*, 1990 str. 64–69.

https://archive.org/details/politicsofecstas00learrich

Videti i Psychedelic Review Archives 1963–1971, makar zbog uvida u „psihodelične šezdesete“, ideje koje su tada bile u opticaju, publikacije, itd. Situacija je zaista bila psihodelična:

https://maps.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5407

25. Džon Hopkins: Putovanje kroz vreme i zamena uma; preveo Ilija Todorić.

Nema podataka.

26. Džad Jolkat: Elektronski zen; prevela Nada Dugonjić.

Jud Yalkut, „Electronic Zen“, *The West Side News*, NY, August 10, 1967.

Kasnije, prošireno izdanje: *Electronic Zen: The Alternate Video Generation*, 1984:

http://vasulka.org/archive/Artists10/Yalkut,Jud/ElectronicZen.pdf

26b: Expanded Arts Diagram (George Maciunas, 1966): prilog koji preseca prethodni tekst, nenumerisan. Prethodni tekst se, posle ovog inserta, nastavlja frazom koja liči na pravopisnu grešku, ali možda je tu došlo do neke zbrke u slaganju stranica, posle skeniranja, što sada ne mogu da proverim (sve ostalo teče normalno, tako da je možda ipak pravopisna greška).

https://www.moma.org/collection/works/128225

http://georgemaciunas.com/wp-content/uploads/2011/03/p1162-1.jpg

https://bit.ly/35U4Equ (George Maciunas Foundation Inc.)

27. Gerilska televizija; odlomak, prevela Svetlana Gligorijević.

Michael Shamberg, Raindance Corporation, *Guerrilla television*, Volume 21 of Holt paperback, 1971.

http://archive.neural.it/init/default/show/1964 (samo sadržaj i korice)

28. Endi Vorhol; preveo Aleksandar Goldman.

Za ovo smeće nisam ni pokušavao da tražim podatke.

29. Ebi Hofman: Prazan prostor kao komunikacija; odlomak; preveo Radivoj Popov.

Abbie Hoffman, „Blank Space as a Communication“, *Revolution for the Hell of It*, 1968, str. 83–86 (PDF, LibGen).

30. Ben Votje: Umetnost – neumetnost; preveo Radivoj Popov.

Podaci o Benu Votjeu (Ben Vautier; u zbornik *Fluxus*, u izdanju MSU-Beograd, kao Votije) toliko su rasuti da nisam uspeo da nađem tačan izvor. Ako neko bude raspoložen da pretura po fluksusovskim kutijama i ostalom kršu, može da dopuni ovu stavku.

31. Gari Šnajder (*sic*, Snajder): Zašto pleme?; odlomak, preveo Nikola Čatipović.

Gary Snyder, „Why Tribe?“, *Earth House Hold*, 1969.

https://archive.org/details/earthhouseholdte0000snyd

32. Barbara Dejn: Želimo naciju pesnika (o Kubi); preveo Nikola Čatipović.

Verovatno pevačica i aktivistkinja Barbara Dane (1927–), ali nema podataka.

33. Naša zemlja je eksperimentalna laboratorija: Intervju Ričarda Epštajna i Lusi Liben sa Alfredom Gevarom, direktorom kubanskog instituta za filmsku umetnost i industriju; preveo Nikola Čatipović.

Nema podataka.

34. Barbara Stoun: Šta je revolucionarni film? (o kubanskom filmu); preveo Nikola Čatipović.

Nema podataka. Možda tekst iz dokumentarca o Kubi (ili iz nekog osvrta na taj film), David C. Stone, Barbara Stone and Adolfas Mekas, *Compañeras y Compañeros*, 1970.

35. Proizvođači realnosti; preveo Nikola Čatipović.

36. Iscereni gangsteri ponovo jašu; preveo Nikola Čatipović.

Nema podataka. Verovatno je reč o tekstovima engleske sekcije Situacionisitčke internacionale ili grupe King Mob (u prvom tekstu se citira odlomak iz „Bede studentskog života“, francuske sekcije SI, a u drugom, između ostalog, u istom dahu spominju dada i Džeronimo, što podseća na tekst s jednog plakata grupe King Mob). Možda se izvori mogu naći u antologiji, *King Mob Echo: English Section of the Situationist International*, ed. Tom Vague, Dark Star, London, 2000.

http://cryptoforest.blogspot.com/2011/11/king-mob-echo.html (samo korice i nekoliko stranica)

King Mob Echo 1–3:

https://maydayrooms.omeka.net/items/show/3232

King Mob Echo 1–6, samo pregled sadržaja:

https://situationnisteblog.com/2016/04/18/king-mob-1-6-1968-70/

King Mob danas (braća David i Stuart Wise):

http://www.revoltagainstplenty.com/

Kontekst i reference u oba teksta su očigledno britanski, ali nisam uspeo da im uđem u trag.

37. Situacionistička internacionala; prevele Svetlana Gligorijević i Vesna Đević.

SI, „Beda studentskog života“ (*De la misère en milieu étudiant*, 1966), prvi put na srpskohrvatskom (iako bez posledica, s obzirom na ekstremno ekskluzivni i opskurni karakter ove publikacije) na osnovu engleskog prevoda, odnosno izdanja *Ten Days That Shook the University*, London, Situationist International, 1967, sa uvodom i postskriputom engleske grupe. Naslov nije prenet, tako da tekst počinje naslovom prvog poglavlja, „Učiniti sramotu još sramnijom, javnom“. Takođe, reč je o prevodu Christophera Graya i Donalda Nicholson-Smitha, vrlo slobodnom u odnosu na original, što se onda prenosi i na ovu verziju, tako da smo prvi veran prevod ovog teksta, na engleskom, dobili tek s Kenom Knabbom (*Situationist International Anthology*, 1981, 1989, 1995, 2006).

http://dumauvaiscote.ouvaton.org/tendays.pdf

Naš prevod imate na stranici anarhije/ blok 45 ili u Anarhističkoj biblioteci.

38. Branko Vučićević (ZMKS): Levi front

Prvi put objavljeno u časopisu *Vidici*, broj 142–143, juni-septembar 1970 (zabranjen broj). Zatim u časopisu *Reč*, 76.22, 2008, pod naslovom LEF, u dužoj, ali i drugačijoj verziji, u okviru teksta „Recikliranje stare hartije“, str. 194–209.

http://www.fabrikaknjiga.co.rs/rec-broj-76-22/

https://www.scribd.com/doc/36564125/branko-vu%C4%8Di%C4%87evi%C4%87-recikliranje-stare-hartije

39. Salvador Dali: Kulturna revolucija; prevela Nada Dugonjić.

Salvador Dali, *Ma révolution culturelle*, Paris, 18. V 1968.

https://mai68inenglish.files.wordpress.com/2018/05/dali1.pdf

https://mai68inenglish.com/2018/05/18/booklet-my-cultural-revolution-18-may-1968-salvador-dali/

Verovatno preneto iz nekog engleskog izvora, ako je suditi po uvodnoj napomeni. Autor napomene iznosi malu rezervu, da pamflet „nosi ime Salvadora Dalija“, što može da znači i da ga ja napisao neko drugi, iako je kasnije često reprodukovan kao autentičan Dalijev tekst.

Tekst je objavljen i u čuvenoj antologiji *BAMN: (By Any Means Necessary): Outlaw Manifestos and Ephemera, 1965–70* (eds. Peter Stansill and David Zane Mairowitz), ali pošto je ta knjiga izašla 26. avgusta 1971. ne znam da li je ovde mogla poslužiti kao izvor (januar 1971). U svakom slučaju, francuski original je bio u opticaju od 1968.

40. Akcija „Total“: Nacrt dekreta o demokratizaciji umjetnosti.

Tekst Želimira Koščevića (nepotpisan) koji je pratio akciju od 16. V 1970 (Zagreb, Boris Bućan, Davor Tomičić i Želimir Koščević).

Videti, Suzana Marjanić, „Zagreb kao poligon akcija, akcija-objekata i performansa: kolažna retrospekcija o urbanim akcijama, interakcijama i reakcijama“, *Up&Underground*, 11–12, Zagreb, 2007, str. 171–195 (173–174).

https://1postozaumjetnost.files.wordpress.com/2010/10/1112_suzana_marjanic.pdf

41. Pol Lafarg: Pravo na lenjost; odlomak, prevela Nada Dugonjić.

Paul Lafargue, *Droit à la paresse*, 1883. Uvodni citat: Tristan Cara, odlomak iz odgovora na upitnik o Americi, „Inquiry Among European Writers into the Spirit of America“, *transition* (malim slovima), n. 13, Paris, Summer 1928, Tristan Tzara, str. 252–253:

https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6231009j

42. Socijalističko društvo. Anonimni autor, potpisan kao „Bespravni proleter“, Beograd, 1896.

Prema podacima iz Enciklopedije Jugoslavije (tom 6, 1965, str. 560), to bi mogao biti Milorad Popović (1874–1905), srpski novinar, publicista i socijalista:

„… Zbog širenja socijalističkih ideja isključen iz VII razreda niške gimnazije (1895). Prelazi u Beograd, sarađuje u *Socijal-Demokratu* i zalaže se za stvaranje socijalističke partije (potpis: *Bespravni proleter*). Sredinom 1896. odlazi u inostranstvo. U Parizu osniva Jugoslovensko radničko društvo i odbor za socijalističku akciju u Srbiji (1900). Potom odlazi u Budimpeštu, gde pokreće i uređuje srpske socijalističke listove

Narodni glas, odnosno *Slobodnu reč* (1901) i *Narodnu reč* (1902–1904). Izdaje *Ilustrovani radnički kalendar za godinu 1902*, objavljuje svoj prevod *Komunističkog manifesta* (1902), sarađuje u francuskim i nemačkim socijalističkim listovima i časopisima, piše članke za srbijanske socijalističke listove: *Napred*, *Radnički list*, *Stari radnički list* i *Radničke novine*“, itd.

Videti i članak Relje Kneževića:

https://anarhisticka-biblioteka.net/library/relja-knezevic-milorad-popovic-i-grupa-novo-vreme-1904-1905

43. Herbert Lomas: Novac, nekada upotrebljivo sredstvo; prevela Svetlana Gligorijević.

Nema podataka. Možda H. Lomas, *Who Needs Money?*, ali ta knjiga je izašla početkom 1972; opet, možda je u nekoj verziji ili delovima-člancima bila objavljena i ranije.

44. Maršal Makluan: „©“; preveo Radivoj Popov.

Odlomak iz Marshall McLuhan, *The Medium is The Massage* (namerno „Massage“), 1967, 123–131 (PDF, LibGen, archive.org).

45. Malkolm Ros: Film kao poema promene; prevela Svetlana Gligorijević.

Malcolm Ross (?), nema podataka.

46. Antonen Arto: Film i veštičluk; preveo Radivoj Popov.

Verovatno na osnovu engleskog prevoda: Antonin Artaud, „Motion Pictures and Witchcraft“ ili „Witchcraft and the cinema“, *Complete Works*, Volume III, str. 65–67. „Sorcellerie et cinéma“, rukopis, c. 1927, *Oeuvres Completes*, III, Gallimard, 1961, 1970, str. 82–85 (PDF, LibGen, archive.org).

47. Edmund Karpenter i Maršal Makluan: Postali su ono što su viđali; prevela Nada Dugonjić.

Edmund Carpenter, *They Became what They Beheld*, 1970, odlomak; autor je Karpenter, koji u prologu objašnjava koliko duguje Makluanu i da je ovaj bio koautor ranije verzije knjige.

https://www.scribd.com/doc/246726129/They-Became-What-They-Beheld

48. Sten Van Der Bik: Umetnost pred nama: Sintetička sredstva, komunikacija i veštačka inteligencija; preveo Nikola Čatipović.

Stan VanDerBeek, „Movies: Disposable Art. Sythetich Media. Artificial Intelligence“, *Filmmakers Newsletter*, Volume 3, 1969.

49. Teri (?): Mozak; preveo Ilija Todorić.

Nema podataka.

50. Bakminster Fuler: Čovekov sistem totalne komunikacije; preveo Radivoj Popov.

Buckminter Fuller, „Man’s Total Communication System“, *Evergreen Review*, no. 83, oktobar 1970, str. 39–41, 59–65.

(kraj pregleda)

Priredio AG, oktobar 2019.
aleksa.golijanin@gmail.com
https://anarhija-blok45.net